

**UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II
W KRAKOWIE**

WYDZIAŁ TEOLOGICZNY

Ks. mgr lic. Krzysztof Wilk

***Religijno-społeczny wymiar kultu relikwii
w diecezji bielsko-żywieckiej.
Studium pastoralno-socjologiczne***

Typ pracy: doktorska

Seminarium: Katolicka Nauka Społeczna

Promotor: **Ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka**

Kraków 2022

Opis bibliograficzny pracy

Autor:	Ks. mgr lic. Krzysztof Wilk
Tytuł pracy:	Religijno-społeczny wymiar kultu relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Studium pastoralno-socjologiczne
Typ pracy:	doktorska
Promotor:	Ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka
Miejsce i rok:	Kraków 2022
Liczba stron:	214 (+ aneksy s. I – XXVII)

Abstrakt

Przedmiotem niniejszej rozprawy jest studium pastoralno-socjologiczne na temat religijno-społecznego wymiaru kultu relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Stanowi próbę odpowiedzi na pytanie: czy kult relikwii jest istotny dla katolików XXI wieku diecezji bielsko-żywieckiej i jaki ma wpływ na ich rozwój duchowy? Zebrane materiały w szczególności nadawały się do przebadania przy zastosowaniu metody analityczno-syntetycznej oraz historyczno-porównawczej, przy czym ta ostatnia okazała się szczególnie pożyteczna. Tematyka kultu relikwii została w niniejszym opracowaniu przedstawiona w pięciu rozdziałach. Punktem wyjściowym rozważań jest ukazanie miejsca i roli kultu relikwii w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej ludzi wierzących niezależnie od ich przynależności religijnej. Rozdział drugi przedstawia inwentaryzację relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej oraz podejmuje temat historii relikwii przed i po powstaniu diecezji, prezentuje również relikwie cieszące się aktualnie największym kultem w diecezji, a także wskazuje przyczyny takiego stanu rzeczy. Zaś w rozdziale trzecim przedstawiono wyniki badań nad podstawowymi zagadnieniami podniesionymi w kwestionariuszu ankietowym. W rozdziale czwartym zaprezentowano personalistyczne aspekty kultu relikwii i ich wpływ na ożywienie życia religijnego diecezji bielsko-żywieckiej, a w rozdziale piątym komunijną rolę relikwii w pogłębianiu więzi i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia.

Słowa kluczowe: Diecezja bielsko-żywiecka, kult, relikwie, szczątki, święci

Pamięci mojej Mamy

(16.10.1948 – 01.05.2022).

Spis treści

Opis bibliograficzny pracy	2
Spis treści	4
Wstęp	6

Rozdział 1.

Miejsce i rola kultu relikwii w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej ..12

- 1.1 Symboliczny charakter relikwii, odwołujących się do rzeczywistości wiary.....13
- 1.2 Relikwie jako wyraz określonej identyfikacji religijnej
- 1.3 Doświadczenie religijne indywidualne i zbiorowe związane z kultem relikwii....31

Rozdział 2.

Inwentaryzacja relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej

- 2.1 Historia relikwii na terenie diecezji
- 2.2 Kult relikwii przed i po powstaniu nowej diecezji
- 2.3 Relikwie cieszące się aktualnie największym kultem w diecezji oraz przyczyny takiego stanu rzeczy

Rozdział 3.

Podstawowe kwestie podniesione w kwestionariuszu ankietowym

- 3.1 Spirytualistyczne (duchowe) i rytualistyczne (magiczne) podejście do sprawy kultu relikwii
- 3.2 Wpływ relikwii na rozwój *sanctum* (aspekt podmiotowy) i dowartościowanie *sacrum* (aspekt przedmiotowy)
- 3.3 Rola relikwii w budowaniu wspólnoty eklezjalnej, narodowej, regionalnej i środowiskowej

Rozdział 4.

Personalistyczne aspekty kultu relikwii i ich wpływ na ożywienie życia religijnego diecezji bielsko-żywieckiej	117
4.1 Relikwie elementem pamięci historycznej i świadomości religijnej	117
4.2 Pośrednicząca funkcja relikwii w kształtowaniu wertykalnych więzi z Bogiem	130
4.3 Kult relikwii jako czynnik doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi	142

Rozdział 5.

Komunijna rola relikwii w pogłębianiu więzi i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia	153
5.1 Kult relikwii jako czynnik integracji życia narodowego z życiem religijnym ...	153
5.2 Oddziaływanie kultu relikwii w dziedzinie formacji religijno-patriotycznej	164
5.3 Kult relikwii w eschatologicznym ukierunkowaniu społeczności i wspólnot doczesnych	171

Zakończenie	184
--------------------------	------------

Summary	188
----------------------	------------

Bibliografia	192
---------------------------	------------

Wykaz fotografii	211
------------------------	-----

Wykaz rysunków	213
----------------------	-----

Wykaz tabel	213
-------------------	-----

Aneks 1. Sporządzona lista świętych oraz błogosławionych, których relikwie znajdują się na terenie diecezji bielsko-żywieckiej	I
---	----------

Aneks 2. Wzór ankiety przesłany do księży proboszczów diecezji bielsko-żywieckiej	XXIII
--	--------------

Wstęp

Minęło już ponad 50 lat odkąd niemiecki filozof i teolog katolicki Dietrich von Hildebrand opublikował dzieło zatytułowane *Koń trojański w mieście Boga*. Autor pisał w nim: „Wielu katolików rozmiłowanych w epoce współczesnej, ślepych na wszelkie właściwe jej zagrożenia, upojonych wszystkim, co nowoczesne, nie pyta już o to, czy coś jest prawdziwe, czy jest dobre i piękne, albo – czy ma wewnętrzną wartość. Pytają oni tylko, czy jest to aktualne, czy odpowiada człowiekowi współczesnemu i epoce technologii, czy jest prowokujące, dynamiczne, śmiałe, lub – czy jest postępowe”¹.

Można powiedzieć, że w gruncie rzeczy tak surowa ocena wystawiona przez Hildebranda jest stosowana również w odniesieniu do kultu relikwii. Pewnie stąd, nawet wybitni badacze tematu, jak ksiądz profesor Jan Kracik, autor popularnonaukowego opracowania zatytułowanego *Relikwie*, które urosło niemal do rangi akademickiego podręcznika podejmującego kwestię kultu świętych i ich relikwii, odważył się pisać o przebrzmiałej formie pobożności i jako takiej obwieścić jej rychły koniec².

Tymczasem podobnym tezom przeczą liczne wypowiedzi i świadectwa osób bezpośrednio związanych z kultem relikwii: postulatorów procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, promotorów sprawiedliwości, świadków powoływanych w trakcie procesów czy kustoszów odpowiadających za groby świętych i błogosławionych. Często właśnie tam, przy grobach świętych i błogosławionych, mają miejsce spektakularne nawrócenia, tam rodzą się nowe inicjatywy o charakterze nie tylko religijnym, ale również często społecznym. Nie sposób bowiem oddzielić kultu relikwii od kultu świętych, które siłą rzeczy, wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Ponadto można zaobserwować, że w miejscach, w których wzrasta zainteresowanie świętym, pojawia się również cześć oddawana jego relikwiom. A jako, że święci rodzą świętych, takie zainteresowanie przekłada się jednocześnie na osobistą świętość tych, którzy ze świętymi obcuja. Zapewne stąd pojawiają się i nowe opracowania tematu takie jak: monografia napisana

¹ D. von Hildebrand, *Koń trojański w mieście Boga*, Warszawa 2006, s. 233.

² Zob. J. Kracik, *Relikwie*, Kraków 2002, s. 241.

przez księdza doktora habilitowanego Roberta Samsela *Świętość i święci wyniesieni na ołtarze przez papieża Jana Pawła II jako paradygmat teologiczny, edukacyjny i zjednoczeniowy*, wydana jako tom dziesiąty serii „Horyzonty dogmatu” czy *Relikwie. Fundamenty – Rzeczywistość – Perspektywy*, książka wydana jako siedemnasty tom z serii „Horyzonty dogmatu”, która zawiera artykuły naukowe przygotowane aż przez trzynastu autorów pragnących na nowo zgłębić zagadnienie kultu relikwii.

Problem kultu relikwii ma także swój społeczny wymiar dlatego może stanowić przedmiot zainteresowań oraz badań katolickiej nauki społecznej. Stanowi on przedmiot swoistej identyfikacji religijnej (na przykład kult relikwii świętego Jana Pawła II uaktywnia także zainteresowanie jego życiem oraz nauką). Relikwie stanowią także ważny element budowania i pogłębiania życia wspólnotowego społeczności religijnych (jednoczą ludzi w modlitwie i kulcie świętego, a ponieważ Kościół jest wspólnotą wspólnot, tworzą często małe wspólnoty a nawet kręgi przyjaźni zogniskowane wokół osoby danego świętego. Relikwie służą także rozwojowi duchowości chrześcijańskiej, bo każdy święty jest niepowtarzalny i ubogaca Kościół o nowe wartości duchowe, a jeśli nawet tego nie czyni, to przynajmniej dotychczasowe wartości aktualizuje. Wreszcie kult relikwii ma walor kulturowy, upowszechnia pamięć o czasach, w których żył święty i o miejscach, z którymi był związany.

Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* podaje definicję słowa relikwie: „Wyrażenie «relikwie świętych» oznacza przede wszystkim ciała – lub ich znaczne części – tych, którzy dzięki heroicznej świętości życia, przebywając obecnie w ojczyźnie niebieskiej, byli na ziemi najwspanialszymi członkami Mistycznego Ciała Chrystusa i żywą świątynią Ducha Świętego. (...) Relikwiami są również przedmioty należące do świętych, jak sprzęty, ubrania i rękopisy, przedmioty otarte o ich ciała lub o ich groby, oleje, lniane płótna («brandea»), a także czczone wizerunki”³.

³ Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003, s. 166 – 167.

Oficjalne dokumenty Kościoła, począwszy od *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku⁴, a skończywszy na ostatniej instrukcji Kongregacji do spraw świętych *Relikwie w Kościele: autentyczność i konserwacja* z 5 grudnia 2017 roku, dzielą relikwie na znaczne i nieznaczne⁵ (*insignes et non insignes*)⁶.

W toku badań nie sposób było ustalić, kto wprowadził podział na relikwie pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia (pierwszej, drugiej, trzeciej klasy). Choć podział ten nie pojawia się w oficjalnych dokumentach kościelnych, wydaje się być powszechnie przyjmowany i występuje nawet w ogólnodostępnych źródłach wiedzy.

Relikwie pierwszego stopnia to pozostałości ciała świętego lub błogosławionego, np. kości, skóra, krew, włosy, paznokcie. Relikwie drugiego stopnia to przedmioty związane ze świętym lub błogosławionym za jego życia ziemskiego, te którymi się posługiwał, mające z nim bezpośredni kontakt: ubrania, modlitewnik, różaniec i inne przedmioty codziennego użytku. Relikwie trzeciego stopnia to przedmioty, które stały się relikwiami poprzez dotknięcie właściwych relikwii – pierwszego lub drugiego stopnia. Przykładowo mogą to być rzeczy potarte o kości świętego lub błogosławionego, ziemia z jego grobu, olej z lamp przy grobie⁷.

Tylko relikwie świętych lub błogosławionych, które posiadają odpowiedni dokument potwierdzający ich autentyczność, mogą być wystawiane do publicznej czci wiernych. To do postulatora procesu beatyfikacyjnego lub kanonizacyjnego należy przygotowanie i złożenie podpisu pod certyfikatem potwierdzającym autentyczność relikwii. Gdy nie ma postulatora, obowiązek ten należy do biskupa diecezjalnego, eparchy, tego

⁴ Zob. *Codex Iuris Canonici*, Rzym 1919, kan. 1276 – 1289, s. 435 – 436.

⁵ Zob. Kongregacja do spraw świętych, *Relikwie w Kościele: autentyczność i konserwacja*, Rzym 2018, s. 129 – 130.

⁶ Paragraf 2 kanonu 1281 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku, za relikwie znaczne uznaje: całe ciało, głowę, ramię, przedramię, serce, język, rękę, gołeń lub tę część ciała, na której cierpiał męczennik, byleby była cała i niezbyt mała. Zob. *Codex Iuris Canonici*, Rzym 1917, kan. 1281 – 1289, s. 435. „*Insignes Sanctorum vel Beatorum reliquiae sunt corpus, caput, brachium, antibrachium, cor, lingua, manus, crus aut illa pars corporis in qua passus est martyr, dummodo sit integra et non parva*”.

⁷ Por. J. Nowak, *Święci w misterium paschalnym Chrystusa*, Poznań 2020, s. 116.

kto jest z nim prawem zrównany lub wyznaczonych przez nich delegatów⁸. Przepisy te, mają na celu zabezpieczenie wiernych przed fałszerstwami, które niejednokrotnie pojawiały się w historii Kościoła.

W związku z intensyfikacją kanonizacji i beatyfikacji wiernych, którzy zmarli w opinii świętości (także Polaków), która nastąpiła począwszy, od pontyfikatu papieża Jana Pawła II, tematyka podejmowana przez niniejsze opracowanie wydaje się być niezwykle aktualna.

Przedmiotem niniejszej rozprawy jest studium pastoralno-socjologiczne na temat religijno-społecznego wymiaru kultu relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Tak nakreślony temat wchodzi w zakres katolickiej nauki społecznej. Koncentruje się na społecznym problemie pobożności ludzi wierzących, a nade wszystko na roli kultu relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej w ożywianiu tej pobożności.

Niniejsza praca stanowi próbę odpowiedzi na pytanie: czy kult relikwii jest istotny dla katolików XXI wieku diecezji bielsko-żywieckiej i jaki ma wpływ na ich rozwój duchowy? Rozprawa podejmuje również zagadnienie współczesnych form kultu relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej oraz to, w jakich parafiach i w jaki sposób, rozwijane są formy pobożności związane z kultem świętych, również w dobie pandemii wirusa SARS-CoV-2. Ważnym zagadnieniem staje się odpowiedź na pytania: Które parafie diecezji bielsko-żywieckiej posiadają relikwie świętych lub błogosławionych? Czy kult relikwii wpływa na ewolucję duchową lokalnego środowiska?

Aby jak najbardziej precyzyjnie scharakteryzować kult relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej w każdej z 210 parafii zostały przeprowadzone badania ilościowe z użyciem kwestionariusza ankiety. Analiza uzyskanych wyników miała na celu ukazanie stanu ilościowego relikwii, ich rodzajów oraz związanego z nimi (nabożeństwa, procesje, pielgrzymki, itp.). Zwrócono także szczególną uwagę na miejsca, w których znajdują się groby świętych i błogosławionych oraz na ich oddziaływanie na pobożność lokalnej wspólnoty.

⁸ Zob. Artykuł 23, Kongregacja do spraw świętych, *Relikwie w Kościele: autentyczność i konserwacja*, Rzym 2018, s. 140.

Badania z użyciem kwestionariusza ankiety zostały zrealizowane m.in. dzięki pomocy kurialnej, co ułatwiło zebranie danych z większości parafii diecezji, niestety z ubolewaniem należy stwierdzić, że nie ze wszystkich. Konkluzje opierają się zatem na danych zebranych ze 144 z 210 parafii, które wchodzi w skład diecezji.

Chociaż w czasie pandemii wirusa SARS-CoV-2 kult relikwii był ograniczony ze względów sanitarnych (zabraniano publicznego oddawania czci relikwiom przez ucałowanie), to jednak nie zabrakło innych form ich kultu (np. dotknięcie, skłon przed relikwiarzem). Uzupełnieniem ankiety były liczne rozmowy z księżmi proboszczami, wywiady, analiza opracowań i dokumentów.

Zebrane materiały w szczególny sposób nadawały się do przebadania przy zastosowaniu metody analityczno-syntetycznej oraz historyczno-porównawczej, przy czym ta ostatnia okazała się szczególnie pożyteczna.

Autor niniejszej pracy przede wszystkim starał się ukazać, że kult relikwii wnosi wiele w rozwój pobożności indywidualnej i zbiorowej mieszkańców diecezji bielsko-żywieckiej oraz, że można udowodnić renesans tradycyjnych form pobożności z nim związanych.

Tematyka kultu relikwii została w niniejszym opracowaniu przedstawiona w pięciu rozdziałach. Punktem wyjściowym rozważań jest ukazanie miejsca i roli kultu relikwii w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej ludzi wierzących niezależnie od ich przynależności religijnej. Chodzi bowiem o odpowiedź na pytanie: jaką rolę spełniają relikwie w życiu religijnym człowieka?

Rozdział drugi przedstawia inwentaryzację relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej oraz podejmuje temat historii relikwii przed i po powstaniu diecezji, prezentuje również relikwie cieszące się aktualnie największym kultem w diecezji, a także wskazuje przyczyny takiego stanu rzeczy. Zaś w rozdziale trzecim przedstawiono wyniki badań nad podstawowymi zagadnieniami podniesionymi w kwestionariuszu ankietowym.

W rozdziale czwartym zaprezentowano personalistyczne aspekty kultu relikwii i ich wpływ na ożywienie życia religijnego diecezji bielsko-żywieckiej, a w rozdziale piątym komunię rolę relikwii w pogłębianiu wiary i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia. W sposób szczególny zwrócono uwagę na postacie i relikwie patronów diecezji, miejsca szczególnego kultu świętych i błogosławionych oraz na ich relikwie znaczne i groby. Po przeanalizowaniu zebranych danych można stwierdzić, że relikwie oddziałują na pobożność lokalnej wspólnoty.

Rozdział 1.

Miejsce i rola kultu relikwii w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej

Ciągły rozwój nauk wpływa na częste redefiniowanie używanych pojęć. Podobnie rzecz miała się z pojęciem „pobożność”. Jeszcze sto lat temu ówczesne encyklopedie utożsamiały słowo „pobożność” z łacińskim terminem „devotio”.

Według *Podręcznej encyklopedii kościelnej* termin ten oznaczał „pokorne uczucie duszy skłaniające człowieka do chętnego wypełnienia we wszystkim woli Bożej czyli ochotnego służenia mu”⁹. Współcześnie słowo „pobożność” *Encyklopedia katolicka* odnosi do łacińskiego terminu „pietas”, które oznacza postawę wyrażającą „szacunek, cześć, miłość oraz wdzięczność człowieka wobec Boga i Jego stworzeń; wyraża się w więzi z Bogiem (kult) i całym stworzeniem (z samym sobą, innymi ludźmi oraz światem)”¹⁰ i odróżnia je od słowa „dewocja”, któremu nadaje dwa znaczenia: pozytywne (rozumiane właśnie jako pobożność) oraz negatywne (rozumiane jako przerost form zewnętrznych i przeżyć emocjonalnych zasłaniających istotną treść religijną)¹¹.

Z powyższego zestawienia wynika, że od nacisku kładzionego na posłuszeństwo woli Bożej współcześnie przechodzi się do akcentowania w pobożności roli osobistej relacji człowieka z Bogiem. Poniższy rozdział obrazuje miejsce i rolę kultu relikwii w pobożności tej dawniejszej („devotio”) oraz tej współczesnej („pietas”).

⁹ *Dewocja*, w: *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. IX, (red. S. Gall, J. Niedzielski, et al.), Kraków 1906, s. 5.

¹⁰ *Pobożność*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XV, (red. E. Gigilewicz), Lublin 2011, k. 894 – 900.

¹¹ Zob. *Dewocja*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. III, (red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski), Lublin 2014, k. 1225 – 1226.

1. 1. Symboliczny charakter relikwii, odwołujących się do rzeczywistości wiary

Od zarania świata w człowieku istniało pragnienie nieśmiertelności i szczęścia wszczepione w jego wnętrze¹². Począwszy od embrionalnych form pochówku charakterystycznych dla epoki miedzi, które sugerują wiarę w życie pozagrobowe¹³, poprzez mity o poszukiwaniu źródła życia wiecznego znane z kultury mezopotamskiej (Gilgamesz)¹⁴ czy greckiej (Demeter i Demofont; Tetyda i Achilles)¹⁵, a skończywszy na słynnym wierszu Horacego *Exegi monumentum*, w którym podmiot liryczny formułuje pełne nadziei słowa „non omnis moriar” – „nie wszystek umrę”¹⁶ – człowiek próbował urzeczywistnić ideę nieśmiertelności.

Pragnienie nieśmiertelności i życia wiecznego zostało zaspokojone w postaci religijnej, stając się rzeczywistością wiary, gdyż jak zauważa Ireneusz Ziemiński, człowiek jest skazany na wybór pomiędzy wiecznością i definitywnym unicestwieniem¹⁷.

¹² Por. J. Mierzwa, *Szczęście rodzinne jako wartość codzienna Polaków w opiniach respondentów z wybranych badań socjologicznych po 1989 r.*, w: *Rodzina w środowisku lokalnym*, (red. A. Garbarz et al.), Rzeszów 2011, s. 11.

¹³ J. Kucharski, *Spocząć ze swymi przodkami*, w: *Jak rozumieć Pismo Święte*, t. X, Lublin 1998, s. 84.

¹⁴ Tablice od IX do XI akadyjskiej wersji *Eposu o Gilgameszu* opisują, jak przygnębiony śmiercią Enkidu Gilgamesz, udaje się w daleką i niebezpieczną podróż do ocalonego z potopu Ut-napisztima, aby poznać od niego tajemnicę nieśmiertelności.

¹⁵ Według greckiej mitologii bogini Demeter miała opiekować się synem króla Keleosa Demofontem. Chcąc uczynić nieśmiertelnym młodego królewicza, nocami wyciągała go z kołyski i wkładała do ognia, by wypalić w nim to, co ziemskie i niszczytelne. Zaś nimfa Tetyda starała się uczynić swego syna Achillea nieśmiertelnym zanurzając go w Styksie.

¹⁶ Horacy, *Exegi monumentum aere perennius*, (Carm. III,30), tłum. A. Ważyk.

¹⁷ Zob. I. Ziemiński, *Życie wieczne jako rzeczywistość wiary. Filozoficzna uwaga na temat idei nieśmiertelności*, „Znak” 620 (2007), wydanie internetowe: <http://www miesiecznik.znak.com.pl/6202007ireneusz-zieminski-zycie-wieczne-jako-rzeczywistosc-wiary-filozoficzna-uwaga-na-temat-idei-niesmiertelnosci> [dostęp: 21.11.2020].

W judaizmie pierwotnym nie istniały takie pojęcia jak życie pozagrobowe czy dusza nieśmiertelna¹⁸. Nie oznaczało to jednak braku wiary w życie wieczne wśród prostego ludu. Śmierć była postrzegana przez Żydów w kategorii snu. Zmarli czekali na głos trąby archanioła, która wezwie ich na końcu czasów na sąd ostateczny. Na perspektywę nieśmiertelności znaczący wpływ miał rozwój doktryny o zmartwychwstaniu, nieobecnej w najstarszych księgach *Starego Testamentu*, a widocznej w księgach późniejszych, której apogeum można znaleźć w uznawanych przez judaizm za apokryficzne księgach deuterokanonicznych.

To perspektywa nieśmiertelności stała się źródłem szacunku jakim otaczane były szczątki zmarłych na kartach *Starego i Nowego Testamentu*. *Księga Rodzaju* zaznacza, że Józef zobowiązał Izraelitów do zabrania swojego ciała z Egiptu. „Wreszcie Józef rzekł do swych braci: «Gdy ja umrę, Bóg okaże wam swą łaskę i wyprowadzi was z tej ziemi do kraju, który poprzysiągł dać Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi». Po czym zobowiązał synów Izraela przysięgą, że spełnią takie polecenie: «Gdy Bóg okaże wam tę wielką swoją łaskawość, zabierzcie stąd moje kości»” (Rdz 50, 24 – 25). Nakaz ten został wykonany przez Mojżesza: „Zabrał też Mojżesz ze sobą kości Józefa, gdyż ten przysięgą zobowiązał Izraelitów mówiąc: «Wspomoże was niezawodnie Bóg, a wówczas zabierzcie stąd kości moje ze sobą»” (Wj 13, 19). 24 rozdział *Księgi Jozuego* zaznacza, że ostatecznie kości Józefa zostały pochowane w Sychem¹⁹. Chociaż *Księga Rodzaju*, *Księga Wyjścia* i *Księga Jozuego* nie wspominają o kulcie oddawanym szczątkom Józefa, to autor *Księgi Mądrości Syracha* wspomina o opiece, której doznały zwłoki patriarchy²⁰, chociaż przepisy rytualne zabraniały dotykania zwłok, przez które zaciągało się rytualną nieczystość²¹. Ponadto autor *Listu do Hebrajczyków* zaznacza, że „przez wiarę konający Józef wspomniął o wyjściu synów Izraela i dał zlecenie w sprawie swoich kości”

¹⁸ Zob. A. Wilczura, *Śmierć i życie pozagrobowe w żydowskich wierzeniach ludowych*, „Studia Bliskowschodnie”, 1 (2010), s. 34 – 41.

¹⁹ „A kości Józefa, które synowie Izraela zabrali ze sobą z Egiptu, pochowano w Sychem, na części pola, kupionego przez Jakuba od synów Chamora, ojca Sychema, za sumę stu kesitów. I stało się ono własnością synów Józefa” (Joz 24, 32).

²⁰ „Nie narodził się żaden mąż taki jak Józef, zwierzchnik braci, podpora ludu, którego zwłoki doznały takiej opieki” (Syr 49, 15).

²¹ Zob. Lb 19.

(Hbr 11, 22). Józef nie miał przesłanek, by twierdzić, że po jego śmierdzi Żydzi opuszczą Egipt. Obietnica, do której zobowiązał synów Izraela sprawiła, że przeniesienie jego relikwii do Ziemi Obiecanej stało się symbolem wypełnienia Bożej obietnicy.

Fot. 1. Pomnik grobowy Józefa w Nablusie w Autonomii Palestyńskiej
źródło: zdjęcie własne

Należy zauważyć, że Józef nie jest jedyną postacią *Starego Testamentu*, której kości otoczono szacunkiem. Podobnie stało się ze szczątkami Jonatana Machabeusza. Po zamordowaniu go przez Tryfona został pochowany w pobliżu Baskama. Szymon Machabeusz „rozkazał zabrać kości swego brata Jonatana i pochować go w Modin, mieście swych ojców. Cały Izrael okazywał po nim wielki żal i opłakiwał go przez długi czas. Szymon zaś na grobie swego ojca i swych braci wybudował pomnik tak wysoki, że z daleka można go było zobaczyć” (1 Mch 13, 25 – 27).

Analizując *Stary Testament* pod kątem kultu zmarłych i ich szczątków, należy zwrócić uwagę na 13 rozdział 2 *Księgi Królewskiej*. „Zdarzyło się, że grzebiący człowieka ujrzeli jeden oddział nieprzyjacielski. Wrzucili więc tego człowieka do grobu Elizeusza i oddalili się. Człowiek ten dotknął kości Elizeusza, ożył i stanął na nogi” (2 Krl 13, 21). Obraz ten nie pokazuje wiary w zmartwychwstanie, nie przedstawia również form kultu dla zmarłych, należy jednak zauważyć, że cytowany tekst opisuje wyjątkowe właściwości, które wykazywały kości proroka Elizeusza. Zmarły wojownik zostaje wskrzeszony nie przez modlitwę tych, którzy mieli go pochować, a jedynie dzięki samemu dotknięciu kości Elizeusza. Pomimo wątpliwości, które poddają badacze, tacy jak Philip Johnston, który stwierdza, że nawet jeśli na terenie Mezopotamii przypisywano

kościom zmarłych moc uzdrawiania, to nie świadczy to wcale o kulcie zmarłych, należy zauważyć, że chrześcijańska interpretacja tego fragmentu *2 Księgi Królewskiej* już w Starożytności nie pozostawiała co do tego wątpliwości²². Chrześcijańską interpretację łączącą opisane powyżej wydarzenia z kultem zmarłych i ich relikwii można znaleźć w *Konstytucjach Apostolskich*, dziele datowanym na IV wiek. Ich autor w punkcie 30 Księgi VI *O schizmach*, stwierdza: „szczątki tych, którzy żyli w obliczu Boga, nie są więc godne pogardy. Oto prorok Elizeusz po swej śmierci przywrócił życie człowiekowi zabitemu przez rozbójników syryjskich. Ciało tego zmarłego dotknęło kości Elizeusza, a zmarły powstał i ożył. Nie zdarzyłoby się to, gdyby ciało Elizeusza nie było święte. Skromny Józef wziął w objęcia zmarłego Jakuba, gdy ten leżał już na marach, a Mojżesz i Jozue, syn Nawego, zabrali ze sobą szczątki Józefa, nie uważając, iżby w ten sposób się splamili”²³.

Pragnienie nieśmiertelności i wiara w cielesne zmartwychwstanie zostaje mocno wyrażona w *2 Księdze Machabejskiej*, która przedstawia także naukę o czyścicu, o Bożej odpłacie oraz ukazuje sens modlitwy za zmarłych, którzy po śmierci oczekują na zmartwychwstanie w ciele. Widać to w: 2 Mch 6, 18 – 31²⁴; 2 Mch 7, 1 – 42²⁵; 2 Mch 12, 43 – 45²⁶. W 7 rozdziale *2 Księgi Machabejskiej* należy zwrócić uwagę przede wszystkim

²² Zob. P. S. Johnston, *Cienie szeolu*, Kraków 2010, s. 240.

²³ *Konstytucje Apostolskie*, w: *Synody i kolekcje praw* (red. A. Baron, H. Pietras), t. II, Kraków 2007, s. 171*.

²⁴ Historia męczeństwa Eleazara.

²⁵ Historia męczeństwa matki i siedmiu braci.

²⁶ Juda Machabeusz organizuje składkę i przekazuje ją do Jerozolimy, by tam złożono ofiarę za poległych żołnierzy.

na wersety 9²⁷, 11²⁸, 14²⁹, 23³⁰, 29³¹. Autor natchniony przedstawia w nich słowa poszczególnych braci męczenników i matki, którzy za swoją wierność ustanowionym przez Boga prawom, spodziewają się zmartwychwstania – otrzymania na powrót ludzkiego ciała.

Poszanowanie okazane ciałom zmarłych pojawia się również w *Nowym Testamencie*. Ciało Jezusa po śmierci zostaje otoczone szacunkiem przez uczniów. *Ewangelia według świętego Jana* wskazuje, że do przygotowania ciała Jezusa do pogrzebu, wykorzystano 100 funtów mieszanki mirry i aloesu przyniesionych przez Nikodema³². Ilość wonności używanych do pochówku zależała od zamożności zmarłego i jego pozycji w społeczeństwie. Józef Flawiusz zanotował, że gdy umarł Herod, maści niosło pięciuset

²⁷ „W chwili, gdy oddawał ostatnie tchnienie, powiedział: «Ty, zbrodniarzu, odbierasz nam to obecne życie. Król świata jednak nas, którzy umieramy za Jego prawa, wskrzesi i ożywi do życia wiecznego»” (2 Mch 7, 9).

²⁸ „I męźnie powiedział: «Od Nieba je otrzymałem, ale dla Jego praw nimi gardzę, a spodziewam się, że od Niego ponownie je otrzymam»” (2 Mch, 7, 11).

²⁹ „Konając tak powiedział: «Lepiej jest nam, którzy ginimy z ludzkich rąk, w Bogu pokładać nadzieję, że znów przez Niego będziemy wskrzeszeni. Dla ciebie bowiem nie ma wskrzeszenia do życia»” (2 Mch 7, 14).

³⁰ „Stwórca świata bowiem, który ukształtował człowieka i wynalazł początek wszechrzeczy, w swojej litości ponownie odda wam tchnienie i życie, dlatego że wy gardzicie sobą teraz dla Jego praw»” (2 Mch 7, 23).

³¹ „Nie obawiaj się tego oprawcy, ale bądź godny braci swoich i przyjmij śmierć, abym w czasie zmiłowania odnalazła cię razem z braćmi»” (2 Mch 7, 29).

³² J 19, 39.

niewolników³³. Przy pogrzebie Gamaliela zużyto 80 funtów tychże wonności³⁴. Z estymą ze strony uczniów zostali pochowani także Jan Chrzciciel³⁵ i Szczepan³⁶.

W chrześcijaństwie doktryna o życiu wiecznym, nieśmiertelnej duszy oraz o zmartwychwstaniu stała się kluczową. Wszyscy ewangeliści opisują zmartwychwstanie Chrystusa jako fakt historyczny, na potwierdzenie którego argumenty podają również pozostałe księgi *Nowego Testamentu*. Stąd święty Paweł w *I Liście do Koryntian* wyjaśniał: „Jeżeli zatem głosi się, że Chrystus zmartwychwstał, to dlaczego twierdzą niektórzy spośród was, że nie ma zmartwychwstania? Jeśli nie ma zmartwychwstania, to i Chrystus nie zmartwychwstał. A jeśli Chrystus nie zmartwychwstał, daremne jest nasze nauczanie, próżna jest także wasza wiara. Okazuje się bowiem, żeśmy byli fałszywymi świadkami Boga, skoro umarli nie zmartwychwstają, przeciwko Bogu świadcziliśmy, że z martwych wskrzesił Chrystusa. Skoro umarli nie zmartwychwstają, to i Chrystus nie zmartwychwstał. A jeżeli Chrystus nie zmartwychwstał, daremna jest wasza wiara i aż dotąd pozostajecie w swoich grzechach. Tak więc i ci, co pomarli w Chrystusie, poszli na zatracenie. Jeżeli tylko w tym życiu w Chrystusie nadzieję pokładamy, jesteśmy bardziej od wszystkich ludzi godni politowania. Tymczasem jednak Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy spośród tych, co pomarli” (1 Kor 15, 12 – 20).

Zmartwychwstanie Chrystusa jest zatem dla wierzących w Niego punktem odniesienia do własnej egzystencji. Stąd w *Liście do Rzymian* święty Paweł dopowie, że: „jeżeli mieszka w was Duch Tego, który Jezusa wskrzesił z martwych, to Ten, co wskrzesił

³³ Józef Flawiusz, *Dawne dzieje Izraela* (red. E. Dąbrowski), Poznań 1962, Księga XVII, Rozdział VIII, punkt 3: „Niesiono Heroda na marach ozdobionych różnobarwnymi drogimi kamieniami i pokrytych purpurowym kobiercem. Sam Herod odziany był w szkarłatną szatę, na skroniach miał diadem, ponad nim złotą koronę, a w prawej ręce dzierżył berło. Wokół mar skupili się królewscy synowie i gromada jego krewnych. Tuż za nimi postępowali żołnierze podzieleni według swoich plemion i nazw oddziałów, ustawieni w następującym porządku: najpierw kroczyła straż przyboczna, za nią ciągnął oddział tracki, następnie Germanowie i Galowie wszyscy w pełnym uzbrojeniu. Dalej postępowala reszta wojska, uzbrojonego jak by szło do boju, pod wodzą swoich setników i taksjarchów. Za wojskiem postępowalo pięciuset sług niosących wonne kadzidła”.

³⁴ J. H. Walton, V. H. Matthews, M. W. Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej* (red. W. Chrostowski), Warszawa 2005, s. 229.

³⁵ Mt 14, 12; Mk 6, 29.

³⁶ Dz 8, 2.

Chrystusa Jezusa z martwych, przywróci do życia wasze śmiertelne ciała mocą mieszka-
jącego w was swego Ducha” (Rz 8, 11). Paweł zaznacza zatem, że nie chodzi o symbo-
liczne rozumienie zmartwychwstania, a jego dosłowną interpretację. Życie wieczne czło-
wieka, zdaniem Pawła, będzie zatem rozgrywać się w rzeczywistości cielesnej. Stąd wła-
śnie święty Paweł będzie polemizował z doktrynami przeciwnymi zmartwychwstaniu.
Tak będzie zarówno w słynnej mowie na areopagu, której opis można znaleźć w 17 roz-
dziale *Dziejów Apostolskich*, gdy Grecy odrzucają jego naukę o cielesnym zmartwychwsta-
niu jako błędną, jak również w 15 rozdziale *I Listu do Koryntian*, w którym Paweł przed-
stawia naturę ciała człowieka po zmartwychwstaniu.

W tym kontekście niezwykle ciekawym wydaje się fragment z 27 rozdziału *Ewan-
gelii według świętego Mateusza*. W wersetach 52 i 53 można przeczytać: „Groby się
otworzyły i wiele ciał Świętych, którzy umarli, powstało. I wyszedłszy z grobów po Jego
zmartwychwstaniu, weszli oni do Miasta Świętego i ukazali się wielu” (Mt 27, 52 – 53).
Komentarz Kulturowy do Pisma Świętego sugeruje, że chodzi tu o chwilowe wskrzesze-
nie zmarłych, którzy zaświadczać o zmartwychwstaniu Jezusa, stając się tym samym za-
powiedzią oczekiwanego w judaizmie ostatecznego zmartwychwstania, gdy wszyscy
zmarli będą wskrzeszeni i już nie będą podlegać śmierci³⁷. Inaczej tłumaczy przytoczone
wersety ksiądz Antoni Paciorek: „ukazanie się świętych w Jerozolimie stanowi zatem
oznakę i zapowiedź nadchodzącego sądu Bożego. Przypuszczenie, że może tu chodzić
o Jeruzalem nowe, niebieskie Jeruzalem (zob.: Ap 21, 2.10; 22, 19) zgadzałoby się
wprawdzie z wyobrażeniami, że zmartwychwstały Jezus przywiódł do niebios orszak
zbawionych (Ef 4, 8), jednakże stwierdzenie: *ukazali się wielu* dotyczy najwyraźniej uka-
zania się w ziemskim Jeruzalem. Ewangelista nie podaje, co się z nimi stało, podobnie
jak w opowiadaniu o odejściu Jezusa po ostatnim Jego ukazaniu się (28, 16 – 20). Praw-
dopodobnie było dlań oczywiste, że uwolnieni od śmierci stali się – jak i Jezus sam –
mieszkańcami Domu Ojca”³⁸. Z powyższego fragmentu nie można wnioskować,

³⁷ Zob J. H. Walton, V. H. Matthews, M. W. Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, dz. cyt., s. 77.

³⁸ A. Paciorek, *Ewangelia według Św. Mateusza. Rozdziały 14 – 28*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT I, cz. 2, Częstochowa 2016, s. 678.

którzy święci dostąpili powstania z martwych po zmartwychwstaniu Chrystusa, można jednak wnioskować, że z ciałami dostąpili udziału w Niebieskim Jeruzalem.

Ponadto należy zauważyć, że *Stary Testament* nakazywał grzebać zwłoki zmarłych. Inne formy pochówku nie były dopuszczalne. Stąd choćby pochwała postawy Tobiasza, który pomimo groźby kary, grzebał swoich pobratymców³⁹. Również we współczesnym Izraelu rozwinięty jest ceremoniał związany z pogrzebem. Można dostrzec także przejawy szacunku dla miejsc pochówku zmarłych, zwłaszcza w miastach takich jak Hebron – uznawanym przez Żydów za miejsce pochówku patriarchów czy w Jerozolimie w miejscu uznawanym za grób króla Dawida.

Fot. 2. Grobowce patriarchów w Hebronie w Autonomii Palestyńskiej

źródło: zdjęcie własne

Starotestamentalni Żydzi sprzeciwiali się kremacji zwłok, zaś spalenie ludzkich kości bezcześciło miejsce. Negatywną ocenę takiej praktyki można prześledzić w *Księgach Królewskich*. Jeroboam, pierwszy władca Królestwa Północnego (Królestwa Izraela), które powstało po podziale Zjednoczonego Królestwa Izraela w 931/930 p.n.e., a przestało istnieć po najeździe Asyrii w 722 p.n.e., jest biblijnym symbolem bałwochwalstwa. To on wprowadził kult bożków pogańskich i nakazał wykonanie dwóch złoty-
ch cielców, które umieścił w Betel i Dan. 12 rozdział *I Księgi Królewskiej* opisuje moment, w którym sam Jeroboam przystępuje do ołtarza, by złożyć ofiarę przed posągami

³⁹ Zob. Tb 12.

cielca w Betel. Za ten czyn Bóg wydaje wyrok na ołtarz w Betel przez usta męża Bożego z Judy i zapowiada, że będą na nim palone kości kapłanów, którzy sprzeciwili się Prawu⁴⁰. W trakcie powrotu do Judy mąż Boży spożywa zakazany przez Boga posiłek w domu starego proroka. „A gdy oni siedzieli przy stole, wówczas Pan skierował słowo do proroka, który go zawrócił z drogi. Zawołał on do męża Bożego, przybyłego z Judy: «Tak mówi Pan: Za to, że sprzeniewierzyłeś się słowom Pana i nie spełniłeś polecenia, które ci dał Pan, Bóg twój, gdyż powróciłeś i spożyłeś chleb oraz napiłeś się wody w tym miejscu, o którym ci powiedział: Nie jedz tam chleba i nie pij wody! – twój trup nie wejdzie do grobu twoich przodków». Kiedy już zjedli chleb i napili się wody, osiodłał osła owemu prorokowi, którego zawrócił z drogi. A gdy ów odjechał, na drodze napadł na niego lew i zabił go. Trup jego leżał porzucony na drodze, a koło niego stał osioł. Również i ów lew stał koło trupa” (1 Krl 13, 20 – 24). Stary prorok, który stał się przyczyną upadku męża Bożego z Judy, pochował jego zwłoki w swoim rodzinnym grobie i nakazał synom, by po śmierci, także on sam został pochowany w tym samym miejscu. „Po mojej śmierci pochowacie mnie w tym grobie, w którym został pochowany mąż Boży. Złóżcie mnie koło jego kości, aby moje kości zachowane były dzięki jego kościom. Bo na pewno spełni się ta zapowiedź, którą on ogłosił jako wyrok Pański na ten ołtarz w Betel i na wszystkie przybytki wyżyn, które są w miastach Samarii” (1 Krl 31 – 32). Realizacja słów proroka ma miejsce w 23 rozdziale 2 *Księgi Królewskiej*. Jozjasz, władca Judy i inicjator reform religijnych, panujący w latach 640 – 609 p.n.e., zakazał kultów pogańskich. Podczas jego panowania upadła Assyria. Władca skorzystał z okazji i poszerzył swoje państwo o terytorium Samarii, co pozwoliło mu zburzyć świątynię w Betel. „Nawet ołtarz będący w Betel – wyżyną utworzoną przez Jeroboama, syna Nebata, który doprowadził Izraela do grzechu – zburzył również ten ołtarz i wyżynę, potłukł jej kamienie, stał na proch, spalił też aszerę. Jozjasz rozglądął się i ujrzał grobowce, które były tam na górze. Poleciał zabrać kości z grobowców i spalił na ołtarzu, aby go splugawić – zgodnie z wyrokiem Pańskim, obwieszczonym przez męża Bożego, który przepowiedział owe sprawy. Zapytał dalej: «Co to za pomnik tu widzisz?» Odpowiedzieli mu ludzie z miasta: «To grobowiec męża Bożego, co przyszedł z Judy i zapowiedział te sprawy, które ty wykonujesz nad grobowcem w Betel». On zaś rzekł: «Zostawcie

⁴⁰ Zob. 1 Krl 13, 1 – 10.

go w spokoju! Niech nikt nie rozrzuca jego kości!» Pozostawiono więc kości jego nie-
tknięte, razem z kośćmi proroka, który przyszedł z Samarii” (2 Krl 23, 15 – 18).

Najczęściej przytaczanym fragmentem *Pisma Świętego*, dotyczącym wiary w zmartwychwstanie, który bezpośrednio przyczynił się do konkretnych form kultu relikwii, jest tekst z 6 rozdziału *Apokalipsy Świętego Jana*. Autor natchniony stwierdza, że zobaczył „pod ołtarzem dusze zabitych dla Słowa Bożego i dla świadectwa, jakie mieli” (Ap 6, 9), dlatego wiele pierwszych świątyń chrześcijańskich powstało nad grobami męczenników⁴¹. W przytoczonym fragmencie należy zwrócić uwagę na dwa aspekty. Po pierwsze autor natchniony w obrazowy sposób przedstawia więź, jaka łączy ofiarę Chrystusa – Króla Męczenników, z ofiarą którą ze swojego życia złożyli święci. W tym tekście należy doszukiwać się narodzin zwyczaju umieszczania relikwii w ołtarzu, na którym sprawowana jest Eucharystia. Po drugie autor natchniony obrazuje również wymiar eschatologiczny, gdyż „ziemska liturgia daje nam przedsmak uczestnictwa w liturgii niebieskiej, sprawowanej w świętym mieście, Jeruzalem, do którego pielgrzymujemy, gdzie Chrystus zasiada po prawicy Boga jako sługa świątyni i prawdziwego przybytku. W ziemskiej liturgii ze wszystkimi zastępami niebieskich duchów śpiewamy Panu hymn chwały. Wspominamy ze czcią Świętych i spodziewamy się, że Bóg dopuści nas do ich grona. Wyczekujemy Zbawiciela, naszego Pana Jezusa Chrystusa, aż się ukaże jako nasze życie, a my z Nim ukażemy się w chwale” (KL 8).

Zarówno *Stary*, jak i *Nowy Testament* wskazują wyraźnie, że cielesne zmartwychwstanie człowieka stanowi prawdę objawioną, która nie była nigdy negowana przez Kościół. *Pismo Święte* ukazuje zatem Boga jako tego, który w swojej wszechmocy jest władny wskrzesić człowieka i przekształcić jego ciało poniżone, na podobne do chwaleb-
nego ciała Chrystusa tą potęgą, jaką może On także wszystko sobie podporządkować⁴².
Należy podkreślić, że ów nowy wymiar cielesności, jak uczył papież Benedykt XVI, nie będzie jedynie cudem wskrzeszenia trupa, a okaże się nową jakością cielesności.
„W Zmartwychwstaniu Jezusa zostały zrealizowane nowe możliwości bycia

⁴¹ Zob. T. Sinka, *Zarys liturgiki*, Kraków 2006, s. 157.

⁴² Por. Flp 3, 20 – 21.

człowiekiem, które mają znaczenie dla wszystkich i otwierają przed ludźmi przyszłość, nowy rodzaj przyszłości”⁴³.

Postawa religijna wobec nieśmiertelności i życia wiecznego, będąca rzeczywistością wiary, jak wskazują powyższe fragmenty *Pisma Świętego*, wyraziła się troską o los własnych szczątków po śmierci oraz troską o los szczątków zmarłych. To zaś niewątpliwie stanowiło poważny przyczynek do późniejszego kultu relikwii.

1.2. Relikwie jako wyraz określonej identyfikacji religijnej

Zaangażowanie religijne, które przyjmuje rozmaite formy, stanowi jeden z wyznaczników dojrzałej religijności. Taka aktywność człowieka, z jednej strony (zakres wewnętrzny) stanowi troskę o rozwój własnej religijności, a z drugiej strony (zakres zewnętrzny) troskę o realizację zadań stawianych przez wspólnotę, z którą identyfikuje się człowiek⁴⁴. Parametr ten pozwala zaobserwować, co człowiek myśli o danym zagadnieniu religijnym i określić, czy jego poczucie związku z konkretną wspólnotą jest tylko subiektywne, czy też ma potwierdzenie w realizacji wymagań stawianych dla członków tej grupy⁴⁵. Również kult relikwii wyraża zaangażowanie religijne, które stanowi wyraz określonej identyfikacji religijnej. Linią podziału w podejściu do kultu relikwii stanowi kult przodków oraz wiara w reinkarnację. W wielu religiach i kulturach, tych które odrzucają reinkarnację, żywi oddają cześć zmarłym. Formy tej czci mogą przybierać najróżniejsze kształty. Paragraf ten skupia się na wybranych religiach niechrześcijańskich.

⁴³ Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. 2, Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, Kielce 2011, s. 260.

⁴⁴ Por. R. O. Allen, B. Spilka, *Committed and Consensual Religion: A Specification of Religion-Prejudice Relationships*, „Journal for the Scientific Study of Religion”, 6. 2 (1967), s. 191 – 206.

⁴⁵ Por. R. Szauer, *Identyfikacja religijna młodzieży diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej na podstawie analizy globalnego wyznania wiary*, „Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne” 22. 1 (2018), s. 48.

Pojęcie reinkarnacji występuje m.in. w religiach tradycyjnych oraz w myśli indyjskiej i jest rozumiane jako odrodzenie się duszy lub świadomości jako nowego bytu⁴⁶. Najpopularniejszą religią Indii jest hinduizm. Na wstępie należy zaznaczyć, że hinduizm nie jest religią jednolitą, a bardziej określeniem dla grup różnych wierzeń religijnych, które łączy wiara w reinkarnację. Stąd religia hinduska praktykuje kremację zwłok. Hindusi wierzą, że spopielenie zwłok jest dobrodziejstwem wyświadczanym duszy zmarłego, gdyż dusza jest obecna przy ciele aż do zakończenia uroczystości pogrzebowych. W Indiach zmarli są kremowani na stosach układanych najczęściej nad brzegami rzek, zwłaszcza nad brzegiem, świętej dla wyznawców hinduizmu, rzeki Ganges. Gdy ciało ulegnie spaleni, krewni wrzucają pozostałe szczątki do wody. Rok po ceremonii pogrzebowej krewni zmarłego składają ofiarę za zmarłych, nazywaną Sapindikarana, której celem jest zakończenie trwania duszy zmarłego w formie błakającego się ducha i przeniesienie jej do mitycznego świata przodków⁴⁷. Skoro hindusi wierzą, że śmierć dotyka jedynie ciało, a dusza człowieka może egzystować już w innym ciele, dlatego właśnie wśród wyznawców hinduizmu zasadniczo nie obchodzi się rocznicy śmierci. Zatem w hinduizmie nie czci się również relikwii.

Podobnie jest w buddyzmie. Dla wyznawców buddyzmu śmierć nie stanowi ani początku, ani końca trwającego wiecznie procesu reinkarnacji, gdyż wyznawcy buddyzmu odrzucają ideę zmartwychwstania oraz istnienia duszy. Według tej koncepcji ciało jest jedynie czasowym miejscem przebywania duszy i po śmierci traci ono znaczenie. Stąd w buddyzmie można zaobserwować formy pochówku polegające na dekonstrukcji ciała. Przykładem może być tzw. pogrzeb powietrzny w Tybecie polegający na rozszarpaniu zwłok przez sępy, które w Tybecie są uważane za święte. W ten sposób dusza miałaby być przenoszona do nieba⁴⁸. Wyznawcy buddyzmu wierzą, że człowiek powinien gromadzić zasługi w czasie swojego życia, które zapewnią mu dalszą możliwość wcieleń, a w konsekwencji dostąpienie oświecenia. W innych miejscach, w których religią dominującą jest buddyzm, najczęstszą formą pochówku jest kremacja. Praktyki

⁴⁶ Zob. *Reinkarnacja*, w: *Encyklopedia katolicka* (red. E. Gigilewicz), t. XVI, Lublin 2012, k. 1344 – 1348.

⁴⁷ Zob. H. Wałkowska, *Kult zmarłych w Indiach starożytnych. Studia z etnografii Indii*, w: *Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, seria A, nr 156, Wrocław 1973, s. 69 – 77.

⁴⁸ C. R. Łukaszuk, A. Chadzopulu (et al.), *Wybrane rytuały pogrzebowe*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania* (red. A. Guzowski, E. Krajewska-Kułałak, G. Bejda), t. III, Białystok 2016, s. 115 – 137.

pogrzebowe powinny zapewnić zmarłemu łatwą drogę przejścia z tego świata, stąd w pewnych rejonach świata zakazane jest nawet wypowiedanie imienia zmarłego od śmierci aż do pochówku, a w innych niedopuszczalne jest wypowiedanie imienia zmarłego w ogóle. Imię to zastępuje się zwykle zwrotem: ten który odszedł⁴⁹.

Mogłoby się wydawać, że praktykowanie takich form pogrzebu wyklucza kult relikwii w buddyzmie. Nie jest to jednak prawdą. Przykładowo na Sri Lance, w mieście Kandy, znajduje się, święta dla wyznawców buddyzmu świątynia, w której przechowywany jest ząb Buddy. Mieści się ona na terenie królewskiego kompleksu pałacowego dawnego Królestwa Kandy. Według buddyjskiej tradycji po śmierci Buddy skremowano jego ciało. Jednak mnich, który miał przeprowadzić ceremonię, wy dobył ząb z popiołów i przekazał go indyjskiemu władcy. W 313 roku księżniczka Hemamali, opuszczając Indie, ukryła ząb w swoich włosach i tym sposobem znalazł się na wyspie Cejlon. Relikwia odgrywała ważną rolę w polityce lokalnej, ponieważ sądzono, że ten kto ją posiada, sprawuje władzę nad krajem. Kandy było ostatnią stolicą królów Sri Lanki i jest wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa, głównie ze względu na świątynię. Ząb Buddy jest przechowywany w okazałym relikwiarzu, który składa się z ośmiu pojemników umieszczonych jeden w drugim i pokazywany jest pielgrzymom trzy razy dziennie: o świcie, w południe i wieczorem⁵⁰.

W wielu miejscach Azji można spotkać stupy, czyli najprostsze typy buddyjskich budowli sakralnych pełniących funkcję relikwiarza, które pierwotnie pełniły funkcję kopca mogilnego. W zależności od terytorium, na którym występują, stupy przyjmują także rozmaite rozbudowane formy architektoniczne i własne nazwy, spośród których można wymienić: czorten (charakterystyczny dla Tybetu), dagoba (charakterystyczna dla Sri Lanki), czedi (charakterystyczna dla Tajlandii czy Birmy), pagoda (charakterystyczna dla Chin czy Japonii).

⁴⁹ Zob. A. Guzowski, A. Kułak-Bejda, G. Bejda (et al.), *Symbolizm pochówku i cmentarzy wybranych wyznań w Polsce – Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Chrześcijańskich Baptistów, Świadków Jehowy, Czcieli Słońca, Buddystów, Cmentarza Świeckiego*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania* (red. A. Guzowski, E. Krajewska-Kułak, G. Bejda), t. III, Białystok 2016, s. 322 – 355.

⁵⁰ Zob. Temple of the Sacred Tooth Relic, <https://sridaladamaligawa.lk>, [dostęp: 23.04.2022].

Fot. 3. Pagoda w Guilin w Chinach

źródło: zdjęcie własne

Chociaż buddyzm przenika pozostałe religie azjatyckie, to zarówno konfucjanizm, taoizm, jak i szintoizm odrzucają wiarę w reinkarnację. Jedno z najważniejszych założeń konfucjanizmu zakłada wiarę w życie po śmierci, wedle zasady mówiącej, że mężczyźni, którzy przeszli przez życie w godny sposób, po śmierci tworzą rodzaj grupowego ducha, który kieruje losem późniejszych pokoleń. Ci przodkowie, którzy godnie żyli na ziemi, tzn. założyli i utrzymali liczną rodzinę i żyli wedle zasady złotego środka, przebywają w niebie (Tian), tworząc rodzaj bezosobowego bytu absolutnego, sterującego losami świata. Celem życia wyznawcy konfucjanizmu jest zatem dostąpienie niebiańskiego spokoju. Podobnie wyznawcy taoizmu uznają istnienie bliżej nieokreślonego życia wiecznego po śmierci. Człowiek powinien kierować się w swoim życiu drogą i cnotą. Po jego śmierci następuje rozpad na części lżejsze, które trafiają do nieba oraz cięższe, które trafiają do ziemi. Religie chińskie sprzeciwiają się eutanazji, gdyż jest ona odrzuceniem naturalnego biegu rzeczy, zaś przedwczesna śmierć może być postrzegana w kategorii zła moralnego, gdyż człowiek przedwcześnie umierając, nie mógł osiągnąć pełni człowieczeństwa. Z kolei szintoizm uważa śmierć nie za koniec życia, a jedynie za jego naturalny etap. Nie ma tu precyzyjnego wyobrażenia o życiu po śmierci. Istnieje jednak przekonanie o konieczności składania ofiar z pokarmów, które zapewnią przychyłność zmarłych przodków, zwłaszcza w czasie sprawowania cyklicznych rytuałów

wspominających zmarłych. Dla wyznawców szintoizmu zmarli stają się więc duchami opiekuńczymi, którym należy się pamięć⁵¹.

Azjatyckie systemy religijne znacząco różnią się nie tylko od chrześcijańskiej wizji świata, ale od w ogóle monoteistycznej wizji świata. Gdyby posługiwać się pojęciami „zamknięte”, „otwarte”, to należy stwierdzić, że religie azjatyckie są religiami „otwartymi”, w odróżnieniu od „zamkniętych” koncepcji monoteistycznych. Przykładowo, gdy w Kościele nie do pomyslenia jest, że muzułmanin mógłby w sposób pełny uczestniczyć w katolickiej mszy; dla Azjaty nie będzie stanowiło problemu równoczesne wyznawanie konfucjanizmu, taoizmu czy buddyzmu i odwiedzanie świątyń tych religii na przemian⁵².

Fot. 4. Przykład kultu przodków – ołtarz zmarłych mnichów buddyjskich w Pekinie
źródło: zdjęcie własne

Jak powiedziano wyżej, kult zmarłych jest obecny przede wszystkim w religiach monoteistycznych. Islam kategorycznie odrzuca możliwość reinkarnacji. Śmierć stanowi

⁵¹ A. Guzowski, A. Czartoszewski, J. Lewko (et al.), *Śmierć i pogrzeb w wybranych nowych ruchach religijnych i społecznych*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania*, dz. cyt., s. 138 – 186.

⁵² Zob. K. Gawlikowski, *Religijność chińska: uwagi o innej cywilizacji*, „Azja-Pacyfik”, 6 (2003), s. 7 – 67.

bramę, po przejściu której nie ma możliwości powrotu. W świętej księdze wyznawców islamu – *Koranie* – można przeczytać: „A kiedy przyjdzie do któregoś z nich śmierć, on powie: «Panie mój! Odpraw mnie z powrotem! Być może, ja uczynię jakieś dobre dzieło wśród tego, co pozostawiłem». Ależ nie! To jest tylko słowo, które on wypowiada; a za nimi jest przegroda aż do Dnia, w którym oni zostaną wskrzeszeni”⁵³. *Koran* szczegółowo opisuje moment agonii człowieka oraz los jego duszy po śmierci. Dla wyznawców islamu największym grzechem, który nigdy nie będzie wybaczony jest niewiara; stąd *Koran* zakazuje muzułmanom nawet modlić się nad grobami niewiernych⁵⁴.

W islamie przechowywane są również relikwie Mahometa. Za przykład może posłużyć pałac Topkapi, który znajduje się w centrum Stambułu. Miejsce to przez ponad 380 lat było rezydencją sułtanów. W sali tronowej pałacu przechowuje się m.in. płaszcz proroka Mahometa, który każdego 15 dnia miesiąca ramadanu, w czasie ceremonii państwowej, zakładał sułtan osmański. Oprócz płaszcza Mahometa, w pałacu można również zobaczyć 2 z jego 9 mieczy oraz łuk, list spisany na pergaminie adresowany do Mukaukasa, przywódcy Koptów, wzywający go do przyjęcia islamu; domniemaną pieczęć Mahometa odkrytą w połowie XIX wieku w Bagdadzie; ząb proroka ukruszony w czasie bitwy i przechowywany w kasetce ze złota inkrustowanej kamieniami szlachetnymi; 60 włosów z brody, przechowywanych w 24 kasetkach inkrustowanych złotem i macią perłową; jeden z 6 odcisków stopy zgodnie z tradycją muzułmańską odcisnięty w kamieniu podczas wstępowania proroka do nieba, przechowywany w złotej kasetce. Wyznawcy islamu tłumnie pielgrzymują do tego miejsca, prosząc o wstawiennictwo Mahometa⁵⁵.

⁵³ *Koran*, S. XXIII, w. 99 – 100, <http://mzr.pl/koran>, Oficjalna strona Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego [dostęp: 29.01.2021].

⁵⁴ Zob. M. Piwnicki, *Eschatologia muzułmańska ukazana w Koranie. Część pierwsza*, „Nurt SVD”, 43 (2009), nr 2 (126), s. 71 – 100.

⁵⁵ Zob. <https://www.millisaraylar.gov.tr/en/palaces/topkapi-palace> [dostęp: 29.01.2021].

Fot. 5. Wejście do pałacu Topkapi w Stambule w Turcji

źródło: zdjęcie własne

Jak zauważa Mariusz Maciak: „po całej muzułmańskiej ziemi (dar al-islam) rozsiane są różne miejsca święte i pielgrzymkowe związane z ważnymi postaciami islamu, które w religii muhammadowej cieszą się wielkim uznaniem ze względu na ich zasługi dla islamu, duchowość, status społeczny czy pokrewieństwo z Prorokiem połączone z uznawaną pobożnością. Niektóre z tych miejsc powszechnie są uznawane i popularne w całym świecie muzułmańskim, inne znane są tylko w danym regionie czy kraju; jeszcze inne zaś cieszą się szacunkiem na małym terenie, lokalnie, wśród mieszkańców danej prowincji, wioski czy miasteczka. W mistyce muzułmańskiej istnieje kategoria ludzi, którzy osiągnęli stan bliskości z Bogiem, stając się Jego przyjaciółmi (wali Allah) (...). Wali, którego Bóg wybrał na swojego przyjaciela, jest muzułmańskim świętym. W szyizmie oficjalny tytuł wali Allah nosi Imam Ali, którego imię wspominane jest przez szyitów w wyznaniu wiary (szahada) i wezwaniu do modlitwy (azan). Muzułmańska hagiologia klasyfikuje miejsca święte, wyróżniając cztery główne grupy świętych: 1) postaci biblijno-koraniczne, 2) postaci związane z wczesną historią islamu, włączając do nich towarzyszy Proroka (sahaba) i rodzinę Proroka, w tym Imamów szyickich (ahl al-bajt), 3) święci suficy i 4) święci lub/i zasłużeni dla islamu władcy i protoplaści”⁵⁶.

⁵⁶ Zob. M. Maciak, *Miejsca święte i pielgrzymkowe w islamie sufickim i szyickim*, „Nurt SVD” 51 (2017), nr 1 (141), s. 79 – 95.

Kult oddawany zmarłym można dostrzec również we współczesnym judaizmie. Stanowi on jedną z form pobożności, która jest charakterystyczna np. dla chasydyzmu polskiego. Wśród chasydów można zaobserwować pielgrzymowanie do grobów cadyków, będących dla wspólnoty wzorem sprawiedliwości, pokory i pobożności. Chasydscy pątnicy wierzą, że podczas rocznicy śmierci cadyka jego dusza przybywa nad swój grób. W tym dniu cadyk staje się niejako pośrednikiem między człowiekiem a Bogiem i właśnie dlatego pielgrzymi przy jego grobie kierują do Boga swoje modlitwy, wierząc, że dzięki takiemu wstawiennictwu trafią one do Najwyższego. Przed wyjazdem na pielgrzymkę pątnicy zbierają wśród swoich krewnych i znajomych kartki z intencjami zwane kwitłech, które zostawiają obok grobu cadyka. W czasie chasydzkiej modlitwy można zaobserwować praktyki ekstatyczne, takie jak gwałtowne, kołyszące ruchy ciała w rytm muzyki, gdyż według tej grupy religijnej, by modlitwa dosięgła Boga, powinna być odmawiana entuzjastycznie. W Polsce znajduje się ponad 35 grobów cadyków odwiedzanych przez pielgrzymów. Do najbardziej znanych należą: grób cadyka Elimelecha w Leżajsku, grób cadyka Dawida Bidermana w Lelowie, czy grób cadyka Icchaka Meir Alter w Górze Kalwarii⁵⁷.

Co ciekawe, od XIII wieku, za sprawą *Sefer ha-Bahir*, jednej z najważniejszych ksiąg mistycyzmu żydowskiego, w mistyce żydowskiej jest obecna również Gilgul neszamot – doktryna wędrówki dusz, wywodząca się prawdopodobnie z doktryn greckich i gnostyckich. Opiera się ona na wykładni 29 wersetu 33 rozdziału *Księgi Hioba*⁵⁸. Doktryna ta zakłada, że każda dusza chce uzyskać doskonałość i złączyć się z Bogiem, jeśli jednak nie uda się jej to za życia, otrzymuje kolejną szansę w innym ciele. Grzesznicy, którzy za życia nie odpokutowali za swe złe czyny, w kolejnym ciele kontynuują swe oczyszczanie przez spadające na nich kary. Dusze ludzi sprawiedliwych mogą powracać, by nieść innym pomoc. Wcielone mogą też służyć wykonaniu wyjątkowych, rozciągniętych na wiele pokoleń zadań.

Drugim obok Gilgul neszamot pojęciem charakterystycznym dla żydowskiego mistycyzmu jest dybuk. Oznacza on zawładnięcie ciała żywej osoby przez ducha

⁵⁷ Zob. B. Gładyś, J. Górecki, *Pielgrzymki chasydów do grobów cadyków we współczesnej Polsce*, „Peregrinus Cracoviensis”, 16 (2005), s. 235 – 250.

⁵⁸ „Wszystko to dwa i trzy razy Bóg czyni względem człowieka” (Hi 33,29).

wcześniej zmarłego człowieka. W konsekwencji ciało osoby, w której przebywa dybuk, zawiera dwie dusze. Opętania dokonuje dusza człowieka, która próbuje oczyścić się z ogromu popełnionych za własnego życia grzechów lub dusza człowieka zmarłego przedwcześnie. Pojęcie dybuk zawsze wiązało się również z grzechem tego, w którego ciele zamieszkał dybuk. Ducha można było wypędzać z ciała nosiciela za pomocą egzorcyzmów. Należało jednak zmusić go do ujawnienia swojej tożsamości oraz wypełnić zadośćuczynienie, żeby nie wstąpił w ciało nowego nosiciela⁵⁹.

Jak ukazał niniejszy paragraf, niezależnie od określonej przynależności religijnej, pojawia się kult relikwii. Jest on obecny tam, gdzie religijność jest nastawiona na kult przodków i oddawanie czci zmarłym. Natomiast kult relikwii jest marginalny w religiach nastawionych na reinkarnację. Jednakże, jak pokazały powyższe przykłady, to w zależności od odłamu danej religii, kult relikwii jest odrzucany lub akceptowany. Jednak wszędzie tam gdzie jest akceptowany, wiąże się równocześnie z działalnością pielgrzymkową, a groby czy relikwiarze stają się celem pątniczych szlaków.

1.3. Doświadczenie religijne indywidualne i zbiorowe związane z kultem relikwii

Doświadczenia religijne są to czynności poznawcze lub przeżycia związane z życiem religijnym. *Encyklopedia katolicka* dodaje, że te czynności poznawcze mają prowadzić do bezpośredniego uzyskiwania wiadomości o rzeczywistości religijnej oraz, że doświadczenie religijne bywa utożsamiane z przeżyciami religijnymi, zaś jego szczytową formę stanowi doświadczenie mistyczne. Doświadczenie religijne jest związane z przeżyciami psychicznymi człowieka i wymaga jego pełnego zaangażowania się w relacji z sacrum⁶⁰. Teologia wymienia na ogół dwa podejścia do doświadczenia religijnego, z jednej strony ujmując go jako indywidualne, specyficzne dla danego człowieka, z drugiej traktując jako

⁵⁹ Zob. A. Piątek, *Motywy wędrówki dusz i dybuka w kulturze żydowskiej i ich współczesna realizacja w twórczości Jony Wolach*, „Adeptus pismo humanistów”, 7 (2016), s. 50 – 66.

⁶⁰Zob. *Doświadczenie religijne*, w: *Encyklopedia katolicka* (red. R. Łukaszyk), t. IV, Lublin 1989, k. 156.

zjawisko wywodzące się ze wspólnoty. Paragraf ten skupi się na chrześcijańskim podejściu do kultu relikwii.

Doświadczenie religijne można przeżywać także w oparciu o kult relikwii. W tym przypadku doświadczenie religijne indywidualne niejednokrotnie przenika się z doświadczeniem religijnym zbiorowym.

Jedną z podstawowych czynności poznawczych jest dotyk. W starożytności często wiązał się z wszechobecnymi kultami pogańskimi i stąd przeniknął również do chrześcijaństwa. W kultach pogańskich dotykano posągów, polewano je krwią, ubierano i w ten sposób starano się pozyskać konkretne łaski. Apologeci tamtego czasu mocno przeciwstawiali się kultowi posągów i tym, którzy go uprawiali. Stąd przykładowo Minucjusz Feliks, jeden z pierwszych apologetów chrześcijańskich żyjący na przełomie II i III wieku, w drwiących słowach pisze: „bóg drewniany był prawdopodobnie kiedyś kawałkiem drewna przeznaczonego na stos lub szubienicę, który został zawieszony, ociosany, wygładzony i wyheblowany (...) Nie odczuwa on zarówno poniżenia, w jakim się rodzi, jak i czci, którą później go darzycie (...) Oto stroi się ten posąg, konsekruje go i zanoszą doń modlitwy. Dopiero wtedy staje się bogiem, gdy człowiek uczcił go aktem swojej woli”⁶¹.

Dla apologety jest oczywiste, że kult posągów jest nonsensowny i nie przynosi żadnej korzyści tym, którzy go praktykują. Tłumaczy również, że praktyki kultyczne, które ludzie podejmują wobec posągów, w tym samookaleczenia, są czymś zgubnym dla tych, którzy je praktykują. Minucjusz widzi w tym element demoniczny, dlatego stawia pytanie: jak okrutny jest bożek, który zsyła łaski tylko na tego, kto katuje się w jego imię? Nic więc dziwnego, że apologeci początkowo nieufnie podchodzili do kultu relikwii, który starał się ochrzcić niektóre z pogańskich praktyk.

Widać to już w *Męczeństwie Świętego Polikarpa* należącym do najstarszych świadectw dotyczących kultu relikwii. Jest ono zaliczane do grupy świadectw określanych jako: *Passiones*. Prawdopodobnie powstało do roku od męczeńskiej śmierci świętego Polikarpa, gdyż jego autor zaznacza, że napisano go dla uczczenia pierwszej rocznicy

⁶¹ Minucjusz Feliks, *Oktawiusz*, w: *Apologie. Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy*, t. XXXXIV, Warszawa 1986, s. 54.

narodzin dla nieba świętego. Polikarp ze Smyrny urodził się prawdopodobnie około roku 70. Według tradycji osobiście znał apostołów i miał być uczniem świętego Jana. To właśnie Jan Apostoł miał go mianować biskupem Smyrny ok. roku 100. Włączył się również w spór z papieżem Anicetem, który dotyczył ustalenia jednej daty świętowania Wielkanocy na Wschodzie i Zachodzie. Polikarp zginął śmiercią męczeńską jako ok. stuletni starzec. Został skazany na spalenie na stosie, jednakże płomienie miały nie imać się świętego, dlatego jeden z oprawców miał przebić go mieczem lub sztyletem 22 lutego 156 roku, choć podaje się również lata 155 lub 167⁶². Opis męczeńskiej śmierci Polikarpa znajduje się w liście, który sporządzili naoczni świadkowie tych wydarzeń i jako *List Kościoła ze Smyrny* wysłali do chrześcijan z Filomelion/Filomelium (dzisiejsze Akşehir w Turcji). List ten przedstawia pogrom dokonany na chrześcijanach, w wyniku którego na śmierć zostaje skazany także podeszły w latach biskup. Jak zauważa ksiądz Marek Starowieyski, „męczeństwo Polikarpa przynosi cenne wiadomości o kulcie męczenników. Wierni zbierają jego prochy, aby im oddawać cześć, ale nie jest to cześć, którą oddaje się Bogu (...) Uderza nas to precyzyjne ustawienie problemu już w II wieku”⁶³.

Kult relikwii świętego Polikarpa, o którym pisze ksiądz Marek Starowieyski został przedstawiony w 17 i 18 punkcie listu: „zawistny jednak, zazdrosny i zły wróg plebienia sprawiedliwych, oglądając wspaniałość jego świadectwa (męczeństwa) i jego życie nieskazitelne od samego początku widząc, że został ukoronowany wieńcem nieśmiertelności i zdobył nagrodę, której nikt mu odmówić nie może, usiłował przeszkodzić nam w zabraniu jego ciała, chociaż wielu chciało to zrobić, żeby posiadać święte szczątki”⁶⁴. Fragment wskazuje, że wspólnota chrześcijańska Smyrny chciała posiadać ciało męczennika, by oddawać mu cześć, a spalenie go na stosie miało to uniemożliwić. Dlatego w dalszym fragmencie można przeczytać: „skłonił więc Niketesa, będącego ojcem Heroda i bratem Alke, żeby poprosił urzędnika o niewydawanie nam ciała. «Bo jeszcze, jak mówił, porzucą Ukrzyżowanego, a temu zaczną kult oddawać». A powiedział to idąc za radą i naleganiem Żydów, ponieważ oni też nas pilnowali, kiedy chcieliśmy wyciągnąć ciało z ognia. Nie rozumieli, że nie możemy nigdy opuścić Chrystusa, który cierpiał

⁶² Zob. F. Drączkowski, *Patrologia*, Pelplin – Lublin 2007, s. 445.

⁶³ Zob. M. Starowieyski, *Mądry i gorliwy pasterz. Święty Polikarp ze Smyrny*, w: *Pierwsi świadkowie. Wybór najstarszych pism chrześcijańskich*, Kraków 2010, s. 149 – 154.

⁶⁴ *Męczeństwo Świętego Polikarpa*, w: *Piersi świadkowie*, dz. cyt., s. 168.

za zbawienie wszystkich zbawionych na świecie, Niewinny za grzeszników, i że nie możemy oddawać kultu nikomu innemu”⁶⁵.

W przytoczonym fragmencie, autor po raz kolejny zaznacza, że relikwie Polikarpa były bardzo ważne dla całej gminy chrześcijańskiej. Stały się elementem jednoczącym lokalną społeczność. By jednak uniknąć zarzutów skierowanych pod adresem kultu relikwii, autor rozwija pierwszy zapis teologicznych rozważań na temat kultu świętych i ich szczątków, rozróżniając kult Chrystusa i kult świętych. „Jemu (Chrystusowi) składamy hołd naszej adoracji, gdyż jest Synem Bożym, męczenników zaś kochamy jako uczniów i naśladowców Pana, a jest to rzeczą słuszną, gdyż w stopniu niezrównanym oddali się oni na służbę swojemu Królowi i Mistrzowi. Obyśmy i my również mogli stać się ich towarzyszami i współuczniami!”⁶⁶. Zdaniem autora męczennicy stanowią wyjątkową grupę naśladowców i świadków Chrystusa i dlatego ich szczątkom, uważanym za coś droższego od złota i klejnotów, należy się szacunek. Dlatego w tekście można doczytać, że uczniowie Polikarpa zebrali szczątki, które zostały po wygaszeniu stosu i zabrali je ze sobą. „Tak więc mogliśmy później zebrać jego kości, cenniejsze od klejnotów i droższe od złota, aby je złożyć w miejscu stosownym. Tam też, jeśli będzie to możliwe, pozwoli nam Pan spotkać się razem w weselu wielkim i radości, aby obchodzić rocznicę męczeństwa Polikarpa jako dzień jego narodzin i w ten sposób wspominać tych, którzy walczyli przed nami, a zarazem ćwiczyć i przygotowywać tych, którzy będą walczyć w przyszłości”⁶⁷.

Przytoczone fragmenty *Męczeństwa Świętego Polikarpa* ukazują wyraźnie, że już w połowie II wieku istniała zorganizowana forma kultu męczenników, którego najważniejszym elementem był kult relikwii. Są także świadectwem potwierdzającym gromadzenie się chrześcijan na grobach męczenników w ich dies natalis – dniu narodzin dla nieba. Wybór miejsca na wspólne zgromadzenia miał podkreślić wiarę w zmartwychwstanie oraz zjednoczenie męczenników z Chrystusem i był ważnym czynnikiem jednoczącym duchowo lokalne wspólnoty pierwotnego Kościoła.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Tamże.

Początkowo chrześcijanie grzebali zmarłych na nekropoliach należących do miast. Ich groby znajdowały się pomiędzy urnami pogan, gdyż palenie zwłok było zwyczajową formą pochówku na terenach Cesarstwa Rzymskiego, a sam stos pogrzebowy rozumiano jako ołtarz, na którym „dokonywano oczyszczenia, ekspiacji i deifikacji zmarłych”⁶⁸. Jednak stosunkowo wcześniej, bo już w III wieku papież Fabian miał zarządzić powstanie odrębnych chrześcijańskich miejsc pochówku, które początkowo były lokowane na działkach prywatnych⁶⁹. Jak zauważa Arnold Angenendt poprzez grzebanie ciał zmarłych, a nie urn z ich prochami, chrześcijanie podkreślali fakt złożenia Chrystusa do grobu, „ciało Jezusa pozostało w grobie nienaruszone (corpus integrum) bowiem miał On po trzech dniach z martwych powstać”⁷⁰. To sprawiło, że największą popularnością cieszyły się miejsca pochówku tuż obok grobów męczenników. Henryk Pietras stwierdza, że taki sposób grzebania zmarłych spowodował „wielkie zagęszczenie grobów w katakumbach i na normalnych cmentarzach”⁷¹. W środowisku liturgistów utrwaliła się opinia, że „w czasach prześladowań, zbierano się w katakumbach na łamanie Chleba”⁷². Wspólne nabożeństwo rocznicowe chrześcijanie mieli łączyć ze sprawowaniem Eucharystii co najmniej od II wieku⁷³. Takiej opinii nie powielają jednak niektórzy z patrologów: „Z Męczeństwa Polikarpa wiemy, że chrześcijanie spotykali się również w rocznicę śmierci męczennika, pojmowaną jako jego dies natalis, by modlić się, wspominać jego bohaterstwo i czerpać siłę do naśladowania Chrystusa. Jeśli był to cmentarz, spotykali się zapewne przy grobie, starożytnym zwyczajem zasiadając w koło, jedząc i pijąc (refrigerium) – oczywiście nie mówiąc o wspomnianej uprzednio modlitwie. Znikąd nie wynika,

⁶⁸ Z. Suchecki, *Kremacja w kulturach świata*, Kraków 2009, s. 53.

⁶⁹ Zob. B. Wronikowska, *Rola biskupów jako fundatorów budowli w procesie chrystianizacji Rzymu*, w: *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa* (red. B. Iwaszkiewicz-Wronikowska, D. Próchniak), t. III, Lublin 2002, s. 25-41.

⁷⁰ A. Angenendt, *Heilige und Reliquien*, München 1994, s. 150. Tłum. własne: „Jesu Leib sei im Grab unversehrt geblieben (corpus integrum), weil er nach drei Tagen auferstehen sollte”.

⁷¹ H. Pietras, *Początki teologii Kościoła*, Kraków 2000, s. 49.

⁷² J. Mieczkowski, J. Superson, *Teologiczne usytuowanie ołtarza w świątyni chrześcijańskiej*, „Collectanea, Theologica”, 78 (2008), s. 114 – 115.

⁷³ Zob. T. Sinka, *Zarys liturgiki*, dz. cyt., s. 156.

by sprawowano tam Eucharystię⁷⁴. Na potwierdzenie tej tezy warto przytoczyć zdanie Adalberta Hammana, który twierdził, że „posiłki na grobach przeradzały się w zwykłe libacje. Afrykanie urządzali tam prawdziwe festyny z orkiestrą, kitarami i tancerkami. Podpici biesiadnicy podchwytywali pijackim głosem najbardziej sprośne kuplety. Zamiast zmarłych, do szaleństwa bawili się żywi. Święto zmieniało się w bachanalia⁷⁵. Nie dziwi więc fakt, że kościelne autorytety takie jak święty Augustyn, z całą mocą piętnowały taki sposób postępowania i zachęcały do modlitwy, przyjmowania komunii za zmarłych oraz organizowania posiłków dla biednych⁷⁶, co świadczy o tym, że z całą pewnością można stwierdzić, że w IV wieku Msza Święta odbywała się bezpośrednio na bądź nad grobami męczenników.

Początkowo nie praktykowano, ani przenoszenia ciał świętych z miejsca ich pochówku, ani tym bardziej nie dzielono ich na części, gdyż z chwilą złożenia szczątków w grobie, mogiła i jej otoczenie stawały się nienaruszalne. Maciej Jońca przytacza w tym zakresie edykt Cezara⁷⁷, edykt Lucjusza Werusa i Marka Aureliusza oraz edykt Gracjana, Walentyniana i Teodozjusza datowany na 386 rok. Ten ostatni przypominał zakaz przenoszenia w inne miejsce pochowanego ciała⁷⁸.

Pomimo obowiązującego prawa, już na początku III wieku pojawiają się świadectwa dotyczące translacji szczątków świętego do innego miejsca. Wspomina o tym gnostycki apokryf *Dzieje Świętego Tomasza Apostoła*. Opowiada o losach Judy Tomasza, który wedle gnostyków miał być bratem bliźniakiem Jezusa. Apostoł miał zginąć męczeńską śmiercią na indyjskim dworze królewskim króla Mazdaja. Gdy „jeden z synów Mazdaja został pochwycony przez szatana i nikt nie mógł go związać, bo był bardzo gwałtowny, król Mazdaj zastanowił się w swoim wnętrzu i rzekł: «Pójdę otworzyć grób Judy i wezmę jedną z kości Apostoła Bożego i położę na moim synu, a on zostanie uzdrowiony». Juda pojawił mu się we śnie w widzeniu i rzekł: «Ty nie uwierzyłeś w tego,

⁷⁴ H. Pietras, *Początki teologii Kościoła*, tamże.

⁷⁵ A. G. Hamman, *Życie codzienne w Afryce Północnej w czasach św. Augustyna*, Warszawa 1989, s. 335.

⁷⁶ Augustyn, *Wyznania*, Kraków 2008, s.148 – 149.

⁷⁷ „Postanawiam, aby grobowce i miejsca pochówku, bez względu na to, kto je wystawił ku czci przodków, dzieci lub domowników, pozostały nienaruszone na wieczność”. Cytat za: M. Jońca, *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym*, Lublin 2013, s. 116.

⁷⁸ Tamże, s. 360.

który żył, a teraz chcesz uwierzyć w tego, który umarł? Jednak nie lękaj się: Chrystus, mój Pan zmiłuje się nad tobą dzięki swojej dobroci». Mazdaj jednak nie znalazł kości Judy, bo jeden z braci ukradł je i zawiózł na Zachód. Król Mazdaj wziął jednak trochę prochu z miejsca, gdzie złożono kości Apostoła i położył je na swoim synu, mówiąc: «Wierzę w ciebie, mój Panie Jezu teraz, gdy opuścił mnie ten, który nieustannie niepokoi ludzi, aby nie widzieli światła». Gdy on z wiarą położył proch na swoim synu, został uwolniony jego syn i dołączył do braci»⁷⁹. Historia, która pojawia się w apokryfie, jest nie tylko zapisem pierwszej translacji relikwii, ale równocześnie zapisem potwierdzającym ich rozczłonkowanie. Robert Wiśniewski zauważył, że translacja wyniknęła „z pragnienia posiadania szczątków świętego, oraz przekonanie o uzdrawiającej mocy prochu zebranego z grobu (i to pustego grobu). To interesujące świadectwo, ciekawe tym bardziej, że całkowicie odosobnione, bo następne epizody tego typu znajdziemy dopiero w literaturze czwartowiecznej»⁸⁰.

Jedna z pierwszych udokumentowanych translacji relikwii miała mieć miejsce pomiędzy rokiem 351, a 354. Sozomen Hermiasz, historyk Kościoła starożytnego wspomina o przeniesieniu relikwii świętego Babylasa do Dafne⁸¹. Jak wskazuje Maciej Jońca, „w następnych latach nastąpiły kolejne translacje. Do Konstantynopola sprowadzono szczątki Tymoteusza (ucznia świętego Pawła), Andrzeja Apostoła i Łukasza Ewangelisty. Przed rokiem zaś 373 do Aleksandrii trafiło ciało Jana Chrzciciela, którego głowę zabrano później do Konstantynopola. Wspomniane wydarzenia zbiegły się z wydaniem w roku 357 przez Konstancjusza ustawy wymierzonej przeciw groboburcom. Cesarz obrócił w niej swój gniew w pierwszej kolejności przeciw tym, którzy kosztem grobów pozyskiwali budulec»⁸². Nie sprzeciwił się jednak pozyskiwaniu szczątków w celu krzewienia kultu relikwii. Swój sprzeciw wobec przenoszenia i dzielenia relikwii kategorycznie wyrażał

⁷⁹ *Dzieje Apostoła Judy Tomasza kiedy Pan sprzedał go kupcowi Habbanowi, aby on pouczył Indie*, w: *Apokryfy Nowego Testamentu. Apostołowie. cz. 1. Andrzej. Jan. Paweł. Piotr. Tomasz* (red. M. Starowieyski), Kraków 2007, s. 694 – 695.

⁸⁰ R. Wiśniewski, *Narodziny kultu relikwii i jego najwcześniejsze świadectwa*, w: *Początki kultu relikwii na Zachodzie* (red. R. Wiśniewski), Warszawa 2011, s. 15.

⁸¹ Sozomen Hermiasz, *Historia Kościoła*, Warszawa 1980, s. 340.

⁸² M. Jońca, *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym*, dz. cyt., s. 248 – 249.

papież Damazy, który jednakowoż nie sprzeciwiał się przekazywaniu innym kościołom relikwii pozyskiwanych przez kontakt płótna lub oleju z grobem świętego⁸³.

Podejście do kultu relikwii było w tym czasie skrajnie różne. Z jednej strony można przytoczyć słowa świętego Optata z Milewy, który w bardzo krytyczny sposób odnosił się do niego. Biskup Optat w *Traktacie przeciw donatystom* wspomina o intrygantce Lucylli, której postępowanie stało się, jego zdaniem, jedną z przyczyn schizmy. Píše: „zanim burza prześladowań zachwiała pokój, a Kościół działał jeszcze w spokoju, ta kobieta nie mogła ścierpieć nagany archidiakona Cecyliana; ona to, jak mówiono, przed przyjęciem duchowego pokarmu i napoju całowała kość, nie wiem jakiego męczennika, jeśli rzeczywiście był męczennikiem, stawiając wyżej nad zbawienny kielich kość jakiegoś zmarłego człowieka, a jeśli nawet męczennika, to jeszcze za takiego oficjalnie nie uznanego; kobieta ta, upomniana za tę praktykę, odeszła pełna gniewu i obelg”⁸⁴. Z drugiej strony warto przytoczyć słowa biskupa Teodoret z Cyru. Jego dzieło *Leczenie chorób hellenizmu*, które powstało przed 437, uchodzi za ostatnią, w całości zachowaną, starożytną apologię chrześcijańską. Starożytni pisarze pogańscy, tacy jak Tacyt czy Swetoniusz, uważali chrześcijaństwo za chorobę, która polega na bezbożności i zabobonie. Teodoret dowodził, że to właśnie poganie są chorzy na zarozumiałość, że to oni potrzebują leczenia, gdyż będąc zbyt wpatrzeni w filozofię, nie są w stanie dostrzec prawdy objawionej. W rozprawie 8, *O kulcie męczenników*, píše: „Sędzia zawodów obdarzył ich niegasnącą sławą i pamięcią silniejszą niż czas: czas, który z natury rzeczy niszczy wszystko, bez uszczerbku zachował ich sławę. Szlachetne dusze zwycięzców przebiegają niebo włączając się do korowodu bytów niecielesnych; poszczególnych ich zwłok nie skrywa jeden grób: miasta i wioski rozdzielają ich ciała między siebie, uważając ich za wybawców i lekarzy dusz i ciał oraz czcżą ich jako opiekunów i strażników miasta; korzystają z nich jako z posłów do Władcy wszechrzeczy i za ich przyczyną otrzymują dary Boże. I chociaż ciało zostało podzielone, to łaska trwa niepodzielnie; najmniejsza cząsteczka relikwii posiada moc równą tej, jaką przedstawia sobą męczennik, który żadnemu podziałowi nie uległ; promienna łaska rozdziela dary, mierząc swą hojność miarą wiary tych, którzy się do niej zwracają. Was jednak nawet i to nie może skłonić, abyście

⁸³ Zob. G. Noga-Banai, *The Trophies of the Martyrs: An Art Historical Study of Early Christian Silver Reliquaries*, Oxford 2008, s. 135.

⁸⁴ Optat z Milewy, *Traktat przeciw donatystom*, „Vox Patrum”, 23 (2003), s. 452.

wielbili ich Boga. Przeciwnie, wyśmiewacie się i kpicie ze czci, którą wszyscy im oddają; uważacie, że zmaza jest zbliżanie się do ich grobów”⁸⁵. Dalej Teodoret nazywa odrzucenie kultu męczenników krańcową głupotą i ignorancją. Dopisuje również bardzo ważny fragment, opisujący sposób oddawania czci męczennikom. „Do grobów tych udajemy się nie raz, nie dwa czy pięć razy w roku, lecz często odprawiamy tam uroczystości, często, każdego dnia zanosimy hymny do ich Pana. Ludzie zdrowi proszą o zachowanie zdrowia, ludzie walczący z jakąś chorobą proszą o ulgę w cierpieniach, bezdzietni modlą się o potomstwo, bezpłodne kobiety błagają, żeby zostać matkami, ci zaś, którzy już korzystają z otrzymanych darów, proszą, aby dary te zostały im doskonale zachowane. Ludzie szykujący się do podróży modlą się, aby męczennicy towarzyszyli im w drodze i byli ich przewodnikami; ci, którzy szczęśliwie wrócili z podróży, składają im wyrazy wdzięczności; nie przychodzą do nich jak do bogów, ale błagają ich jako zbożnych ludzi i proszą, by byli ich orędownikami. Ci, którzy z wiarą zwracają się do nich, otrzymują to, o co proszą; wyraźnie dowodzą tego wota świadczące o uzdrowieniach. Jedni przynoszą wizerunki oczu, inni nóg czy rąk; jedni składają złote, inni drewniane wota: Pan męczenników przyjmuje również drobne i tanie ofiary, ponieważ mierzy dar możliwością ofiarodawcy. Złożone wota świadczą o wyzwoleniu z cierpienia, a składane są dla upamiętnienia tego faktu przez tych, którzy odzyskali zdrowie. Głoszą one moc spoczywających tam męczenników, a moc ta dowodzi, że ich Bóg jest Bogiem prawdziwym”⁸⁶.

Z czasem kult relikwii będzie coraz bardziej usystematyzowany, stanie się to m.in. za przyczyną papieża Grzegorza Wielkiego. Święty Grzegorz Wielki potwierdzał swoim autorytetem kult oddawany relikwiom. Papież z pochodzenia był rzymianinem. Urodził się ok. 540 roku. W 575 roku złożył śluby zakonne w zakonie benedyktynów i jako pierwszy benedyktyn został wybrany na papieża w roku 590. Będąc pod wpływem reguły zakonnej, w której obowiązywało bezwzględne posłuszeństwo, Grzegorz myślał o Kościele jako instytucji, którą cechuje hierarchiczna, scentralizowana struktura. Przywrócenie ładu w Kościele Rzymskim, którego pozycja słabła na rzecz patriarchatu konstantynopolińskiego, stało się więc jednym z podstawowych celów papieża. Stąd Grzegorz starał się kształtować myśl chrześcijańską poprzez swoje pisma. W jednym z nich, w drugiej księdze *Dialogów*, podejmuje temat kultu relikwii. Punktem wyjścia

⁸⁵ Teodoret z Cyru, *Leczenie chorób hellenizmu*, Warszawa 1981, s. 172 – 173.

⁸⁶ Tamże, s. 187.

do przedstawienia tematu diakonowi Piotrowi, z którym prowadzi ową dysputę, stanie się dla niego grota, w której mieszkał święty Benedykt. „Tam, gdzie spoczywają ciała męczenników, mogą oni, Piotrze, na pewno czynić wiele cudów. Czynią je też, dla serc czystych działają ich niezliczone mnóstwo. Ponieważ jednak wiara nazbyt słaba zważyłaby łatwo, czy mogą również wysłuchiwać próśb zanoszonych w takich miejscach, gdzie nie są obecni przez swoje ciała, dlatego trzeba, by właśnie tam działały się cuda największe, gdzie ich obecność nie jest dla wszystkich oczywista. Ci jednak, co duchem trwają w Bogu, więcej zasług zyskują swoją wiarą, jeśli i tam, gdzie nie ma ciała męczennika nie wątpią, że może on ich wysłuchać”⁸⁷. Papież nauczał, że choć groby męczenników są widzialnym miejscem szczególnej obecności i szczególnego wstawiennictwa świętych, to jednak święci mogą wyprosić potrzebne łaski dla ludzi o czystym sercu w każdej przestrzeni, gdyż jako zbawieni, nie są w żadnej mierze ograniczeni zakresem terytorium czy kompetencji swojego działania. W ten sposób Grzegorz Wielki podkreślił prawdę wiary mówiącą o tajemnicy świętych obcowania.

Fot. 6. Grota świętego Benedykta w Subiaco we Włoszech

źródło: zdjęcie własne

Spór o miejsce kultu relikwii w Kościele ostatecznie rozstrzygnęły orzeczenia Drugiego Soboru Nicejskiego zwołanego i zatwierdzonego przez papieża Hadriana I, który odbył się w 787 roku. Był siódmym soborem powszechnym i ostatnim uznawanym

⁸⁷ Grzegorz Wielki, *Dialogi. Księga Druga*, Kraków 1997, s. 322 – 323.

zarówno przez Kościół katolicki, jak i Kościół prawosławny. I choć został zwołany by zakończyć spór dotyczący ikonoklazmu to niejako „przy okazji” podjął również temat relikwii. Przełom VI i VII wieku to czas rozkwitu zakonów, związany m.in. z coraz częstszym pielgrzymowaniem do miejsc świętych. Wraz z pojawianiem się kolejnych miejsc, do których pielgrzymowali pątnicy, rozwinęło się również zaplecze obsługujące wiernych. Zakupione w miejscach świętych przedmioty stawały się nie tylko pamiątkami, ale niejako nosicielami dobroczynnej energii świętego, czyli talizmanami, mającymi przynosić szczęście. Dochodziło do patologicznych zachowań. Pojawili się nawet chrześcijanie, którzy już wieszanie obrazów świętych na ścianach domów uważali za wystarczające do zbawienia albo kapłani, którzy mieszały cząstki odrapanej z ikon farby i łączyli je z Krwią Pańską. Na kanwie takich wydarzeń powstał ruch, który miał doprowadzić do oczyszczenia kościołów z obrazów, poprzez ich niszczenie, zwany ikonoklazmem. Konflikt pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami ikon był na tyle napięty, że cesarz postanowił zwołać sobór⁸⁸.

W dwóch orzeczeniach Drugiego Soboru Nicejskiego pojawiają się zapisy dotyczące kultu relikwii. W *Dekrecie wiary*, w punkcie 19, Sobór naucza: „Ci zaś, którzy ośmielają się myśleć albo nauczać inaczej, albo, naśladując przeklętych heretyków, lekceważyć Tradycję Kościoła i wymyślać nowości, albo odrzucać coś z tego, co zostało powierzone Kościołowi, jak Ewangelia, wizerunek Krzyża albo malowane obrazy czy święte relikwie męczenników; albo jeżeli ktoś podstępnie i nikczemnie zamierza usunąć jakiś element prawomocnej Tradycji Kościoła katolickiego; albo kto używa świętych naczyń lub godnych poszanowania klasztorów do celów pospolitych i w sposób niegodny, zarządzamy, że ci wszyscy, którzy tak postąpią, jeżeli są biskupami lub duchownymi zostaną pozbawieni swoich urzędów, gdy są mnichami lub osobami świeckimi będą wyłączeni ze wspólnoty wiernych”⁸⁹. Z tekstu jasno wynika, że Sobór opowiada się za kultem relikwii jako jednym z elementów Tradycji. Należy zauważyć, że Sobór nie posługuje się zwrotem *relikwie świętych*, tylko *święte relikwie*, niejako uwypuklając

⁸⁸ P. Górecki, *Ikonoklazm – spór religijny czy polityczny? Leona III idea obrony czystości wiary i uniformizacji państwa*, w: *Święte wizerunki w przekazie Dobrej Nowiny* (red. N. Widok), Opole 2017, s. 38 – 58.

⁸⁹ *Sobór Nicejski II (787)*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych* (red. A. Baron, H. Pietras), t. I, Kraków 2002, s. 341.

ich znaczenie. Dla ojców soborowych wydaje się jasne, że odejście od kultu relikwii byłoby porzuceniem istotnego elementu Tradycji.

Dodatkowo Sobór wymienia 22 kanony, które mają być przestrzegane przez wiernych. Kanon 7 dotyczy właśnie kultu relikwii: „należy uzupełnić konsekrację kościołów, w których nie umieszczono relikwii świętych. Mówi Paweł, boży Apostoł: «Grzechy niektórych ludzi są wiadome wszystkim, za niektórymi zaś idą w ślad». Wcześniejsze błędy pociągają za sobą następne – tak i bezbożna herezja oszczerców chrześcijan pociąga za sobą inne bezbożności. Przeto nie tylko pozdejmovano ze ścian kościołów czcigodne obrazy, lecz zaprzestano też i innych praktyk, które trzeba przywrócić i zatrzymać, zgodnie z tym co nakazuje prawo pisane i niepisane. Polecamy więc, by we wszystkich świątyniach konsekrowanych bez świętych relikwii męczenników, umieszczono je teraz z przepisanyymi modlitwami. Gdyby w przyszłości biskup konsekrował kościół bez relikwii, należy go złożyć z urzędu jako winnego naruszenia tradycji kościelnej»⁹⁰.

Według Soboru bezbożnym jest porzucanie kultu relikwii, który wchodzi w skład Tradycji. Zakaz konsekrowania świątyń, w których nie ma złożonych relikwii, w znaczący sposób przyczynił się do rozpowszechnienia kultu. Wydaje się, że czym na Wschodzie był kult obrazów, tym na Zachodzie stawał się kult relikwii, stąd ojcowie soborowi podeszli do jednego i drugiego w taki sam sposób. Należy zatem zwrócić uwagę jeszcze na punkty od 13 do 16 *Dekretu wiary*. Tam wymienione zostają możliwe sposoby oddawania czci, takie jak palenie świec czy ofiarowanie kadzidła. Wszystkie te formy pobożności nie są formą adoracji, która może być okazywana jedynie Bogu, ale należywym sposobem uczczenia pamięci o świętych⁹¹. Kolejne sobory⁹² i kolejni papieże w swoich zarządzeniach dbali o zapobieganie fałszerstwom i kradzieżom relikwii oraz o podkreślanie ich roli, zwłaszcza od wystąpienia reformatorów: Marcina Lutra i Ulricha Zwingli,

⁹⁰ *Sobór Nicejski II (787)*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. I, dz. cyt., s. 357.

⁹¹ Tamże, s. 337 – 339.

⁹² W sumie w orzeczeniach 6 soborów powszechnych odnotowany jest kult relikwii: Nicejski II, Laterański IV, w Konstancji, w Rzymie, Trydencki oraz Watykański II.

którzy postulowali likwidację odpustów, zaprzestanie pielgrzymek oraz kultu obrazów czy relikwii⁹³.

Podejście do kultu relikwii w Kościele nie zmieniło się do dnia dzisiejszego. Nadal jest on związany przede wszystkim z wiarą w orędownictwo świętych. *Katechizm Kościoła Katolickiego* w 1674 punkcie wskazuje konieczność podejmowania katechezy, która będzie we właściwy sposób kształtować różnorodną pobożność ludu Bożego, której nieodłącznym elementem jest cześć oddawana relikwiom⁹⁴.

Wstawiennictwo jakim święci obdarzają Kościół nieodłącznie jest związane z kultem relikwii i prowadzi do większej, osobistej łączności człowieka z Bogiem. Wpływa ono z pragnienia nieśmiertelności i życia wiecznego, które zostaje zaspokojone w postawie religijnej. Ważnym wyznacznikiem dojrzałej postawy religijnej jest zaangażowanie religijne mogące przyjąć rozmaite formy, w tym kult relikwii przeżywany osobiście i wspólnotowo. Zrodził się on z troski o los własnych szczątków po śmierci oraz troską o los szczątków bliskich zmarłych, których ciała za życia były świątynią Ducha Świętego, ale równocześnie jest obecny w każdej społeczności ludzkiej nastawionej na spotkanie z Bogiem w wieczności. Człowiek z natury pragnie poznawać świat empirycznie, stąd dotyk jest jednym z podstawowych przejawów kultu relikwii zarówno w jego osobistym, jak i wspólnotowym wymiarze. Kult świętych i kult relikwii motywuje do szukania własnej drogi, po której człowiek, niezależnie od warunków jemu właściwych, może dojść do zjednoczenia z Chrystusem, które rozumiemy jako osobistą świętość. „Bez wątpienia, mając tak wielu świadków, przez których Bóg ukazuje swoją obecność i do nas przemawia, jesteśmy pociągani z wielką mocą do osiągnięcia Jego Królestwa”⁹⁵

⁹³ Zob. *Wprowadzenie*, w: *Sobór Trydencki (1545 – 1563)*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych* (red. A. Baron, H. Pietras), t. IV, Kraków 2004, s. 185 – 193.

⁹⁴ „Poza liturgią sakramentów i sakramentaliów katecheza powinna brać pod uwagę formy pobożności wiernych i religijności ludowej. Zmysł religijny ludu chrześcijańskiego zawsze znajdował wyraz w różnorodnych formach pobożności, które otaczały życie sakramentalne Kościoła. Są to: cześć oddawana relikwiom, nawiedzanie sanktuariów, pielgrzymki, procesje, droga krzyżowa, tańce religijne, różaniec, meda-
liki itp.” (KKK 1674).

⁹⁵ Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska „Divinus Perfectionis Magister” dotycząca nowego prawodawstwa w procedurze spraw kanonizacyjnych.*, w: „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny”, 27 (1984), nr 3 – 4, s. 277 – 282.

Rozdział 2.

Inwentaryzacja relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej

Diecezja bielsko-żywiecka powstała w wyniku reorganizacji podziału administracyjnego Kościoła Katolickiego w Polsce na mocy bulli papieża Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus* z 25 marca 1992 roku. Papież, powołując się na prośbę Konferencji Episkopatu Polski wyrażoną przez ówczesnego nuncjusza apostolskiego w Polsce arcybiskupa Józefa Kowalczyka, chciał by: „w każdej diecezji istota Kościoła stała się bardzo przejrzysta, a także by biskup mógł stosownie i skutecznie wypełniać wszystkie swoje obowiązki, jak tego coraz bardziej wymagają potrzeby religijne, duchowe i moralne oraz zmiany społeczne i kulturalne, dokonujące się w dzisiejszych czasach”⁹⁶. By doszło do zbliżenia biskupów z wiernymi, papież znacząco zmniejszył powierzchnię terytorialną archidiecezji i diecezji, 8 diecezji podniósł do rangi archidiecezji oraz utworzył 14 nowych diecezji.

Pierwszym biskupem diecezjalnym bielsko-żywieckim został mianowany ksiądz Tadeusz Rakoczy, który przyjął święcenia biskupie 26 kwietnia 1992 w bazylice świętego Piotra w Rzymie z rąk papieża Jana Pawła II. 16 listopada 2013 roku papież Franciszek przyjął rezygnację biskupa Tadeusza Rakoczego, mianując nowym biskupem diecezjalnym ks. prof. dra hab. Romana Pindla, który przyjął święcenia biskupie 6 stycznia 2014 roku w katedrze świętego Mikołaja w Bielsku-Białej.

Diecezja bielsko-żywiecka powstała z 6 dekanatów ówczesnej archidiecezji krakowskiej (Andrychów, Biała, Kęty, Oświęcim, Żywiec I, Żywiec II) oraz 8 dekanatów ówczesnej diecezji katowickiej (Bielsko-Biała centrum, Bielsko-Biała zachód, Cieszyn, Czechowice-Dziedzice, Istebna, Skoczów, Strumień, Wisła). Obecnie składa się z 210 parafii podzielonych na 23 dekanaty: Andrychów (12 parafii), Bielsko-Biała I (8 parafii), Bielsko-Biała II (9 parafii), Bielsko-Biała III (9 parafii), Cieszyn (7 parafii), Czechowice-Dziedzice (12 parafii), Golezów (8 parafii), Istebna (6 parafii), Jasienica (8 parafii), Jawiszowice (6 parafii), Jeleśnia (11 parafii), Kęty (7 parafii), Łodygowice (12 parafii),

⁹⁶ Jan Paweł II, *Totus Tuus Poloniae populus*, Rzym 1992.

Międzybrodzie (7 parafii), Milówka (10 parafii), Osiek (8 parafii), Oświęcim (7 parafii), Radziechowy (11 parafii), Skoczów (11 parafii), Strumień (12 parafii), Wilamowice (9 parafii), Wisła (9 parafii), Żywiec (11 parafii).

Diecezja bielsko-żywiecka zajmuje obszar ok. 3000 km², liczy ok. 798000 mieszkańców z czego ok. 698000 to katolicy oraz ok. 600 kapłanów diecezjalnych i zakonnych. Diecezja bielsko-żywiecka razem z archidiecezją krakowską, diecezją tarnowską i diecezją kielecką wchodzi w skład metropolii krakowskiej⁹⁷.

Na terenie diecezji bielsko-żywieckiej od wieków istnieje kult świętych i błogosławionych, dlatego warto przyjrzeć się ich kultowi oraz historii relikwii (paragraf 1). Ważne jest spojrzenie na ten kult przed powstaniem, jak i po powstaniu diecezji (paragraf 2). Warto też wyróżnić relikwie cieszące się aktualnie największym kultem w diecezji oraz dotrzeć przyczyny takiego stanu rzeczy (paragraf 3).

2.1. Historia relikwii na terenie diecezji

Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonach od 368 do 374 opisuje rolę i znaczenie kościołów partykularnych. Diecezja jest tam przedstawiona jako podstawowa jednostka administracyjna Kościoła, która jest oznaczona określonym terytorium i obejmuje wszystkich wiernych mieszkających w jego granicach⁹⁸. Rola diecezji, którą wyznacza *Kodeks Prawa Kanonicznego* została już wcześniej uszczegółowiona w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”* oraz w *Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*.

Konstytucja „Lumen gentium” stwierdza, że „Opatrzność Boża sprawiła też, że rozmaite Kościoły, założone w różnych miejscach przez Apostołów i ich następców, zrosły się z biegiem czasu w pewną liczbę wspólnot organicznie zespolonych,

⁹⁷ Por. <https://diecezja.bielsko.pl/historia-diecezji> [dostęp: 19.02.2021].

⁹⁸ Zob. KPK, kan. od 368 do 374

które nie naruszając jedności wiary i jedyne, boskiego ustroju Kościoła powszechnego, cieszą się własną karnością, własnymi zwyczajami liturgicznymi, własnym dziedzictwem teologicznym i duchowym” (KK 23).

Właśnie dlatego *Dekret „Christus Dominus”* wyznacza główne zasady, którymi należy się kierować przy tworzeniu nowych diecezji. „Przy określaniu granic diecezji należy w miarę możliwości uwzględnić różnorodny skład ludu Bożego, co może się wielce przyczynić do sprawniejszego pełnienia duszpasterskiej pieczy. Równocześnie trzeba się starać, by w miarę możliwości zachować demograficzne ugrupowania tegoż ludu jako jedną całość wraz z cywilnymi urzędami i instytucjami społecznymi, tworzącymi jego organiczną strukturę. Z tego to względu terytorium każdej diecezji winno być w swej rozciągłości zwarte. Należy też brać pod uwagę, jeśli na to okoliczności pozwalają, granice cywilnego podziału oraz specjalne warunki osób czy miejsc, np. psychologiczne, ekonomiczne, geograficzne i historyczne” (DB 23).

Należy zauważyć, że zasady te nie do końca zostały zastosowane przy tworzeniu diecezji bielsko-żywieckiej. Diecezja bielsko-żywiecka została bowiem utworzona na historycznych terenach Księstwa Cieszyńskiego, Księstwa Oświęcimskiego i Państwa Żywieckiego.

Księstwo Cieszyńskie istniało od 1290 do 1918 roku. Tereny te, do X wieku wchodziły w skład państwa Wielkomorawskiego. Następnie przez prawie 350 lat były częścią państwa Polskiego. Od 1290 do 1653 roku Księstwo Cieszyńskie było pod panowaniem miejscowej linii Piastów, jednak już w 1327 roku stanowiło lenno Korony Czeskiej⁹⁹. W 1653 roku przeszło pod panowanie Habsburgów. Należy zauważyć, że obszar ten, aż do 1918 roku pozostawał poza granicami Polski. Podejście do kultu relikwii na tych terenach było niewątpliwie mniej znaczące niż na pozostałych terenach, na których utworzono diecezję bielsko-żywiecką. Jest to związane z uznaniem przez księcia cieszyńskiego Waclawa III Adama luteranizmu za oficjalne wyznanie Księstwa Cieszyńskiego, następnie czas kontrreformacji rozpoczętej na tych terenach przez przejście na katolicyzm księcia cieszyńskiego Adama Waclawa w 1609 roku oraz wojna

⁹⁹ Oryginalny dokument przechowywany w Archiwum Narodowym w Pradze. Národní archiv Archiv České koruny (1158-1935) 119. Zdjęcia na stronie: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/119/charter> [dostęp: 03.03.2021].

trzydziestoletnia (1618 – 1648) i wojny śląskie (1740 – 1763). Po I Wojnie Światowej część terenów Księstwa Cieszyńskiego przyłączono do Polski tworząc z nich autonomiczne Województwo Śląskie. Po II Wojnie Światowej tereny te stały się częścią województwa katowickiego (1950 – 1975), następnie województwa bielskiego (1975 – 1998), a od 1998 województwa śląskiego¹⁰⁰.

Tereny Księstwa Cieszyńskiego stanowiły średniowieczny dekanat cieszyński należący najpierw do diecezji wrocławskiej, a od 28 października 1925 roku diecezji katowickiej, utworzonej przez papieża Piusa XI bullą *Vixdum Poloniae unitas*. Współcześnie tereny Śląska Cieszyńskiego na terytorium Polski zamieszkuje ok. 350'000 ludzi, a na terytorium Czech ok. 463'000. Polska część Śląska Cieszyńskiego to także miejsce, w którym mieszka prawie 36'000 spośród liczącej ok. 70'000 wyznawców społeczności ewangelików tradycji augsburskiej. Wspólnota ewangelicka tworzy tu diecezję cieszyńską, która jest podzielona na 22 parafie¹⁰¹.

Księstwo Oświęcimskie powstało około 1315 roku. W 1327 roku książę oświęcimski Jan I stał się wasalem Jana Luksemburskiego, króla Czech¹⁰². W 1445 roku z Księstwa Oświęcimskiego wyłączono Księstwo Zatorskie. W 1454 roku książę oświęcimski Jan IV stał się wasalem Kazimierza Jagiellończyka, króla Polski. W 1457 roku Jan IV sprzedał swoje księstwo Kazimierzowi Jagiellończykowi za 3'000'000 groszy

¹⁰⁰ Na temat historii Śląska Cieszyńskiego powstała 7 tomowa monografia pt. *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych*. W latach 2009 – 2015 Starostwo Powiatowe w Cieszynie wydało 6 tomów pod redakcją prof. Idziego Panica obejmujących czas do roku 1945, a w roku 2015 tom 7 obejmujący lata 1945 – 2015 pod redakcją dr hab. Krzysztofa Nowaka.

¹⁰¹ Zob. T. Chrzan, *Historia struktur kościelnych ziem tworzących diecezję bielsko-żywiecką*, „Biuletyn Katechetyczny Diecezji Bielsko-Żywieckiej”, 209 (VI 2017), Bielsko-Biała 2017, s. 1 – 2.

¹⁰² Zob. C. Grünhagen, K. Wutke, *Codex Diplomaticus Silesiae*, Wrocław 1903, s. 7 [4620]: „Johann, Herzog von Auschwitz und Scholastikus von Krakau erklärt sich als Vasallen des Königs von Böhmen etc. und nimmt von ihm sein Auschwitzer Land mit dessen Städten und Burgen, nämlich Stadt und Burg Osswencin (Auschwitz, poln. Oświęcim), Stadt Zathor, die oppida Kant (Kenty), Zipscha (Saybusch, poln. Żywiec), Wadowicz und Spitkowicz (jetzt sämtlich in Galizien) zu Lehn u. s. w., ganz wie bei den vorhergehenden Urk. O. Z. Aus dem Or., im Wiener Staatsarch. mit dem kleinen Adlersiegel des Herzogs, abgedr. bei Grünhagen-Markgraf, Schles. Lehnsurk. II, 577”. Oryginalny dokument przechowywany w Archiwum Narodowym w Pradze. Národní archiv Archiv České koruny (1158-1935) 121. Zdjęcia na stronie: <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/121/charter> [dostęp: 03.03.2021].

praskich¹⁰³. W 1564 roku przyłączono je do Królestwa Polskiego i włączono do województwa krakowskiego. W czasie rozbiorów stało się częścią Królestwa Galicji i Lodomarii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim i Księstwami Oświęcimia i Zatora. Po I Wojnie Światowej Księstwo Oświęcimskie stało się częścią województwa krakowskiego. Tak samo było po II Wojnie Światowej, tereny te stały się częścią województwa krakowskiego (1950 – 1975), następnie województwa bielskiego (1975 – 1998), a od 1998 województw małopolskiego i śląskiego.

Tereny Księstwa Oświęcimskiego stanowiły część średniowiecznego dekanatu oświęcimskiego należącego do diecezji krakowskiej. Dopiero w czasie rozbiorów tereny te zostały włączone do powstałej w 1786 roku diecezji tarnowskiej i pozostały tam do 1880 roku, kiedy na nowo stały się częścią diecezji krakowskiej¹⁰⁴.

Państwo Żywieckie¹⁰⁵ to trzecie terytorium, na którego obszarze powstała diecezja bielsko-żywiecka. Było ono latyfundium magnackim. Majętność ziemską została wydzielona z Księstwa Oświęcimskiego w 1467 roku i nadana jako posiadłość dziedziczna Piotrowi Komorowskiemu w dowód uznania za zduszenie rozbójniczej działalności rodziny Skrzyńskich oraz jako wynagrodzenie za straty materialne jakich doznał Komorowski, gdy wsparł Kazimierza Jagiellończyka w czasie wyprawy na Węgry i wystąpił przeciwko Maciejowi Korwinowi. Komorowscy posiadali Państwo Żywieckie do 1624 roku, kiedy to zostało kupione przez królową Konstancję Habsburżankę za cenę 600'000 złotych, która chciała w ten sposób zabezpieczyć synów. Po jej śmierci w 1631 roku posiadłość odziedziczyli król Jan II Kazimierz Waza i jego brat Karol Ferdynand Waza. Państwo Żywieckie mocno ucierpiało na skutek działań wojennych i grabieży w czasie potopu szwedzkiego (1655 – 1660).

¹⁰³ Zob. C. Grünhagen, *Lehns und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, cz. 2, Lipsk 1883, s. 606 – 610.

¹⁰⁴ Zob. T. Chrzan, *Historia struktur kościelnych ziem tworzących diecezję bielsko-żywiecką*, dz. cyt., s. 1 – 2.

¹⁰⁵ Do najważniejszych opracowań dotyczących Żywiecczyzny należy niewątpliwie *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki* – kronika spisana przez Andrzeja Komonieckiego (ok. 1658–1729), który jako wójt żywiecki przedstawił w swoim dziele losy Żywiecczyzny od 1400 do 1729 roku.

Żywiecczyzna pozostała własnością Wazów do 1678 roku, kiedy odkupił ją kanclerz wielki koronny Jan Wielopolski. W rękach Wielopolskich Państwo Żywieckie pozostało do 1838 roku, kiedy kupił je syn cesarza Leopolda II arcyksiążę Karol Ludwik Habsburg i dołączył do swoich dóbr dziedzicznych Komory Cieszyńskiej¹⁰⁶. W 1907 roku wnuk Karola Ludwika zarządzający Żywiecczyzną Karol Stefan Habsburg-Lotaryński ogłosił polskość rodziny. Po I Wojnie Światowej chciano znacjonalizować ziemię żywiecką, jednak ostatecznie uznano Habsburgów żywieckich za Polaków i pozwolono im ją zatrzymać jako prywatną własność. W 1933 roku Państwo Żywieckie odziedziczył Karol Olbracht Austriacki i był jego ostatnim właścicielem, gdyż ziemie te znacjonalizowano w 1944 roku na mocy dekretu o reformie rolnej z 6 września 1944 roku pomimo tego, że już listopadzie 1939 roku arcyksiążę został aresztowany przez Niemców i uwięziony w cieszyńskim więzieniu, gdzie przebywał prawie do końca wojny. Niemcy przesłuchiwali i torturowali Karola Olbrachta, gdyż stanowczo odmówił podpisania Volkslisty. Przez tortury został sparaliżowany i stracił widzenie w jednym oku. Jego żona Alicja współpracowała z Związkiem Walki Zbrojnej, za co w 1946 roku odznaczono ją Krzyżem Walecznych. Po wojnie małżeństwo usiłowało odzyskać chociaż część majątku żywieckiego¹⁰⁷.

Gdy się to nie udało, razem z dziećmi emigrowali do Szwecji, gdzie Karol zmarł w 1951, a Alicja w 1985 roku¹⁰⁸. Ich syn Karol Stefan Altenburg bezskutecznie próbował odzyskać rodzinny majątek. Siostra Karola Stefana, Maria Krystyna Habsburg w 1993 roku odzyskała polskie obywatelstwo zabrane Habsburgom przez władze komunistyczne i w 2001 roku zamieszkała w niewielkim mieszkaniu, wydzielonym jej w Nowym Zamku w Żywcu. Zmarła w 2012 roku i została pochowana w rodzinnej krypcie

¹⁰⁶ Zob. Z. Rączka, *Jak powstała żywiecka posiadłość Habsburgów*, w: *Habsburgowie żywieccy i ich siedziba w Żywcu*, Żywiec 2003.

¹⁰⁷ Zob. M. Miodoński, *Intrygi urzędu bezpieczeństwa wokół rodziny Habsburgów żywieckich w latach 1947-1950*, „Gronie” 3 (2007), s.81-83.

¹⁰⁸ Zob. M. Patelski, *Arcyksiążę Karol Olbracht Habsburg pułkownik Wojska Polskiego i ostatni dziedzic Żywca*, „Grot – Zeszyty historyczne” 23 (2005), s. 72 – 79.

żywieckiej konkatedry¹⁰⁹. Ich przyrodnim bratem, z pierwszego małżeństwa matki, był dominikanin, ojciec Joachim Badeni¹¹⁰.

Po II Wojnie Światowej tereny Żywiecczyny, podobnie jak tereny Księstwa Oświęcimskiego, stały się częścią województwa krakowskiego (1950 – 1975), następnie województwa bielskiego (1975 – 1998), a od 1998 województw małopolskiego i śląskiego.

Tereny Państwa Żywieckiego podobnie jak tereny Księstwa Oświęcimskiego stanowiły część średniowiecznego dekanatu oświęcimskiego należącego do diecezji krakowskiej, a od XVII wieku osobnego dekanatu żywieckiego.

Ta różnorodność historyczna i kulturowa wpłynęła na niewątpliwie na podejście do kultu relikwii w poszczególnych częściach diecezji. Kult relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej w niniejszej pracy został scharakteryzowany na podstawie ankiety, która została rozesłana w formie papierowej oraz drogą mailową do każdej parafii diecezji za pośrednictwem poczty kurialnej. Dodatkowo za pośrednictwem poczty polskiej przesłano raz jeszcze ankiety w formie papierowej do parafii, które nie wypełniły tych nadesłanych przez kurię diecezjalną. Ostatnią formą kontaktu z księżmi proboszczami stanowiła próba nawiązania rozmowy telefonicznej. Ze względu na panującą pandemię, tylko niektórzy z proboszczów wyrazili zgodę na bezpośrednie spotkanie na terenie parafii.

W pierwszej fazie zbierania ankiet na 210 parafii zwrócono 76 wypełnionych kwestionariuszy. Ostatecznie po ponagleniach ze strony kurii oraz autora niniejszej pracy (zarówno za pośrednictwem rozmów telefonicznych jak i maili), zebrano 144 wypełnione kwestionariusze, co stanowi ok. 69%. Poniższa tabela prezentuje zestawienie wydanych i zwróconych kwestionariuszy. Kolorem niebieskim zaznaczono dekanaty, spośród których najwięcej parafii zwróciło wypełnione kwestionariusze. Kolorem czerwonym zaznaczono dekanaty, spośród których najmniej parafii zwróciło wypełnione kwestionariusze.

¹⁰⁹ Zob. A. Tracz, K. Błęcha K., *Księżna. Wspomnienia o polskich Habsburgach*, Żywiec 2009.

¹¹⁰ Zob. A. Sporniak, J. Strzałka, *Ojciec Joachim Badeni. Autobiografia*, Kraków 2004.

Dekanat	Liczba parafii w dekanacie	Liczba wypełnionych ankiet	Procent zwro- tów
Andrychowski	12	12	100%
Bielsko – Biała I	8	5	63%
Bielsko – Biała II	9	6	67%
Bielsko – Biała III	9	6	67%
Cieszyński	7	5	71%
Czechowicki	12	6	50%
Goleszowski	8	4	50%
Istebniański	6	2	33%
Jasienicki	8	5	63%
Jawiszowicki	6	2	33%
Jeleśniański	11	7	64%
Kęcki	7	5	71%
Łodygowicki	12	9	75%
Międzybrodzki	7	3	43%
Milowski	10	6	60%
Osiecki	8	5	63%
Oświęcimski	7	6	86%
Radziechowski	11	9	82%
Skoczowski	11	7	64%
Strumieński	12	10	83%

Wilamowicki	9	8	89%
Wiślański	9	7	78%
Żywiecki	11	9	82%
SUMA	210	144	69%

Tab. 1. Kwestionariusze wypełnione przez księży proboszczów w poszczególnych dekanatach

Z zebranych ankiet i przeprowadzonych rozmów wynika, że na terenie diecezji znajduje się co najmniej 711 relikwiarzy, w których znajdują się ok. 700 relikwii świętych oraz ok. 139 relikwii błogosławionych. W 27 parafiach znajdują się relikwiarze z relikwiami Krzyża Świętego, w 1 parafia posiada relikwiarz ze skałą z Golgoty. Ok. 127 relikwii jest złożonych w portatylach, spośród których część znajduje się w mensach ołtarzy. Tylko 44 relikwie w portatylach są opisane, w przypadku pozostałych nie da się stwierdzić bez uszkodzenia portatyli czyje relikwie znajdują się wewnątrz. Brak na ten temat informacji w kronikach parafialnych. 20 parafii nie posiada żadnych relikwii. Poniższa tabela prezentuje zebrane dane. Kolorem niebieskim zaznaczono dekanaty, w których jest najwięcej relikwii natomiast kolorem czerwonym zaznaczono dekanaty, w których jest najmniej relikwii. Poszczególne kolumny zawierają następujące dane:

- I. Liczba relikwiarzy w dekanacie
- II. Liczba relikwii świętych w dekanacie
- III. Liczba relikwii błogosławionych w dekanacie
- IV. Liczba relikwiarzy Krzyża Świętego w dekanacie
- V. Liczba opisanych relikwii złożonych w portatylach
- VI. Liczba relikwii nieopisanych w portatylach lub relikwiarzach
- VII. Liczba parafii w dekanacie
- VIII. Liczba parafii w dekanacie, w których nie ma relikwii
- IX. Liczba parafii w dekanacie, które nie oddały kwestionariusza

Dekanat	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Andrychowski	30	26	6	3	2	1	12	1	0

Bielsko – Biała I	25	22	6	1	1	0	8	0	3
Bielsko – Biała II	40	37	9	1	1	2	9	0	3
Bielsko – Biała III	26	49	1	0	4	3	9	0	3
Cieszyński	13	10	0	2	0	8	7	0	2
Czechowicki	19	21	1	1	0	1	12	2	6
Goleszowski	5	7	1	1	4	1	8	2	4
Istebniański	4	4	0	0	0	0	6	0	4
Jasienicki	10	13	1	1	0	2	8	2	3
Jawiszowicki	11	12	1	1	2	1	6	0	4
Jelesniański	17	17	2	1	2	2	11	1	4
Kęcki	14	28	5	0	0	3	7	2	2
Lodygowicki	43	37	9	1	2	1	12	1	3
Międzybrodzki	29	24	5	1	2	0	7	0	4
Milowski	28	22	2	1	1	2	10	1	4
Osiecki	20	27	1	1	2	2	8	0	3
Oświęcimski	31	22	8	3	0	0	7	0	1
Radziechowski	182	157	46	1	4	41	11	1	2
Skoczowski	23	23	6	1	2	7	11	1	4
Strumieński	21	26	2	3	5	1	12	2	2
Wilamowicki	26	30	3	1	2	3	9	1	1
Wiślański	51	45	9	1	4	0	9	3	2
Żywiecki	43	41	15	1	4	2	11	0	2
SUMA	711	700	139	27	44	83	210	20	66

Tab. 2. Zestawienie danych zebranych z kwestionariuszy wypełnionych przez księży proboszczów w poszczególnych dekanatach

Należy zwrócić uwagę, że uzupełnienie ankiety w kilku przypadkach okazało się trudne dla księży proboszczów. Problemem okazało się odpowiednie opisanie posiadanych w parafii relikwii. Księża proboszczowie mieli następujące problemy z wypełnieniem kwestionariusza:

- Rozróżnienie relikwiarzy od relikwii.
- Jak opisać teki (kapsuły), w których znajduje się kilka relikwii, zwłaszcza gdy są to równocześnie relikwie świętych i błogosławionych?
- Jak odpowiedzieć na pytanie o ilość relikwiarzy, gdy parafia jest w posiadaniu jednego lub kilku, do których na zmianę wkładane są różne teki z relikwiami?
- Jak policzyć ilość relikwii, gdy parafia posiada kilka różnych relikwiarzy z relikwiami tego samego świętego?
- Jak policzyć relikwie, gdy w jednej kapsule znajdują się zarówno relikwie pierwotne, jak i wtórne?

W tabeli poniżej przedstawiono przykładowe zdjęcia, które tłumaczą dlaczego zaistniały problemy z określeniem ilości relikwiarzy i ilości relikwii w parafiach.

				
1 kapsuła 1 relikwia	1 kapsuła 2 relikwie	1 relikwiarz 1 kapsuła 1 relikwia	1 relikwiarz 1 kapsuła 2 relikwie	1 relikwiarz 2 kapsuły 3 relikwie

Tab. 3. Przykładowe zdjęcia obrazujące problemy z nazewnictwem, które pojawiły się przy uzupełnianiu kwestionariuszy przez księży proboszczów

źródło: zdjęcia własne

Z zebranych kwestionariuszy wynika, że proboszczowie 6 parafii diecezji bielsko-żywieckiej deklarują bliski związek parafii z konkretnym świętym. W poniższej tabeli przedstawiono miejsca i powody związków parafii ze świętymi.

Miejscowość	Parafia	Święty	Związek z parafią
Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny	Święty Melchior Grodziecki	Rodzinną parafią świętego.
Kozy	Najświętszej Rodziny	Święty Józef Bilczewski	W parafii zdarzył się cud za przyczyną świętego zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.
Pierściec	Świętego Mikołaja	Święty Mikołaj	Lokalne sanktuarium z łaskami słynącą figurą świętego Mikołaja.
Skoczów	Świętych Apostołów Piotra i Pawła	Święty Jan Sarkander	Rodzinną parafią świętego.
Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego	Święty Melchior Grodziecki	Babka po kądzieli świętego Melchiora, Helena Starowiejska, należała do rodu właścicieli Starej Wsi.
Wilamowice	Przenajświętszej Trójcy	Święty Józef Bilczewski	Rodzinną parafią świętego.

Tab. 4. Parafie blisko związane ze świętymi

Z zebranych kwestionariuszy wynika, że proboszczowie 5 parafii diecezji bielsko-żywieckiej deklarują bliski związek parafii z konkretnym błogosławionym. W poniższej tabeli przedstawiono miejsca i powody związków parafii z błogosławionymi.

Miejscowość	Parafia	Błogosławiony	Związek z parafią
Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny	Błogosławiona Celina Borzęcka	Grób błogosławionej w ko- ściele.
Łękawica	Świętego Michała Archanioła	Błogosławiony Michał Tomaszek	Rodzinną parafią błogosławionego.
Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych (salezjanie)	Błogosławiony Edward Klinik	Wychowanek szkoły salezjańskiej.
		Błogosławiony Józef Kowalski	Wychowanek szkoły salezjańskiej.
Rychwałd	Świętego Mikołaja	Błogosławiony Michał Tomaszek	Miejsce, do którego często pielgrzymował błogosławiony.
Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana	Błogosławiony Michał Tomaszek	Błogosławiony uczył się w tutejszej szkole. Parafia oddzielona od Łękawicy w 1983 roku.

Tab. 5. Parafie blisko związane z błogosławionymi

Księża proboszczowie 12 parafii diecezji bielsko-żywieckiej deklarują bliski związek parafii z konkretnymi kandydatami na ołtarze lub osobami, które zmarły w opinii świętości. W poniższej tabeli przedstawiono miejsca i powody związków parafii z Sługami i Służebnicami Bożymi i osobami zmarłymi w opinii świętości.

Miejscowość	Parafia	Kandydat na ołtarze / zmarły w opinii świętości	Związek z parafią
Bielsko-Biała	Królowej Polski	Sługa Boży ksiądz Franciszek Maria od Krzyża Jordan	Założyciel Salwatorianów.
Bielsko-Biała	Trójcy Przenajświętszej	Sługa Boży ksiądz Rudolf Komorek	Rodzinna parafia Sługi Bożego.
Buczkowice	Przemienienia Pańskiego	Sługa Boży biskup Jan Pietraszko	Rodzinna parafia Sługi Bożego.
Górki Wielkie	Świętego Jana Sarkandra	Zofia Kossak	Parafianka zmarła w opinii świętości. Grób na cmentarzu parafialnym.
Grojec	Świętego Wawrzyńca	Sługa Boży ksiądz Józef Kurzeja	Wikariusz w latach '60 XX wieku.
Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny	Służebnica Boża matka Jadwiga Borzęcka	Córka błogosławionej Celiny. Ich wspólny grób w kościele.
Łodygowice Górne	Świętych Szymona i Judy Tadeusza	Sługa Boży ksiądz Jan Marszałek	Proboszcz parafii. Grób na cmentarzu parafialnym.
Pierściec	Świętego Mikołaja	Sługa Boży ksiądz Franciszek Kałuża	Rodzinna parafia Sługi Bożego. Grób na cmentarzu parafialnym.

Polanka Wielka	Świętego Mikołaja	Sługa Boży ojciec Kamil Gleczman	Rodzinna parafia Sługi Bożego.
Puńców	Świętego Jerzego	Sługa Boży ksiądz Zygmunt Krzyżamowski	Proboszcz parafii.

Tab. 6. Parafie blisko związane z kandydatami na ołtarze i osobami zmarłymi w opinii świętości

Rozważając kult relikwii, należy pochylić się zwłaszcza nad miejscami pochówku Świętych, Błogosławionych i Sług Bożych. Należy zatem dodać, że w Kętach, w kościele parafialnym Świętych Małgorzaty i Katarzyny, znajduje się grób błogosławionej matki Celiney Borzęckiej, założycielki Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, potocznie zwanych Zmartwychwstankami (w tym samym grobie pochowano również jej córkę, Służebnicę Bożą Jadwigę Borzęcką). Celinę Borzęcką beatyfikował papież Benedykt XVI 27 października 2007 roku w bazylice świętego Jana na Lateranie.

W Oświęcimiu, w kościele klasztornej Matki Bożej Bolesnej, znajduje się grób błogosławionej matki Małgorzaty Łucji Szewczyk, współzałożycielki Zgromadzenia Córek Matki Bożej Bolesnej, potocznie zwanych Serafitkami. Jej beatyfikacja odbyła się 9 czerwca 2013 roku w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie. Uroczystości przewodniczył kardynał Angelo Amato.

W Kętach, w kościele przy klasztorze Sióstr Klarysek od Wieczystej Adoracji, znajduje się grób Służebnicy Bożej matki Marii od Najświętszego Serca Jezusa (Walenty Łempickiej), fundatorki kościoła i klasztoru w Kętach.

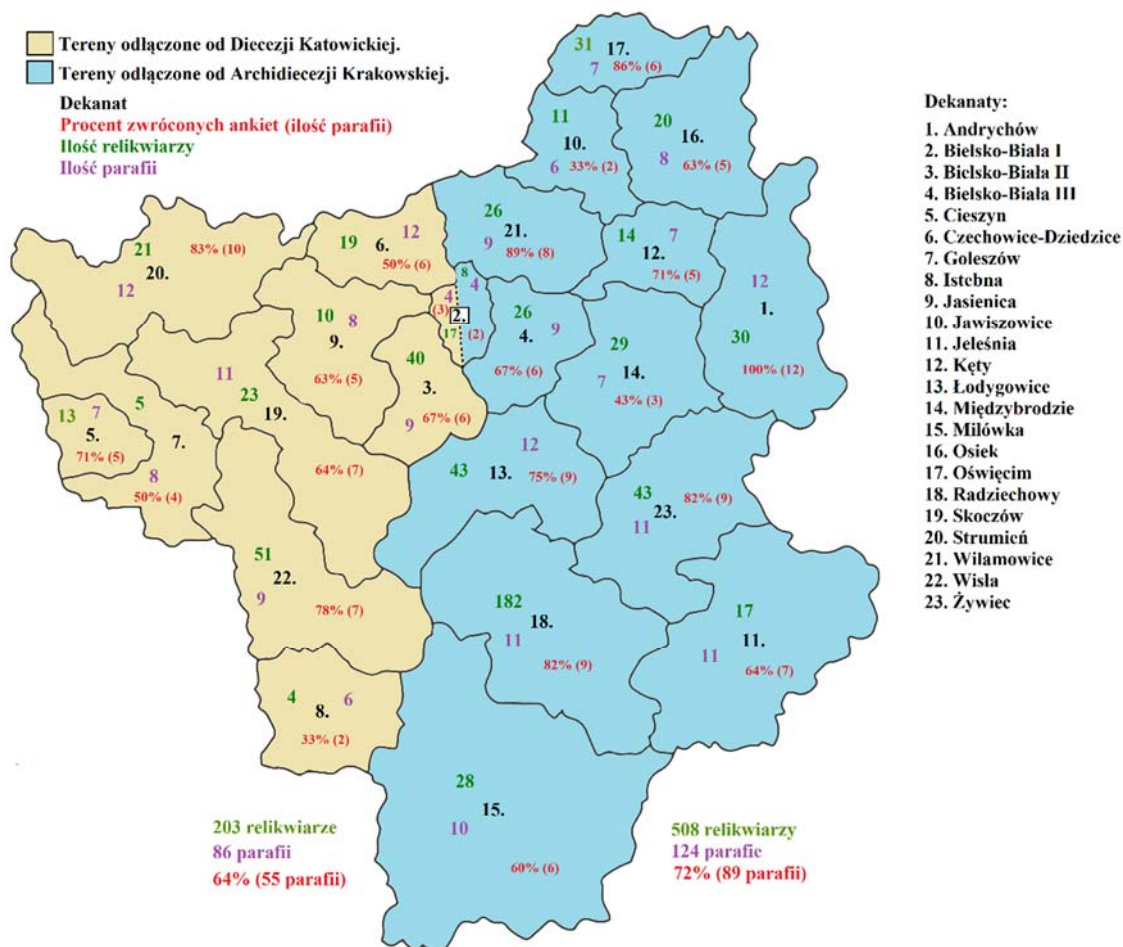
Na cmentarzu parafialnym w Łodygowicach znajduje się grób Sługi Bożego Księdza Jana Marszałka.

Na cmentarzu parafialnym w Pierścucu znajduje się grób Sługi Bożego Księdza Franciszka Kałuży.

Z całą pewnością, na osobną uwagę zasługują: Zespół Szkół Zawodowych Towarzystwa Salezjańskiego w Oświęcimiu, gdyż aż 9 kandydatów na ołtarze było związanych z tą placówką oraz tereny *Auschwitz Birkenau: niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940–1945)*, miejsca męczeńskiej śmierci świętych, błogosławionych i kandydatów na ołtarze, którego szczególnym punktem jest cela śmierci świętego Maksymiliana.

2.2. Kult relikwii przed i po powstaniu nowej diecezji

Kult relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej jest bardzo zróżnicowany. Pozornie może się wydawać, że jest nieco mniej popularny w parafiach na terenach dawnej diecezji katowickiej, niż na terenach dawnej diecezji krakowskiej. Jednak co ciekawe, to właśnie na terenach dawnej diecezji katowickiej, od dziesiątek lat organizuje się więcej diecezjalnych wydarzeń związanych z kultem świętych, niż na terenach dawnej diecezji krakowskiej. Spośród wszystkich 210 parafii diecezji bielsko-żywieckiej 144 księża proboszczów zwróciło uzupełnione kwestionariusze. Spośród 86 parafii leżących po stronie katowickiej diecezji, 55 parafii oddało wypełnione kwestionariusze, co stanowi 64% zwróconych formularzy. Parafie te posiadają w sumie 203 relikwiarze. Zaś spośród 124 parafii leżących po stronie krakowskiej diecezji, 89 parafii oddało wypełnione kwestionariusze, co stanowi 72% zwróconych formularzy. Parafie te posiadają w sumie 508 relikwiarzy. Poniższa mapa prezentuje diecezję bielsko-żywiecką z podziałem na parafie należące dawniej do diecezji katowickiej i do diecezji krakowskiej.

Rys. 1. Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z zaznaczonym podziałem na dawne tereny diecezji katowickiej i krakowskiej. Opracowanie własne na podstawie danych zebranych w kwestionariuszach

Z podanego zestawienia można dojść do zaciemniających obraz wniosków, że spośród parafii, które zwróciły wypełnione kwestionariusze, na 1 parafię dawnej diecezji katowickiej przypadają średnio 4 relikwiarze, a na 1 parafię dawnej diecezji krakowskiej przypada średnio 6 relikwiarzy.

Dwie parafie zaburzają jednak znacząco, tak zestawione dane, ze względu na ilość relikwiarzy, które posiadają. Są to parafie:

- Świętego Michała Archanioła w Leśnej, należąca do dekanatu Radziechowskiego. Parafia posiada 221 relikwii w 157 relikwiarzach.
- Świętego brata Alberta w Ustroniu Zawodziu, należąca do dekanatu Wiślańskiego. Parafia posiada 45 relikwii w 43 relikwiarzach.

Warto było zatem posłużyć się medianą, zarówno w odniesieniu do poszczególnych części diecezji, jak i do całej diecezji. W zestawieniu tym za wartość całkowitą przyjęto ilość parafii, które zwróciły wypełnione kwestionariusze, czyli 144 parafie, 55 z dawnej części diecezji katowickiej i 89 z dawnej części diecezji krakowskiej.

Spośród parafii strony katowickiej mediana posiadanych w parafiach relikwiarzy wyniosła 2, a dominanty wyniosły 0 oraz 2.

Pomijając w zestawieniu parafię Świętego brata Alberta w Ustroniu Zawodziu, średnia ilość relikwiarzy przypadających na parafię dawnej części diecezji katowickiej wynosi 3.

L	11															
I	10															
C	9															
Z	8															
B	7															
A	6															
P	5															
A	4															
R	3															
A	2															
F	1															
I																
I		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	-	43
		IŁOŚĆ RELIKWIARZY W PARAFIACH W PARAFIACH PO KATOWICKIEJ STRONIE DIECEZJI BIELSKO-ŻYWIECKIEJ														

Tab. 7. Ilość relikwiarzy w parafiach dawnej części diecezji katowickiej

Spośród parafii strony krakowskiej mediana posiadanych w parafiach relikwiarzy wyniosła 3. Również dominanta wyniosła 3.

Pomijając w zestawieniu parafię Świętego Michała Archaniola w Leśnej, która posiada 157 relikwiarzy, średnia ilość relikwiarzy na parafię dawnej części diecezji krakowskiej wynosi 4 relikwiarze.

L I C Z B A P A R A F I I	20																		
	19				■														
	18				■														
	17				■														
	16			■	■														
	15			■	■														
	14			■	■														
	13			■	■														
	12			■	■														
	11			■	■														
	10			■	■														
	9	■	■	■	■														
	8	■	■	■	■														
	7	■	■	■	■	■													
	6	■	■	■	■	■	■												
	5	■	■	■	■	■	■	■											
	4	■	■	■	■	■	■	■	■		■								
	3	■	■	■	■	■	■	■	■		■								
	2	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■								
	1	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■			
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
IŁOŚĆ RELIKWIARZY W PARAFIACH PO KRAKOWSKIEJ STRONIE DIECEZJI BIELSKO-ŻYWIECKIEJ																			

Tab. 8. Ilość relikwiarzy w parafiach dawnej części diecezji krakowskiej

Biorąc pod uwagę całą diecezję bielsko-żywiecką (144 zwrócone kwestionariusze), mediana posiadanych przez parafie relikwiarzy wyniosła 3, a dominanta wyniosła 2. Średnio na parafię przypada 5 relikwiarzy.

Co ciekawe aż 18% parafii dawnej diecezji katowickiej nie posiada żadnych relikwii, co w przypadku parafii dawnej diecezji krakowskiej wynosi 8%. W przypadku całej diecezji bielsko-żywieckiej 12% parafii nie posiada żadnych relikwii.

Uroczystości odpustowe związane ze świętym Melchiorom Grodzieckim w Cieszynie. Od 1905 roku Cieszynianie świętują wyniesienie do chwały ołtarzy swojego rodaka. Pierwsze takie wydarzenie miało miejsce w związku z beatyfikacją Męczenników Koszyckich (Melchiora Grodzieckiego, Marka Kriża i Stefana Pongracza). Wtedy to ulicami niepodzielnego jeszcze miasta odbyła się procesja z relikwiami męczennika. Tradycja ta odżyła po kanonizacji Melchiora w 1995 roku i od tego czasu, co roku w pierwszą niedzielę września, przechodzi ulicami tak polskiego, jak i czeskiego Cieszyna. Trasa przebiega pomiędzy kościołem Świętej Marii Magdaleny po polskiej stronie miasta i kościołem Najświętszego Serca Pana Jezusa po czeskiej stronie miasta.

Z obu świątyni wychodzą barwne procesje, które spotykają się na tzw. „Moście Przyjaźni”, który dawniej był przejściem granicznym, po czym już razem udają się do świątyni, jednego roku po stronie czeskiej, a następnego po stronie polskiej¹¹¹. 14 stycznia 2019 roku radni Sejmiku Województwa Śląskiego zgodzili się, by rok 2019 był w województwie śląskim, Rokiem Świętego Melchiora Grodzieckiego w związku z 400 rocznicą męczeńskiej śmierci¹¹². Z tej okazji zorganizowano również dekanalne peregrynacje relikwii Męczenników Koszyckich oraz diecezjalną pielgrzymkę do Koszyc, która odbyła się 12 października 2019 roku¹¹³, i w której, według redaktorów *Gościa Niedzielnego*, uczestniczyło 1500 diecezjan¹¹⁴.

¹¹¹ Zob. <https://www.ekai.pl/transgraniczna-procesja-ku-czci-sw-melchiora> [dostęp:17.03.2021].

¹¹² *Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/4/1/2019.*

¹¹³ Zob. <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/bp-pindel-w-koszycach-meczennicy-koszyccy-na-pewno-sa-zwyciezcami> [dostęp:17.03.2021].

¹¹⁴ <https://bielsko.gosc.pl/gal/spis/5919441.Pielgrzymka-diecezji-bielsko-zywieckiej-do-Koszyc-w-Roku-sw> [dostęp:18.03.2021].

Fot. 7. Uroczystości ku czci Świętego Melchiora na ulicach Cieszyna¹¹⁵

Droga Krzyżowa na terenie *Auschwitz Birkenau: niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940–1945)* w intencji ofiar niemieckich obozów zagłady i sowieckich łagrów. Nabożeństwo jest odprawiane corocznie od 1979 roku, kiedy to papież Jan Paweł II modlił się w byłym Birkenau przy tablicach upamiętniających zamordowanych i zmarłych więźniów. Na nabożeństwo w pierwszą niedzielę po liturgicznym Wspomnieniu Wszystkich Wiernych Zmarłych przybywa zwykle ponad tysiąc wiernych¹¹⁶.

Droga Krzyżowa na terenie *Auschwitz Birkenau: niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940–1945)* w intencji trzeźwości narodu. To ogólnopolskie wydarzenie jest organizowane corocznie od 1985 roku przez Bractwo Trzeźwości i odbywa się w jedną z sobót Wielkiego Postu.¹¹⁷

Uroczystości związane ze świętym Janem Sarkandrem w Skoczowie. 21 maja 1995 roku, w trakcie pielgrzymki do Czech, papież Jan Paweł II kanonizował świętego Jana Sarkandra. Następnego dnia odwiedził diecezję bielsko-żywiecką i odprawił Mszę dziękczynną za kanonizację świętego na wzgórzu Kaplicówka, które od beatyfikacji w 1859 roku, było miejscem kultu męczennika. Wzgórze stało się miejscem

¹¹⁵ Zdjęcie – Urszula Rogólska, <https://bielsko.gosc.pl/gal/pokaz/1688287.Caly-Cieszyn-ze-sw-Melchiorrem/22#gt> [dostęp:19.03. 2021].

¹¹⁶ Zob. <https://dzieje.pl/aktualnosci/droga-krzyzowa-w-bylym-niemieckim-obozie-auschwitz-ii-birkenau-1> [dostęp:19.03.2021].

¹¹⁷ <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/w-sobote-droga-krzyzowa-w-intencji-trzezwosci-narodu> [dostęp:19.03.2021].

dorocznej diecezjalnej pielgrzymki ku czci świętego Jana Sarkandra. W pierwszą niedzielę czerwca z kościoła Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Skoczowie wyrusza procesja z relikwiami świętego, gdzie później w ich obecności sprawowana jest Eucharystia¹¹⁸. 13 stycznia 2020 roku radni Sejmiku Województwa Śląskiego zgodzili się, by rok 2020 był w województwie śląskim, Rokiem Świętego Jana Sarkandra w związku z 400 rocznicą męczeńskiej śmierci¹¹⁹. Rozpoczęto również przygotowania do diecezjalnej pielgrzymki do Ołomuńca¹²⁰, miejsca męczeńskiej śmierci Świętego Jana Sarkandra, ale pandemia związana z Koronawirusem pokrzyżowała te plany.

Fot. 8. Uroczystości ku czci Świętego Jana Sarkandra na Kaplicówce¹²¹

Korowód Świętych. Od 2006 roku ulicami Bielska-Białej przechodzi Korowód Świętych. Wydarzenie zainaugurowało Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i ma miejsce przed Uroczystością Wszystkich Świętych. Młodzi ludzie przebrani za świętych i błogosławionych, gromadzą się w kościele Trójcy Przenajświętszej i prezentują relikwie, które przywieźli ze swoich parafii. Prezentacja ma formę nabożeństwa, dlatego po każdej następuje śpiew inwokacji ułożonej specjalnie na tę okoliczność: „Bóg nam Was dał, byście nam drogę wskazywali. Z Jego miłością dzięki Wam będziemy na niej trwali. Święci

¹¹⁸ Zob. R. Pindel, *List pasterski biskupa bielsko-żywieckiego na adwent 2019 z okazji ogłoszenia roku św. Jana Sarkandra (Iz 2, 1-5; Rz 13, 11-14; Mt 24, 37-44) Wyznawać wiarę w dar Eucharystii i miłosierdzie Boże*. Bielsko-Biała 2019, L.dz. 2133/2019.

¹¹⁹ *Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/17/1/2020*.

¹²⁰ Zdjęcie – Monika Jaworska, <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/rozmowy-przed-diecezjalna-pielgrzymka-do-miejsca-smierci-sw-jana-sarkandra/> [dostęp:18.03.2021].

¹²¹<https://www.niedziela.pl/artykul/106450/nd/Najistotniejsza-sprawa-jest-wiara> [dostęp:18.03.2021].

Pańscy, módlcie się za nami, Święte Boże, wspomagajcie nas”. Następnie przy śpiewie *Litanii do Wszystkich Świętych* przenoszą przywiezione relikwie do katedry Świętego Mikołaja, gdzie sprawowana jest Eucharystia¹²².

Fot. 9. Korowód Świętych

źródło: zdjęcie własne

Piesza pielgrzymka do Częstochowy. Od początku istnienia diecezji, corocznie w dniach od 6 do 12 sierpnia, odbywa się diecezjalna piesza pielgrzymka na Jasną Górę. Druga, czerwona grupa jest powierzona opiece świętego Maksymiliana. Od 2015 roku pątnicy tej grupy, obok znaku pielgrzymkowego, przez całą drogę niosą są ze sobą relikwiarz, który zawiera włosy z brody świętego Maksymiliana.

¹²² Zob. <https://www.ekai.pl/korowod-swietych-przeszedl-ulicami-bielska-bialej> [dostęp:17.03.2021].

Fot. 10. Grupa Świętego Maksymiliana – Piesza pielgrzymka na Jasną Górę
źródło: zdjęcie własne

W diecezji bielsko-żywieckiej można wyliczyć tylko 4 relikwie znaczne, przy czym tylko 3 można zidentyfikować. Są to:

Grób błogosławionej Celiny Borzęckiej w kościele parafialnym Świętych Małgorzaty i Katarzyny w Kętach.

Fot. 11. Grób błogosławionej Celiny
źródło: zdjęcie własne

Grób błogosławionej Łucji Szewczyk w kościele Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu.

Fot. 12. Grób błogosławionej Małgorzaty Łucji Szewczyk
źródło: zdjęcie własne

Relikwiarz świętego Andrzeja Boboli w kościele parafialnym świętego Andrzeja Boboli w Czechowicach-Dziedzicach.

Fot. 13. Żebro Świętego Andrzeja Boboli
źródło: zdjęcie własne

„Tajemniczy Relikwiarz” – Relikwiarz z całym szkieletem¹²³ w kościele parafialnym Wszystkich Świętych w Wieprzu koło Andrychowa.

Fot. 14. „Tajemniczy relikwiarz”¹²⁴.

źródło: zdjęcie własne

Kult relikwii jest żywy w diecezji również dzięki peregrynacjom. Po wszystkich parafiach diecezji bielsko-żywieckiej pielgrzymowały relikwie Świętej Faustyny i Świętego Jana Pawła II – od 20 września 2015 do 19 sierpnia 2016 roku. W wybranych miejscach diecezji peregrynowały relikwie:

- Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus – od 5 do 12 maja 2005 roku¹²⁵.
- Świętego Dominika Savio – od 20 do 24 października 2007 roku¹²⁶.
- Świętego Jana Bosko – od 11 lipca do 13 sierpnia 2013 roku¹²⁷.

¹²³Mimo prób, nie udało się zweryfikować czyje relikwie zawiera. Również pieczęci zabezpieczających nie da się rozszyfrować.

¹²⁴ Zob. S. Klajman, *Pod opieką Wszystkich Świętych. Szkice z historii parafii Wszystkich Świętych w Wieprzu*, Wieprz 2018, s. 222 – 224.

¹²⁵ U. Rogólska, *Święta Teresa wśród nas*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 19 (676), Bielsko-Biała 2005, s. I.

¹²⁶ J.M. Pędziwiatr, *Relikwie św. Dominika*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 41 (803), Bielsko-Biała 2007, s. III.

¹²⁷ U. Rogólska, *Święty przybywa*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 28/2013, Bielsko-Biała 2013, s. I.

Na terenie diecezji znajduje się pięć sanktuariów dedykowanych świętym¹²⁸. Każde z wymienionych poniżej miejsc dysponuje relikwiami swojego patrona. Są to:

- Pierściec – Świętego Mikołaja¹²⁹.
- Skoczów – Świętego Jana Sarkandra¹³⁰.
- Strumień – Świętej Barbary¹³¹.
- Szczyrk – Świętego Jakuba¹³².
- Wilamowice – Świętego Józefa Bilczewskiego¹³³.

W diecezji bielsko-żywieckiej przyznawane są 3 nagrody związane z kultem świętych.

Od 2002 roku Apostolstwo Dobrej Śmierci z diecezji bielsko-żywieckiej, gliwickiej, opolskiej, sosnowieckiej, archidiecezji katowickiej, a także z Czech organizuje Regionalny Dzień Skupienia, który odbywa się w sanktuarium świętego Mikołaja w Pierścu. Od 2008 roku wręczane są tam także Statuetki Świętego Mikołaja dla osób szczególnie zasłużonych dla szerzenia idei Apostolstwa, które są drewnianą kopia łąskami słynącej figury z pierścieckiego sanktuarium. Wydarzenie, które corocznie gromadzi ok. 1000 pielgrzymów, ma miejsce w sobotę przed rozpoczęciem Adwentu.

¹²⁸ <https://diecezja.bielsko.pl/sanktuaria/> [dostęp:18.03.2021].

¹²⁹ Nie poświadczone dekretem, ale określane mianem sanktuarium w pismach urzędowych diecezji – wizytacja w 1991 roku. Najstarsze kroniki parafialne, z początku XX wieku, również nazywają to miejsce sanktuarium. W toku badań nie udało się odnaleźć odpowiedniego dekretu w archiwach w kurii bielsko-żywieckiej, ani katowickiej, ani wrocławskiej.

¹³⁰ Dekret L.dz. 374/12 z dnia 16 maja 2012 roku.

¹³¹ Dekret L.dz. 1160/09 z dnia 12 listopada 2009 roku.

¹³² Dekret L.dz. 304/11 z dnia 12 kwietnia 2011 roku.

¹³³ Dekret L.dz. 1076/12 z dnia 20 października 2012 roku.

Fot. 15. Nagroda: Statuetka Świętego Mikołaja
źródło: zdjęcie własne

Od 2015 roku, Caritas diecezji bielsko-żywieckiej honoruje osoby i instytucje, które są związane z działalnością charytatywną, wręczając im glinianą statuetkę: Dzban Świętego Jana Kantego¹³⁴. Nagrodę można otrzymać w 3 kategoriach: darczyńca, współpraca z Caritas diecezji, świadectwo (kategoria dla pracowników i wolontariuszy Caritas)¹³⁵.

¹³⁴ W konkursie na projekt statuetki uczestniczyli artyści tworzący swoje prace na warsztatach terapii zajęciowej, w Domach Pomocy Społecznej, szkołach specjalnych, świetlicach środowiskowych, domach seniora etc. Zwycięska praca należała do Urszuli Kuś – osoby niedowidzącej ze Skoczowa.

¹³⁵ Zob. <http://caritas.bielsko.pl/2020/11/09/nagroda-dzban-sw-jana-kantego-pryznana-po-raz-szesty> [dostęp: 19.03.2021].

Fot. 16. Nagroda: Dzban Świętego Jana Kantego¹³⁶

Od 2016 roku, Biskup Bielsko-Żywiecki Roman Pindel powołał do istnienia „Nagrodę Świętego Maksymiliana Marii Kolbego” przyznawaną za wybitne osiągnięcia na polu ewangelizacji w diecezji bielsko-żywieckiej¹³⁷. Nagrodą jest kopia figurki „Matki Bożej z drutów¹³⁸” z Centrum świętego Maksymiliana w Harmężach.

¹³⁶ zdjęcie – fot.caritas.bielsko.pl, <https://wiadomosci.ox.pl/caritas-wreczy-la-dzbany,31713> [dostęp: 19.03.2021].

¹³⁷ Statut: <https://diecezja.bielsko.pl/wp-content/uploads/2016/12/Statut-Nagrody-Maksymiliana-tekst.pdf> [dostęp: 19.03.2021].

¹³⁸ Oryginalna figurka powstała w czasie II wojny światowej w KL Auschwitz. Wykonał ją więzień obozu Bolesław Kupiec (nr 792) w 1940 roku.

Fot. 17. Nagroda: Matka Boża z za drutów¹³⁹

2.3. Relikwie cieszące się aktualnie największy kultem w diecezji oraz przyczyny takiego stanu rzeczy

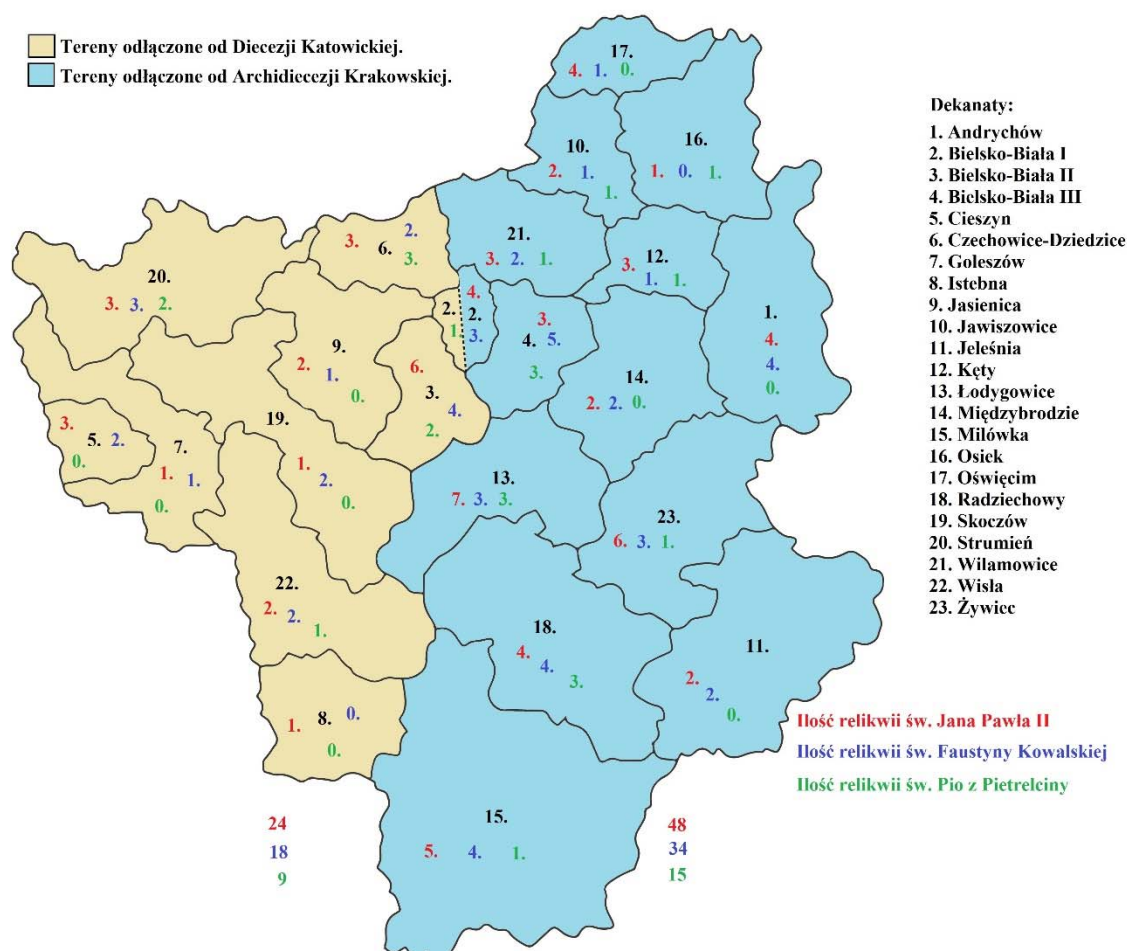
Kult relikwii w diecezji jest bardzo zróżnicowany. Są czczone relikwie świętych dawnych, ale równocześnie świętych współczesnych. Niewątpliwie najbardziej popularny w diecezji jest kult świętego Jana Pawła II – aż 70 parafii, spośród 144, które zwróciły wypełnione kwestionariusze, posiadają relikwie świętego papieża. Nieco mniej popularny jest kult relikwii świętej Faustyny, które posiadają 52 parafie. Kolejnym świętym w zestawieniu jest święty Ojciec Pio, którego relikwie posiadają 24 parafie. Warto zaznaczyć, że 2 parafie posiadają po dwie relikwie świętego papieża. W poniższej tabeli przedstawiono świętych, których relikwie posiada przynajmniej 5 parafii. Ich rozmieszczenie zaprezentowano na mapie diecezji.

¹³⁹ zdjęcie – franciszkanie.pl, <https://www.franciszkanie.pl/artykuly/matka-boza-z-za-drutow> [dostęp: 19.03.2021].

Lp.	Święty, którego relikwie są w posiadaniu parafii.	Ilość parafii, która posiada relikwie świętego.
I.	Jan Paweł II	70
II.	Faustyna Kowalska	52
III.	Pio z Pietrelciny	24
IV.	Maksymilian Kolbe	21
V.	Dzieci Fatimskie (Franciszek i Hiacynta)	16
	Franciszek z Asyżu	16
VI.	Jan Bosko	15
VII.	Stanisław BM	14
VIII.	Józef Bilczewski	13
IX.	Jan Kanty	12
X.	Albert Chmielowski	10
	Stanisław Kostka	10
	Teresa od Dzieciątka Jezus	10
XI.	Antoni Padewski	9
	Florian	9
XII.	Jan Sarkander	8
XIII.	Andrzej Bobola	7
XIV.	Barbara	6
	Jacek	6
	Jadwiga Królowa	6
	Jadwiga śląska	6
	Jan z Dukli	6
	Klemens	6
	Małgorzata M. Alacoque	6
	Rafał Kalinowski	6
XV.	Dominik Savio	5
	Jozafat	5
	Kinga	5
	Melchior Grodziecki	5

	Szymon z Lipnicy	5
	Walenty	5
	Zygmunt S. Feliński	5

Tab. 10. Święci cieszący się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej

Rys. 2. Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii świętych cieszących się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej

Bez wątplenia największym kultem są w diecezji otoczone relikwie świętego Jana Pawła II. Spośród 144 wypełnionych kwestionariuszy, aż 70 proboszczów zadeklarowało posiadanie relikwii świętego papieża. Są to przede wszystkim relikwiarze zawierające włosy lub krew świętego. Z racji pasterzowania w diecezji krakowskiej, w licznych kwestionariuszach pojawiają się zapisy dotyczące osób, które przyjęły sakrament

bierzmowania z rąk biskupa Wojtyły. Księża wspominają również o wpisach w protokołach wizytacyjnych. Przykładowo parafia świętego Maksymiliana w Oświęcimiu poza relikwiarzem eksponuje w kościele również ornat i tron papieski użyte w czasie Mszy Świętej odprawionej przez papieża 7 czerwca 1979 roku przy ołtarzu polowym wzniesionym na rampie kolejowej *Auschwitz Birkenau: niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (1940–1945)*.

Fot. 18. Ornat i tron papieski w kościele świętego Maksymiliana w Oświęcimiu
źródło: zdjęcie własne

Aż 52 proboszczów zadeklarowało posiadanie relikwii świętej Faustyny. Wiąże się to z kultem Bożego Miłosierdzia w parafiach. W parafiach, które posiadają relikwie świętej Faustyny, organizuje się nabożeństwa ku czci Bożego Miłosierdzia, przede wszystkim w trzeciej piątki miesiąca. Przed pandemią, w czasie nabożeństw, podawano również wiernym relikwie do uczczenia. Najczęściej relikwie świętej są umieszczane obok Jej wizerunków lub obok obrazów Jezusa Miłosiernego. Nie wydaje się, by peregrynacja relikwii świętej Faustyny i świętego Jana Pawła II po wszystkich parafiach diecezji od 20 września 2015 do 19 sierpnia 2016 roku przyczyniła się znacząco do większego zapotrzebowania na relikwie tych świętych. Należy zauważyć, że większość z parafii posiadała już relikwie zarówno świętego papieża, jak i apostołki Bożego Miłosierdzia przed peregrynacją.

Fot. 19. Ołtarz z relikwiami świętej Faustyny w kościele NSPJ w Słotwinie
źródło: zdjęcie własne

24 proboszczów zadeklarowało posiadanie relikwii świętego Pio z Pietrelciny. Kult świętego w Polsce szerzą przede wszystkim Grupy Modlitwy Ojca Pio. Formalnie działają również w 5 parafiach diecezji bielsko-żywieckiej i te parafie posiadają relikwie świętego zakonnika, a są to: parafia Jezusa Chrystusa Odkupiciela Człowieka w Bielsku-Białej, Świętego Andrzeja Boboli w Czechowicach-Dziedzicach, Świętych Szymona i Judy Tadeusza w Kozach, Świętego Alberta w Ustroniu, Świętego Maksymiliana w Żywcu. W parafiach, w których nie ma zarejestrowanych grup, modlitwy za przyczyną Ojca Pio odbywają się najczęściej za pomocą Koronki do Najświętszego Serca Jezusowego, którą każdego dnia miał odmawiać święty.

Diecezji bielsko-żywieckiej patronuje trzech świętych kapłanów. Święty Maksymilian Maria Kolbe, Święty Jan Sarkander oraz Święty Jan Kanty¹⁴⁰.

Święty Maksymilian patronuje 7 parafiom. 5 spośród nich zwróciło wypełniony kwestionariusz i wszystkie one posiadają relikwie swojego patrona. Są to parafie w:

¹⁴⁰ Por. <https://diecezja.bielsko.pl/patronowie> [dostęp: 26.03.2021].

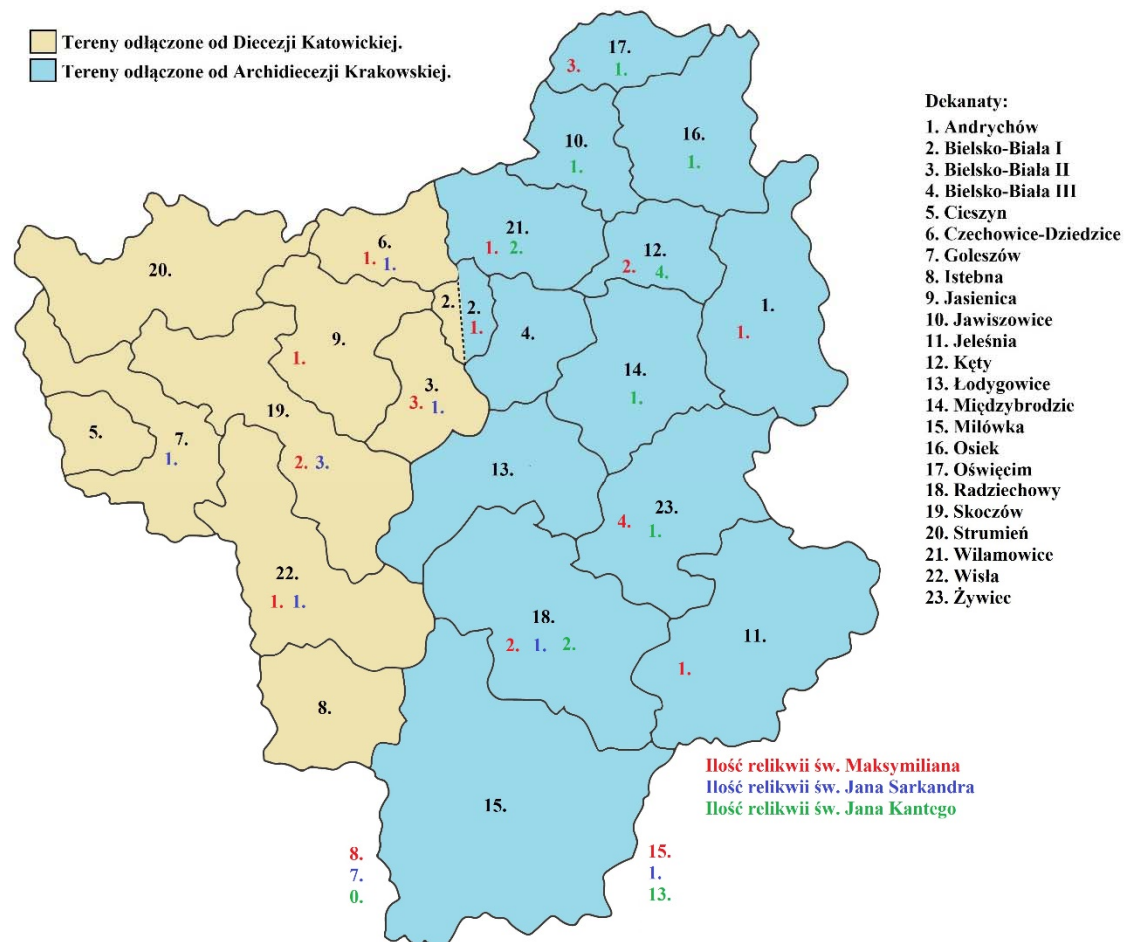
Bielsku-Białej, Nowej Wsi, Oświęcimiu, Ciścu, Żywcu-Oczkowie. 21 parafii posiada relikwie świętego (w większości włosy z brody świętego), przy czym w jednej parafii znajdują się one w mensie ołtarza. Aż 3 relikwiarze posiada parafia Świętego Maksymiliana w Oświęcimiu, każdy z nich jest unikatowy, gdyż zawierają: różaniec, kielich oraz własnoręcznie wykonany mszał, których święty używał w obozie koncentracyjnym.

		
		
Różaniec	Mszał	Kielich

Tab. 11. Relikwiarze w parafii Świętego Maksymiliana w Oświęcimiu

źródło: zdjęcie własne

Święty Jan Sarkander jest patronem tylko jednej parafii, w Górkach Wielkich. Parafia nie posiada relikwii świętego. Jego relikwie znajdują się w 8 parafiach. Święty Jan Kanty również patronuje jednej parafii, ale nie oddała kwestionariusza. Jego relikwie posiada 12 parafii, przy czym w dwóch parafiach są one złożone w mensie ołtarza. Tylko jedna parafia posiada relikwie wszystkich 3 patronów diecezji. Jest to parafia Świętego Michała Archanioła w Leśnej. Na poniżej mapie zaprezentowano rozmieszczenie relikwii patronów diecezji.

Rys. 3. Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii patronów diecezji

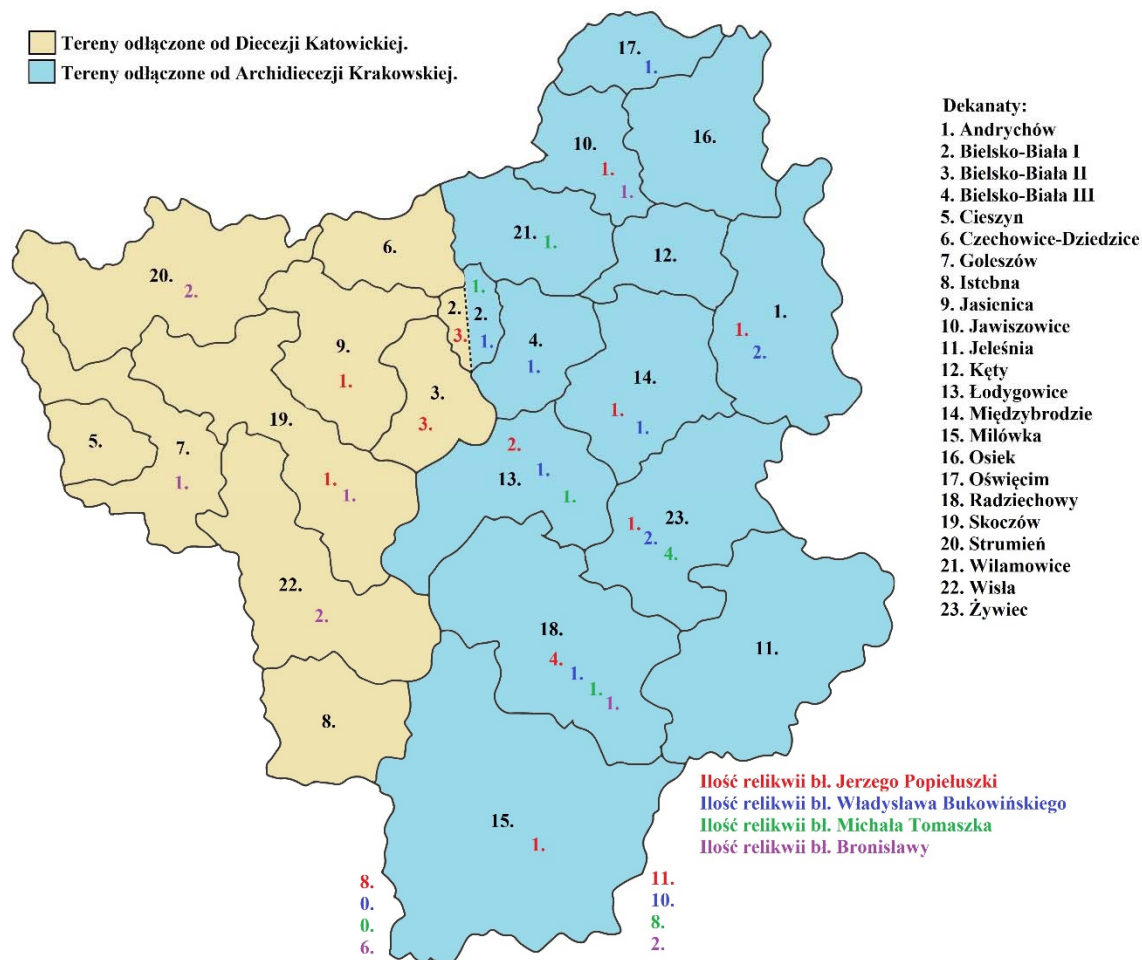
O ile święty Maksymilian jest czczony w sposób znaczący w całej diecezji, o tyle kult zarówno Jana Sarkandra i Jana Kantego, ma wymiar jedynie lokalny i wiąże się przede wszystkim z miejscami ich urodzenia. Zapewne ma to również związek z rangą obchodów ku czci świętych. Jedynie wspomnienie Maksymiliana (14 sierpnia) jest obchodzone w randze uroczystości, podczas gdy wspomnienie Jana Sarkandra (30 maja) oraz Jana Kantego (20 października) jedynie w randze wspomnienia obowiązkowego.

W diecezji są czczone również relikwie błogosławionych. Bardzo ciekawie wygląda rozmieszczenie ich na mapie diecezji. Najbardziej popularny jest kult błogosławionego Jerzego Popiełuszki. Jego relikwie posiada 19 parafii. Jest zrozumiałe, że ze względu na patriotyczny wymiar kultu kapelana Solidarności Jego relikwie są we wszystkich częściach diecezji. Co ciekawe, z rozmieszczenia tego wynika, że kult zarówno błogosławionego Władysława Bukowińskiego, jak błogosławionego Michała

Tomaszka nie jest obecny na terenach dawnej diecezji katowickiej, podczas gdy na terenach dawnej diecezji krakowskiej jest popularny; zaś kult błogosławionej Bronisławy jest bardziej popularny na terenach dawnej diecezji katowickiej. W poniższej tabeli przedstawiono błogosławionych, których relikwie posiada przynajmniej 5 parafii. Rozmieszczenie 3 najpopularniejszych zaprezentowano również na mapie diecezji.

Lp.	Błogosławiony, którego relikwie są w posiadaniu parafii.	Ilość parafii, która posiada relikwie błogosławionego.
I.	Jerzy Popiełuszko	19
II.	Władysław Bukowiński	10
III.	Bronisława	8
	Michał Tomaszek	8
IV.	Zbigniew Strzałkowski	7
V.	Bronisław Markiewicz	6
	Karolina Kózkówna	6
	Michał Sopoćko	6
VI.	August Czartoryski	5

Tab. 12. Błogosławieni cieszący się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej

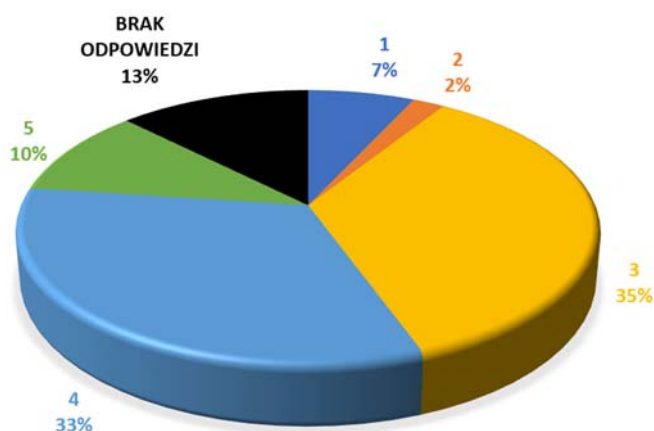

Rys. 4. Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii błogosławionych cieszących się największym kultem w diecezji

W 18 pytaniu kwestionariusza Księża Proboszczowie mieli możliwość ocenić popularność kultu relikwii w swoich parafiach w pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznaczało marginalność kultu relikwii, a 5 oznaczało wielką popularność. Tylko 88% (126 kapłanów) udzieliło odpowiedzi na zadane pytanie, aż 18 kapłanów nie zaznaczyło żadnej odpowiedzi. Poniżej zaprezentowano zebrane wyniki za pomocą tabeli i diagramu.

Popularność kultu relikwii w parafii zdaniem Księży Proboszczów	Ilość udzielonych odpowiedzi
1 – marginalny	10
2 – niepopularny	3
3 – umiarkowany	51
4 – popularny	47
5 – bardzo popularny	15
BRAK ODPOWIEDZI	18

Tab. 13. Popularność kultu relikwii w parafiach zdaniem Księży Proboszczów

Rys. 5. Popularność kultu relikwii w parafiach zdaniem Księży Proboszczów

51 Księży Proboszczów odpowiedziało, że kult relikwii cieszy się w parafii umiarkowaną popularnością, co było równocześnie najczęściej udzielaną odpowiedzią. Jednak aż 62 uznało kult relikwii za popularny (47) lub bardzo popularny (15). Tylko 13 uznało kult relikwii za niepopularny (3) lub marginalny (10). Zastanawia jednak fakt, że aż w 2 spośród 20 parafii, które nie posiadają żadnych relikwii, Księża Proboszczowie ocenili kult relikwii na bardzo popularny.

Kult relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej bez wątpienia jest żywy i stale się rozwija. Obecność w parafiach relikwii nawet osób beatyfikowanych lub kanonizowanych przez urzędującego papieża Franciszka, takich jak: święty Jan Paweł II, święci Franciszek i Hiacynta Marto, błogosławiony ksiądz Władysław Bukowiński, błogosławieni franciszkanie Michał Tomaszek i Zbigniew Strzałkowski, pokazuje jak bardzo wielka jest wśród wiernych diecezji potrzeba bliskości ze świętymi w znaku ich relikwii. Przeprowadzona inwentaryzacja pokazała także, że tylko ok. 14 % parafii nie posiada żadnych relikwii.

Rozdział 3.

Podstawowe kwestie podniesione w kwestionariuszu ankietowym

Jednym z podstawowych narzędzi badawczych w dziedzinie nauk społecznych jest kwestionariusz ankiety i wywiadu, stąd nie mogło go zabraknąć przy opisywaniu zjawiska kultu relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Formularz składał się z 21 otwartych pytań, skierowanych do wszystkich księży proboszczów diecezji bielsko-żywieckiej dotyczących kultu relikwii na terenie konkretnych parafii. Kwestionariusz został przekazany do parafii w formie papierowej za pośrednictwem poczty kurialnej oraz w formie elektronicznej za pośrednictwem służbowych adresów mailowych, które zostały wygenerowane dla każdego kapłana przez kurię diecezjalną.

Warto zauważyć, że wraz z danymi niezbędnymi do zalogowania na służbową pocztę każdy kapłan otrzymał pisemne polecenie codziennego przeglądania skrzynki pocztowej. Wydawać by się mogło, że wobec powyższego wszystkie parafie diecezji udzielią wyczerpującej odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu.

Jednakże spośród 210 parafii diecezji bielsko-żywieckiej na prośbę o wypełnienie kwestionariusza pozytywnie odpowiedziały 144 parafie, co stanowi ok. 67%. Dzięki przeprowadzonym badaniom można nie tylko zinwentaryzować przechowywane przez poszczególne parafie relikwie, ale również opisać duchowe aspekty kultu relikwii na terenie całej diecezji bielsko-żywieckiej.

Po przeanalizowaniu ankiet wybrano kilka, które wydawały się być wyjątkowo ciekawe. Następnie przeprowadzono wywiady z księżmi proboszczami, które dotyczyły omawianej kwestii. Także te wywiady, jak również zapisy ksiąg metrykalnych i kronik parafialnych przysłużyły się do stworzenia poniższego rozdziału. Najpierw zostanie omówione duchowe i rytualistyczne podejście do kultu relikwii (paragraf 1), następnie omówiony zostanie wpływ relikwii na rozwój *sanctum* (*aspekt podmiotowy*) i dowartościowanie *sacrum* (*aspekt przedmiotowy*) (paragraf 2) oraz omówiona zostanie rola relikwii

w budowaniu wspólnoty eklezjalnej, narodowej, regionalnej i środowiskowej (paragraf 3).

3.1. Spirytualistyczne (duchowe) i rytualistyczne (magiczne) podejście do sprawy kultu relikwii

Od samego początku istnienia Kościoła można mówić w jakimś sensie o zwolennikach i przeciwnikach kultu relikwii. Ci pierwsi akcentowali przede wszystkim rozwój duchowy dokonujący się dzięki obcowaniu ze szczątkami świętych. Utożsamili też kult relikwii z modlitwą wstawienniczą, rozumiejąc, że jest on przede wszystkim kultem oddawanym sememu Bogu, który w świętych okazał swoją wszechmoc. Podkreślali również, że skoro centrum kultu chrześcijańskiego stanowi Boży plan zbawienia ludzkości, to cześć oddawana doczesnym szczątkom tych, którzy cieszą się wieczną szczęśliwością, wpisuje się w to wydarzenie, gdyż święci to ludzie, w życiu których działanie Boga można niemal namacalnie uchwycić. Kult relikwii rozumieli zatem jako kult pośredni, w którego centrum jest zawsze Bóg, do którego ludzie za wstawiennictwem świętych zanoszą swoje prośby¹⁴¹. Przy takim podejściu kult relikwii jawił się jako element wpływający na rozwój duchowości człowieka. Ci drudzy krytykowali cześć oddawaną relikwiom, nazywając ją przejawem bałwochwalstwa i powrotem do pogańskich praktyk. Tak twierdził choćby Wigilancjusz, prezbiter z Akwitarii, który w 403 roku przeciwstawił się umieszczaniu relikwii w kosztownych naczyniach, całowaniu ich i paleniu przed nimi świec¹⁴².

Ten dualizm, w interpretacji czci oddawanej relikwiom, jest obecny od samego początku. Warto przyjrzeć się kilku przykładom ukazującym, skąd się wziął. Na samym

¹⁴¹ Zob. S. Mieszczak, *Cześć Świętych w liturgii Kościoła i poza nią*, „Symposium”, 8 (2004), nr 2 (13), s. 9 – 24.

¹⁴² Por. B. Nadolski, *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 1286.

początku można przytoczyć ewangeliczną historię kobiety cierpiącej na krwotok. Perykopa ta znajduje się u wszystkich synoptyków¹⁴³ i za każdym razem podkreśla silną wiarę kobiety. „Wtem jakaś kobieta, która dwanaście lat cierpiała na krwotok, podeszła z tyłu i dotknęła się frędzli Jego płaszcza. Bo sobie mówiła: Żebym się choć Jego płaszcza dotknęła, a będę zdrowa. Jezus obrócił się, i widząc ją, rzekł: «Ufaj, córko! Twoja wiara cię ocaliła». I od tej chwili kobieta była zdrowa” (Mt 9, 20 – 22). Komentując powyższy fragment Ewangelii Antoni Paciorek zauważa, że szata Jezusa od samego początku wyrażała narzędzie zbawienia¹⁴⁴. Nieco odmiennego zdania jest Franciszek Mickiewicz, komentując paralelny fragment u świętego Łukasza: „jej gest dotknięcia Jezusa ma w jakimś sensie charakter magiczny. Wielu w owym czasie uważało, że samo dotknięcie osoby obdarzonej szczególną mocą może przynieść łaskę uzdrowienia (...) co więcej, żywili oni przekonanie, że także ubranie, przylegające do ciała uzdrowiciela, może pośredniczyć w przekazaniu obecnej w nim energii”¹⁴⁵. Podobne opisy można znaleźć także w *Dziejach Apostolskich*. W piątym rozdziale opis ten będzie dotyczył Piotra¹⁴⁶, a w dziewiętnastym rozdziale – Pawła¹⁴⁷. Święty Łukasz pokazuje wiarę obecną w pierwotnym kościele, że nawet cień przechodzącego Piotra lub materiał otarty o ciało Pawła mają moc uzdrawiania.

Zapominanie o tym, że to nie same relikwie, a Bóg działający przez przyczynę świętych rzeczywiście prowadziło do nadużyć i rytualistycznego podejścia do kultu relikwii. Można to zobaczyć już u Egerii. Od czasów spektakularnej pielgrzymki do Ziemi Świętej odbytej przez cesarzową Helenę początkiem IV wieku, jej śladem zaczęli podążać także zwykli chrześcijanie. Jedną z takich postaci była Egeria, która już niespełna sześćdziesiąt lat po śmierci świętej Heleny, zostawiła potomnym szczegółowy opis

¹⁴³ Mt 9, 20 – 22; Mk 5, 25 – 34; Łk 8, 43 – 48.

¹⁴⁴ Zob. A. Paciorek, *Ewangelia według Św. Mateusza. Rozdziały 1 – 13*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT I, cz. 1, Częstochowa 2005, s. 417.

¹⁴⁵ F. Mickiewicz, *Ewangelia według Św. Łukasza. Rozdziały 1 – 11*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT III, cz. 1, Częstochowa 2011, s. 451 – 452.

¹⁴⁶ „Wynoszono też chorych na ulicę i kładziono na łożach i noszach, aby choć cień przechodzącego Piotra padł na kogoś z nich” (Dz 5, 15).

¹⁴⁷ „Bóg czynił też niezwykle cuda przez ręce Pawła, tak że nawet chusty i przepaski z jego ciała kładziono na chorych, a choroby ustępowały z nich i wychodziły złe duchy” (Dz 19,11– 12).

swojego pątniczego szlaku drogami Zbawiciela. Jej opis zdaje się być bezcennym, gdyż jest pierwszą tak obszerną relacją dotyczącą obchodów świąt i opisem miejsc związanych z Chrystusem¹⁴⁸.

Piotr Iwaszkiewicz zauważa, że Egerię interesowały przede wszystkim te miejsca święte, które są opisane na kartach Pisma Świętego. Dodatkowo pątniczka drugą część swojego dzieła z niezwykle reporterskim zmysłem poświęciła opisowi liturgii odprawianej w Jerozolimie¹⁴⁹.

Egeria przedstawia liturgię stacyjną odprawianą w Wielki Piątek. Jednym z istotnych elementów tej liturgii była także adoracja relikwii Krzyża Świętego. I tu warto oddać głos samej Egerii: „Ustawia się tron biskupa na Golgocie, za Krzyżem, gdzie teraz stoi. Biskup zasiada na tronie i ustawia się przed nim stół nakryty lnianą tkaniną. Diakoni stają dookoła. Przynoszą srebrną, pozłacaną skrzynkę, w której jest święte drzewo Krzyża, otwierają skrzynkę i kładą na nim tak drzewo jak i tabliczkę (titulus). Kiedy już położą je na stole, biskup siedząc bierze w ręce oba końce świętego drzewa, diakoni zaś, którzy stoją wokół pilnują. Pilnuje się tak dlatego, że zgodnie ze zwyczajem każdy z całego ludu – wierny czy katechumen – podchodząc nachyla się nad stołem, całuje drzewo święte i odchodzi. A ponieważ kiedyś – nie wiem kiedy – jak mówią – ktoś odgryzł i skradł kawałek ze świętego drzewa, teraz diakoni, którzy stoją wokół, pilnują, by któryś z podchodzących nie ośmielił się znowu tak uczynić. Tak więc przychodzi cały lud. Wszyscy jeden po drugim pochylają się i najpierw czołem, potem oczyma dotykają Krzyża oraz tabliczki, a pocałowawszy Krzyż odchodzą – nikt jednak nie dotyka go rękoma”¹⁵⁰. Z przytoczonego fragmentu wynika, że: relikwie Krzyża już wtedy były uważane za coś wyjątkowego, co podkreślał sposób ich adoracji – wyłącznie przez ucałowanie.

Niestety świadectwo Egerii nie jest jedynym, w którym można przeczytać o próbie odgryzienia dla siebie świętych relikwii. O ile w jej świadectwie mamy do czynienia

¹⁴⁸ Zob. J. Naumowicz, *Pierwszy opis święta narodzenia Jezusa. Relacja Egerii*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 20 (2007), s. 145.

¹⁴⁹ P. Iwaszkiewicz, *Niestrudzona wędrowniczka*, w: *Do Ziemi Świętej, Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV – VIII w.)*, Kraków 1996, s. 131.

¹⁵⁰ Egeria, *Pielgrzymka do miejsc świętych*, w: *Do Ziemi Świętej, Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV – VIII w.)*, Kraków 1996, s. 211 – 212.

zapewne ze zwykłym wiernym, który niekoniecznie musiał posiadać teologiczne wykształcenie, o tyle pojawia się problem, gdy w podobny sposób będzie postępował duchowny, zwłaszcza wysokich szczebli. Arnold Angenendt w swojej książce *Heilige und reliquien* opowiada historię biskupa Hugona: „Jak niekiedy zawzięcie, wręcz zażarcie przywłaszczano sobie relikwie, może świadczyć przykład biskupa Hugona von Lincoln (+1200), który w klasztorze Fécamp (nad dolną Sekwaną) przechowywał kość ramienia świętej Marii Magdaleny, wyjętą zza jedwabnej zasłony, a którą się potem „zajadał”: „Hugon wziął od jednego ze swoich notariuszy nożyk, szybko przeciął nici, rozciął osłonę z wielkim szacunkiem; ukazała się przed jego oczami święta kość. Jako, że przy pomocy samych palców nic nie mógł oderwać, próbował najpierw przy pomocy ostrza, a potem przy pomocy zębów: zagryzł mocno i złamał kość na dwa kawałki. Opat i mnisi, przerażeni, osłupieli na ten widok, zaraz jednak z wściekłością zawołali: „Cóż za bluźnierstwo, myśleliśmy, że biskup wymaga czci dla tej świętości, a on zachowuje się jak pies ze swoimi zębami”. Oskarżony był jednak zadowolony, że właśnie święte, szczątki zębami i ustami dla siebie pozyskał. Biskup trzykrotnie w podobny sposób zdobywał dla siebie relikwie, umieszczając je w swoim pierścieniu”¹⁵¹.

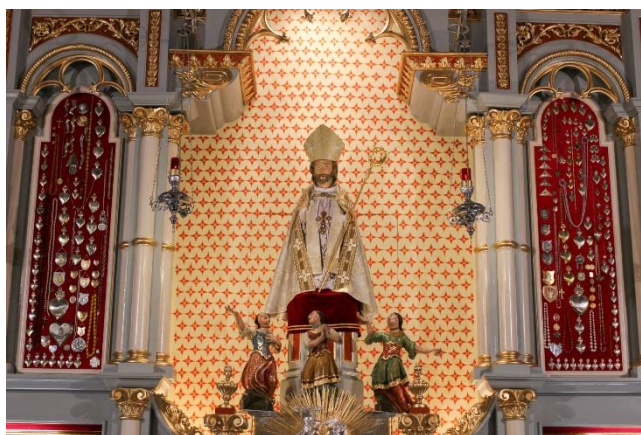
W kronikach parafialnych sanktuarium Świętego Mikołaja w Pierścucu można natrafić na bardzo podobne opisy. Warto jednak przedstawić pokrótce historię tego miejsca.

Pierściec jest niewielką miejscowością województwa śląskiego, oddaloną pięć kilometrów na północ od Skoczowa. Jego historia jest związana z kultem cudownej figury świętego Mikołaja. Na Śląsku Cieszyńskim istniało wiele kościołów jemu

¹⁵¹ A. Angenendt, *Heilige und Reliquien*, dz. cyt., s. 154. Tłumaczenie własne: „Wie begierig, ja verbissen man sich zuweilen Reliquien aneignete, dafür noch das Beispiel Bischof Hugos von Lincoln (+1200), der im Kloster Fécamp (an der untern Seine) den Armknochen der Heiligen Maria Magdalena zu sehen beehrte, denselben aus seiner Seidenverhüllung heraustrennte und dann „zubiß“: „Hugo ließ sich von einem seiner Notare ein Messerchen geben, trennte eilig die Fäden auf, zerschnitt die Hülle und führte den hochheiligen Knochen mit Verehrung an Mund und Augen. Da er aber vermittlems bloßen Fingerdrucks nichts davon abzubrechen vermochte, nahm er ihn zuerst zwischen die Schneide, dann zwischen die Backenzähne und brach flink mit kraftvollem Biß zwei Stücke aus ihm heraus. Der Abt und die Mönche, die dem Geschehen zuerst starr vor Staunen, dann aber wie toll vor Wut zusahen, brachen in Geschrei aus: „Oh, welch ein Frevel! Wir dachten, der Bischof hat zur Verehrung nach diesen Heiligtümern verlangt, und jetzt hat er sie wie ein Hund mit seinen Zähnen benagt!“ Der Gescholtene hielt sich zugute, daß er doch auch den Allerheiligsten Leib des Herrn mit seinen Zähnen und Lippen zu sich nehme. Dreißig auf ähnlich Weise erworbene Reliquien trug der Bischof in einem Ring mit sich“.

dedykowanych, chociażby datowana na XI wiek rotunda w Cieszynie. Jednak to Pierściec był i jest uważany za jedno z najważniejszych miejsc kultu świętego z Myry w Polsce.

Kult świętego Mikołaja w Pierścu datuje się na XV wiek. Potwierdzają to badania konserwatorskie przeprowadzone w latach 1958/1958, które datują rzeźbę przedstawiającą świętego właśnie na ten okres¹⁵².

Fot. 20. Łaskami słynąca figura świętego Mikołaja w Pierścu

źródło: zdjęcie własne

Los łaskami słynącej figury można prześledzić dzięki zapiskom proboszczów: *Inventarium* księdza Jana Siemaszki z 1804 roku oraz broszurze wydanej w 1887 roku przez księdza Antoniego Langerę, przechowywanych w archiwum parafialnym w Pierścu. Ze świadectw tych wynika, że figura świętego Mikołaja pojawiła się w Pierścu przed 1545 rokiem. Data ta jest nieprzypadkowa, gdyż to w tym roku książe Wacław III Adam uznał wyznanie ewangelicko-augsburskie za obowiązujące na terenie swojego księstwa¹⁵³. Ksiądz Siemaszko przytacza niezachowany dziś list gminy protestanckiej, w którym został opisany wielki pożar z 28 października 1616 roku, w wyniku którego spłonął dwór, połowa Pierśca, w tym kaplica dedykowana świętemu Mikołajowi. Z pożaru ocalała jedynie figura świętego, która sama miała pojawić się za przykopą. Następnie autor listu posługuje się niespotykanymi u protestantów określeniami, nazywając świętego Mikołaja „Patronem Bożym” oraz opisując uchwałę gminy

¹⁵² Zob. T. Małkowska-Holcerowa (et al.), *Miasto Cieszyn i pow. Cieszyński*, w: *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, Warszawa 1974, s. 103.

¹⁵³ Zob. *Rocznik Diecezji Katowickiej*, Katowice 1970, s. 192.

protestanckiej, która postanowiła wywieźć figurę z Pierścica. Światło na tę sprawę rzuca ksiądz Langer, który notuje, że choć ogień nie zniszczył rzeźby świętego, ta została zlekceważona przez protestantów, którzy od razu po jej cudownym uratowaniu z pożogi odcięli jej ręce i nogi, a potem wrzucili do płynącej rzeki. Pomimo zbezczeszczenia figury jej korpus miał pojawić się na stałym miejscu. Ksiądz Langer jeszcze raz podkreśla, że choć ogień i woda nie zniszczyły figury, postanowiono się jej pozbyć.

Za pierwszym razem została wywieziona do kościoła w Rudzicy, następnego dnia wróciła jednak na miejsce, gdzie znaleziono ją po pożarze. Tam ludzie rzekomo znaleźli ją płaczącą. Wywieziono zatem rzeźbę do Grojca, jednak jak poprzednio wróciła na stare miejsce. Na wiadomość o owych cudownych wydarzeniach cała gmina protestancka miała podjąć decyzję o przeniesieniu jej do Krakowa. Jednak rzeźba miała pojawić się w Pierścicu szybciej, niż posłowie oddelegowani do Krakowa. Zapewne podjęto by dalsze próby pozbycia się figury, gdyby nie fakt, który opisała Zofia Kossak¹⁵⁴ w *Legendzie o świętym Mikołaju z Pierścica*.

Pisarka w 1963 roku, wydała zbiór opowiadań zatytułowany *Ognisty wóz*. W zbiorze tym opisuje również losy cudownego wizerunku świętego Mikołaja z Pierścica. Legenda miała powstać już w 1938 roku i we wstępie do niej Zofia Kossak zaznacza, że pisząc ją, korzystała z autentycznych zapisków Jana Wojnara, znanego na Śląsku Cieszyńskim XIX-wiecznego bibliofila. Autorka w barwny sposób opisuje czas reformacji i wojen religijnych na Śląsku Cieszyńskim. Przytacza także historię o próbie porąbania i utopienia figury, jak również opowiada o próbie wywiezienia jej do Rudzicy, Grojca i Krakowa. Autorka dodaje, że po odwiezieniu figury Mikołaja do Krakowa zadowolony właściciel Pierścica – Pięćlat – wracał do swojego majątku. Jednak w czasie drogi dopadła go gęsta mgła i woźnica zgubił orientację na bagiennym terenie. Ogarnął go lęk przed śmiercią na moczarach, ale nagle miał zobaczyć światło, ku któremu ruszył, sądząc, że to okno jednej z chat. Kiedy dotarł na miejsce, jego oczom ukazała się figura świętego Mikołaja, stojąca jak zawsze przy drodze. Był to ostatni moment walk z kultem świętego. W podziękowaniu za ratunek Pięćlat – protestant – wybudował dla świętego Mikołaja kaplicę.

Zofia Kossak kończy opowiadanie słowami: „Skoro ucichły niepokoje, wzniecone przyjęciem nowej wiary zbudowano w Pierścicu na pagórku kościół. Świątek stał

¹⁵⁴ Zob. E. Rozner, *Wokół Zofii Kossak*, Górk Wielkie 1995, s. 32 – 33; 63 – 64.

nie na murawie, a wysoko na ołtarzu. Ramiona mu dorobiono; nóg nie, bo po co? Wszak nigdzie stąd nie odejdzie. Ludziom boleśnie było patrzeć na skaleczoną figurę, więc przyodziano świętka w aksamitną kapę. Liczne pielgrzymki schodziły się na to miejsce i przychodzą po dziś dzień [...] Odkąd Świętego obudowano murami – przestał świecić, czemu się nikt nie dziwi. Pan Bóg jest hojny, ale nie rozrzutny – nie lubi zbytku dla zbytku. Przed świętym Mikołajem palą się świece, teraz jeszcze i lampki elektryczne – to na co miałyby sam świecić? Gdyby przyszła znów zła pora, że Śląsk zalegną ciemności, począłby świecić na nowo, bo moc Boża nie wietrzeje”¹⁵⁵.

Fot. 21. Figura bez szaty, na zdjęciu widoczny brak nóg oraz dorobione ręce
źródło: zdjęcie własne

Kaplica świętego Mikołaja została ufundowana przez protestantów w 1618 roku – dwa lata po pożarze wsi – i przez 100 lat pozostawała w rękach protestantów. Po dekrete cesarza Karola VI, który nakazywał zwracać katolickie kaplice i kościoły, została włączona do parafii skoczowskiej. W 1775 roku proboszcz skoczowski ksiądz Waldemar Nepomuk podjął się budowy nowej świątyni. Tym sposobem utworzono samodzielną lokalność. W 1859 roku lokalność została podniesiona do rangi parafii i w 1871 roku jej proboszczem został ksiądz Antoni Langer, który podjął się budowy obecnego kościoła.

¹⁵⁵ Z. Kossak, *Ognisty wóz*, Warszawa 1963, s. 84 – 85.

Budowę zakończono 2 lata później i 9 grudnia 1888 roku w czasie odpustu ku czci świętego Mikołaja, poświęcono kościół.

Jak notuje ksiądz Langer w kronice, mając na uwadze nieudane próby wywiezienia figury z Pierścica przez protestantów, już dzień przed poświęceniem świątyni urządzono nabożeństwo pokutne, w czasie którego przeniesiono do nowego kościoła Najświętszy Sakrament i 4 płaskorzeźby przedstawiające żywot świętego Mikołaja, a następnie modlono się, by święty Mikołaj przyjął nową lokalizację świątyni. Do przeniesienia figury wybrano dziesięciu najpobożniejszych chłopców, którzy ustawili ją w ołtarzu głównym, wierni zaś szli w procesji za figurą na kolanach. Pół roku później, 23 czerwca 1889 roku, kościół został konsekrowany przez biskupa pomocniczego wrocławskiego Franciszka Śniegonia.

W Pierścicu znajdują się również relikwie świętego Mikołaja. Przywiózł je w 1963 roku arcybiskup Bolesław Kominek (późniejszy kardynał, metropolita wrocławski)¹⁵⁶. W dokumencie stwierdzającym autentyczność relikwii można przeczytać: „zaświadczamy, że ku większej chwale Boga wszechmogącego i ku uczczeniu Jego świętych, rozpoznaliśmy święte części kości Świętego Mikołaja z Bari, Biskupa i Wyznawcy Myry, które to cząsteczki, wyjęte z wiarygodnych miejsc, ze czcią umieściliśmy w metalowym naczynku, posrebrzonym formy okrągłej i dobrze zamkniętym, związanym jedwabnym czerwonego koloru i naszą pieczęcią oznaczonym. Relikwie te przekazujemy z zezwoleniem, by je można było wystawić ku publicznej czci wiernych. Lauda, w Pałacu Biskupim dnia 20 V 1963 r. + Tarsycjusz Wincenty Benedetti biskup”¹⁵⁷.

Figura świętego Mikołaja ma wysokość 97 cm i jest wykonana z wydrążonego drewna lipowego. Pod nią ustawiono figurki trzech dziewcząt. Nawiązują one do legendy o posagu, który święty miał ufundować trzem pannom, ratując je przed nierządem. Figura świętego Mikołaja w zależności od pory roku liturgicznego jest przebierana w szaty liturgiczne odpowiedniego koloru.

I tu pojawia się problem rytualistycznego podejścia do kultu relikwii wskazany we wcześniejszych przykładach. Wierni, którzy początkowo pielgrzymowali do świętego Mikołaja ze szlachetnych i duchowych pobudek, zaczęli obrywać jego szaty, chcąc niejako zanieść do swoich domów część łask otrzymanych przez kontakt z cudowną figurą.

¹⁵⁶ Por. J. Zmełty, *Historia Kultu Św. Mikołaja w Pierścicu*, Katowice 1986, s. 54 – 57.

¹⁵⁷ Archiwum Parafialne w Pierścicu.

Nie wiadomo jak zaradzić procederowi. Dopiero w latach '90 XX wieku przestano walczyć z tym zwyczajem i postanowiono go ucywilizować. W związku z wiarą w moc cudownej figury przyjął się zwyczaj pocierania o jej plecy płóciennych chusteczek i ubrań osób chorych w celu wyproszenia dla nich łaski uzdrowienia. W sanktuarium przechowywane są liczne listy ze świadectwami ludzi, którzy doznali pomocy świętego Mikołaja oraz związane z tym wota.

Fot. 22. Relikwie świętego Mikołaja przywiezione przez kard. Kominka
źródło: zdjęcie własne

By ukształtować w wiernych spirytualistyczną postawę wobec kultu relikwii, proponuje się im udział w odpustach lub poniedziałkowych nabożeństwach ku czci świętego. Nabożeństwo przebiega według następującego programu:

- Na początku sprawowana jest Msza Święta z formularza o świętym Mikołaju.
- Po Eucharystii jest śpiewana uwspółcześniona wersja litanii ku czci świętego Mikołaja, którą ułożył ksiądz Langer w 1887 roku.
- Następnie odczytywane są prośby i podziękowania kierowanych ku Bogu za wstawiennictwem świętego (tzw. zalecki), które są przeplatane pieśniami ku czci patrona. W Pierścu znanych jest prawie 30 pieśni ku czci samego świętego, jak i opowiadających historię cudownej figury.

- W czasie odczytywania intencji wierni okrążają ołtarz, najpierw całując relikwie świętego Mikołaja, a następnie wspinają się na schody za ołtarzem, by wcześniej przygotowaną płócienną chusteczką otrzeć plecy figury świętego.
- Po procesji wokół ołtarza odśpiewywana jest modlitwa wiernych.
- Całość nabożeństwa kończy się błogosławieństwem relikwiami świętego.
- Następnie, aby zapobiec magicznemu podejściu do kultu relikwii, zaleca się, by najbliżsi modlili się w kościele w imieniu chorego i chusteczkę potartą o rzeźbę, z wiarą w moc modlitwy wstawienniczej świętego Mikołaja zawieźli do domu i położyli na chore miejsce. W sanktuarium zachęca się również wiernych, aby w swoich domach trwali na nowennie błagalnej odmawiając te same modlitwy, którymi posłużono się w czasie Mikołajowego nabożeństwa.

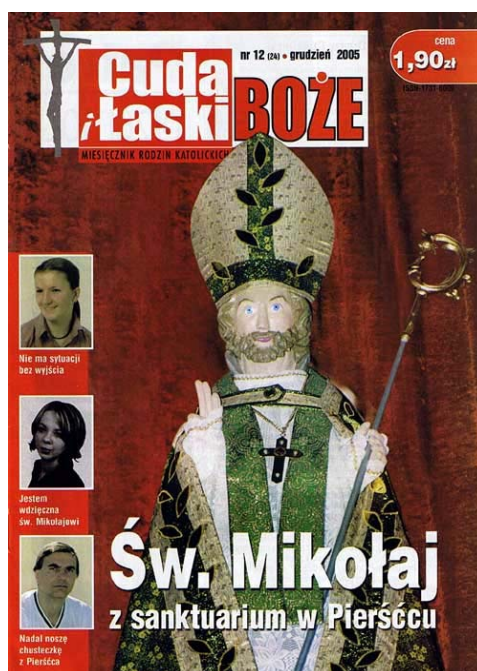
Fot. 23. Chusteczka potarta o plecy cudownej figury świętego Mikołaja

źródło: zdjęcie własne

O tym, że wierni doświadczają łask nie tylko przez dotyk chusteczką, ale przede wszystkim dzięki modlitwie na nowennie i wstawiennictwu świętego Mikołaja świadczą liczne wpisy w kronice parafialnej. Warto dodać, że w 2005 roku numer 12 miesięcznika *Cuda i łaski Boże*¹⁵⁸ został dedykowany pierścieckiemu sanktuarium. W 2020 roku

¹⁵⁸ *Cuda i łaski Boże. Miesięcznik rodzin katolickich*, H. Bejda (et al.), nr 12 (24), Kraków 2005.

przy wyjściu z kościoła umieszczono specjalną gablotę z księgą cudów, gdzie wierni mogą wpisywać swoje świadectwa dotyczące łask otrzymanych przez przyczynę świętego.

Fot. 24. Miesięcznik *Cuda i łaski Boże* poświęcony świętemu Mikołajowi

źródło: zdjęcie własne

Rytualistyczne podejście do kultu relikwii powinno prowadzić do umocnienia spirytualistycznego. Jednakże jest prawdą, że czasem rodzi się w wiernych podejście magiczne. Stąd tak ważna rola katechezy oraz właściwych kazań, zwłaszcza w miejscach pielgrzymkowych. Zapewne cotygodniowe nabożeństwo z kazaniem i kilkadziesiąt pieśni nawiązujących do historii świętego Mikołaja i łaskami słynącej figury pomogły przezwyciężyć u ludzi pielgrzymujących do Pierścica podejście rytualistyczne i umocnić w nich podejście spirytualistyczne do kultu relikwii.

3.2. Wpływ relikwii na rozwój *sanctum* (aspekt podmiotowy) i dowartościowanie *sacrum* (aspekt przedmiotowy)

Zakres pojęcia *świętość* jest w języku polskim niezwykle szeroki. Można odnosić je do samego Boga, jak również do Kościoła, miejsc czy osób. Jednak ujmując rzecz biblijnie, pojęcie to jest odnoszone przede wszystkim do Boga będącego po trzykroć świętym, będącego podmiotem najwyższej czci religijnej i źródłem wszelkiej świętości¹⁵⁹.

Chcąc usystematyzować pojęcie świętości wielu teologów i filozofów dwudziestego wieku próbowało wprowadzić radykalne rozróżnienie między pojęciami *sanctum* i *sacrum*. I tak *sacrum* rozumiane jest jako sfera świętości. To wokół niej koncentrują się wierzenia i praktyki religijne. To również swoista właściwość, którą można przypisać przedmiotom kultu, osobom sprawującym kult, miejscom w których kult jest sprawowany, czy nawet określonym wymiarom czasu. *Sacrum* będzie również rzeczywistością wspólną dla wszystkich religii¹⁶⁰. Można powiedzieć, że w takim rozumieniu, nawet szatan będzie stanowił część *sacrum*.

Sanctum jest rozumiane jako coś więcej. *Sanctum* to świętość i dobroć. Choć pojęcia *sanctum* i *sacrum* są niejednokrotnie zamiennie stosowane, to „zarysowana jeszcze w antyku odmienność pojęć nabiera wyrazistości w postaci dynamicznej opozycji między najgłębiej doświadczanym *sanctum* (to znaczy świętym bądź świętością), bezwarunkowo pozytywnym, dobrym, osobowym i najczęściej wyznaniowym, a *sacrum*, obejmującym mnogość rozproszonych doświadczeń, świadectw i zachowań w postaci aktów

¹⁵⁹ Zob. R. Krawczyk, *Biblijna koncepcja świętości*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 4. 67 (2014), s. 345 – 362.

¹⁶⁰ Por. S. Sawicki, *Sacrum w literaturze*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej”, 3. 71 (1980), s. 169.

czci”¹⁶¹. Ksiądz Józef Tischner w jednym z wywiadów twierdził nawet, że „desakralizacja jest konieczna, żeby można było świat sanktyfikować”¹⁶². Na szczęście, jak zauważa Sebastian Duda: „Teologia chrześcijańska nie jest zdolna do wyboru między *sacrum* i *sanctum*, gdyż i w *sacrum*, i w *sanctum* dostrzega możliwość uświęcenia człowieka. Podkreśla jedynie, że w obu wypadkach to święty Bóg (choćby niedostrzegalny czy nieobecny) jest owego uświęcenia źródłem”¹⁶³.

Ksiądz Stanisław Mieszczak zauważa, że chociaż kult relikwii zajmuje wyjątkowe miejsce w pobożności Ludu Bożego, to nie stanowi elementu koniecznego¹⁶⁴. Należy jednak podkreślić, że tematyka relikwii weszła do Wyznania Wiary Soboru Trydenckiego pokazując, że stanowi on integralną część wiary chrześcijańskiej, a nie jedynie element drugorzędny¹⁶⁵. Ojcowie Soborowi wymieniają kult relikwii obok czyśćca, tajemnicy świętych obcowania oraz kultu obrazów i ujęli to w następujący sposób: „Wierzę niezachwianie, że istnieje czyściec, a duszom tam przetrzymywanym pomaga wstawiennictwo wiernych. Wierzę również, że należy czcić i wyznawać świętych, królujących razem z Chrystusem, którzy ofiarują Bogu za nas swe modlitwy, a relikwie świętych trzeba otaczać czcią. Uznaję mocno, iż należy posiadać i zachowywać obrazy Chrystusa, Bożej Rodzicielki, zawsze Dziewicy i innych świętych oraz oddawać im należną cześć i poszanowanie”¹⁶⁶.

¹⁶¹ R. Strzelecki, *Kategorie sakrologiczne w badaniach literackich i teatralnych*, w: *Dramat i teatr religijny: wyróżniki i paradygmaty. W stulecie urodzin Profesor Ireny Sławińskiej* (red. W. Kaczmarek, J. Michalczuk), Lublin 2014, s. 45.

¹⁶² Zob. A. Michnik, J. Tischner, J. Żakowski, *Między Panem a Plebanem*, Kraków 1995, s. 503-504.

¹⁶³ S. Duda, *Niebezpieczne drogi świętości*, w: *Znak (miesięcznik)*, nr 656, Kraków 2010, wydanie internetowe: <http://www.miesiecznik.znak.com.pl/6562010sebastian-dudaniebezpieczne-drogi-swietosci-2> [dostęp: 13.07.2021].

¹⁶⁴ Zob. S. Mieszczak, *Kult przenajświętszej Trójcy, Najświętszej Maryi Panny i Świętych w rozwoju historycznym. Refleksja teologiczna*, w: *Zagadnienie kultu publicznego i kultu prywatnego w praktyce kanonicznej* (red. S. T. Prażkiewicz), Kraków 2017, s. 14.

¹⁶⁵ Por. S. Drzyżdżyk, M. Gilski, *Relikwie w nauczaniu soborów powszechnych*, w: *Relikwie. Fundamenty – Rzeczywistość – Perspektywy* (red. S. Drzyżdżyk, M. Gilski, M. Cholewa), w: *Horyzonty dogmatu*, t. XVII, Kraków 2020, s. 42.

¹⁶⁶ *Dokumenty Soborów Powszechnych* (red. A. Baron, H. Pietras), t. IV, dz. cyt., s. 885.

Należy zauważyć, że w przypadku kultu relikwii pojęcia *sanctum* i *sacrum* wzajemnie się przenikają. Jak pokazują liczne przypadki w historii, to kult relikwii prowadził do kultu świętego i do tworzenia specjalnych nabożeństw, w których świętego proszono o wstawiennictwo. Tym sposobem rozwijano *sanctum*. Ale równie często pojawia się odwrotna kolejność. Potrzeba modlitwy w konkretnej intencji rodziła potrzebę wstawiennictwa świętego, a ta generowała potrzebę posiadania jego relikwii, co stawało się sposobem dowartościowania *sacrum*. Tak było począwszy od budowania w starożytności bazylik nad grobami męczenników, by uczcić ich pamięć; a skończywszy na obowiązku przechowywania relikwii w ołtarzach, które miano konsekrować.

Niestety współcześnie desakralizacja odcisnęła swe piętno na parafiach diecezji bielsko-żywieckiej. Tylko nieliczne parafie diecezji posiadają informacje na temat relikwii złożonych w ołtarzach swoich kościołów. Co więcej, wbrew przewidywaniom księdza Tischnera, niestety nie widać, by desakralizacja prowadziła do sanktyfikacji.

W diecezji bielsko-żywieckiej można wskazać zarówno pozytywny przykład mówiący o rozwoju *sanctum* i dowartościowaniu *sacrum*, jak i negatywny, który obrazuje zbyt daleko idącą desakralizację.

Wyjątkowo pozytywnie wpisuje się tu parafia świętego Michała Archanioła w Leśnej. Parafia należy do jednej z młodszych w diecezji. W 1936 roku ksiądz Józef Bienias, proboszcz w Radziechowach, rozpoczął starania o budowę kościoła filialnego w Leśnej. Plany budowy kościoła pokrzyżował jednak wybuch II Wojny Światowej. Prace budowlane rozpoczęto dopiero w 1958 roku. W 1961 roku świątynia została poświęcona przez arcybiskupa Eugeniusza Baziaka. Ostatecznie parafia została erygowana w 1973 roku¹⁶⁷. W 1999 roku rodak z Leśnej, ksiądz Andrzej Urbański został Generałem Zgromadzenia Księży Salwatorianów, co w późniejszym czasie zaowocowało znaczącym wzrostem kultu relikwii w parafii. Dzięki niemu parafię kilkanaście razy odwiedził prymas Tanzanii kardynał Polikarp Pengo i aż dwukrotnie prezydent Tanzanii Benjamin Mkapa z rodziną. W tym samym roku ksiądz biskup Janusz Zimniak uroczystie wprowadził do świątyni, pierwsze w Polsce relikwie błogosławionej Teresy z Kalkuty, równocześnie media (m.in. Polskie Radio, Radio Watykańskie, TVP 3) zaczęły przekazywać informacje

¹⁶⁷ Zob. P. Sadkiewicz, *Kościół w Leśnej pw. Św. Michała Archanioła*, Kraków 2010.

o gromadzeniu w parafii kolejnych relikwii. 31 marca 2000 roku biskup Tadeusz Rakoczy poświęcił odnowioną część kościoła i wprowadził do świątyni relikwie – świętej Faustyny. Tym samym rozpoczęły się comiesięczne czuwania przy relikwiach świętej Faustyny ku czci Bożego Miłosierdzia.

Fot. 25. Gablota zawierająca relikwie Krzyża Świętego, Apostołów i Ewangelistów
w kościele w Leśnej
źródło: zdjęcie własne

W kolejnych latach ksiądz Andrzej Urbański SDS przekazał parafii w Leśnej relikwie 11 Apostołów i świętego Pawła Apostoła, świętych: Jana Vianneya, Franciszka Ksawerego, Stanisława Kostki, Alojzego Gonzagi, Wacława, Jana Bertchamsa, Agnieszki i Cecylii oraz relikwię gwoździa. Ta ostatnia została umieszczona w relikwiarzu w postaci cierpiącej głowy Chrystusa, który wykonał rzeźbiarz z Suchej Beskidzkiej – Jerzy Madoń. W 2010 roku do Leśnej trafiła 101 relikwia – błogosławionej Marii Wiccekiej, która została przywieziona przez Siostry Szarytki z Krakowa. Od 27 listopada 2011 roku, czyli od pierwszego dnia Adwentu, po rodzinach parafii zaczęły peregrynować relikwie błogosławionego Jana Pawła II¹⁶⁸. W 2017 roku *Informator Pielgrzymia* poświęcił 12 numerów, zachęcając do pielgrzymowania do Leśnej w artykule *Kawałek*

¹⁶⁸ Zob. <https://parafialesna.com/o-parafii/kalendarium> [dostęp: 15.07.2021].

nieba w Polsce¹⁶⁹. Od 2018 roku¹⁷⁰ *Informator Pielgrzyma* rozpoczął druk cyklu artykułów *Relikwie w kościele świętego Michała Archaniola w Leśnej w diecezji bielsko-żywieckiej*. W każdym z kolejnych numerów prezentowana jest biografia wybranego świętego, modlitwa ku jego czci oraz zdjęcia relikwiarza z leśniańskiej parafii.

Fot. 26. Relikwiarz z repliką relikwii Gwoździa w kościele w Leśnej
źródło: zdjęcie własne

Wedle danych zebranych w ankiecie parafia przechowuje obecnie 221 relikwii w 157 relikwiarzach. Trudno jednak szafować ostatecznymi danymi, gdyż w przypadku tej parafii dane te szybko ulegają zmianom.

Kult świętych nie tylko rozbudził duchowość mieszkańców parafii, ale równocześnie stał się przyczynkiem do powstania wielu wyjątkowych dzieł charytatywnych. Od 2000 roku pod kościołem w Leśnej kilka razy w ciągu roku organizowane są akcje krwiodawstwa, w czasie których zebrano już ponad 2000 litrów krwi. Parafia promuje również ideę przeszczepów. Do Centralnego Rejestru Niepokrewnionych Potencjalnych Dawców Szpiku Kostnego jest zapisanych 773 parafian. Przy parafii działa

¹⁶⁹ P. Sadkiewicz, *Kawalek nieba w Polsce*, w: *Informator pielgrzyma* (red. K. Cyganik), nr 12 (249), Kraków 2017, s. 16 – 19.

¹⁷⁰ Pierwszy artykuł rozpoczynający cykl ukazał się w numerze 4 (256) w 2018 roku.

wypożyczalnia sprzętu medycznego, która dysponuje 70 łózkami rehabilitacyjnymi, a w kościele jest zamontowany defibrylator. Biorąc pod uwagę, że obecnie w parafii posługuje jedynie proboszcz i jeden wikariusz, powyższe liczby są imponujące. Nie ma się zatem co dziwić, że w parafii co roku są kręcone programy informacyjne dotyczące krwiodawstwa i oddawania szpiku dla programów katolickich. Nie dziwią też liczne nagrody i wyróżnienia, które otrzymał zarówno osobiście ksiądz proboszcz Piotr Sadkiewicz, jak i parafia. Warto wymienić najważniejsze.

Data	Nagroda
2004	„Oskar Dziecięcych Serc” za zaangażowanie się na rzecz leczenia chorych na białaczkę od dzieci chorych na białaczkę, leczących się w Klinice Hematologii we Wrocławiu.
2005	Tytuł „Proboszcz Roku 2005” przyznawany przez Katolicką Agencję Informacyjną wraz z Redakcją Programów Katolickich TVP.
2006	„Miody 2005” za szczególną działalność charytatywną i ratowanie życia ludzkiego przyznawaną przez „Dziennik Zachodni”.
2007	Człowiek Dużego Formatu 2006” od dziennikarze „Gazety Wyborczej”.
	Nagroda im. Brajana Chlebowskiego
2008	„Certyfikat Dobroci” przyznawany przez dzieci wyleczone z choroby nowotworowej przy Klinice Hematologicznej we Wrocławiu.
2009	Tytuł Kawalera Orderu Uśmiechu.
	Medal i Statuetka „Kropla Życia” przyznany z okazji I Memoriału im. Agaty Mróz, za organizowanie i propagowanie krwiodawstwa i szpiku kostnego.
2010	Nagroda „Viventi Caritate” przyznana przez Fundację księdza biskupa Jana Chrapka przy CARITAS w Radomiu.
2016	Ksiądz proboszcz Piotr Sadkiewicz został powołany do grona 50 osobowej Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu.

2017	Ksiądz Piotr Sadkiewicz wraz z Kanclerzem Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu, Ministrem Markiem Michalakiem wręczyli 1000 Order Uśmiechu Ojcu Świętemu Franciszkowi
------	---

Tab. 14. Nagrody i wyróżnienia otrzymane przez proboszcza i parafian z Leśnej¹⁷¹

Przede wszystkim jednak kult relikwii zbliżył mieszkańców parafii ku Bogu. W każdy III piątek miesiąca w ramach nabożeństw ku czci Bożego Miłosierdzia czczony jest kolejno inny święty. Odczytywana jest litania ku jego czci oraz odbywa się indywidualne błogosławieństwo relikwiami. Następnie, o ile to możliwe, wiernym są rozdawane są obrazki z wizerunkiem świętego, biografią i modlitwą. Relikwie są również „wypożyczone” zarówno do domu przez rodziny, jak i do szpitala do chorego. Kult rozwija się również dzięki czytelnemu rozmieszczeniu relikwii w kościele. Dodatkowo każdy relikwiarz jest wyraźnie opisany, co ułatwia jego zlokalizowanie.

Fot. 27. Jedna z gablot z relikwiami w kościele w Leśnej

źródło: zdjęcie własne

Z kolei smutnym przykładem jest parafia Wszystkich Świętych w Wieprzu koło Andrychowa. Jest ona najstarszą parafią dekanatu andrychowskiego. Jak można przeczytać na stronie internetowej, początki jej istnienia sięgają XIII wieku. Już w 1200 roku

¹⁷¹ Zob. <https://parafialesna.com/o-parafii/kalendarium> [dostęp: 15.07.2021].

miał powstać tam pierwszy drewniany kościół¹⁷², a w 1326 roku nazwa parafii (Weprez) pojawia się w wykazie danin na świętopietrze dekanatu zatorskiego¹⁷³. W 1875 roku rozpoczęto budowę obecnego kościoła, a w 1890 roku zaczęto sprawować w świątyni Msze Święte.

Ze względu na walory historyczne i estetyczne parafia została włączona do projektu *Sakralne dziedzictwo małopolski* i w sieci można oglądać zabytki związane z kościołem¹⁷⁴. Do najważniejszych zalicza się ołtarz Matki Boskiej Łaskawej, ambonę, chrzcielnicę, figurę Chrystusa zmartwychwstałego czy też epitafium zmarłych kapłanów. W spisie pomija się jednak dość wyjątkowy przedmiot. W swojej publikacji dotyczącej parafii, proboszcz określa go mianem *tajemniczy relikwiarz*. „W zbiorach muzeum parafialnego znajduje się także tajemniczy relikwiarz w kształcie małej oszklonej trumienki, w której znajdują się szczątki nieznanego świętego. Mimo licznych poszukiwań nie udało się odkryć, o kogo chodzi. Sam relikwiarz nosi ślady mówiące o tym, że był on noszony podczas procesji. Niektórzy starsi parafianie wspominają, że relikwiarz ten przez wiele lat spoczywał na bocznym ołtarzu. Zachowały się mikroskopijne ślady po pieczęciach, nie pozwalające jednak odczytać treści napisu”¹⁷⁵.

I rzeczywiście akta powizytacyjne lat 1747 – 1748 przechowywane w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie wymieniają relikwiarz, niestety bez wskazania świętego, który w nim spoczywa. „Relikwiarz drewniany in parte wyzłocony y wysrebrzany pro opibus za szkłem”¹⁷⁶.

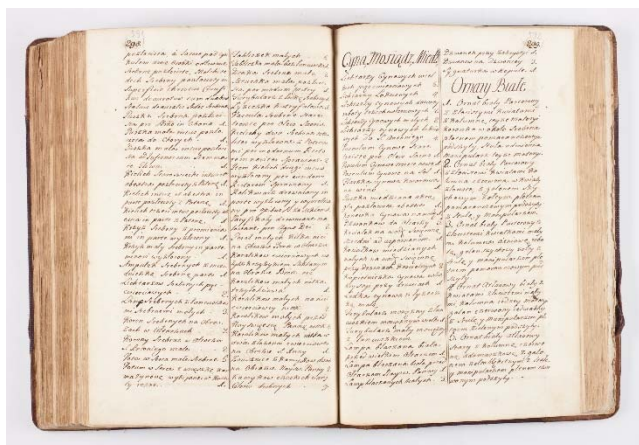
¹⁷² Zob. <http://parafia-wieprz.pl/historia> [dostęp: 13.07.2021].

¹⁷³ Zob. *Monumenta Poloniae Vaticana*, t.1, *Acta Camerae Apostolicae*, vol. 1, 1207-1344 (red. J. Ptaśnik), Cracoviae: Sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis, 1913, s. 128; wydanie internetowe: <https://kpbc.ukw.edu.pl/dlibra/publication/13991/edition/23551/content> [dostęp: 13.07.2021].

¹⁷⁴ Zob. <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/kosciol-wszystkich-swietych-3> [dostęp: 14.07.2021].

¹⁷⁵ S. Klajman, *Pod opieką Wszystkich Świętych*, dz. cyt., *Wieprz* 2018, s. 222 – 224.

¹⁷⁶ Zob. *Visitatio ecclesiarum parochialium, praebendarum, capellarum, hospitalium atque confraternitatum, nec non beneficiorum in decanatibus Oswiecimensis et Zathoriensis, archidiaconatus et officialatus Cracoviensis existentium per R.D. Franciscum Lanckoroński, canonicum cathedralem Cracoviensem, visitatorem delegatum a.D. 1747 et 1748 expedita*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, s. 298. wydanie internetowe: <https://sdm.upjp2.edu.pl/obiekty-archiwalne/visitatio-ecclesiarum-parochialium-praebendarum-capellarum-hospitalium-atque-confraternitatum-nec-non-beneficiorum-in-decanatibus-oswiecimensis-et-zathoriensis-archidiaconatus-et-officialatus-cracoviensis-existentium-per-r-d-franciscum>

Fot. 28. Akta powizytacyjne parafii Wieprz¹⁷⁷

Niemożność znalezienia danych dotyczących świętego, którego szkielet jest przechowywany w relikwiarzu i w związku z powyższym konieczność wstawienia go jedynie do muzeum parafialnego, dobitnie świadczy z jednej strony o przeroście formy nad treścią, gdyż zapomniano imię świętego i nie przekazano go potomnym, a z drugiej o zatarciu konkretnego wymiaru *sacrum*. Jest to tym boleśniesz, że w całej diecezji to jedynie przechowywany w całości szkielet świętego. Z całą pewnością powinno się podjąć wszelkie możliwe środki na poziomie diecezjalnym, by ustalić tożsamość posiadanych szczątków. W przeciwnym razie wydaje się, że z szacunku dla szczątków ludzkich winno się je pochować.

lanckoronski-canoniceum-cathedralem-cracoviensem-visitatorem-delegatum-a-d-1747-et-1748-expedita [dostęp: 14.07.2021].

¹⁷⁷Zob. <https://sdm.upjp2.edu.pl/obiekty-archiwalne/visitatio-ecclesiarum-parochialium-praebendarum-capellarum-hospitalium-atque-confraternitatum-nec-non-beneficiorum-in-decanatibus-oswiecimensis-et-zathoriensis-archidiaconatus-et-officialatus-cracoviensis-existentium-per-r-d-franciscum-lanckoronski-canoniceum-cathedralem-cracoviensem-visitatorem-delegatum-a-d-1747-et-1748-expedita> [dostęp: 14.07.2021].

3.3. Rola relikwii w budowaniu wspólnoty eklezjalnej, narodowej, regionalnej i środowiskowej

Wspólnotę definiuje się najczęściej jako typ grupy (zbiorowości) społecznej o mocnej więzi wewnętrznej, której podstawą są nie tyle wyliczone cele, ile czynniki emocjonalne, mające źródło w tradycji, wartościach, poczuciu obowiązku wobec grupy itp. Krystyna Chojnicka za Ferdynandem Tönniesem zauważa: „Wspólnota jest zbiorowością, w której dominuje idealizacja przeszłości, tradycja, a poczucie więzi opiera się na wspólnej wierze, moralności, obyczajach, obrzędach, w znacznej mierze przechowanych przez lud. Istotną rolę odgrywają więzi rodzinne. Zróżnicowanie wewnętrzne wspólnoty nie opiera się na stosunkach własnościowych, albowiem te nie są silnie rozwinięte i przeważa własność zbiorowa, wsparta raczej na autorytecie, osobowości. Dominuje prawo zwyczajowe. Wspólnota, rodzinna, sąsiedzka, góruje nad jednostką”¹⁷⁸.

Dzięki przeprowadzonej w diecezji ankiecie można wskazać konkretne miejsca, w których kult relikwii przyczynił się do budowania wspólnoty eklezjalnej, narodowej, regionalnej i środowiskowej.

Spośród parafii, które zwróciły wypełnione kwestionariusze, siedemdziesięciu czterem patronują święci. Pozostałym patronują osoby Trójcy, Matka Boża czy Wszyscy Święci. Należy zauważyć, że zwłaszcza w średniowieczu budowa nowej świątyni wymagała posiadania relikwii świętego, dlatego święty, którego relikwie składano w ołtarzu, w naturalny sposób stawał się patronem kościoła. Uroczystość ku czci patrona stawała się świętem całej parafii. Z czasem prócz Mszy Świętej, zaczęto organizować procesje i wspólne zabawy. W późniejszych wiekach udział w uroczystości został związany z możliwością uzyskania odpustu zupełnego, stąd właśnie święto parafii nazywano odpustem parafialnym i przypomniano o konieczności nawrócenia¹⁷⁹. Niestety tylko

¹⁷⁸ K. Chojnicka, H. Olszewski, *Historia doktryn politycznych i prawnych. Podręcznik akademicki*, Poznań 2004, s. 240.

¹⁷⁹ Por. D. Kwiatkowski, *Zaczerpnąć ze źródła wody życia. W świecie liturgicznych znaków*, Kalisz 2007.

30 parafii posiada relikwie swojego świętego patrona, co stanowi ok. 41%. W diecezji nie ma parafii, którym patronują błogosławieni. Dane przedstawiono w poniższej tabeli.

Patron	Miejscowość
Albert Chmielowski	Bielsko-Biała
	Ustroń Zawodzie
Andrzej Bobola	Bielsko-Biała
	Czechowice-Dziedzice
Antoni Padewski	Kalna
Barbara	Strumień
Florian	Kiczora i Nieleddwia
Franciszek z Asyżu	Bielsko-Biała
Jadwiga Królowa	Przyborów
Jakub Ap.	Szczyrk
Jozafat Kuncewicz	Marklowice Górne
Karol Boromeusz	Koszarawa
Klemens	Ustroń
Maksymilian Kolbe	Bielsko-Biała
	Cisiec
	Nowa Wieś
	Oświęcim
	Żywiec Oczków
Marcin z Tours	Ochaby

Mikołaj	Pierściec
Paweł od Krzyża	Wisła Nowa Osada
Stanisław Biskup i Męczennik	Andrychów
	Bielsko-Biała
	Łodygowice
	Osiek Górny
Szymon Apostoł	Łodygowice
Urban	Brzeszcze
	Kobiernice
Wawrzyniec	Grojec
Wojciech Biskup i Męczennik	Dankowice

Tab. 15. Parafie, które posiadają relikwie swoich patronów

Odpust parafialny jest świętem patronalnym całej wspólnoty wierzących, którzy tworzą daną parafię i daje możliwość doświadczyć Bożego miłosierdzia. Odpust parafialny daje możliwość poznania patrona parafii i podziękowania Bogu za jego orędownictwo i opiekę oraz przypomina o powołaniu do świętości każdego chrześcijanina. Choć wszystkie praktyki zewnętrzne związane z odpustem parafialnym mają znaczenie drugorzędne niejednokrotnie ożywiają i budują życie parafialne – wspólnotę eklezjalną. W każdej z powyższych 30 parafii relikwie są eksponowane i podawane wiernym do uczczenia w czasie odpustu parafialnego.

Przy relikwiach świętych i błogosławionych są także sprawowane Msze Święte i modlitwy w intencji Ojczyzny. Nabożeństwa te związane są najczęściej z relikwiami błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki oraz relikwiami świętego Jana Pawła II. Przykładowo w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Słotwinie w każdy I czwartek miesiąca odprawiana jest godzina święta, w czasie której czytane są fragmenty tekstów papieża Jana Pawła II oraz księdza Jerzego, następnie sprawowana jest Msza Święta,

po której odmawiana litania do błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki w intencji Ojczyzny. Później wierni czczą jego relikwie.

Fot. 29. Relikwie błogosławionego księdza Jerzego w Słotwinie
źródło: zdjęcie własne

W Święto Niepodległości oraz rocznicę pacyfikacji wsi przez hitlerowców (8 grudnia) wierni modlą się litanią do błogosławionego i składają wieńce pod krzyżem misyjnym, na którym upamiętniono zamordowanych parafian i ówczesnego proboszcza Sługi Bożego księdza Ferdynanda Sznajdrowicza rozstrzelanych przez Niemców.

Fot. 30. Tablica upamiętniająca ofiary pacyfikacji wsi przez hitlerowców
źródło: zdjęcie własne

Należy dodać, że kościół jest usytuowany na skrzyżowaniu ulic błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki oraz Sługi Bożego księdza Ferdynanda Sznajdrowicza. Obaj posiadają w kościele swoje witraże. Pamięć o słowach i czynach osób, które walczyły w obronie Ojczyzny znacząco wpływa na postawę patriotyczną wśród młodego pokolenia, stąd w kościele co roku na Święto Niepodległości dzieci z lokalnej szkoły podstawowej przygotowują Apel Pamięci, który odbywa się po zakończonej sumie odprawianej w intencji Ojczyzny.

Fot. 31. Witraże w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Słotwinie

źródło: zdjęcie własne

Warto również zwrócić uwagę na parafię Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Zebrzydowicach. Tu w każdą niedzielę sprawowana jest Msza Święta w intencji Ojczyzny, którą kończy nabożeństwo przy relikwiach Świętego Jana Pawła II o godzinie 21.37.

Tego typu inicjatywy budują wspólnotę patriotyczną i narodową w całym środowisku lokalnym.

Kult świętych wielokrotnie przyczynia się do rozwoju konkretnych wspólnot regionalnych. Tak jest np. w Szczyrku. Od 2000 roku w sobotę przed niedzielnym odpustem ku czci świętego Jakuba, ksiądz proboszcz Andrzej Loranc wprowadził zwyczaj

Jakubowego Święta. Do najważniejszych elementów festynu należy promowanie lokalnych tradycji góralskich oraz propagowanie kultu świętego Jakuba w tutejszym sanktuarium. *Jakubowe Święto* jest w Szczyrku określane, obok *Tygodnia Kultury Beskidzkiej*, jako najważniejsza impreza regionalna w ciągu roku. W czasie trwania festynu, do szczyrkowskiego amfiteatru Bractwo Jakubowe uroczyście wnosi figurę świętego Jakuba. Ciekawym elementem jest *balonowa modlitwa*. Dzieci przywiązują do balonów fragmenty myśli Ojca Świętego i w jednym momencie wypuszczają je w niebo. Ciekawym zwyczajem jest zapalanie *Ogniska Jakubowego*. Zwyczaj ten nawiązuje do ognisk zapalanych przez górali na szczytach gór w wspomnienia patronów. Spotkanie modlitewne kończy odśpiewanie Apelu Jasnogórskiego, po którym zazwyczaj występuje na scenie gwiazda wieczoru – znany zespół muzyczny. *Jakubowe święto* może być także wzorem współpracy parafii z lokalnym samorządem. Może o tym świadczyć choćby finansowe i organizacyjne zaangażowanie władz miasta. Jak zaznacza Sabina Bugaj z Miejskiego Ośrodka Kultury Promocji i Informacji, „*Jakubowe Święto* jest jednym z najważniejszych punktów w kalendarzu imprez miasta. – To wydarzenie, które traktujemy jako swego rodzaju Dni Szczyrku, bo takowych u nas nie ma. Tutaj angażuje się bardzo wielu mieszkańców naszego miasta i, jak na żadnej innej imprezie, szczyrkowianie są tutaj obecni, uczestniczą w nim – ocenia szefowa MOKPiI i określa *Jakubowe święto* jednym słowem: fenomenalne (...). Nasze miasto ma bardzo trudną specyfikę. Połowa mieszkańców to rdzenni szczyrkowianie, a połowa to ludność napływowa. Ci ostatni aktywnie włączając się w *Jakubowe Święto*, bardziej wrastają w lokalną społeczność”¹⁸⁰. W 2020 roku impreza nie odbyła się ze względu na warunki pandemiczne, w 2021 roku – w roku Świętego Jakuba – odbyła się po raz 20 pod hasłem: *Święty Jakubie strzeż górali*.

¹⁸⁰ P. Bączek, *Jakubowe Święto*, w: „Niedziela bielsko-żywiecka”, 32 (2008). Wydanie internetowe: <https://www.niedziela.pl/arttykul/54059/nd/Jakubowe-swieto> [dostęp: 17.07.2021].

Fot. 32. Plakat promujący *Jakubowe Święto* w Szczyrku¹⁸¹

Wyjątkową rolę w budowaniu wspólnoty środowiskowej odgrywa szkoła. Jak stanowi zapis w *Ustawie o systemie Oświaty*: „Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”¹⁸².

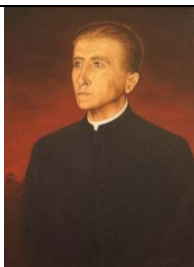
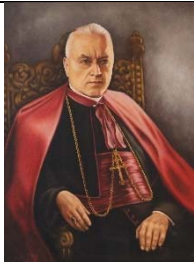
W tak pojętą rolę szkoły wyjątkowo wpisała się placówka salezjańska w Oświęcimiu. „Salezjańska wspólnota zakonna pw. świętego Jacka w Oświęcimiu jest pierwszą nieprzerwanie funkcjonującą wspólnotą salezjańską na polskiej ziemi. Salezjanie przybyli do Oświęcimia w 15 sierpnia 1898 roku. Jej pierwszy dyrektor ks. Emanuel Manasero przybył do Oświęcimia 6 grudnia 1899 roku. Natomiast wspólnota kanonicznie została erygowana 26 maja 1926 roku. Salezjanie odbudowali zrujnowany poddominikański kościół, który od 24 września 1997 jest Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia

¹⁸¹ <http://www.imprezowoplenerowo.pl/wydarzenia/jakubowe-swieto-3/3629> [dostęp:17.07.2021].

¹⁸² *Ustawa systemie oświaty*, Ustawa z dnia 7 września 1991(Dz. U. RP 1991, nr 95, poz. 425).

Wiernych, a od 24 listopada 1952 roku jest także kościołem parafialnym, od 1 maja 1899 roku prowadzimy szkołę z internatem i warsztatami, a od 31 stycznia 1915 Oratorium”¹⁸³.

Szkoła stanowi swoisty fenomen. Wśród swoich absolwentów ma błogosławionego męczennika Auschwitz księdza Józefa Kowalskiego. Ponadto jest ściśle związana z aż 11 kandydatami na ołtarze. Dwóch z nich było dyrektorami placówki, jeden wychowankiem i późniejszym pracownikiem szkoły, a pozostałych ośmiu wychowankami szkoły.

Kandydat na ołtarze	Portret ¹⁸⁴	Związek ze szkołą	Życie i śmierć ¹⁸⁵
Błogosławiony ksiądz Józef Kowalski (13.03.1911 – 04.07.1941)		Wychowanek szkoły	Męczennik Auschwitz. Zakatowany za odmowę podeptania swojego różańca. Zginął utopiony w beczce z fekaliami ¹⁸⁶ .
Czcigodny Sługa Boży kardynał August Hlond (05.07.1881 – 22.10.1948)		Dyrektor szkoły 1914 – 1918	Prymas Polski w latach 1926 – 1948. W marcu 2006 dokonano translacji jego szczątków z podziemi warszawskiej archikatedry do kaplicy św. Jana Chrzciciela w lewej nawie świątyni ¹⁸⁷ .

¹⁸³ <https://salezjanieoswiecim.pl/wspolnota-salezjanska> [dostęp: 19.07.2021].

¹⁸⁴ Tabela zawiera galerię portretów umieszczoną w budynku szkoły salezjańskiej w Oświęcimiu. Zdjęcia zostały udostępnione dzięki życzliwości dyrektora placówki ks. Dariusza Bartocha SDB. Trwają prace nad stroną internetową, która będzie przedstawiać życiorysy Sług Bożych i pamiątki po nich, które zachowały się w szkole.

¹⁸⁵ Dane pozyskane z placówki salezjańskiej w Oświęcimiu.

¹⁸⁶ Zob. <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-29b.php3> [dostęp: 19.07.2021].

¹⁸⁷ A. Orczykowski, *Wędrówka ku świętości*, w: *Niedziela* (red. I. Skubiś), (44) 2008. s. 10 – 11.

<p>Sługa Boży arcybiskup Antoni Baraniak (01.01.1904 – 13.08.1977)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Arcybiskup metropolita poznański w latach 1957 – 1977. Pochowany w podziemiach poznańskiej katedry.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Ignacy Antonowicz (14.07.1890 – 21.07.1941)</p>		<p>Wychowanek szkoły Pracownik szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Bity i kopany do nieprzytomności. Został poszczuty psem, który zrywał z niego kawałki ciała. Nieprzytomnego sprowadzono na rewir, gdzie później zmarł.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Ignacy Dobiasz (27.06.1880 – 27.06.1941)</p>		<p>Pracownik szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Zakatowany przez kapo, zwanego przez więźniów Krwawym Franzem, za to, że był księdzem.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Karol Golda (23.12.1914 – 14.05.1942)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Poddawany torturom, m.in. nie podawano mu pokarmu.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Franciszek Harazim (22.08.1885 – 27.06.1941)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Zamordowany razem z księdzem Kazimierzem Wojciechowskim. Podczas pracy na żwirowisku, kapo rzucili im belkę na szyję i stanęli na niej.</p>

<p>Sługa Boży ksiądz Franciszek Miśka (05.12.1898 – 30.05.1942)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Męczennik Dachau. Po brutalnym przesłuchaniu wysłany do KL Dachau, gdzie zmarł na skutek głodu i wycieńczenia.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Ludwik Mroczek (11.08.1905 – 05.01.1942)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Rany powstałe w wskutek pobicia nie goiły się. Umarł na skutek zakażenia organizmu.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Włodzimierz Szembek (02.04.1883 – 18.09.1942)</p>		<p>Pracownik szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Dobrowolnie oddał życie za zakładnika – księdza Walentego Kozaka, który miał zostać zgładzony w odwecie za ucieczkę innego więźnia.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Jan Świerc (29.04.1877 – 27.06.1941)</p>		<p>Dyrektor szkoły 1905 – 1911 1922 – 1925</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Podczas pracy na żwirowisku, kapo złamał mu kręgosłup i uderzył kamieniem w głowę.</p>
<p>Sługa Boży ksiądz Kazimierz Wojciechowski (16.08.1904 – 27.06.1941)</p>		<p>Wychowanek szkoły</p>	<p>Męczennik Auschwitz. Zamordowany razem z księdzem Franciszkiem Harazim. Podczas pracy na żwirowisku, kapo rzucili im belkę na szyję i stanęli na niej.</p>

Tab. 16. Kandydaci na ołtarze związani z salezjańską szkołą w Oświęcimiu

Niezłomna postawa i świadectwo wiary salezjańskich kandydatów na ołtarze do dziś kształtuje w młodych ludziach postawę zaufania Panu Bogu oraz miłość do Ojczyzny. W oświęcimskiej placówce sprawdza się zasada mówiąca, że to święci wychowują świętych.

Biorąc pod uwagę, że aż 10 spośród kandydatów na ołtarze było męczennikami obozów koncentracyjnych i trudno mówić o ich relikwiach, sama szkoła niejako staje się pamiątką – relikwiarzem – po kapłanach. Jeśli wszyscy zostaną wyniesieni na ołtarze, można będzie nazwać szkołę salezjańską w Oświęcimiu kolebką świętości.

Ta Oświęcimska szkoła wpisuje się w celną diagnozę społeczną, postawioną przez księdza Jerzego Gocko: „dzieła salezjańskie, poprzez które salezjanie, Córki Maryi Wspomożycielki i członkowie innych grup Rodziny Salezjańskiej wypełniają powierzone sobie posłannictwo, zależą niewątpliwie od potrzeb młodych ludzi i kontekstów społeczno-kulturowych, w jakich przypada żyć i działać współczesnemu człowiekowi, ale istota powierzonej misji pozostaje niezmienna od czasów św. Jana Bosko: wychowywać młodzież ku pełni wartości rozumianych integralnie. Słuszność tej drogi i słuszność metody wychowawczej św. Jana Bosko, która jest równocześnie duchowością codzienności, również dzisiaj potwierdza fakt, że wciąż rodzi ona świętych”¹⁸⁸.

Dzięki przeprowadzonym pracom badawczym udało się odkryć wiele wyjątkowych faktów dotyczących kultu świętych i relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Choć tylko 144 z 210 Księży Proboszczów oddało uzupełniony kwestionariusz, liczba ta pozwoliła uchwycić i naszkicować główne wątki związane z kultem na terenie diecezji. Kwestie podniesione w kwestionariuszu ankietowym pozwoliły: zobaczyć różnicę między spirytualistycznym (duchowym) i rytualistycznym (magicznym) podejściem do sprawy kultu relikwii; ocenić wpływ relikwii na rozwój *sanctum* i dowartościowanie *sacrum* oraz przedstawić rolę relikwii w budowaniu wspólnoty eklezjalnej, narodowej, regionalnej i środowiskowej na obszarze diecezji bielsko-żywieckiej.

¹⁸⁸ J. Gocko, *Działalność Zgromadzenia Salezjańskiego na płaszczyźnie wychowania ku wartościom moralnym i społecznym*, w: „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, (13) 2010, nr 1, s. 39.

Rozdział 4.

Personalistyczne aspekty kultu relikwii i ich wpływ na ożywienie życia religijnego diecezji bielsko-żywieckiej

Poprzednie rozdziały ukazywały rolę kultu relikwii na terenie diecezji bielsko-żywieckiej oraz jej historyczne uwarunkowania. Rozdział czwarty będzie dotyczył związku poszczególnych świętych i błogosławionych z diecezją oraz ich wpływem za życia, a zwłaszcza kultem, którym ich otoczono po śmierci, na losy mieszkańców Podbeskidzia. Będzie także próbą odpowiedzi na pytanie, czy życiorysy świętych i błogosławionych przyczyniły się do utrwalenia paradygmatu świętości wśród wiernych diecezji bielsko-żywieckiej.

W związku z tym zostanie podjęte zagadnienie relikwii, jako elementu pamięci historycznej i świadomości religijnej (paragraf 1), a także ich pośrednicząca funkcja w kształtowaniu wertykalnych więzi z Bogiem (paragraf 2) oraz zostanie ukazany kult relikwii jako czynnik doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi (paragraf 3).

4.1. Relikwie elementem pamięci historycznej i świadomości religijnej

Pamięć historyczna jest nieodłączną częścią życia ludzkiego. To dzięki niej człowiek dowiadyuje się, kim był, kim jest, kim może się stać. Już Cynceronowi przypisywano zdanie mówiące, że „historia jest nauczycielką życia”. To twierdzenie przypomina, że historia to nie tylko spis faktów, ale równocześnie analiza przyczyn zaistniałych faktów. Innymi słowy, pamięć historyczna winna kształtować człowieka, wpływać na jego świadomość

i pomóc mu unikać błędów popełnianych przez przodków. Również świadomość religijna w dużej mierze została ukształtowana przez pamięć historyczną. Dzięki świadomości religijnej i pamięci historycznej kształtuje się nie tylko tożsamość lokalnych środowisk, ale również całych narodów.

Diecezji bielsko-żywieckiej patronuje trzech świętych: Jan Kanty, Jan Sarkander i Maksymilian Maria Kolbe. Dwaj pierwsi są związani z diecezją przede wszystkim przez miejsce urodzenia, zaś Maksymilian przez miejsce męczeńskiej śmierci.

Święty Jan Kanty urodził się 24 czerwca 1390 roku w Kętach. Pochodził z zamożnej rodziny, o czym świadczy opłacenie przez niego w pełnej kwocie wpisowego na studia po przyjęciu go na Akademię Krakowską. Tam uzyskał tytuł magistra na wydziale Sztuk Wyzwolonych. Następnie przyjął święcenia kapłańskie. Przez kilka lat pełnił funkcję rektora w szkole klasztornej Bożogrobców w Miechowie. Później objął katedrę na wydziale Atrium i rozpoczął studia teologiczne. Uzyskał tytuł bakałarza i został mianowany kanonikiem kapituły kolegiaty Świętego Floriana w Krakowie. Słynął zarówno z niezwyklej pobożności – wiele godzin dziennie poświęcał modlitwie i Adoracji Najświętszego Sakramentu, jak i głębokiego umiłowania prawdy. Nie rozdzielał pobożności od pracy naukowej. Znany był również jako kopista, w ciągu swojego życia miał przepisać 18000 stron wybitnych dzieł teologicznych¹⁸⁹. Do legendy weszła również dobroć świętego. Według podania o rozbitym dzbanie święty miał ze współczuciem pomóc kobiecie, która na drodze rozbiła dzban; w cudowny sposób posklejać go i na nowo napełnić. Stąd ten właśnie motyw, będzie często występował na obrazach dedykowanych świętemu profesorowi. Dlatego też, wspomniana już nagroda przyznawana w diecezji bielsko-żywieckiej, nosi nazwę *Dzban Świętego Jana Kantego*¹⁹⁰.

W pobliżu miejsca, w którym miał znajdować się dom rodzinny świętego profesora, w latach 1644 – 1648 powstała kaplica. W XVIII wieku Sykstus Lubomirski ufundował na tym miejscu nowy barokowy kościółek. Świątynia została poświęcona 14 czerwca 1724 roku. Do 1939 roku budynek był pod opieką władz Kęt, a obecnie należy

¹⁸⁹ Zob. R. M. Zawadzki, *Św. Jan Kanty w świetle najnowszych badań*, w: *Analecta Cracoviensia*, t. XXIII, Kraków 1991, s. 415 – 425.

¹⁹⁰ Zob. <https://diecezja.pl/miasto-swietych/miasto-swietych-sw-jan-z-ket/> [dostęp:28.08.2021].

do parafii Świętych Małgorzaty i Katarzyny w Kętach. W kaplicy przechowywano kape zrobioną z namiotu tureckiego, ofiarowaną przez króla Jana III Sobieskiego oraz umieszczono woskową figurę świętego z napisem: „Pamiętka kanonizacji św. Jana Kantego, od obywateli Akademii Krakowskiej, miastu tutejszemu”. Przechowuje się tam również srebrną trumienkę z relikwiami świętego Jana z Kęt. Na wieku widnieje herb Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W książce *Kęty. Miasto świętego Jana Kantego*, ksiądz Stanisław Piątek wymienia pątników, którzy przybyli modlić się do tej świątyni. „Pielgrzymki do kaplicy św. Jana Kantego w Kętach: Król Jan III Sobieski po zwycięskiej bitwie pod Wiedniem, Księżę Józef Poniatowski. Profesorowie UJ – w roku 1767, z racji kanonizacji św. Jana Kantego; w roku 1890, z racji 500-lecia urodzin św. Jana Kantego; w roku 1967, z racji 200-lecia kanonizacji; i w roku 1973, z racji 500-lecia śmierci św. Jana z Kęt, Ks. kard. Dunajewski; Sługa Boży biskup Józef Pelczar; JE biskup Franciszek Jop, z okazji wizytacji parafii Kęty w roku 1956, Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Karol Wojtyła, z okazji jubileuszu śmierci św. Jana Kantego w roku 1973, i kilkakrotnie z okazji wizytacji parafii Kęty; oraz ksiądz biskup Jan Pietraszko, z okazji jubileuszu 1973 r.”¹⁹¹.

Fot. 33. Relikwiarz z kaplicy świętego Jana w Kętach
źródło: zdjęcie własne

¹⁹¹ S. Piątek, *Kęty. Miasto świętego Jana Kantego*, Kęty 2016, s. 71.

Ze względu na swój akademicki dorobek, święty Jan Kanty patronuje przede wszystkim uczelniom oraz szkołom, profesorom, nauczycielom, studentom i uczniom. Od 1994 roku do 2016 roku w Bielsku-Białej działał *Instytut Teologiczny im. Świętego Jana Kantego*. Stanowił on oddział najpierw Papieskiej Akademii Teologicznej, a potem Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Kształcił studentów w czterech specjalizacjach: resocjalizacyjnej, pedagogiczno-katechetycznej, turystyki religijnej oraz medialnej. Jego dyrektorem był ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka.

Fot. 34. Logo *Instytutu Teologicznego im. świętego Jana Kantego*¹⁹²

Święty Jan Kanty patronuje kilkunastu szkołom publicznym. Trzy spośród nich mieszczą się na terenie diecezji bielsko-żywieckiej: Szkoła Podstawowa nr 1 w Międzybrodziu Bialskim¹⁹³, Szkoła Podstawowa nr 1 w Kętach¹⁹⁴, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Bestwinie¹⁹⁵. Dzięki stronom internetowym wszystkich wskazanych placówek uczniowie mogą poznać biografię patrona. Warto zauważyć, że wszystkie te placówki powstały początkiem XX wieku i każdej z nich imię patrona (świętego Jana) zostało zmienione przez komunistów. Po zmianie ustrojowej na nowo przyjęły za patrona świętego Jana z Kęt. Przywrócenie patronatu placówkom bardzo mocno pokazuje przywiązanie lokalnych środowisk do postaci świętego profesora.

¹⁹² Zob. <https://www.facebook.com/InstytutTeologiczny/> [dostęp: 28.08.2021].

¹⁹³ Zob. <https://bialskiezs.edupage.org/about/?subpage=1> [dostęp: 28.08.2021].

¹⁹⁴ Zob. <https://sp1.edukacja.kety.pl/historia-szkoly-datami> [dostęp: 28.08.2021].

¹⁹⁵ Zob. <https://pl.padlet.com/zdalnendorota/historiaszkolywbestwiniedo2021> [dostęp: 28.08.2021].

Warto dodać, że w 2019 roku biskup Roman Pindel powołał do istnienia Bractwo Świętego Jana Kantego¹⁹⁶, stowarzyszenie, którego celem jest szerzenie kultu świętego profesora. Bez wątpienia pamięć o świętym Janie Kantym wpływa również dzisiaj na rozwój świadomości religijnej mieszkańców Kęt i całej diecezji bielsko-żywieckiej.

Kolejny z patronów diecezji – święty Jan Sarkander urodził się 20 grudnia 1576 roku. Został ochrzczony w kościele szpitalnym pod wezwaniem Znalezienia Krzyża Świętego w Skoczowie, gdyż w tym czasie kościołem farnym zarządzali protestanci. Miasto należało wówczas do Księstwa Cieszyńskiego i podlegało władzy Habsburgów. Według biografii Jana Sarkandra opublikowanej z okazji 15 rocznicy beatyfikacji, jego ojcem był Grzegorz Maciej Sarkander, szlachcic i gorliwy katolik. Matką była Helena z domu Górecka herbu Kornicz, kobieta bogobojna, która „z mężem pobożnością i dobrymi obyczajami wszystkim była wzorem”¹⁹⁷. O prawdziwości przytoczonych słów może świadczyć ornat osobiście wyhaftowany przez matkę męczennika. W muzeum świętego Jana Sarkandra w Skoczowie można oglądać zdjęcia wspomnianej szaty liturgicznej przechowywanej w Ołomuńcu.

Fot. 35. Chrzcielnica, w której ochrzczono świętego Jana Sarkandra
źródło: zdjęcie własne

¹⁹⁶ Zob. <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/powstalo-bractwo-swietego-jana-kantego/> [dostęp: 30.08.2021].

¹⁹⁷ P. Matuszyński, *Żywot bł. Jana Sarkandra męczennika*, Cieszyn 1875, s. 3.

Dom Sarkandrów znajdował się obok ratusza. W 1890 roku katolicka społeczność Skoczowa odkupiła dom i w piwniczce, w miejscu narodzenia Jana urządziła kaplicę, którą zniszczono na początku II Wojny Światowej. W 1993 roku wyremontowano budynek i ponownie urządzono w nim kaplicę dedykowaną męczennikowi¹⁹⁸.

Fot. 36. Kaplica w miejscu, w którym miał stać dom świętego Jana Sarkandra
źródło: zdjęcie własne

Po śmierci męża Helena osiedliła się z synami na Morawach, bo tylko tam mogła zapewnić utrzymanie czwórce swoich dzieci. Tam Jan rozpoczął kształcenie. Wkrótce uzyskał doktorat z filozofii w Pradze, a następnie doktorat z teologii w Grazu. W wieku trzydziestu lat przyjął święcenia kapłańskie i rozpoczął posługę w diecezji ołomunieckiej. Jego praca duszpasterska przypadła na trudny czas wojen religijnych. Gorliwość kapłana doprowadziła jednak do tego, że w ciągu tylko jednego roku swojego posługiwania w parafii w Holeszowie nawrócił 250 osób. To doprowadziło do prześladowań ze strony innowierców, dlatego ponaglany przez parafian Jan wyjechał z Holeszowa i udał się na pielgrzymkę do Częstochowy, następnie przebywał w Krakowie, a później u krewnych w Rybniku, skąd utrzymywał kontakt z parafianami. Wkrótce powrócił do Holeszowa. Zbiegło się to jednak z najazdem na Morawy lisowczyków. Było to wojsko znane z brawury, gwałtów i okrucieństwa. Król Zygmunt III Waza wysłał je na pomoc katolickiemu cesarzowi Ferdynandowi II, jednak jego pojawienie się wywołało przerażenie

¹⁹⁸ Zob. <https://www.muzeumsarkandra.ox.pl/strona/szlak-sarkandra> [dostęp: 03.09.2021].

u mieszkańców Moraw. Chcąc uchronić Holeszów przed najazdem, Jan wyszedł naprzeciw wojskom w procesji z Najświętszym Sakramentem. Tym sposobem ocalił parafię, jednak ściągnął na siebie gniew protestantów, którzy oskarżyli go o sprowadzenie polskiej armii. Jana wtrącono do więzienia w Ołomuńcu i torturami próbowano zmusić do przyznania się do winy oraz wyjawienia, z czego spowiadał się u niego były namiestnik Moraw – katolik – Władysław Popiel Lobkovic¹⁹⁹. W procesie uczestniczyło dziesięciu sędziów, dziewięciu protestantów i jeden katolik. To ten ostatni – Jan Scintilla sporządził dokładne sprawozdanie z procesu sądowego i przekazał je biskupowi ołomunieckiemu, kardynałowi Franzowi von Dietrichstein. Po zakończonych torturach Jan Sarkander konał w męczarniach przez blisko miesiąc w ołomunieckim więzieniu. „Czas męczarni wypełniał ustawiczną modlitwą. Szczególnie wiele wysiłku wkładał w modlitwę brewiarzową. Kartki brewiarza przewracali mu odwiedzający go, a gdy nikogo nie było, czynił to sam posługując się językiem. 17 III 1620 r., w nocy między 10 a 11 godziną, po ciężkich cierpieniach zmarł w opinii świętości”²⁰⁰.

W czasie kanonizacji świętego Jana Sarkandra, papież Jan Paweł II mówił w homilii: „Ta kanonizacja nie powinna w żaden sposób otwierać na nowo bolesnych ran, które w przeszłości zostały na tych ziemiach zadane Ciału Chrystusa. Więcej nawet, dziś ja, Papież Kościoła rzymskiego w imieniu wszystkich katolików proszę o przebaczenie wszystkich krzywd wyrządzonych niekatolikom w ciągu burzliwej historii tych ludów; i jednocześnie zapewniam o przebaczeniu ze strony Kościoła katolickiego wszelkiego zła, które wycierpieli jego synowie”²⁰¹. Podobnie pieśń zamieszczona m.in. w śpiewniku Archidiecezji Katowickiej nazywa Jana Sakrandra „przez Pana przerzuconym mostem ponad brzegami poróżnionych braci, aby ich godzić mocą Ewangelii, większą od granic”²⁰².

¹⁹⁹ Por. J. Kracik, *Święty Jan Sarkander*, „Folia Historica Cracoviensia”, 15 – 16 (2009 – 2010), s. 77 – 88.

²⁰⁰ J. Budniak, *Męczeństwo bł. Jana Sarkandra*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 13 (1980), s. 325.

²⁰¹ Cyt. za: L. Accatoli, *Kiedy papież prosi o przebaczenie. Wszystkie „mea culpa” Jana Pawła II*, Kraków 1999, s. 141.

²⁰² A. Reginek, *Śpiewnik kościelny*, s. 501 – 502.

Przytoczone teksty pokazują, że męczennik ze Skoczowa może być traktowany jako orędownik modlitw o jedność chrześcijan. I rzeczywiście modlitwa o jedność chrześcijan stanowi ważny rys diecezji bielsko-żywieckiej. Tereny diecezji bielsko-żywieckiej częściowo pokrywają się z terenami ewangelicko-augsburskiej diecezji cieszyńskiej, gdzie mieszka ponad połowa wszystkich polskich luteran. Stąd w czasie Tygodnia Powszechniej Modlitwy o Jedność Chrześcijan w diecezji bielsko-żywieckiej odbywają się liczne nabożeństwa ekumeniczne, koncerty kolęd, maratony biblijne. Uczniowie w ciągu roku szkolnego mogą również brać udział w *Międzynarodowym Ekumenicznym Konkursie Biblijnym „Jonasz”*, którego główną ideą jest poznawanie i rozumienie Słowa Bożego oraz zachęta do wprowadzenia w życie wartości chrześcijańskich. A w samym Skoczowie od 2007 roku odbywają się również *Ekumeniczne Dożynki Gminne*, organizowane przez urząd miasta przy współpracy ze skoczowskimi parafiami różnych wyznań. Od 1996 roku organizowany jest również Festiwal *Panorama Sztuki Chrześcijańskiej – Musica Sacra*.

Wydarzenie muzyczne jest formą upamiętnienia pobytu Jana Pawła II na Podbeskidziu w 1995 roku. Składają się na nie koncerty zarówno w katolickich, jak i w ewangelickich świątyniach oraz wystawy. Warto dodać, że od 2014 roku zostały wprowadzone w diecezji bielsko-żywieckiej stałe konfesjonały – 10 kościołów, w których wierni w ciągu dnia mogą skorzystać z Sakramentu Pokuty i Pojednania. Wymowne jest to, że jedną z tych świątyń jest kościół świętych Apostołów Piotra i Pawła, w którym znajduje się ołtarz z relikwiami świętego Jana Sarkandra – męczennika tajemnicy spowiedzi. Kościół ten jest głównym miejscem kultu męczennika w diecezji²⁰³.

Ostatnim pod względem chronologii, ale pierwszym i głównym patronem diecezji bielsko-żywieckiej jest Święty Maksymilian Maria Kolbe. Ze względu na wyjątkowość tej postaci, powstały dziesiątki opracowań biografii męczennika. Maksymilian urodził się 8 stycznia 1894 roku w Zduńskiej Woli. Na chrzcie otrzymał imię Rajmund. Jego rodzice Juliusz Kolbe i Marianna z domu Dąbrowska zajmowali się tkactwem chałupniczym i należeli do III Zakonu Świętego Franciszka. Rajmund miał czterech braci. Z powodu trudnych warunków materialnych rodzina przenieśli się najpierw do Łodzi,

²⁰³ Por. <https://www.ekai.pl/bp-pindel-konfesjonal-przypomina-o-cierpliwej-milosci-boga/> [dostęp: 08.09.2021].

a następnie w 1897 roku do Pabianic. W wieku dwunastu lat w kościele w Pabianicach mały Rajmund miał zobaczyć Matkę Bożą trzymającą dwie korony: białą symbol czystości oraz czerwoną – męczeństwa. Zapytany o to, którą wybiera, miał odpowiedzieć, że obie. To doświadczenie mistyczne mocno wpłynęło na jego duchowy rozwój. 4 września 1910 roku rozpoczął nowicjat w zakonie franciszkańskim i przyjął imię Maksymilian.

Śluby wieczyste złożył 1 listopada 1914 roku, przyjmując jeszcze imię Maria. W 1916 roku uzyskał doktorat z filozofii na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie oraz z teologii w 1919 roku na Wydziale Teologicznym swego zakonu. Jeszcze w czasie studiów założył wraz z kolegami stowarzyszenie Militia Immaculatae – Rycerstwo Niepokalanej – zajmujące się apostołstwem, które powierzyli opiece Matki Bożej. Świecenia kapłańskie przyjął 28 kwietnia 1918 roku z rąk kardynała Basilio Pompilj w Rzymie²⁰⁴.

Fot. 37. Paszport świętego Maksymiliana – muzeum w Niepokalanowie

źródło: zdjęcie własne

Po powrocie do Polski przebywał w Krakowie, potem we Lwowie, jednak ze względu na gruźlicę udał się na leczenie do Zakopanego. W 1927 roku na gruntach подарowanych przez księcia Jana Druckiego-Lubeckiego, założył pod Warszawą klasztor Niepokalanów. W Niepokalanowie wydawał pisma religijne, takie jak m.in. „Rycerz

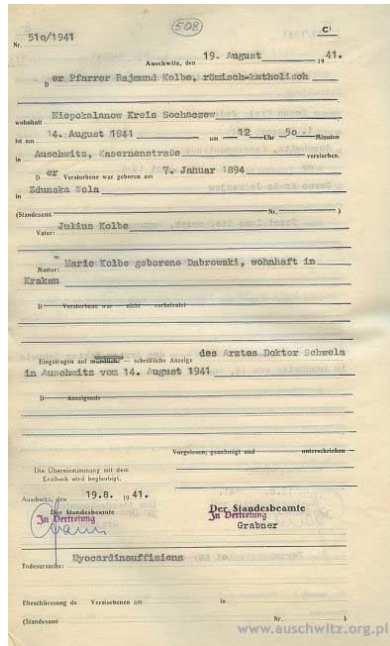
²⁰⁴ Por. Z. Kijas, *Św. Maksymilian Maria Kolbe franciszkanin*, Kraków 2003.

Niepokalaniej”, „Mały Dziennik”, „Rycerzyk Niepokalaniej”, „Biuletyn Misyjny”. W latach 1931 – 1935 prowadził działalność misyjną w Japonii, gdzie z jego inicjatywy założono klasztor w Nagasaki²⁰⁵. Po powrocie do Polski w 1936 roku ponownie został wybrany gwardianem klasztoru w Niepokalanowie. Pod jego kierownictwem Niepokalanów stał się największym klasztorem na świecie – we wrześniu 1939 roku mieszkały tam 762 osoby²⁰⁶. Po wybuchu II Wojny Światowej, od 19 września do 8 grudnia 1939 roku, został aresztowany i umieszczony w obozach w Łambinowicach, następnie Gębicach i Ostrzeszowie. Po zwolnieniu z obozu wrócił do Niepokalanowa. Ponownie aresztowano go 17 lutego 1941 roku i uwięziono na Pawiaku w Warszawie. Stamtąd trafił do obozu koncentracyjnego w Auschwitz, gdzie otrzymał numer obozowy 16670. Tam potajemnie sprawował posługę sakramentalną dla współwięźniów. 29 lipca 1941 roku dobrowolnie podjął decyzję o śmierci głodowej w zamian za współwięźnia Franciszka Gajowniczką. Ojciec Maksymilian Maria Kolbe zmarł 14 sierpnia 1941 roku dobity zastrzykiem z fenolu przez kierownika izby chorych Hansa Bocka. Jego ciało zostało spalone w obozowym krematorium, a prochy rozsypane po okolicznych polach. Został beatyfikowany jako wyznawca przez papieża Pawła VI 17 października 1971 roku. 10 października 1982 roku jako męczennika kanonizował go papież Jan Paweł II. W obu uroczystościach uczestniczył ocalony przez ojca Maksymiliana Franciszek Gajowniczek²⁰⁷.

²⁰⁵ Por. Paweł VI, *Brewe Apostolskie „Divinum illud” wynoszące Maksymiliana M. Kolbego do chwały błogosławionych*. Tekst w języku łacińskim podaje AAS 64 (1972) s. 401 – 407; przedruk: *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum S. Franciscisci conventualium* 69 (1972) s. 118 – 133. Tłumaczenie o. Taczan Białkowski OFMConv.

²⁰⁶ W 1939 roku w Niepokalanowie było 13 ojców, 18 kleryków nowicjuszy, 527 braci zakonnych (w tym 97 nowicjuszy, 82 postulantów) oraz 122 uczniów w Małym Seminarium Misyjnym, razem 762 osoby. Por. *Elenchus Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae S. Antonii Patavini et B. Jacobi de Strepa pro Anno Domini 1939*.

²⁰⁷ Por. A. Wojtczak OFMConv, *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe, Niepokalanów* 2019.

Fot. 38. Akt zgonu Maksymiliana Kolbego²⁰⁸

Chociaż ciało Maksymiliana zostało spalone w krematorium obozowym, zachowały się pierwotne relikwie świętego. Pozostały po nim fragmenty włosów, które fryzjer zakonny brat Akurcjusz Pruszek przechował w dwóch kopertach. Pierwsza zawierała włosy ze strzyżenia Maksymiliana przed jego wyjazdem do Japonii, a druga zawierała włosy z brody zgolonej we wrześniu 1939 roku²⁰⁹. Jak wcześniej wspomniano, najcenniejsze pamiątki po świętym Maksymilianie z okresu jego pobytu w Auschwitz to: mszał obozowy, kielich mszalny i różaniec, przechowywane w parafii świętego Maksymiliana w Oświęcimiu.

²⁰⁸Zdjęcie – Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, <http://auschwitz.org/muzeum/aktualnosci/sesja-edukacyjna-online-poswiecona-o-maksymilianowi-kolbe-28-maja-2021-r,-2206.html> [dostęp: 08.09.2021].

²⁰⁹Zob. A. Szafrąńska, *Święty naszych czasów: beatyfikacja i kanonizacja Ojca Maksymiliana Kolbego*, Warszawa 1983, s. 26.

Fot. 39. Wnętrze kościoła świętego Maksymiliana w Oświęcimiu
źródło: zdjęcie własne

Aż trzech papieży odwiedziło celę śmierci ojca Maksymiliana w piwnicy bloku nr 11 na terenie byłego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz: Jan Paweł II (7 czerwca 1979 roku), Benedykt XVI (28 maja 2008 roku) i Franciszek (29 lipca 2016 roku)²¹⁰. Obecność kolejnych następców świętego Piotra w miejscu kaźni milionów ludzi, ale równocześnie w miejscu, w którym dobro potrafiło przewyciężyć potęgę zła, jak w przypadku ojca Maksymiliana, ma na nowo przypominać współczesnemu człowiekowi o tym, że pamięć historyczna kształtuje świadomość religijną. Zwrócił na to uwagę papież Franciszek. W Międzynarodowym Dniu Pamięci o Ofiarach Holokaustu oraz w rocznicę wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau papież napisał na Twitterze: „Jeśli utracimy pamięć, zniszczymy przyszłość. Rocznicą Holokaustu, niewymownego okrucieństwa, które dotknęło ludzkość 75 lat temu, jest wezwaniem do zatrzymania się, do stanięcia w milczeniu i przypomnienia sobie. Potrzebujemy tego, aby nie stać się obojętnymi”²¹¹. Z kolei papież Benedykt XVI, przybywając do Auschwitz, wymienił dzieła, które podtrzymują wśród wiernych pamięć historyczną i rozbudzają ich świadomość religijną: „Bogu niech będą dzięki, że oczyszczanie pamięci, do którego wzywa nas to miejsce, rodzi tu także

²¹⁰ Por. <http://www.auschwitz.org/muzeum/historia-muzeum/muzeum-w-datach> [dostęp: 08.09.2021].

²¹¹ Wpis papieża Franciszka na Twitterze opublikowany 27.01.2020. Cytat za: <https://www.vatican-news.va/pl/papiez/news/2020-01/papieze-dzien-pamieci-ofiary-holokaust-auschwitz.html> [dostęp: 10.09.2021].

wiele inicjatyw, które mają na celu przeciwstawianie się złu i przyczynianie się do budowania dobra. Przed chwilą miałem okazję pobłogosławić Centrum Dialogu i Modlitwy.

W niedalekim sąsiedztwie prowadzą życie ukryte siostry karmelitanki, które czują się w sposób szczególny zjednoczone z tajemnicą Krzyża i przypominają nam wiarę chrześcijan, która głosi, że sam Bóg zstąpił do piekła ludzkiego cierpienia i cierpi razem z nami. W Oświęcimiu istnieje franciszkańskie Centrum św. Maksymiliana i Międzynarodowe Centrum Nauczania o Auschwitz i Holokauście. Znajduje się tu też Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży. Przy jednym z dawnych Domów Modlitwy mieści się Centrum Żydowskie. Tworzy się Oświęcimska Akademia Praw Człowieka. Możemy więc mieć nadzieję, że z miejsca kaźni będzie wyrastać i dojrzewać konstruktywna refleksja, i że pamięć przeszłości pomoże przeciwstawiać się złu i sprawiać, że zatryumfuje miłość²¹².

Każda z wymienionych przez papieża Benedykta XVI aktywność rozwija szacunek dla ofiar oraz miejsca kaźni przesiąkniętego krwią męczenników i staje się powtórzeniem przesłania Jana Pawła II z Mszy odprawionej w obozie 7 czerwca 1979 roku: „Oświęcim jest świadectwem wojny. To wojna niesie z sobą ów nieproporcjonalny przyrost nienawiści, zniszczenia, okrucieństwa. A jeśli nie da się zaprzeczyć, że objawia również inne możliwości ludzkiej odwagi, bohaterstwa, patriotyzmu, to jednak rachunek strat przeważa. Coraz bardziej przeważa – im bardziej wojna staje się rozgrywką wyrachowanej techniki zniszczenia. Za wojnę są odpowiedzialni nie tylko ci, którzy ją bezpośrednio wywołują, ale również ci, którzy nie czynią wszystkiego, co leży w ich mocy, aby jej przeszkodzić. Niech mi wolno będzie na tym miejscu powtórzyć słowa, które wypowiedział Paweł VI wobec Organizacji Narodów Zjednoczonych: «Wystarczy przypomnieć, że krew milionów ludzi, że niesłychane i niezliczone cierpienia, że daremne masakry i straszliwe ruiny sankcjonują ten układ, który łączy was taką przysięgą, jaka winna

²¹² Przemówienie papieża Benedykta XVI wygłoszone w Auschwitz 28.05.2006, Cytat za: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/podroze/pl_20060528_3.html [dostęp: 10.09.2021].

zmienić przyszłą historię świata: nigdy więcej wojny, nigdy więcej wojny! Pokój, tylko pokój winien kierować losami narodów i całej ludzkości!»²¹³.

Dalszej tematyce świętych męczenników z Auschwitz zostanie poświęcony osobny paragraf.

Fot. 40. Papież Jan Paweł II w celi śmierci ojca Maksymiliana²¹⁴

4.2. Pośrednicząca funkcja relikwii w kształtowaniu wertykalnych więzi z Bogiem

Już w pierwszym punkcie *Katechizmu Kościoła Katolickiego* Kościół określa, co jest ostatecznym celem każdej ludzkiej egzystencji. „Bóg nieskończenie doskonały i szczęśliwy zamysłem czystej dobroci, w sposób całkowicie wolny, stworzył człowieka,

²¹³ Homilia papieża Jana Pawła II z mszy na terenie byłego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau odprawionej 07.06.1979 roku. Cytat za: <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/576> [dostęp: 10.09.2021].

²¹⁴ Zdjęcie – Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, <http://www.auschwitz.org/galeria/miejsce-pamieci/wydarzenia/wizyta-jana-pawla-ii-7-czerwca-1979-r-,2.html> [dostęp: 10.09.2021].

by uczynić go uczestnikiem swego szczęśliwego życia. Dlatego w każdym czasie i w każdym miejscu jest On bliski człowiekowi. Powołuje go i pomaga mu szukać, poznawać i miłować siebie ze wszystkich sił. Wszystkich ludzi rozproszonych przez grzech zwołuje, by zjednoczyć ich w swojej rodzinie – w Kościele” (KKK 1).

Budowanie wertykalnej więzi z Bogiem stanowi zatem najgłębszy sens ludzkiego życia, bo człowiek jako istota stworzona przez Boga, z natury jest istotą religijną. W kolejnych punktach *Katechizm* będzie wyjaśniał, że człowiek tylko wtedy jest w stanie żyć życiem w pełni ludzkim, gdy jako istota stworzona do komunii, w wolności przeżywa swoją relację z Bogiem²¹⁵. Kult relikwii w pośredni sposób pomaga budować właśnie taką, wertykalną więź człowieka z Bogiem. Świadomość przebywania w realnej obecności Boga tych, którzy zostali przez Kościół kanonizowani czy beatyfikowani, uzmysławia wiernym, że i oni są powołani do tego, by stać się częścią społeczności zbawionych. Często jednak równocześnie uświadamia im własną małość wobec Boga, rodząc potrzebę życzliwego wsparcia, które wierny otrzymuje dzięki modlitwie wstawienniczej zbawionych.

Modlitwa przez wstawiennictwo świętych była praktykowana od samych początków Kościoła, a motyw *deesis* stał się częstym źródłem inspiracji dla tworzenia modlitw czy świętych wizerunków. Podobną rolę pełni również kult relikwii. Także w diecezji bielsko-żywieckiej kult świętych i ich relikwii pośredniczy w kształtowaniu przez wiernych wertykalnych więzi z Bogiem. Warto w tym kontekście przyjrzeć się Wilamowicom i Świętemu Józefowi Bilczewskiemu oraz temu w jaki sposób święty arcybiskup wpłynął na kształtowanie więzi wertykalnych między Bogiem a mieszkańcami miasta, tak za życia, jak i po śmierci.

Miejscowość Wilamowice miała powstać kilka lat po najeździe mongolskim na Polskę w 1241 roku. Po raz pierwszy jest wzmiankowana w 1326 roku w spisie świętopietrza wśród parafii dekanatu oświęcimskiego jako Novovillamowicz²¹⁶. Jej mieszkańcy wywodzili się prawdopodobnie z Fryzji i Flandrii, o czym świadczy analiza języka i stroju mieszkańców. Wilamowice stanowiły enklawę unikalnej kultury – żyją jeszcze

²¹⁵ Zob. KKK 44 – 45.

²¹⁶ *Monumenta Poloniae Vaticana* (red. J. Ptaśnik), t. 1, vol. 1, Kraków, 1913, s. 147 – 150.

mieszkańcy, którzy władają językiem wilamowskim wywodzącym się z XIII-wiecznej niemczyzny, który jest niezrozumiały zarówno dla Niemców, jak i dla Polaków²¹⁷. W 1808 roku miejscowi chłopci, trudniący się głównie tkactwem, wykupili ziemie pańskie uwalniając się tym samym od pańszczyzny i już dziesięć lat później, 8 stycznia 1818 roku Wilamowice otrzymały prawa miejskie²¹⁸. To w tym mieście przyszedł na świat Józef Biba, późniejszy święty Józef Bilczewski.

Józef Bilczewski urodził się 26 kwietnia 1860 roku jako najstarsze dziecko spośród dziewięciorga dzieci Franciszka i Anny Bibów. Został ochrzczony trzy dni później 29 kwietnia 1860 roku w nieistniejącym już kościele parafialnym pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej w Wilamowicach²¹⁹. Rodzicami chrzestnymi byli Franciszek i Anna Bittnerowie, a Chrztu Świętego udzielił mu ówczesny proboszcz ksiądz Michał Miczek.

Sua Serialis	1860		Nomen	Relig. Sogio	Sexus	PARENTES			PATRIM FORUM	
	Die et Mensis	Nat. Bap.				Relig. Sogio	Sexus	Legitimi	PATRIS ac parentum nomen, cognomen et conditio ejus.	MATRIS ac parentum nomen, cognomen et conditio.
22	26	29	Josephus	1.	1.	Franciscus ex Josepho Biba et Anna Kuciakiewiczowa im. Anna Danek, the hujas	Anna, nata Joanne Bittner et Catharina Danek, examinata.	Franciscus Bittner	Anna Bittner	26. IV. 1860
23	4	6	Josephus	1.	1.	Josephus ex Bartholomaeo Bittlak et Catharina Kuciakiewiczowa et Anna Bittlak	Catharina, nata Francisca Rosner et Anna Bittlak	Josephus Bittlak	Anna Bittlak	26. IV. 1860

Fot. 41. Zapis z *Liber Baptisatorum* parafii Wilamowice, t. IX, s. 338, nr 22

źródło: zdjęcie własne

W 1868 roku Józef rozpoczął naukę w szkole ludowej w Wilamowicach (3 klasy), następnie w Kętach (4 klasa), a od 1872 roku był uczniem gimnazjum w Wadowicach.

²¹⁷ Zob. J. Tomaszewicz, *Potomkowie Wandalów?*, w: „Śląsk: miesięcznik społeczno-kulturalny” (red. T. Kijonka) nr 10 (2004), s. 55 – 57.

²¹⁸ Zob. J. Zinkow, *Oświęcim i okolice. Przewodnik monograficzny*, Oświęcim 1994, s. 207 – 208.

²¹⁹ W ciągu wieków mieszkańcy Wilamowic wybudowali cztery kościoły, z których trzy spłonęły w czasie pożarów. Przedostatni, ten w którym został ochrzczony święty arcybiskup Bilczewski, pochodził z XVIII wieku. Budowę obecnego kościoła rozpoczęto w 1923 roku wzorując się na katedrze świętego Stefana w Wiedniu.

„Ośmioletni pobyt i edukacja w Wadowicach musiały wywrzeć duży wpływ na kształtowanie charakteru nastoletniego chłopca, a później dorastającego mężczyzny. Trudności bytowe związane z utrzymaniem w średniej wielkości mieście – kilkadziesiąt kilometrów od rodzinnego domu – nauczyły młodego wilamowiczana pokonywania przeciwności losu i wytrwałego, okupionego ciężką pracą, dążenia do zamierzonego celu. Słuszności powyższego wywodu dowodzi determinacja, jaką można śledzić u Bilczewskiego w czasie edukacji w wadowickim gimnazjum”²²⁰. I chociaż z początku nie był wyróżniającym się uczniem, to jednak jego systematyczna praca sprawiła, że zaczął odnosić sukcesy edukacyjne i w 1880 roku z odznaczeniem zdał maturę. W tym samym roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej i rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, równocześnie podejmując studia na Wydziale Filozoficznym. Oba fakultety ukończył w 1884 roku z celującym wynikiem i odznaczeniem. Święcenia kapłańskie przyjął z rąk kardynała Albina Dunajewskiego 6 lipca 1884 roku i został skierowany jako wikariusz do podkrakowskiej Mogiły. Tam, za namową życzliwych mu osób, zmienił nazwisko na Bilczewski – takie, które nie miało pejoratywnych skojarzeń²²¹.

Fot. 42. Fragment sutanny świętego Józefa Bilczewskiego przechowywany w wilamowickiej parafii

źródło: zdjęcie własne

²²⁰ K. Meus, *Lata gimnazjalne świętego Józefa (Biby) Bilczewskiego*, „Folia Historica Cracoviensia”, 19 (2013), s. 292.

²²¹ E. Piechowicz-Kasprzyk, *Boży muszkieter. Przesłanie św. Józefa Bilczewskiego*, Wilamowice 2020, s. 23.

Następnie kontynuował studia w Wiedniu, Rzymie i Paryżu. W czasie nauki prowadził badania archeologiczne w katakumbach i muzeach rzymskich pod kierunkiem archeologa Jana de Rossi. Po powrocie do kraju w 1889 roku został wikariuszem w Kętach, a następnie w kościele Świętych Piotra i Pawła w Krakowie. Równocześnie przygotowywał pracę habilitacyjną pt.: *Archeologia chrześcijańska wobec historii Kościoła i dogmatu*, w której jak sam pisał we wstępie, chciał przedstawić szerszemu gronu wagę swoich zagranicznych badań²²². Uzyskał tytuł profesora i pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologicznego, a w 1900 roku rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Jednak krótko piastował to stanowisko, gdyż już 17 grudnia 1900 roku papież Leon XIII mianował go arcybiskupem lwowskim obrządku łacińskiego. Sakrę biskupią przyjął 20 stycznia 1901 w katedrze we Lwowie z rąk kardynała Jana Puzyny, którego współkonsekratorami byli: arcybiskup lwowski obrządku grekokatolickiego Andrzej Szeptycki i biskup przemyski Józef Sebastian Pelczar. Na terenach swojej archidiecezji nowy pasterz zainicjował budowę ok. 330 obiektów sakralnych na czele z monumentalnym kościołem świętej Elżbiety we Lwowie, określanym jako „największa i zarazem najpiękniejsza świątynia lwowska ery nowożytnej”²²³ oraz „najwspanialszy zabytek architektury sakralnej epoki historyzmu na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej”²²⁴.

W swojej posłudze biskupiej wzorował się na błogosławionym Jakubie Strepie (Strzemie), chcąc pomagać wszystkim potrzebującym pomocy tak materialnej, jak i duchowej. Nauczał, że nie wystarcza sama duchowa praca wykonana w świątyni, że trzeba

²²² J. Bilczewski, *Archeologia chrześcijańska wobec historii Kościoła i dogmatu*, Kraków 1890, s. XVI – XVII: „Gdy tak za granicą już w szerokich kołach panuje zapal do starożytności chrześcijańskich, u nas niema dotąd żadnej książki podręcznej z którejby można dowiedzieć się o ruchu powyższym i poznać choćby ważniejsze zdobycze tej nowej gałęzi wiedzy. Od czasu powrotu naszego z Rzymu, pragnęliśmy choć w części zastąpić brak ten a zachęcić publiczność naszą do zajmowania się temi badaniami. Zebraliśmy dosyć obszerny materyał w ciągu dwuletniego naszego pobytu w mieście wiecznym, studyując z całą rozkoszą cmentarne pomniki jużto w samych podziemiach, już w muzeach, dokąd znaczną ich część przeniesiono. Oprócz tego mogliśmy kilka miesięcy przepędzić we Francyi i tam oglądać pomniki dawnej Galii, zebrane po rozmaitych muzeach. Dziełko nasze opiera się, jak wszystkie inne tego rodzaju prace, głównie na badaniach Rossi’ego i Le Blanka, ale różni się tem od wszystkich podręczników archeologicznych, że nie zajmuje się opisem katakumb, lecz wyłącznie ma na oku korzyści, jakie archeologia przynosi dla historii chrześcijaństwa i dogmatu”.

²²³ G. Rąkowski, *LWÓW. Przewodnik krajoznawczo-historyczny po Ukrainie Zachodniej. Część IV*, Pruszków 2008, s. 215.

²²⁴ K. Stefański, *Lwowski kościół św. Elżbiety*, w: *Spotkania z Zabytkami* (red. K. Nowiński), 2 (48), Warszawa 1990, s. 20.

dodać do niej pracę społeczną, która przyczyni się do poprawy bytu najuboższych. W tym celu organizował dla księży kursy społeczne, wybudował Dom Katolicki we Lwowie oraz wspierał materialnie studentów, uczniów szkół ludowych, ludzi ze środowisk robotniczych i biedotę Lwowa. Dbał również o duchowy rozwój powierzonych sobie kapłanów. W czasie I Wojny Światowej w niespotykany sposób pisał do lwowskiego duchowieństwa: „dotychczas niejednokrotnie w kazaniach naszych wobec ludu podnosiliśmy nicłość, znikomość dóbr ziemskich, czy one się zwą sławą, złotem, domostwem, rolą. «Marność nad marnościami wołaliśmy. Dobrami, które nigdy nie tracą na wartości, są jedynie łaska Boża, cnota, w miłości Bożej nagromadzona zasługa. Te dobra skarbmy sobie, bo ich ani ogień spalić, ani woda unieść, ani rdza zgryść, ani mól zepsuć, ani złodziej wykopać, ukraść nie potrafi». Takie rady innym dawaliśmy. W rzeczywistości, w życiu codziennym jednak nieraz o te marności, błahostki na równi z ludźmi świeckimi zabiegaliśmy, nabytych zazdrośnie strzeżliśmy, jak gdyby one dobrami w sobie były istotnemi. Dziś, gdy wojna je rozwiała jak bańki mydlane, przekonaliśmy się dotykalnie, iż przynajmniej bez wielu z nich i żyć i skutecznie pracować można; stwierdziliśmy, iż postradawszy je, dobiliśmy się nieznaney nam nawet dawniej wolności ducha – «laqueus contritus est et nos liberati sumus». Otóż trzeba, aby te wielkie lekcye, które nam wojna dała, nigdy i pod tym względem nie poszły w zapomnienie. Co teraz z konieczności w życiu naszym codziennem uprościliśmy, niech i w przyszłości się utrzyma, umacnia. Cnoty żołnierskie: obywanie się małym, męstwo, wytrwałość, cierpliwość, skupienie, dokładność, zdwojona karność niechaj i w czasach już spokojnych będą naszym dobrym obyczajem. Gdy za granicą znakomity biskup bolał nad skrajnym ubóstwem swojego kapłana, o którego przypawiła wojna, otrzymał odpowiedź: «Arcypasterzu! żyję obecnie tak, jak żałuję, że nie żyłem zawsze». Słyszac o tem wielkodusznem wyznaniu, pomyślałem: «I mnie co do mojego duchowieństwa nadzieja nie pohańbi. I ja, co najmniej od wielu z moich kapłanów, podobną otrzymałbym odpowiedź». Jakże bardzo tego pragnę!”²²⁵.

Do najważniejszych rysów duchowości świętego arcybiskupa należą pobożność Eucharystyczna i Maryjna. To on jako pierwszy zarządził, by raz w miesiącu we wszystkich kościołach archidiecezji lwowskiej na mszach niedzielnych urządzano adorację Najświętszego Sakramentu. W liście do diecezjan tak tłumaczył swoje zarządzenie: „Czasy

²²⁵ J. Bilczewski, *Miłość mocna jako śmierć. Odezwa do duchowieństwa Archidiecezji z okazji wojny*, Lwów 1915, s. 8 – 9.

dzisiaj są złe. Cały świat jest w ogniu, możemy powtarzać za św. Janem Chryzostosem, nikt nie wie, co jutro przyniesie. Wszyscy jesteśmy niespokojni co do planu, jaki Opatrzność gotuje się spełnić w najbliższej przyszłości. Nie przewidujemy, dobre-li czy zło odniesie tryumf. Otóż w takiej chwili moim obowiązkiem wynieść wysoko Zbawiciela na Jego tronie eucharystycznym i położyć tuż obok Niego na oku wszystkich katechizm, jako najpewniejszy drogowskaz ku lepszej przyszłości”²²⁶. To również on jako pierwszy zwołał na ziemiach polskich Kongres Mariański, a przygotowując diecezjan do tego wydarzenia pisał w liście pasterskim: „I oto znowu nadszedł czas sposobny do zaświadczenia wiary, czci i miłości narodu polskiego ku swej Najświętszej Pani! Niechże głos tej czci Maryi z polskiej ziemi płynie potężny do tronu Boga; niech go usłyszy Stolica Piotrowa i błogosławi ojczyźnie naszej; niech głos ten czci Maryi w Polsce usłyszą ludy świata i schyłą czoła przed narodem, który, choć od ludzi opuszczony, oparł moc i żywotność swoją o Tę, która mówi: «Kto mnie znajdzie, znajdzie żywot i wyczerpnie zbawienie od Pana» (Proverb. 8, 35). Prawdziwe nabożeństwo musi jednak być oparte i ugruntowane na wierze. Musi ono wypływać z prawd religii świętej, jak słońca promień wybiega z ogniska słonecznego i jak rzeka wypływa ze swego źródła. Między każdą modlitwą Kościoła a prawdą wiary świętej tak ściśle zachodzi też łączność, iż znając jedną, tym samym poznaje się drugą. Nabożeństwo każde jest wiary świętej kwiatem”²²⁷.

Arcybiskup Józef Bilczewski zmarł w opinii świętości 20 marca 1923 roku we Lwowie i został pochowany na cmentarzu Janowskim, uważanym za cmentarz biedoty Lwowa. Został beatyfikowany 26 czerwca 2001 przez papieża Jana Pawła II podczas jego wizyty we Lwowie, a kanonizowany 23 października 2005 przez papieża Benedykta XVI w Rzymie. Dzień po kanonizacji arcybiskupa Lwowa papież Benedykt XVI zwrócił się do polskich pielgrzymów i krótko podsumował życie świętego: „Świętość Józefa Bilczewskiego można opisać trzema słowami: modlitwa, praca, wyrzeczenie”²²⁸.

²²⁶ J. Bilczewski, *Najświętszy Sakrament*, w: *Bóg – Miłość. Listy i przemówienia eucharystyczne arcybiskupa J. Bilczewskiego*, Lwów 1913, s. 34

²²⁷ J. Bilczewski, *List pasterski o czci Najświętszej Maryi Panny*, w: *Księga Pamiątkowa Maryańska ku czci pięćdziesięciolecia ogłoszenia Dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Wydana staraniem Sodalicy Maryańskich. Wstęp. Sprawozdanie z I. Polskiego Kongresu Maryańskiego odbytego we Lwowie w dn. 28-30 września R. P. 1904*, Lwów – Warszawa 1905, s. 20.

²²⁸ Benedykt XVI, *Przemówienie Benedykta XVI do pielgrzymów, którzy przybyli do Rzymu na kanonizację pięciu nowych świętych*, Sala Audiencyjna Pawła VI, poniedziałek 24 października 2005,

Święty Józef Bilczewski nigdy nie zapomniał o swoich korzeniach. I podobnie jak we Lwowie troszczył się o swoich diecezjan, tak z troską wspierał rozwój Wilamowic, a także miejscową społeczność i jej życie edukacyjne. W czasie wizyty w rodzinnym mieście w 1901 roku, święty w księdze uchwał rady gminnej zapisał: „Z okazji mego pobytu w moim rodzinnym miasteczku w dniu 13.X.1901 r. Zwiedziłem szkołę ludową i urząd gminy i życzę wszystkim moim rodakom, żeby przy łasce bożej byli najlepszymi katolikami i najlepszymi synami tej ziemi, której po Bogu wszystko zawdzięczają. W Wilamowicach d. 13.X.1901. Ks. Józef Arcybiskup i Metropolita lwowski”²²⁹.

W swoim testamencie zapisał, że tego bycia jak najlepszym katolikiem i jak najlepszym Polakiem nauczył się od matki: „Bóg dał mi bardzo wiele, bo łaskę świętej wiary katolickiej i dobrą matkę, która jej zasiew rozwijała w duszy mojej tak, iż jej nigdy w życiu nie straciłem”²³⁰.

W 1997 roku do kościoła parafialnego p.w. Trójcy Przenajświętszej w Wilamowicach dobudowano kaplicę i umieszczono ołtarz z obrazem świętego arcybiskupa, błogosławionym już w 1981 roku przez Jana Pawła II w Rzymie. W 2012 roku kościół został podniesiony do rangi Sanktuarium Świętego Arcybiskupa Józefa Bilczewskiego²³¹. W świątyni znajdują się aż cztery relikwiarze ex ossibus (w trumience na ołtarzu, w klęczniku, w dwóch relikwiarzach), zaś parafia oraz rodzina świętego posiadają również fragmenty szat liturgicznych, którymi się posługiwał.

https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2005/october/documents/hf_ben_xvi_spe_20051024_pilgrims-canonization.html [dostęp: 02.10.2021].

²²⁹ Wpis świętego Józefa Bilczewskiego do księgi uchwał rady gminnej Wilamowic z 1901 r. Cytat za: S. Morawa, *Słowo księdza Proboszcza*, w: E. Piechowicz-Kasprzyk, *Boży muszkieter. Przesłanie św. Józefa Bilczewskiego*, Wilamowice 2020, s. 5.

²³⁰ J. Bilczewski, *Testament*, cyt. za: M. Tarnawski, *Józef Bilczewski. Krótki rys życia i prac*, Lwów 1924, s. 7.

²³¹ Dekret L.dz. 1076/12 z dnia 20 października 2012 roku.

Fot. 43. Kaplica świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele
źródło: zdjęcie własne

W 2010 roku numer czwarty miesięcznika *Cuda i łaski Boże*²³² został dedykowany świętemu Józefowi. Emerytowany już proboszcz wilamowickiej parafii, ksiądz Michał Boguta pisał w nim: „Kaplica św. Józefa Bilczewskiego w kościele parafialnym w Wilamowicach staje się miejscem coraz większego jego kultu. Coraz więcej ludzi przybywa zarówno indywidualnie jak i w zorganizowanych pielgrzymkach, by tutaj modlić się przez wstawiennictwo Świętego w różnych intencjach: o zdrowie dla chorych, o nawrócenie, o zgodę w małżeństwach i rodzinach, o szczęśliwe urodzenie dziecka, o zdanie egzaminów. Dowodem na to, że wiele z zanoszonych próśb zostało wysłuchanych, są podziękowania, Msze święte dziękczynne i listy, w których zawarte są świadectwa doznanych łask. Wiele osób kieruje swe prośby także przez internet, listownie oraz telefonicznie”²³³.

²³² *Cuda i łaski Boże. Miesięcznik rodzin katolickich*, H. Bejda (et al.), nr 4 (76), Kraków 2010.

²³³ M. Boguta, w: *Cuda i łaski Boże. Miesięcznik rodzin katolickich*, H. Bejda (et al.), nr 4 (76), Kraków 2010, s. 3.

Fot. 44. Relikwiarze świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele
źródło: zdjęcie własne

W każdy wtorek w parafii odprawiane jest nabożeństwo ku czci św. Józefa Bilczewskiego, które przebiega według następującego programu:

- wystawienie Najświętszego Sakramentu i godzina osobistej adoracji,
- modlitwa różańcowa,
- Msza Święta – po rozpoczęciu odczytywane są prośby i podziękowania kierowane do Boga za wstawiennictwem świętego,
- litania do świętego Józefa Bilczewskiego i ucałowanie relikwii, po Mszy Świętej udzielane jest błogosławieństwo relikwiami osobom będącym w szczególnie trudnej sytuacji zdrowotnej oraz małżonkom oczekującym na potomstwo²³⁴.

Czas na osobistą adorację Najświętszego Sakramentu oraz wspólna modlitwa różańcowa podkreślają główne wskazówki dla rozwoju życia duchowego jakie proponował święty arcybiskup. Nabożeństwa prowadzą ku Eucharystii i przyjęciu komunii świętej, bo jak pisał: „Orędziem mojem chciałbym to sprawić, żebyście, Ukochani moi, lepiej poznali Zbawiciela, utajonego pod zasłoną chleba i wina, przypomnieli sobie, co w Nim posiadamy, na co wśród nas przebywa stale, jako więzien miłości, abyśmy następnie wszyscy o Nim chętnie myśleli, czynniej Go kochali, żarliwiej czcili i częstami

²³⁴ Zob. <http://parafia.wilamowice.pl/nabozenstwo> [dostęp: 08.10.2021].

odwiedzinaми stwierdzili, że sobie cenimy Jego obecność, że dobrze nam z Nim, jak Apostołom na górze Tabor i nawzajem od Niego otrzymali zapewnienie, że i Jemu dobrze wśród nas, swych wiernych czcicieli. Kocha się bowiem, czci i ceni tylko to, co się wprzód jako czci i miłości godne, poznało”²³⁵.

Fot. 45. Relikwiarz świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele
źródło: zdjęcie własne

Warto dodać, że to w rodzinnym mieście świętego dokonał się cud wymagany do zakończenia procesu beatyfikacyjnego. W lipcu 1994 roku, dziewięcioletni Marcin Gawlik doznał oparzenia twarzy II stopnia. Rodzice wraz z siostrami zakonnymi posługującymi w parafii rozpoczęli nowennę za przyczyną Sługi Bożego. Za chłopca odprawiono również Mszę Świętą. Po czterech dniach nastąpiła poprawa, którą komisja lekarska uznała za niewytłumaczalną²³⁶.

Relikwie świętego Józefa Bilczewskiego znajdują się w 13 parafiach diecezji bielsko-żywieckiej wymienionych w tabeli zamieszczonej poniżej. W ankiecie ksiądz proboszcz parafii Najświętszej Rodziny w Kozach wskazał na szczególną więź parafii ze świętym Józefem Bilczewskim. To tam dokonał się cud wymagany do kanonizacji. W 2001 roku siedemdziesięcioletni Julian Sołczykiewicz spadł z drabiny doznając

²³⁵ J. Bilczewski, *Najświętszy Sakrament*, dz. cyt., Lwów 1913, s. 6.

²³⁶ Zob. K. Tomasik, *Abp Bilczewski: święty, pasterz, uczonec i społecznik*, <https://www.ekai.pl/abp-bilczewski-swiet-y-pasterz-uczony-i-spoecznyk> [dostęp: 09.10.2021].

poważnego uszkodzenia kręgosłupa. Od września 2001 roku mężczyzna zaczął gorliwie modlić się o cud uzdrowienia przez wstawiennictwo błogosławionego. Ból ustał nagle w lutym 2002 roku i mężczyzna poczuł się zdrowy. Z inicjatywy proboszcza Wilamowic, księdza Boguty, zaczęto prowadzić szczegółowe badania. Neurologzy orzekli, że mężczyzna mimo zdjęć rentgenowskich i badań tomografii komputerowej, które wykazują uszkodzenie kręgosłupa uniemożliwiające poruszanie się, jest zdrowy. Badania potwierdziła Kongregacja do spraw świętych w 2004 roku, stwierdzając cud za przyczyną błogosławionego Józefa Bilczewskiego²³⁷.

Miejscowość	Parafia
Bestwina	Wniebowzięcia NMP
Bielsko-Biała	Najświętszego Serca Pana Jezusa
Brzeszcze	Świętego Urbana
Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego Jezusa Chrystusa
Kobiernice	Świętego Urbana
Kozy	Najświętszej Rodziny
Kozy	Zesłania Ducha Świętego
Leśna	Świętego Michała Archanioła
Pogórze	NMP Królowej Polski
Porąbka	Narodzenia NMP
Wilamowice	Przenajświętszej Trójcy
Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta

Tab. 17. Relikwie świętego Józefa Bilczewskiego w parafiach diecezji bielsko-żywieckiej

Opublikowane i niepublikowane świadectwa wiernych o otrzymanych przez nich łaskach za wstawiennictwem świętego metropolity lwowskiego, popularność wtorkowych nabożeństw w wilamowickiej świątyni oraz licznie zebrane przez parafię wota podkreślają znaczenie kultu relikwii świętego Józefa Bilczewskiego. Zaś modlitwa w jego

²³⁷ A. Świeży-Sobel, *Dar świętości arcybiskupa*, https://bielsko.gosc.pl/doc_pr/1728187.Dar-swietosci-arcybiskupa [dostęp: 09.10.2021].

rodzinnej parafii i rozważanie wskazówek, które pozostawił zwłaszcza w listach pasterskich, pomaga wiernym budować ich wertykalną więź z Bogiem.

4.3 Kult relikwii jako czynnik doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi

Już święty Jakub w swoim liście podkreślał, że „jak ciało bez ducha jest martwe, tak też jest martwa wiara bez uczynków” (Jk 2, 26). Nie dziwią zatem powtarzane w zarówno w homiliach, jak i oficjalnych dokumentach słowa świętego papieża Pawła VI: „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami”²³⁸. Wybitnymi świadkami jak i nauczycielkami wiary na terenie obecnej diecezji bielsko-żywieckiej były błogosławione Małgorzata Łucja Szewczyk oraz Celina Borzęcka. Losy obu uczą doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi równocześnie wskazując na ich zasadniczy cel, którym jest zjednoczenie z Bogiem. Wielkie dzieła chrześcijańskiego miłosierdzia dokonują się także dzisiaj w miejscach związanych z życiem oraz pochówkiem błogosławionych.

Łucja Szewczyk urodziła się w 1828 roku w Szepetówce (obecnie miasto na Ukrainie). Nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące jej daty urodzin czy chrztu. Łucja była córką Jana i jego drugiej żony Marianny. Miała przyrodnią siostrę z pierwszego małżeństwa ojca, która zaopiekowała się dziewczyną po śmierci rodziców – ojciec Łucji zmarł w 1835 roku, a matka w 1837 roku. Dalszy wpływ na życie duchowe Łucji mieli Księża Misjonarze przy kościele świętego Józefa w Zasławiu. Prowadzili Bractwo Trójcy Przenajświętszej. Do obowiązków członków Bractwa należało śpiewanie Koronki do Trójcy Świętej w każdą niedzielę. Ten zwyczaj Łucja zachowała w założonym później zgromadzeniu zakonnym. Jednak głównym rysem jej duchowości była pobożność Maryjna. Od wczesnej młodości Łucja nosiła przy sobie wizerunek Matki Bożej Częstochowskiej oraz pielgrzymowała na Jasną Górę i do Matki Bożej Bolesnej w Niewirkowie

²³⁸ Przemówienie papieża Pawła VI do członków *Consilium de Laicis* (02.10.1974), AAS 66 (1974), s. 568.

koło Zasławia. Najczęściej modliła się przed ikoną Matki Bożej Zasławskiej w klasztorze Ojców Bernardynów. W 1848 roku wstąpiła do Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego. W 1870 roku razem z Julią Sowińską udała się na pielgrzymkę do Ziemi Świętej. Trasę liczącą ok. 1600 km z Szepetówki do Odessy przebyły pieszo, a następnie statkiem udały się do Hajfy. Przez trzy lata nie tylko nawiedzała miejsca święte, ale także służyła pielgrzymom, chorym i ubogim w klasztorze franciszkanów w Jerozolimie. W drogę powrotną wyruszyła razem z siostrą Magdaleną Bogucką odwiedzając Loreto we Włoszech, gdzie miała usłyszeć głos Matki Bożej wzywający ją do opieki nad chorymi niepełnosprawnymi. Tam też miała doznać cudu uzdrowienia niegojącej się rany na czole²³⁹.

Fot. 46. Trzecie miejsce pochówku Małgorzaty Marii Łucji Szewczyk
źródło: zdjęcie własne

Po powrocie do kraju poznała ojca Honorata Koźmińskiego, założyciela licznych zgromadzeń zakonnych. 24 sierpnia 1878 roku złożyła śluby czasowe, od 1880 roku zamieszkała w Zakrocymiu, a 8 kwietnia 1881 roku odnawiając śluby zakonne obrała imię Maria Małgorzata i utworzyła nowe zgromadzenie zakonne pod nazwą *Siostrzyczki ubogich*, którą jeszcze tego samego roku zmieniła na *Córki Matki Bożej Bolesnej*. 14 sierpnia 1891 roku, przy wsparciu kardynała Albina Dunajewskiego, siostry otrzymały od barona

²³⁹ Zob. J. Machniak, *Bł. Małgorzata Łucja Szewczyk*, w: *Święci wśród nas*, Kraków 2014.

Hermana Czeczka duży dom z ogrodem w Hałcnowie (obecnie dzielnica Bielska-Białej) i otworzyły fundację na rzecz ubogich staruszek, biednych dzieci i sierot. Od tego momentu zgromadzenie przyjęło ostateczną nazwę: *Zgromadzenie Córek Matki Bożej Bolesnej* potocznie znane jako *Siostry Serafity*. Siostry utrzymywały się z własnej pracy oraz jałmużny. W 1892 roku Serafity sprzedały dom w Zakroczymiu i rozpoczęły budowę nowego w Oświęcimiu, gdzie przenieśli zarząd zakonu.

Fot. 47. Czwarte miejsce pochówku błogosławionej Małgorzaty Łucji Szewczyk, ołtarz boczny w kościele Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu

źródło: zdjęcie własne

Dom w Hałcnowie stał się miejscem na formację siostr oraz sierot, a w domu w Oświęcimiu siostry zaczęły sprawować opiekę nad ludźmi starszymi. 8 marca 1904 roku ze względu na pogarszający się stan zdrowia Matka Małgorzata Maria Szewczyk złożyła rezygnację z funkcji przełożonej generalnej i zamieszkała w Nieszawie w wynajętej od proboszcza organistówce. Zmarła 5 czerwca 1905 roku i została pochowana na cmentarzu w Nieszawie. 16 listopada 1931 roku jej szczątki przeniesiono do kaplicy

na cmentarzu parafialnym w Oświęcimiu, a 18 stycznia 1951 roku złożono w przed-sionku kościoła klasztornego²⁴⁰.

Została beatyfikowana 9 czerwca 2013 roku w Krakowie. Uroczystościom beatyfikacyjnym przewodniczył kardynał Angelo Amato. Obecnie jest pochowana w bocznym ołtarzu kościoła Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu.

Fot. 48. Relikwie w kłęczniku przed ołtarzem bocznym w kościele Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu
źródło: zdjęcie własne

Jak zauważa ksiądz Lech Król: „duchowość bł. Małgorzaty, owocująca charyzmatem Zgromadzenia Sióstr Serafitek, jest nadal aktualna. Szczególnie przemawia do Kościoła, w świetle nauczania papieża Franciszka, umiłowana przez nią rada ewangelicznego ubóstwa i heroiczne poświęcenie najbardziej potrzebującym. Taką postawą wyprzedziła niejako duchowość bł. m. Teresy z Kalkuty i partycypowała w wołaniu Piotra naszych czasów: «pragnę Kościoła ubogiego dla ubogich». Pragnienie to powinno przenikać współczesną mentalność wszystkich stanów życia Kościoła. Ona była przekonana o tym, że jest drogą nowej ewangelizacji, a więc skuteczną metodą czynienia

²⁴⁰ Zob. I. Borkiewicz, *Refleksje na tle życia i cnót Służebnicy Bożej Małgorzaty Łucji Szewczyk 1828 – 1905*, Kraków 1994, s. 5 – 32.

Chrystusowi nowych uczniów oraz środkiem uzdrawiania z wielorakich kryzysów współczesnego życia konsekrowanego”²⁴¹.

Zgromadzenie działa obecnie w Polsce i w ośmiu krajach świata, w tym w dwóch na terenach misyjnych, realizując swoje charyzmaty: pomocy dzieciom specjalnej troski oraz pozbawionym opieki rodzicielskiej, wspierania ubogich i opuszczonych. Dom Generalny Zgromadzenia znajduje się w Krakowie, zaś polskie placówki podzielone są na trzy prowincje: Rzeszowską, Poznańską i Oświęcimską. Na terenie diecezji bielsko-żywieckiej znajdują się trzy placówki prowadzone przez Siostry Serafitki. Pierwszą jest Dom Prowincjalny w Oświęcimiu. Siostry podejmują tam posługę w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym, Przedszkolu Publicznym im. Jana Pawła II, w Stołówce dla Biednych, w Świetlicy Środowiskowej dla Dzieci. Drugą jest placówka w Hałcnowie. Siostry podejmują tam posługę w Przedszkolu Niepublicznym im. Matki Małgorzaty Szewczyk, w Domu Rekolekcyjnym dla Sióstr, katechizują i posługują chorym. Trzecią jest placówka w Żywcu. Siostry podejmują tam posługę w Przedszkolu Publicznym i katechizują²⁴². Relikwie błogosławionej Matki Małgorzaty Łucji Szewczyk znajdują się w dwóch oświęcimskich kościołach parafialnych: Świętego Maksymiliana i Wniebowzięcia NMP.

²⁴¹ L. Król, *Życie i sylwetka duchowa bł. Małgorzaty Łucji Szewczyk (1828–1905)*, w: „Studia Włocławskie”, (red. J. Borucki), 16(2014), s. 198.

²⁴² Zob. <http://www.serafitki.pl/s-serafitki/wspolnoty/44-wspolnoty-prowincji-oswiecimskiej> [dostęp: 15.10.2021].

Fot. 49. Wieko z trumienki, w której spoczywały doczesne szczątki błogosławionej w latach 1951 – 2013, muzeum w domu macierzystym

źródło: zdjęcie własne

Druga z wymienionych błogosławionych, Celina Borzęcka urodziła się w majątku ziemskim Antowil (obecnie na Białorusi) w zamożnej rodzinie Chludzińskich 29 października 1833 roku. Tam otrzymała staranne wykształcenie. Już jako nastolatka odczuwała pragnienie wstąpienia do klasztoru wizytek w Wilnie, jednak za radą rodziców 26 listopada 1853 roku związała się z dwanaście lat od niej starszym Józefem Borzęckim herbu Półkozic. Celina była kochającą, oddaną żoną i matką. Urodziła czworo dzieci, z których dwoje Marynia i Kazimierz zmarło w niemowlęctwie, a tylko Celka i Jadwiga doczekały się pełnoletności. Celina prowadziła działalność charytatywną wśród chłopów i wspierała powstańców styczniowych, za co została wtrącona do rosyjskiego więzienia w Grodnie z kilkutygodniową wówczas Jadwigą. Po paraliżu, który dotknął jej męża Józefa, Celina wraz z rodziną wyjechała szukać pomocy u wiedeńskich lekarzy. Podejmowane leczenie nie odniosło skutku i w 1874 roku Józef Borzęcki zmarł. Po śmierci męża razem z córkami wyjechała do Włoch. Podczas podróży poznała w Rzymie ojca Piotra Semenkę, generała zmartwychwstańców, który odegrał wyjątkową rolę w życiu kobiety. Gdy 25 listopada 1879 roku jej córka Celka wyszła za mąż za generała Józefa Hallera razem z młodszą córką Jadwigą zaczęły rozważać możliwość wstąpienia do zakonu. Ojciec Semenka, chcąc założyć żeńską linię zgromadzenia zmartwychwstańców, dostrzegł w Celinie kobietę idealnie stworzoną do tego zadania. W 1882 roku Celina razem z Jadwigą i pięcioma Polkami rozpoczęły tworzenie nowego zgromadzenia. Za swój cel obrały sobie: wychowanie młodzieży, pomoc ubogim i dzieciom oraz pomoc dziełom

parafialnym. Ostatecznie 6 stycznia 1891 roku Celina i Jadwiga złożyły śluby wieczyste dając początek Zmartwychwstankom, zgromadzeniu kontemplacyjno-czynnemu. Jesienią tego samego roku siostry przyjęły zaproszenie arcybiskupa krakowskiego i założyły w Kętach pierwszą placówkę na ziemiach polskich²⁴³.

Zgromadzenie dynamicznie się rozwijało, a Celina szczęśliwa z rozwoju Bożego dzieła, postanowiła powierzyć jego kierownictwo córce Jadwidze. Jednak Jadwiga umarła nagle w nocy z 26 na 27 września 1906 roku. Dla siedemdziesięcioletniej kobiety był to cios. Nie poddała się jednak rozpacz tylko z ufnością w wolę Bożą bez reszty poświęciła się zgromadzeniu²⁴⁴.

Fot. 50. Krypta, w której przebywały szczątki matek Borzęckich w latach 1937 – 2001

źródło: zdjęcie własne

Celina przeżyła jeszcze 7 lat, po czym zmarła w niedzielę 26 października 1913 roku. Została pochowana obok córki na cmentarzu w Kętach. W 1937 roku przeniesiono ich szczątki do krypty pod kaplicą klasztorną. Jeszcze w czasie II Wojny Światowej rozpoczęto proces informacyjny obu założycielek. 11 lutego 1982 roku ogłoszono dekret o heroicznosci cnót matki Celiny, a 17 grudnia 1982 roku – matki Jadwigi. Jednak wymagany do beatyfikacji cud wydarzył się dopiero w 1999 roku, kiedy prapraprawnuk

²⁴³ Zob. W. Zyzak, *Błogosławiona Celina Borzęcka - zmartwychwstanka*, w: *Święci wśród nas*, Kraków 2010.

²⁴⁴ Zob. T. M. Florczak, *Córka. Życie Jadwigi Borzęckiej Współzałożycielki Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstanków 1863-1906*, Poznań 2014, s. 38 – 53.

Andrzej Meherzyński-Wiktor doznał ciężkiego urazu podczas treningu wspinaczkowego. Stan mężczyzny określano jako ciężki, dlatego rozpoczęto nowennę za przyczyną matki Celiny. Ostatniego dnia nowenny mężczyzna opuścił szpital bez żadnych powikłań. 3 kwietnia 2001 szczątki Czcigodnych Służebnic Bożych Celiny Jadwigi Borzęckich przeniesiono do kościoła parafialnego świętych Małgorzaty i Katarzyny w Kętach. Beatyfikacja Matki Celiny z Chludzińskich Borzęckiej odbyła się 27 października 2007 roku w Bazylice świętego Jana na Lateranie²⁴⁵.

Fot. 51. Grób matek Borzęckich w kętckim kościele
źródło: zdjęcie własne

Domy Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa znajdują się w Polsce oraz ośmiu krajach świata, w tym jedno na terenie misyjnym. W Polsce Zgromadzenie dzieli się na dwie prowincje: poznańską i warszawską²⁴⁶. W diecezji bielsko-żywieckiej Siostry Zmartwychwstanki posługują wyłącznie w Kętach, gdzie zgodnie z charyzmatem prowadzą Przedszkole im. błogosławionej matki Celiny Borzęckiej.

²⁴⁵ Zob. K. Wójtowicz, *Bogactwo charyzmatów błogosławionej Celiny B.*, Kraków 2008, s. 168 – 178.

²⁴⁶ Zob. <http://www.suorecr.it/historia/?lang=pl> [dostęp:16.10.2021].

Fot. 52. Relikwiarz matek Borzęckich w kaplicy sióstr w Kętach
źródło: zdjęcie własne

Relikwie błogosławionej Celiny Borzęckiej znajdują się jeszcze w trzech kościołach parafialnych: Najdroższej Krwi Pana Naszego Jezusa Chrystusa w Kętach-Podlesiu, Świętego Urbana w Kobiernicach, Świętego Michała Archanioła w Leśnej.

Fot. 53. Relikwiarz Celiny Borzęckiej w Kętach
źródło: zdjęcie własne

Działalność charytatywna i edukacyjna, prowadzenie zakładu opiekuńczo-leczniczego, szkół, przedszkoli, świetlic środowiskowych w miejscach, gdzie żyły i zostały pochowane błogosławione Małgorzata Łucja Szewczyk czy Celina Borzęcka świadczą o tym, że kult relikwii może stawać się czynnikiem doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi.

Fot. 54. Przedmioty zgromadzone w muzeum Sióstr Zmartwychwstanków w Kętach: narzędzia pokutne matki Celiny, stuła (dar Leona XIII) oraz własnoręcznie haftowany przez błogosławioną Celinę ornat
źródło: zdjęcie własne

Badając personalistyczne aspekty kultu relikwii konkretnych świętych i błogosławionych, takich jak: Jan Kanty, Jan Sarkander, Maksymilian Kolbe, Józef Bilczewski, Małgorzata Łucja Szewczyk oraz Celina Borzęcka można stwierdzić, że kult ten w miejscach przebywania relikwii jest żywy. Przebywanie relikwii w konkretnych miejscach wpływa pozytywnie na ożywienie życia religijnego diecezji bielsko-żywieckiej. Następuje też wśród wiernych utrwalenie paradygmatu świętości, bowiem: gdzie relikwie świętych, tam budowana jest pamięć historyczna i świadomość religijna; tam pośredniczą one w kształtowaniu wertykalnych więzi z Bogiem; tam stają się czynnikiem doskonalenia naszych horyzontalnych relacji z bliźnimi.

Rozdział 5.

Komunijna rola relikwii w pogłębianiu więzi i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia

Relikwie świętych i błogosławionych fascynują i przyciągają wiernych. Równie często gromadzą pątników, którzy chcą naśladować styl życia zbawionych członków Kościoła. Fascynacja ta prowadzi do powstawania konkretnych grup zjednoczonych wokół wspólnej koncepcji świętości. Pogłębiają one więzi międzyludzkie oraz ożywiają życie duchowe.

Piąty rozdział opisuje w jaki sposób kult relikwii staje się czynnikiem integrującym życie narodowe z życiem religijnym (paragraf 1), jak oddziałuje na formację religijno-patriotyczną (paragraf 2) oraz jak eschatologicznie ukierunkowuje społeczności i wspólnoty doczesne na obszarze Podbeskidzia (paragraf 3).

5.1. Kult relikwii jako czynnik integracji życia narodowego z życiem religijnym

Naród jest definiowany na ogół jako zbiorowość wyróżniająca się wspólną świadomością, która rodzi poczucie przynależności do danego narodu wszystkich warstw społecznych. I choć czynniki tworzące poszczególne narody mogą być różne, to powszechnie przyjmuje się, że o ich istnieniu decyduje wspólny język, terytorium, interesy, kultura i religia²⁴⁷. Jak pokazuje historia, narody mogły jednak przetrwać całe wieki bez określonego granicami państwowymi terytorium (np. Izrael, Polska). Równocześnie grupy

²⁴⁷ Zob. *Naród*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, (red. E. Gigilewicz), Lublin 2009, k. 756 – 762.

etniczne są środowiskami, które potencjalnie tworzą możliwość powstania nowych narodów oraz nowych państw (np. Kosowo, które ogłosiło niepodległość 17 lutego 2008 roku; czy Sudan Południowy, który odłączył się od Sudanu 9 lipca 2011 roku).

11 listopada 1918 roku, po 123 latach niewoli, Polska odzyskała niepodległość. Początki odrodzonego państwa nie były proste. Brak konstytucji, położenie między nieprzychylnymi mocarstwami, wyniszczenie terytorium w czasie I wojny światowej oraz brak jasno ustalonych granic stanowiło główne problemy odrodzonej Ojczyzny. Nic więc dziwnego, że podejmowano różne inicjatywy by integrować życie narodowe również za pomocą aspektu religijnego²⁴⁸. Jedną z okazji do tego, by integrować życie narodowe z życiem religijnym, stała się kanonizacja świętego Andrzeja Boboli z 17 kwietnia 1938, sprowadzenie jego relikwii do Polski oraz pośmiertne odznaczenie go przez władze II Rzeczypospolitej Krzyżem Niepodległości – odznaczeniem wojskowym ustanowionym dla osób, które zasłużyły się czynnie dla niepodległości Polski²⁴⁹.

Święty Andrzej Bobola urodził się 30 listopada 1591 roku w Strachocinie. Pochodził ze szlacheckiego rodu herbu Leliwa. W 1606 roku rozpoczął studia, a 31 lipca 1611 roku wstąpił do zakonu jezuitów. 12 marca 1622 roku przyjął święcenia kapłańskie. Posługiwał w Braniewie, Pułtusku, Nieświeżu, Wilnie, Bobrujsku, Połocku, Warszawie, Łomży. Był gorącym orędownikiem uroczystego ogłoszenia Maryi Królową Polski, czego dokonał król Jan Kazimierz 1 kwietnia 1656 roku, posługując się tekstem przygotowanym właśnie przez Andrzeja Bobolę²⁵⁰. Od 1652 roku zaczął ewangelizować w Pińsku, posługując biednym na obrzeżach Rzeczypospolitej. Działalność duszpasterska świętego Andrzeja Boboli, nazywanego już za życia Apostołem Pińszczyzny, wzbudziła nienawiść wśród prawosławnych Kozaków, którzy w maju 1657 roku najpierw dokonali rzezi katolików i żydów w Janowie Poleskim, a następnie urządzili polowanie na duszochwata, jak pogardliwie mówili o świętym. Kozacy schwytali kapłana 16 maja i poddali najrozmaitszym torturom, które następującymi słowami opisał papież Pius XI: „Po obiciu

²⁴⁸ Por. A. Lipka, *Trudne początki II Rzeczypospolitej*, <https://polskiedzieje.pl/xx-lecie-miedzywojenne/trudne-poczatki-ii-rzeczypospolitej.html> [dostęp: 12.02.2022].

²⁴⁹ Zob. <https://niezwyciezeni1918-2018.pl/nie/form/74,Lista-odznaczonych-Krzyzem-Niepodleglosci.html> [dostęp: 12.02.2022].

²⁵⁰ Zob. <https://swietyandrzejbobola.pl/historia-zycia/historia-zycia/> [dostęp: 12.02.2022].

kijami i dotkliwych policzkach, przywiązany sznurem do konia, ciągniony był przez jeźdźca na powrozie męczącą i krwawa drogą aż do Janowa, gdzie czekała go ostatnia katusza. W tej męce dorówna Męczennik polski najchlubniejszym zwycięzcom, jakich czci katolicki Kościół. Zapytany, czy jest łacińskim księdzem, odparł Andrzej: «jestem katolickim kapłanem; w tej wierze się urodziłem i w niej też chcę umrzeć. Wiara moja jest prawdziwa i do zbawienia prowadzi: wy powinniście żałować i pokutę czynić, bo bez tego w waszych błędach zbawienia nie dostąpić. Przyjmując moją wiarę, poznać prawdziwego Boga i wybawicie dusze wasze»²⁵¹. Słowa te zostały powtórzone przez papieża Piusa XII w encyklice *Invictus athletae Christi. W trzechsetną rocznicę chwalebnego męczeństwa św. Andrzeja Boboli*²⁵².

Andrzej Bobola został pochowany w podziemiach kościoła jezuitów w Pińsku i wydawać się mogło, że sprawa męczennika jest zamknięta. Jednak przypomniano sobie o nim niemal pół wieku później. Gdy jezuita, ojciec Marcin Godebski szukał wsparcia na modlitwie, otrzymał polecenie odnalezienia szczątków męczennika. Okazało się, że odnalezione 19 kwietnia 1702 roku w Pińsku ciało Andrzeja Boboli nie uległo rozkładowi. Przeniesiono je do kościoła parafialnego w Połocku, gdzie mocno rozwijał się kult męczennika. Kasata zakonu jezuitów oraz rozbiory mocno oddaliły w czasie proces beatyfikacyjny Boboli, dlatego został beatyfikowany dopiero 30 października 1853²⁵³.

28 maja 1918 roku ojciec Jan Rostworowski przywiózł do Krakowa ramię błogosławionego Andrzeja, które umieszczono w relikwiarzu w kościele świętej Barbary²⁵⁴. Ten sam relikwiarz w sierpniu 1920 roku zabrano do Warszawy. Tam od 8 sierpnia

²⁵¹ Pius XI, *List Apostolski Ex aperto Christi latere*, AAS 30 (1938), s. 359.

²⁵² Zob. Pius XII, *Encyklika Invictus Athleta Christi. W trzechsetletnią rocznicę chwalebnego męczeństwa św. Andrzeja Boboli*, (16.05.1957), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pius_xii/encykliki/invictus_athleta_16051957.html [dostęp: 12.02.2022].

²⁵³ Zob. J. Bolewski, *Chrześcijański kult jednostki*, w: *Patron odrodzonej Polski – Andrzej Bobola* (J. Bolewski, M. Paciuszkiewicz), Ząbki 1998, s. 9 – 35.

²⁵⁴ Zob. *Św. Andrzej Bobola – patron Polski, który przepowiedział jej niepodległość*, <http://patriotycznykrakow.pl/index.php/2021/06/22/sw-andrzej-bobola-patron-polski-ktory-przepowiedzial-jej-niepodleglosc> [dostęp: 17.02.2022].

przy relikwiach błogosławionych Andrzeja Boboli oraz Władysława z Gielniowa odprawiano nowennę w intencji Ojczyzny²⁵⁵.

Beatyfikacja i kult nie uchroniły relikwii Andrzeja Boboli przed zbezczeszczeniem. 23 czerwca 1922 roku bolszewicy najpierw próbowali zniszczyć ciało błogosławionego przechowywane w Połocku, wysypując je z trumny, a widząc ich stan zachowania, jako „osobliwość” 20 lipca 1922 roku umieścili w Gmachu Higienicznym Wystawy Ludowego Komisariatu Zdrowia w Moskwie. Dopiero po materialnym wsparciu przez papieża Piusa XI głodujących w Rosji, trumna z ciałem błogosławionego została wysłana do Rzymu²⁵⁶.

Osobiste zaangażowanie Piusa XI w sprowadzenie trumny ze szczątkami Andrzeja Boboli do Rzymu, jego kanonizacja, a następnie odesłanie ciała męczennika do Polski można wiązać z tym, że w latach 1919 – 1921 jeszcze jako Achille Ratti sprawował urząd nuncjusza apostolskiego w Polsce i nie opuścił Warszawy nawet w czasie Bitwy Warszawskiej. Został również odznaczony przez Józefa Piłsudskiego Orderem Orła Białego²⁵⁷.

Relikwie Andrzeja Boboli umieszczono w jezuickim kościele Najświętszego Imienia Jezus w Rzymie, gdzie przebywały aż do kanonizacji męczennika. Kapłan został kanonizowany w Wielkanoc, 17 kwietnia 1938 roku przez papieża Piusa XI, po czym jego relikwie zostały wysłane przez papieża do Polski.

6 czerwca 1938 roku rozpoczęła się peregrynacja relikwii. Trumna z ciałem świętego była tłumnie witana w miastach takich jak: Ljubljana, Budapeszt, Bratysława, Ostrawa i Bogumin. Srebrny sarkofag przewożono specjalnie przygotowanym wagonie-kaplicy. W sobotę 11 czerwca pociąg przekroczył granice II Rzeczypospolitej i po nawiedzeniu kolejnych miast dotarł do Warszawy w piątek 17 czerwca o 17.58. Tam przygotowano trzydniowe obchody ku czci męczennika. Do najważniejszych momentów

²⁵⁵ Zob. J. Wieliczka-Szarkowa, *Patron wielkiego zwycięstwa*, w: „Nasz Dziennik”, 13 – 15 sierpnia 2016, Nr 189 (5637).

²⁵⁶ Zob. S. Kuźnar, *Święty Andrzej Bobola*, Kraków 1937, s. 168 – 170.

²⁵⁷ Zob. A. Suwart, *Orzeł biały na papieskich schodach*, w: *Przewodnik Katolicki*, 35/2010, wydanie internetowe, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2010/Przewodnik-Katolicki-35-2010/Historia/Orzel-bialy-na-papieskich-schodach> [dostęp: 17.02.2022].

uroczystości należy zaliczyć sumę pontyfikalną sprawowaną przez Arcybiskupa Krakowskiego Adama Sapiechę, w czasie której prezydent Ignacy Mościcki umieścił jako wotum na trumnie męczennika swój osobisty krzyż Niepodległości z mieczami. Po zakończeniu obchodów relikwiarz świętego Andrzeja Boboli spoczął w kościele jezuitów na ulicy Rakowieckiej. Zachowały się zdjęcia oraz filmy dokumentalne przedstawiające podróż relikwii do Polski. Jasno wynika z nich, że zarówno na trasie przejazdu pociągu, jak i we wszystkich miejscach, do których peregrynowała trumna z ciałem męczennika, ludzie tłumnie oddawali im cześć. Same zaś uroczystości przez historyków są określane jako największa manifestacja religijna II RP²⁵⁸.

Szczałki świętego Andrzeja Boboli odwiedziły trzy miejsca związane z diecezją bielsko-żywiecką: Zebrzydowice, Czechowice-Dziedzice²⁵⁹ oraz Oświęcim. Zebrzydowice były pierwszą miejscowością na terenie Polski, gdzie w sobotę 11 czerwca 1938 zatrzymał się pociąg wiozący relikwie. O wydarzeniu można przeczytać w *Gwiazdce cieszyńskiej* z 14 czerwca 1938 roku. Zdumiewa jednak fakt, że opis ten znaleźć można dopiero na czwartej stronie oraz, że poświęcono mu zaledwie kolumnę tekstu.

„Radosną i niezapomnianą uroczystość przeżyła w sobotę 11 czerwca br. pograniczna nasza miejscowość. Oto dostąpiła tego wielkiego zaszczytu, że mogła pierwsza na ziemi polskiej powitać i uczcić powracające z Rzymu do Polski relikwie nowego naszego Świętego, przysłego Patrona Polski, św. Andrzeja Boboli. Peron zebrzydowickiej stacji, odświętnie przybrany zielenią i chorągwiami o barwach polskich i papieskich, już na długo przed nadejściem pociągu wiozącego trumnę z ciałem Świętego począł napełniać się zastępami organizacji świeckich i religijnych oraz procesyj wraz z duchowieństwem, jakie przybyły m. in. z Kończyc, Zebrzydowic i Cieszyna. Zjawili się przedstawiciele władz ze starostą p. Plackowskim na czele, oraz specjalna delegacja duchowieństwa i organizacji katolickich z Krakowa. O godz. 6.28 wjechał oczekiwany z bijącym sercem przez każdego pociąg z relikwiami Świętego. Pochyliły się sztandary, zagrały fanfary sokołów, po czym orkiestra tutejsza KPW odegrała hymn: «Jeszcze Polska nie zginęła». Wzruszenie dosięgło szczytu, gdy otworzono wagon-kaplicę i na platformie ukazała się oczom niezliczonych szeregów zebranych ciężka, srebrna trumna,

²⁵⁸ Zob. *Św. Andrzej Bobola. Pamiątnik kanonizacji i powrotu jego ciała do Ojczyzny*, Chicago 1938.

²⁵⁹ Wówczas Czechowice oraz Dziedzice stanowiły odrębne miejscowości.

przez której szkło było widać dokładnie zwłoki Świętego, zachowane w bardzo dobrym stanie. Trumna z relikwiami wyniesiona z wagonu-kaplicy oddana została przedstawicielom przybyłego duchowieństwa, stowarzyszeń i miejscowego społeczeństwa, którzy zanieśli ją w wspaniałej procesji przed ołtarz, który ustawiono na placu KPW. Procesję prowadził proboszcz tutejszy ks. wicedziekan Stefan, ubrany w czerwoną kapę. W procesji szedł również specjalny delegat papieski msgr. Respighi, mistrz ceremonii, towarzyszący relikwiom aż do Warszawy, dalej prowincjał T. J. o. Sopuch i prokurator generalny T.J. o. Tesio. Wzdłuż całej trasy procesji stały tłumy wiernych oraz dzieci szkolne, które z modlitwą na ustach, z głębokim przejęciem i łzami w oczach, klękając oddawały cześć i witały na ziemi cieszyńskiej wielkiego Świętego i Męczennika. Po ustawieniu trumny nad ołtarzem i krótkim powitaniu relikwii odprawił ks. wicedziekan Stefan połowę mszę św., podczas której grała pieśni religijne orkiestra KPW i śpiewał chór dzieci szkolnych. Uroczystość połowę zakończyło udzielenie błogosławieństwa mniejszymi relikwiami Świętego w małej złotej trumience, które wierni przyjęli klęcząco, polecając siebie, swych bliskich i Ojczyznę całą opiece św. Andrzeja. Po odśpiewaniu hymnu «Boże coś Polskę», relikwie wróciły w procesji z powrotem na platformę pociągu, gdzie tłumy wiernych miały możliwość jeszcze raz oddać cześć relikwiom, przedefilować przed nimi, krótko się pomodlić i zobaczyć z bliska ciało Świętego. Głębokie religijne uczucia czci i nabożeństwa do Świętego wybuchały spontanicznie na zewnątrz. Każdy chciał być jak najdłużej u trumny, dotknąć, pocałować, potrzeć o nią medalik, obrazek, książeczkę a nawet chustkę, tak że gwałtem nieraz musiano odrywać wiernych od relikwii, by zrobić miejsce drugim. Toteż gdy po dwugodzinnym postoju relikwie św. Andrzeja Boboli umieszczone znowu w wagonie-kaplicy pięknie przybranego pociągu ruszyły dalej w triumfalną drogę, w tysiącach oczu błyszczały łzy pożegnania a usta pobożne słały za nimi słowa rzewnej modlitwy: «Święty Andrzeju Bobolo, wielki męczenniku, pamiętaj o nas... módl się za nami»²⁶⁰.

Chociaż parafia w Zebrzydowicach nie posiada relikwii świętego Andrzeja Boboli, to posługuje się kielichem mszalnym, który został ufundowany specjalnie na mszę świętą sprawowaną przy relikwiach. Ówczesny proboszcz parafii ksiądz Bruno Stefan po raz pierwszy użył wówczas do liturgii kielich z wizerunkiem świętego,

²⁶⁰ *Gwiazdka Cieszyńska. Czasopismo poświęcone sprawom katolickim, wiadomościom politycznym i społecznym.* Rocznik 91, nr 45, Cieszyn 1938. s. 4.

na którym wygrawerowano napis: „Na cześć św. Andrzeja Boboli ufundowali urzędnicy i funkcjonariusze państwowi – Zebrzydowice 1938”²⁶¹. Choć wymaga renowacji, jest używany po dziś dzień, zwłaszcza na cotygodniowych mszach świętych w intencji Ojczyzny.

Fot. 55. Kielich mszalny ufundowany z okazji peregrynacji relikwii świętego Andrzeja Boboli w Zebrzydowicach
źródło: zdjęcie własne

Podobnie jak w Zebrzydowicach, trumna z ciałem świętego Andrzeja Boboli była witana na stacji w Dziedzicach i procesyjnie przeniesiona do Czechowic. Na miejscu budowy kościoła NMP Królowej Polski wzniesiono ołtarz polowy, przy którym Mszę Świętą odprawił ordynariusz diecezji katowickiej biskup Stanisław Adamski. O wyjątkowym wydarzeniu, jakim była peregrynacja relikwii, przypomina obraz Ludwika Konażewskiego przedstawiający Maryję, której hołd oddaje tłum świętych, spośród których na głównym planie umieszczono właśnie Apostoła Polesia²⁶².

²⁶¹ J. Górecki, J. Hermais, *Siedem wieków z Maryją. Z dziejów parafii Wniebowzięcia NMP w Zebrzydowicach*, Zebrzydowice 2005, s. 86.

²⁶² Zob. <https://lesisko.katolik.bielsko.pl/parafia/historia-parafii> [dostęp: 17.02.2022].

„Uroczystość była wielką manifestacją patriotyczno-religijną, której głównym organizatorem był ks. Jan Barabasz – dziekan i proboszcz parafii św. Katarzyny w Czechowicach. Po powitaniu relikwii na udekorowanym dworcu PKP, wśród tłumów mieszkańców, przeniesiono trumnę z relikwiami na dzisiejszy plac przed Urzędem Gminnym w Czechowicach na Lesisku. W uroczystości brali udział przedstawiciele duchowieństwa, władz regionu, oświaty i wszystkich stanów. Hołd świętemu oddawało także wojsko z gen. Hallerem na czele. Pierwszy raz armia polska prezentowała broń przed relikwiami świętego. Rolę tą, pełniła kompania honorowa 4 Pułku Strzelców Podhalańskich z Cieszyna wraz z orkiestrą. Żołnierze ubrani byli w galowe mundury, peleryny i duże kapelusze z pióropuszcami”²⁶³.

W 1988 roku, w 50-tą rocznicę kanonizacji świętego Andrzeja Boboli rozpoczęto w Czechowicach budowę nowego kościoła dedykowanego męczennikowi. W niej przechowywana jest trumienka zawierająca żebro męczennika.

Fot. 56. Relikwiarz zawierający żebro świętego Andrzeja Boboli
w Czechowicach-Dziedzicach
źródło: zdjęcie własne

Wierni gromadzą się w kościele świętego Andrzeja Boboli każdego 16 dnia miesiąca o godz. 18.00 na nabożeństwo ku czci swojego Patrona. Warto nadmienić, że 14 listopada 1999 roku, święty Andrzej Bobola został ogłoszony patronem miasta

²⁶³ W. Koszyk, *Parafia św. Andrzeja Boboli w Czechowicach – Dziedzicach*, <https://bobola.jezuici.pl/parafia/dzieje-parafii/> [dostęp: 17.02.2022].

Czechowice-Dziedzice, a od 26 czerwca 2001 roku radni tego miasta, ustanawiając herb i flagę miasta, umieścili na nich postać świętego.

Fot. 57. Herb Czechowic-Dziedzic²⁶⁴

Ostatnim punktem peregrynacji relikwii Świętego Andrzeja Boboli na terenach obecnej diecezji bielsko-żywieckiej był Oświęcim²⁶⁵. Także tam wizyta relikwii przerozdziła się w jedną z największych manifestacji religijno-patriotycznych, jako że w uroczystościach wzięło udział ok 20'000 ludzi, przy czym sam Oświęcim liczył jedynie 14'000 z czego połowę stanowili żydzi²⁶⁶. Liturgię przy relikwii sprawowano w dwóch miejscach: najpierw w kościele parafialnym Wniebowzięcia NMP, a następnie w kościele salezjańskim Matki Bożej Wspomożenia Wiernych.

W wymienionych parafiach zachowały się archiwalne zdjęcia. W Internecie dostępny jest również film dokumentalny nakręcony przez Polską Agencję Telegraficzną *Za Wiarę i Ojczyznę. Reportaż filmowy z uroczystości sprowadzenia do kraju relikwii*

²⁶⁴ Oficjalna strona Urzędu Miejskiego: <https://www.czechowice-dziedzice.pl/> [dostęp: 17.02.2022].

²⁶⁵ Por. K. Kolendo-Korczak, *Bobolana 1938 – oprawa uroczystości związanych ze sprowadzeniem do Warszawy relikwii św. Andrzeja Boboli*, w: *Rocznik Historii Sztuki*, tom XLV, s. 187 – 196.

²⁶⁶ Zob. B. Kwiecień, *Oświęcim. Przybycie relikwii św. Andrzeja Boboli było największym wydarzeniem w przedwojennej historii miasta*, <https://gazetakrakowska.pl/oswiecim-przybycie-relikwii-sw-andrzeja-boboli-bylo-najwiekszym-wydarzeniem-w-przedwojennej-historii-miasta-zdjecia-archiwalne/ar/13250374> [dostęp: 18.02.2022].

*świętego Andrzeja Boboli*²⁶⁷. Film zawiera relację z Zebrzydowic, Czechowic-Dziedzic, Oświęcimia, Libiąża, Krakowa oraz Warszawy.

Kult relikwii świętego Andrzeja Boboli jest nadal żywy w diecezji bielsko-żywieckiej. W kwestionariuszu ankietowym ks. Marian Frelich – proboszcz parafii NMP Królowej Polski w Czechowicach-Dziedzicach zaznaczył, że raz w roku odbywa się procesja z relikwiarzem świętego Andrzeja Boboli z klasztoru do parafii Matki Bożej Królowej Polski w Czechowicach Dziedzicach. Należy zauważyć, że w diecezji działają także grupy modlitewne przyzywające wstawiennictwa świętego Andrzeja Boboli. Taką grupą jest choćby męska wspólnota *Wojownicy Maryi*, która organizuje modlitwy w intencji Ojczyzny właśnie przy relikwiach świętego Andrzeja Boboli. W statucie wspólnoty można przeczytać, że: „Wojownicy Maryi - to maryjny ruch katolicki, zwany dalej Ruchem, który zawiązał się podczas odbywających się cyklicznie otwartych spotkań formacyjnych dla mężczyzn organizowanych przez Salezjanów Księdza Bosko w Łądzie n. Wartą, działający w ramach Kościoła rzymskokatolickiego, którego celem jest formowanie mężczyzn, aby ci przez modlitwę, przykład i świadectwo wiary, uświęcenie siebie i swoich rodzin, realizowali powołanie, którym obdarzył ich Pan Bóg oraz pragnęli rozszerzać nabożeństwo ku czci Niepokalanej Dziewicy Maryi”²⁶⁸.

²⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=km6cuHOWCYU&t=74s> [dostęp: 18.02.2022].

²⁶⁸ *Statut ruchu katolickiego Wojownicy Maryi*, http://www.wojownicymaryi.pl/uploads/5/4/3/5/54353317/statut_wm_-_zatwierdzony_3.09.20.pdf [dostęp: 19.02.2022].

Fot. 58. Plakat informujący o nabożeństwie przy relikwiach świętego Andrzeja²⁶⁹

Peregrynacja powracających do Polski relikwii świętego Andrzeja Boboli przyczyniła się do pogłębienia więzi i ożywienia ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia. Liturgie sprawowane w obecności relikwii świętego zgromadziły wówczas rzesze wiernych Podbeskidzia i przyczyniły się do integracji życia narodowego z życiem religijnym. Jak pokazuje przykład Zebrzydowic, Czechowic czy Oświęcimia, integracja ta trwa również współcześnie.

²⁶⁹ Zob. <https://www.facebook.com/WojownicyMaryiHarmeze/photos/gm.425907675946457/699220941461351> [dostęp:19.02.2022].

5.2. Oddziaływanie kultu relikwii w dziedzinie formacji religijno-patriotycznej

Niezależnie od przynależności do stanu świeckiego czy duchownego, każdy chrześcijanin jest powołany do postępowania drogą ku świętości. To permanentne formowanie człowieka rozgrywa się na różnych płaszczyznach i może być rozpatrywane w różnych kategoriach, wśród których wymienia się m.in. formację ludzką, formację duchową, formację intelektualną czy formację apostolską. Jak zauważa ksiądz Krzysztof Stanibuła: „Chrześcijańska formacja obejmuje całe życie człowieka, który jest zarówno podmiotem jak i przedmiotem tej formacji (...) Wzrastanie w człowieczeństwie wiąże się ze świadomością tego, kim się jest oraz kim się być powinno. Dopiero wówczas, gdy się dobrze rozumie, kim jest człowiek oraz jaki jest ostateczny cel jego życia, można, poprzez formację, ten cel osiągnąć”²⁷⁰.

Podstawowym środowiskiem formacji jest rodzina. To do rodziców należy obowiązek przekazywania wartości oraz pomagania dzieciom rozwijaniu przejętych od rodziców wzorców. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis* Soboru Watykańskiego II przypomina, że: „Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców. To zadanie wychowawcze jest tak wielkiej wagi, że jego ewentualny brak z trudnością dałby się zastąpić” (DCHW 3).

W tym zadaniu pomocniczą rolę pełnią szkoła oraz Kościół. Szkoła jest instytucją społeczną, która nie tylko realnie wpływa na kształtowanie osobowości swoich wychowanków, ale równocześnie, wspomagając wychowawczą rolę rodziny, jest powołana do tego, by wykształciła w uczniach postawę altruistyczną, co w przyszłości da społeczeństwu obywateli zwalczających postawy egoistyczne²⁷¹. Kościół zaś, który w imieniu Chrystusa spełnia funkcję wychowawcy, dzięki Boskiemu autorytetowi w sprawach

²⁷⁰ K. Stanibuła, *Chrześcijańska formacja ku dojrzałości chrześcijańskiej*, Lublin 2016, s. 23.

²⁷¹ Zob. M. Pilich, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*. Warszawa 2012, s. 29.

wiary i moralności staje się realnym środowiskiem formacji postawy religijnej. Stąd w *Orędziu na Światowy Dzień Pokoju* papież Benedykt XVI pisał: „wychowanie religijne jest skutecznym sposobem uczenia nowych pokoleń uznawania w drugim człowieku brata i siostry, z którymi należy razem być w drodze i współpracować, ażeby wszyscy czuli się żywymi członkami jednej rodziny ludzkiej, z której nikt nie powinien być wykluczony. Rodzina oparta na małżeństwie, wyrażająca ścisły i komplementarny związek mężczyzny i kobiety, stanowi w tej sytuacji pierwszą szkołę, w której wychowują się oraz rozwijają pod względem społecznym, kulturalnym, moralnym i duchowym dzieci, które powinny zawsze znajdować w ojcu i matce pierwszych świadków życia nastawionego na poszukiwanie prawdy i miłości Bożej. Rodzice powinni zawsze mieć możliwość przekazywania dzieciom w sposób wolny, bez przymusu i odpowiedzialnie własnego dziedzictwa wiary, wartości i kultury. Rodzina, pierwsza komórka społeczności ludzkiej jest podstawowym środowiskiem wychowania do harmonijnych relacji na wszystkich poziomach ludzkiego współżycia, jako naród i na płaszczyźnie międzynarodowej. Tą drogą należy podążać, w sposób mądry, aby budować trwałą i solidarną tkankę społeczną, aby przygotowywać młodych ludzi do odpowiedzialnego podejmowania swoich zadań w życiu, w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia i pokoju”²⁷².

Tak prowadzona formacja prowadzi równocześnie do formacji patriotycznej i obywatelskiej, gdyż rodzi się ona na gruncie tradycji i kultury danej społeczności, co wyraża się poprzez miłość do Ojczyzny. Stąd *Katechizm Kościoła katolickiego* opierając się na czwartym przykazaniu Dekalogu naucza, że: „miłość ojczyzny i służba dla niej wynika z obowiązku wdzięczności i porządku miłości” (KKK 2239). Należy jednak zauważyć, że patriotyzm nie jest wartością absolutną. W dokumencie *Chrześcijański kształt patriotyzmu* Konferencja Episkopatu Polski przypomina, że: „Kościół nauczał zawsze, że patriotyzm jest obowiązkiem i wiąże go z nakazem czwartego przykazania Bożego. Zarazem jednak dla uczniów Chrystusa miłość ojczyzny – jako forma miłości bliźniego – będąc wielką wartością, nie jest jednak wartością absolutną. Dla chrześcijanina, służba ziemskiej ojczyźnie, podobnie jak miłość własnej rodziny, pozostaje zawsze etapem na drodze do ojczyzny niebieskiej, która dzięki nieskończonej miłości Boga

²⁷² Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 r. Wolność religijna drogą do pokoju*, w: *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie), 32 (2011), nr 1 (329), s. 5 – 6.

obejmuje wszystkie ludy i narody na ziemi. Miłość własnej ojczyzny jest zatem konkretyzacją uniwersalnego nakazu miłości Boga i człowieka”²⁷³.

Kult relikwii oddziałuje na formację religijno-patriotyczną wszędzie tam, gdzie stawia się wiernym za wzór postawy i normy społeczne wypracowane przez świętych i błogosławionych, zaś bliskość ich relikwii może pomagać w interioryzacji poznanych prawd. Jak zauważa ojciec Marek Fiałkowski: „Obserwowane dziś w Polsce zainteresowanie historią Polski i patriotyzmem, widoczne także wśród ludzi młodych, jest okazją do odkrywania chrześcijańskiej wiary, która przez wieki inspirowała polską kulturę. Można zatem potraktować to jako swoiste przedpole ewangelizacji, gdzie osoby dystansujące się od wiary nierzadko spotykają bohaterów narodowych, którzy równocześnie są dla nich świadkami wiary w Chrystusa, prowokującymi do stawiania pytań o sens ludzkiej egzystencji, powołanie człowieka i cel jego życia. Z kolei dla osób wierzących takie doświadczenie umacnia ich wybór i pobudza do jeszcze gorliwszego naśladowania Chrystusa”²⁷⁴.

Niestety w diecezji bielsko-żywieckiej kult relikwii nie pełni znaczącej roli w oddziaływaniu na formację religijno-patriotyczną. W odpowiedzi na pytanie kwestionariusza dotyczące nabożeństw prowadzonych w obecności relikwii, aż 56 księży proboszczów zanotowało brak takowych nabożeństw w ich parafiach. Należy dodać, że tylko w 20 spośród 144 parafii, które zwróciły wypełniony kwestionariusz, nie ma relikwii świętych lub błogosławionych. Wydaje się, że te 36 parafii, które są w posiadaniu relikwii, nie wykorzystuje powierzonego im duchowego potencjału. W pozostałych 88 parafiach nabożeństwa z uczczeniem relikwii są sprawowane z różną częstotliwością, którą prezentuje poniższa tabela.

²⁷³ Konferencja Episkopatu Polski, *Chrześcijański kształt patriotyzmu. Dokument Konferencji Episkopatu Polski przygotowany przez Radę ds. Społecznych*, https://episkopat.pl/chrzescijanski-ksztalt-patriotyzmu-dokument-konferencji-episkopatu-polski-przygotowany-przez-rade-ds-spolecznych/#_ftn2 [dostęp: 26.02.2022].

²⁷⁴ M. Fiałkowski, *Patriotyzm wyzwaniem dla Kościoła w Polsce. Na marginesie dokumentu „Chrześcijański kształt patriotyzmu”*, w: *Roczniki Teologiczne*, t. LXV, zeszyt 6, Lublin 2018, s. 108.

Częstotliwość sprawowanego nabożeństwa	Termin nabożeństwa	Święci, których relikwie czczone są w czasie nabożeństwa	Ilość parafii
raz w miesiącu	I czwartek	święty Stanisław	2 parafie
		święty Jan Paweł II	1 parafia
		Święty Pio	
		błogosławiony Jerzy Popiełuszko	
		błogosławiony Władysław Bukowiński	
	I piątek	święta Małgorzata Alacoque	1 parafia
		błogosławiona Maria Merkert	
	I sobota	święty Franciszek z Asyżu	1 parafia
		święty Jan Paweł II	
		święty Maksymilian	
	III piątek	święta Faustyna	15 parafii
		święty Jan Paweł II	5 parafii
		co miesiąc relikwie innego świętego	1 parafia (Leśna)
	IV piątek	święty Pio	1 parafia
	13 dzień miesiąca	Dzieci Fatimskie (święci Franciszek i Hiacynta)	4 parafie
	14 dzień miesiąca	święty Maksymilian	1 parafia
	16 dzień miesiąca	święty Jan Paweł II	6 parafii
	18 dzień miesiąca	błogosławiona Karolina Kózkówna	1 parafia
	19 dzień miesiąca	błogosławiony Jerzy Popiełuszko	1 parafia
	22 dzień Miesiąca	święty Jan Paweł II	3 parafie
święta Rita		1 parafia	

	24 dzień miesiąca	błogosławiona Celina Borzęcka	1 parafia
	25 dzień miesiąca	święty Urban	1 parafia
raz w tygodniu	poniedziałek	święta Faustyna	1 parafia
		święty Mikołaj	
	wtorek	święty Antoni	1 parafia
		święta Jadwiga	
		święty Józef Bilczewski	
		święty Karol Boromeusz	
		święty Stanisław	
		święty Melchior	
	czwartek	święty Andrzej Bobola	1 parafia
		święta Barbara	
	piątek	święta Edyta Stein	1 parafia
		święta Faustyna	
		święty Jan Paweł II	
	brak wskazanego dnia tygodnia	święty Charbel	1 parafia
		święty Jan Kanty	
święty Jozafat			
święty Maksymilian			
błogosławiony Bronisław Markiewicz			

Tab. 18. Nabożeństwa sprawowane z relikwiami świętych i błogosławionych w parafiach diecezji bielsko-żywieckiej

Należy dodać, że w czasie Wielkiego Postu 5 parafii odprawia nabożeństwo Drogi Krzyżowej a 7 parafii nabożeństwo Gorzkich Żali przy relikwiach Krzyża Świętego.

Tylko 3 parafie, które posiadają relikwie, nie udostępniają ich wiernym. Aż 102 księży proboszczów napisało w ankiecie, że relikwie są udostępniane w czasie nabożeństw, a w 16 parafiach są wyeksponowane w kościele. Tylko w 2 parafiach

relikwie są wypożyczane wiernym do domu, a w 1 parafii trwa peregrynacja relikwii po domach parafian. Pełne zestawienie prezentuje poniższa tabela.

Sposób udostępniania wiernym relikwii	Ilość parafii
w czasie nabożeństwa	102
wystawione w kościele	16
nie są udostępniane	3
w klęczniku	3
w czasie procesji	2
wypożyczanie do domu	2
wystawiane na 1 listopada	1
peregrynacja	1
w kaplicy adoracji	1

Tab. 19. Sposób udostępniania relikwii świętych i błogosławionych wiernym diecezji bielsko-żywieckiej

Kwestionariusz ankiety zawierał również pytanie o to, czy w parafii czci się w sposób szczególny patrona (lub patronów) związanego z tytułem kościoła, bądź z tytułem samej parafii (odpusty, specjalne nabożeństwa, informacje o świętym zamieszczone w gablocie parafialnej). Niestety informacje od księży proboszczów ograniczyły się jedynie do jednowyrazowych odpowiedzi. Żadna z odpowiedzi kwestionariusza nie została rozbudowana. Aż 34 księży proboszczów odpowiedziało, że w ich parafiach nie czci się w sposób szczególny patrona związanego z tytułem kościoła.

Należy zauważyć, że są parafie, które więcej niż inne podejmują trud formacji religijno-patriotycznej swoich wiernych. Na uwagę zasługuje np. parafia świętego Klemensa w Ustroniu, która od 8 do 14 listopada 2021 roku po raz 20 zorganizowała *Dni Klemensowskie* pod hasłem zaczerpniętym z Listu świętego Klemensa „bądźmy dobrzy jedni dla drugich, naśladować współczucie i łagodność naszego Stwórcy”, na które składały się wykłady o tematyce religijnej, wernisaż malarstwa, koncert i eucharystia²⁷⁵. Idea

²⁷⁵ Zob. <https://wkrotce.ox.pl/wydarzenie/xx-dni-klemensowe1,34117> [dostęp: 26.02.2022].

powstania *Dni Klemensowskich* zrodziła się w 1997 roku w czasie obchodów 550-lecia istnienia parafii²⁷⁶.

Uwagę należy zwrócić również na parafię świętej Barbary w Strumieniu. Tam na formację religijno-patriotyczną wpływa kult patronki, który nieprzerwanie trwa od 1495 roku, a „nabożeństwa wokół łaskami słynącego obrazu i relikwii świętej, działalność Bractwa św. Barbary oraz organizowanie od 2006 r. misteriów religijnych przyczyniły się do przyznania w 2009 r. kościołowi w Strumieniu tytułu Diecezjalnego Sanktuarium Świętej Barbary”²⁷⁷. W parafii działa muzeum poświęcone świętej Barbarze, a w kościele odgrywany jest również hejnał ku czci patronki.

Warto zwrócić również uwagę na parafię Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Bestwinie, tam w 2012 roku przeprowadzono rekolekcje wielkopostne przy relikwiach świętej Małgorzaty Marii Alacoque.

Pełne zestawienie udzielonych przez księży proboszczów odpowiedzi dotyczących form oddawania czci patronom parafii zawiera poniższa tabela.

Formy oddawania czci patronowi kościoła	Ilość parafii
odpust parafialny	62
nowenna cotygodniowa	31
nowenna raz w miesiącu	15
gabloty	7
nowenna przed odpustem	6
strona internetowa	5
gazetka parafialna	4
foldery i książki	3
nabożeństwo w rocznica kanonizacji	2
czytanie <i>Dzienniczka</i> świętej Faustyny	1
czytanie Listów Pawłowych przed mszą niedzielą	1
hejnał	1

²⁷⁶ W. Suchta, *Rok św. Klemensa*, w: *Gazeta Ustrońska*, nr 47 (380) z 26 listopada 1998 r., s. 4.

²⁷⁷ <http://strumien.duszpasterstwa.bielsko.pl/historia-parafii/> [dostęp: 26.02.2022].

muzeum	1
procesja wokół kościoła	1
przywilej odpustów	1
symposium	1
sztandar	1

Tab. 20. Formy czci oddawanej patronom parafii diecezji bielsko-żywieckiej

Nadesłane przez księży proboszczów opisy przebiegu nabożeństw związanych z kultem relikwii charakteryzuje duże podobieństwo. Składają się na nie następujące elementy: Eucharystia, litania ku czci świętego lub koronka do Bożego Miłosierdzia lub modlitwa różańcowa oraz uczczenie relikwii przez ucałowanie lub dotknięcie relikwiarza.

Chociaż w diecezji bielsko-żywieckiej kult relikwii ma niewielkie oddziaływanie na formację religijno-patriotyczną, to można stwierdzić, że są parafie, w których stawia się wiernym za wzór postawy i normy społeczne wypracowane przez świętych i błogosławionych, a możliwość uczczenia ich relikwii pomaga wiernym w interioryzacji poznanych prawd.

5.3. Kult relikwii w eschatologicznym ukierunkowaniu społeczności i wspólnot doczesnych

Noszone w człowieku pragnienie nieśmiertelności i życia wiecznego, choć zaspokojone w postawie religijnej, ciągle stawia na nowo pytania dotyczące przyszłości. Pytania te nasiliły się szczególnie w czasie, kiedy powstawała niniejsza praca. Trwająca przez dwa lata pandemia SARS-CoV-2, początkowe ograniczenia w możliwości sprawowania sakramentów, pozbawienie umierających możliwości odprawienia spowiedzi i przyjęcia wiatyku, a następnie miesiącami trwające działania wojenne w Ukrainie dla wielu ludzi stały się powodem do pogłębionej refleksji nad sensem życia, przemijaniem

i wiecznością²⁷⁸. Przesunięcie akcentu z eschatologii rozumianej jako miejsca wiecznej szczęśliwości ku eschatologii rozumianej jako spotkanie z Bogiem w wieczności, które nastąpiło w XX wieku, pomaga członkom społeczności wspólnot doczesnych w odkryciu, że wizja uszczęśliwiająca jest celem każdego chrześcijańskiego powołania, a kontakt z relikwiami świętych, którzy doświadczyli już wizji uszczęśliwiającej, staje się odpowiednią ku temu drogą²⁷⁹.

Ilość relikwii i rozmieszczenie ich na terenie diecezji bielsko-żywieckiej, rodzi nadzieję, że wierni mogą owocnie rozwijać swoją więź ze świętymi. Pomimo posiadania relikwii w parafii aż 38 księży proboszczów zadeklarowało w wypełnionym kwestionariuszu, że w najbliższym czasie ma zamiar zwrócić się z prośbą o przekazanie kolejnych relikwii świętych i błogosławionych dla swoich parafii. Co ciekawe, aż jedenastu proboszczów zadeklarowało chęć pozyskania relikwii świętego Jana Pawła II, trzech – błogosławionego Jerzego Popiełuszki oraz po dwóch – świętej Rity oraz świętego Charbela.

Zgłębiając temat kultu relikwii oraz jego wpływu na eschatologiczne ukierunkowanie społeczności i wspólnot doczesnych, nie sposób nie wspomnieć o miejscu wyjątkowym na mapie diecezji bielsko-żywieckiej. Diecezja bielsko-żywiecka jest bowiem naznaczona miejscem kaźni ponad miliona istnień ludzkich; to na jej terenie znajduje się *Miejsce Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau: były niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady*.

Chociaż przez długi czas liczba ofiar Auschwitz była przedmiotem dyskusji, obecnie historycy zajmujący się nazistowskimi zbrodniami szacują liczbę ofiar na od 1 do 1,5 miliona ludzi. Większość z nich czyli około od 1 do 1,35 miliona stanowili Żydzi, między 70 a 75 tysięcy stanowili Polacy, około 20 tysięcy stanowili Romowie, między 10 a 15 tysięcy stanowili więźniowie radzieccy oraz między 10 a 15 tysięcy więźniowie innych narodowości²⁸⁰.

²⁷⁸ Por. C. Smuniewski, *Bóg – Człowiek – Komunia. Eschatologiczne ukierunkowanie komunii eucharystycznej w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2011, s. 13 – 19.

²⁷⁹ Zob. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Aktualne problemy eschatologii*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1990_problemi-attuali-escatologia_pl.html [dostęp: 24.03.2022].

²⁸⁰ Zob. <http://www.auschwitz.org/historia/zaglada/liczba-ofiar/> [dostęp: 26.03.2022].

I chociaż większość kanonizowanych i beatyfikowanych męczenników nazistowskiego terroru stanowią ofiary *Konzentrationslager Dachau* – niemieckiego obozu koncentracyjnego, założonego wiosną 1933 na obrzeżach miasta Dachau – to jednak także w Auschwitz dokonało się życie dwojga świętych oraz piętnastorga błogosławionych. Ich sylwetki oraz drogę do świętości w 2006 roku przedstawił Ryszard Szwoch w książce *Z Auschwitz do nieba. Święci i błogosławieni*²⁸¹. Nie jest to jednak lista zamknięta, gdyż 21 maja 2018 roku papież Franciszek podpisał dekret o heroicznosci cnót kolejnej z ofiar Auschwitz – Marii Cecylii Ausch²⁸², a do beatyfikacji męczenników już według *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku nie był wymagany cud, jeśli męczeństwo było w sposób oczywisty udowodnione. Powyższa zasada została również potwierdzona w późniejszym prawodawstwie dotyczącym procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych²⁸³.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie dotyczące kanonizowanych oraz beatyfikowanych męczenników z KL *Auschwitz-Birkenau*.

Święci			
Męczennik	Data przybycia do obozu	Numer więźniarski	Data śmierci
Kolbe Rajmund Maksymilian	29.05.1941	16670	14.08.1941 Po dwóch tygodniach pobytu w celi głodowej nr 18 w Bloku Śmierci, zabity zastrzykiem fenolu przez Hansa Bocka – pełniącego funkcję starszego bloku w szpitalu więźniarskim.

²⁸¹ R. Szwoch, *Z Auschwitz do nieba. Święci i błogosławieni*, Pelplin 2006.

²⁸² Zob. <http://www.causesanti.va/it/venerabili/angela-maria-del-cuore-di-gesu-al-secolo-maria-cecilia-ausch.html> [dostęp:26.03.2022].

²⁸³ Por. M. Bukowski, *Rola cudów w procesie kanonizacyjnym*, w: *Studia Gdańskie* (red. A. Świeżyński), t. XXIV, Gdańsk Oliwa 2009, s. 211 – 231.

Stein Edith	09.08.1942	-	09.08.1942 Zagazowana ze swoją siostrą Rosą w KL Auschwitz-Birkenau.
-------------	------------	---	---

Błogosławieni

Bajewski Jan	06.04.1941	12764	03.05.1941
Bartosik Ludwik	06.04.1941	12832	13.12.1941

Dańkowski Piotr	15.12.1941	24529	08.04.1942
-----------------	------------	-------	------------

Ducki Feliks	04.09.1941	20364	11.04.1942
--------------	------------	-------	------------

Faron Celestyna	06.01.1943	27989	10.04.1944
Jankowski Józef	29.05.1941	16895	16.10.1941
			
Kopliński Wojciech	04.09.1941	20376	16.10.1941
			
Kowalski Józef	26.06.1941	17350	04.07.1942
			
Nierychlewski Wojciech	10.01.1942	25468	07.02.1942
Sitko Roman	27.08.1942	61908	12.10.1942
Staszewska Helena	09.03.1943	38102	27.07.1943
Strzelecki Bolesław	05.04.1941	13002	02.05.1941

Sykulski Kazimierz	24.10.1941	21962	11.12.1941
			
Trojanowski Stanisław	09.01.1942	25431	28.02.1942
			
Żukowski Piotr	09.01.1942	25447	10.04.1942
			

Tab. 21. Ofiary Auschwitz wyniesione do chwały ołtarzy²⁸⁴

Wśród kanonizowanych i beatyfikowanych ofiar Auschwitz nie ma osób świeckich. Do ich grona należy czterech księży diecezjalnych, siedmiu ojców zakonnych, trzech braci zakonnych oraz trzy siostry zakonne. Tylko dwoje spośród wymienionych przeżyło w obozie dłużej niż rok: ksiądz Józef Kowalski oraz siostra Katarzyna Celestyna

²⁸⁴ Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Tabela sporządzona przy pomocy internetowej bazy danych na temat więźniów Auschwitz stąd podano imiona zamieszczone w zbiorze danych. Wyszukiwarka zamieszczonej pod adresem: <http://www.auschwitz.org/muzeum/informacja-owiezniach/> [dostęp:28.03.2022].

Faron. Najkrócej przeżyła w obozie siostra Teresa Benedykta od Krzyża (Edith Stein) – zginęła w komorze gazowej w dniu przybycia do KL Auschwitz.

W rozpatrywaniu eschatologicznego ukierunkowania społeczności i wspólnot doczesnych należy szczególną uwagę zwrócić na postać wspomnianego już we wcześniejszych rozdziałach świętego Maksymiliana Kolbe oraz świętej Teresy Benedykty od Krzyża – Edyty Stein. Postacie błogosławionych męczenników obozu zostaną pominięte, ze względu na to, że w żadnej parafii w diecezji nie ma kultu ich relikwii.

Edyta Stein pochodziła z żydowskiej rodziny, urodziła się 12 października 1891 roku we Wrocławiu. Była najmłodsza z jedenaściorga dzieci Siegfrieda i Augusty Stein. Pomimo głębokiej pobożności rodziny już w wieku 14 lat Edyta zadeklarowała się jako ateistka²⁸⁵. Od 1911 roku rozpoczęła studia na Uniwersytecie Wrocławskim, które kontynuowała przez dwa lata pod kierunkiem Edmunda Husserla na Uniwersytecie w Getyndze. Tam poznała również Romana Ingardena. Podczas I wojny światowej podjęła się roli sanitariuszki Czerwonego Krzyża w austriackim szpitalu na Morawach. Po 6 miesiącach wróciła do Wrocławia, gdzie zaczęła uczyć łaciny w szkole im. Wiktorii (obecnie Liceum Ogólnokształcące nr 1 przy ul. Poniatowskiego) równocześnie przygotowując rozprawę doktorską z fenomenologii. W 1916 roku zdała egzamin doktorski i została asystentką Edmunda Husserla na Uniwersytecie we Fryburgu. Tam zaznała się z chrześcijańską etyką w ujęciu Maxa Schelera. Następnie wstąpiła do Niemieckiej Partii Demokratycznej²⁸⁶, by ubiegać się o prawa kobiet. Po śmierci znajomego – Adolfa Reinacha – popadła w apatię i rozterki duchowe. Podbudowana postawą wdowy po Adolfie zaczęła przeżywać nawrócenie. Podczas wakacji, które spędzała w domu przyjaciółki Hedwig Conrad-Martius, zapoznała się z dziełami świętej Teresy od Jezusa i odkryła, że chrześcijaństwo jest prawdą, której chce poświęcić swoje życie. W 1922 roku Edyta przyjęła chrzest i stopniowo podjęła decyzję o wstąpieniu do zakonu karmelitańskiego. Jak zauważa ksiądz Andrzej Pryba: „Odtąd wiara i relacja z Bogiem osobowym stały się centrum jej życia, a także towarzyszyły wszystkim jej pismom”²⁸⁷. Decyzje Edyty

²⁸⁵ Zob. J. Gorczyca, *Edyta STEIN*, w: *Wielcy Ludzie Kościoła*, Kraków 2003.

²⁸⁶ Zob. A. Rybińska, *Sufrażystka Edyta Stein (1891–1942) – w kontekście pierwszej fali feminizmu*, w: *Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku* (red. J. Kita), t. XX, Łódź 2018, s. 103 – 117.

²⁸⁷ A. Pryba, *Edith Stein – „Great Daughter of Israel and Carmel”*. *Searching for the Truth Every Day*, w: „The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies

wywołały bunt ze strony rodziny, zwłaszcza matki – praktykującej żydówki. Po dojściu Hitlera do władzy w 1933 roku i wprowadzeniu zakazu pracy Żydów w instytucjach państwowych, kobieta postanawia zrealizować wcześniejsze pragnienie wstąpienia do karmelu²⁸⁸. 14 października 1933 roku mimo sprzeciwu rodziny wstąpiła do klasztoru sióstr karmelitanek w Kolonii, gdzie po sześciu miesiącach przyjęła imię zakonne Teresa Benedykta od Krzyża. W liście do Gertrudy von Le Fort Edyta pisała: „Kochana Gertrudo von Le Fort, bardzo się ucieszyłam Pani listem. W tych ciężkich, ostatnich dniach wiele ukojenia przyniosły mi słowa ludzi rozumiejących moją drogę – w przeciwieństwie do wielkiego cierpienia, jakie tu musiałam zadać i teraz codziennie je przeżywać. Prawda, że pomoże mi Pani w modlitwie za Matkę – o siłę dla niej, by zniosła pożegnanie i rozstanie ze mną, a także o światło, aby je zrozumiała. Często myślałam, że byłoby dobrze, gdyby Pani mogła poznać moją Matkę”²⁸⁹. Do klasztoru w Kolonii dołączyła do niej również starsza siostra Róża, która również przyjęła chrzest, chociaż nie została zakonnica. By uniknąć prześladowań ze strony władzy, 31 grudnia 1938 roku karmelitanki podjęły decyzję opuszczenia Kolonii i udania się do zakonu w holenderskim mieście Echt. 2 sierpnia 1942 roku wraz z Różą została aresztowana przez Gestapo i przez obozy przejściowe w Amersfoort i Westerbork została przewieziona do KL Auschwitz-Birkenau, gdzie ze swoją siostrą Różą zginęła w komorze gazowej 9 sierpnia 1942 roku²⁹⁰.

Edyta Stein – Teresa Benedykta od Krzyża – została beatyfikowana 1 maja 1987 roku w Kolonii i kanonizowana 11 października 1998 roku w Rzymie przez papieża Jana Pawła II. Także papież Jan Paweł II 1 października 1999 roku ogłosił świętą Teresę Benedyktę od Krzyża Współpatronką Europy. W *Liście Apostolskim „motu proprio” ogłaszającym świętą Brygidę Szwedzką, świętą Katarzynę ze Sieny, świętą Teresę Benedyktę od Krzyża Współpatronkami Europy* papież pisał: „Teresa Benedykta od Krzyża, niedawno kanonizowana, nie tylko związana była z różnymi krajami Europy, ale całym swoim życiem – jako myślicielka, mistyczka i męczenniczka – przerzuciła jak gdyby

Inspired by Pope John Paul II”, 5 (2015), nr 1, s. 95. „From then on, faith and a relationship with the personal God became the center of her life as well as accompanying all her writing”.

²⁸⁸ Zob. J. I. Adamska, *Błogosławiona Edyta Stein*, Kraków 1988.

²⁸⁹ E. Stein, *Do Gertrudy von Le Fort*, w: E. Stein, *Pisma*, t. II, Kraków 1982, s. 195 – 196.

²⁹⁰ Zob. M. A. Neyer, *Edyta Stein. Dokumenty i Fotografie*, Kraków 1987.

most między swoim żydowskim pochodzeniem a wiarą w Chrystusa, prowadząc z niezawodną intuicją dialog ze współczesną myślą filozoficzną, a na koniec stając się przez męczeństwo – w obliczu straszliwej hańby Shoah – rzeczniką racji Boga i człowieka. Stała się w ten sposób symbolem przemian dokonujących się w człowieku, kulturze i religii, w których kryje się sam zarodek tragedii i nadziei kontynentu europejskiego (...) Ogłosić dzisiaj świętą Edytę Stein Współpatronką Europy znaczy wznieść nad starym kontynentem sztandar szacunku, tolerancji i otwartości, wzywający wszystkich ludzi, aby się wzajemnie rozumieli i akceptowali, niezależnie od różnic etnicznych, kulturowych i religijnych, oraz by starali się budować społeczeństwo prawdziwie braterskie²⁹¹.

Relikwie świętej Edyty Stein – Teresy Benedykty od Krzyża znajdują się w dwóch parafiach: Najdroższej Krwi Pana Naszego Jezusa Chrystusa w Kętach Podlesiu oraz Matki Bożej Królowej Polski w Oświęcimiu Brzezince.

Fot. 59. Relikwiarz świętej Edyty Stein w Kętach Podlesiu

źródło: zdjęcie własne

W parafii w Kętach Podlesiu od 2009 roku istnieje piętnastoosobowa grupa członków Świeckiego Zakonu Karmelitów, która spotyka się dwa razy w miesiącu i promuje kult świętej w parafii.

²⁹¹ Jan Paweł II, *List Apostolski „motu proprio” ogłaszający świętą Brygidę Szwedzką, świętą Katarzynę ze Sieny, świętą Teresę Benedyktę od Krzyża Współpatronkami Europy*, Rzym 1999.

Parafia w Oświęcimiu Brzezince została erygowana w 1983 roku. Kościół bezpośrednio graniczy z terenami KL Auschwitz. Przed świątynią jest umieszczona tablica z tekstem w trzech językach: polskim, angielskim i niemieckim. „Budynek ten miał mieścić komendanturę obozu koncentracyjnego Birkenau, który zamierzano wyodrębnić z obozu Auschwitz i znacznie rozbudować. Zbliżający się front spowodował przerwanie prac budowlanych. Po wojnie obiekt był wykorzystywany do rozmaitych doraźnych celów i stopniowo poczęła mu grozić ruina. Jesienią roku 1982 władze gminne przekazały go Kościołowi. Obecnie – zachowując zasadniczo pierwotny wygląd zewnętrzny – mieści w sobie kościół parafialny parafii Brzezinka i ośrodek rekolekcyjny. Tak więc budowla ta miała służyć tym, którzy torturowali i zabijali, którzy gardzili i nienawidzili, którzy deptali krzyże, palili księgi święte Żydów i chrześcijan. Służy tym, którzy się modlą i uczą naśladować Tego, który z miłości poszedł na krzyż. Niech każdy, kto do niej wchodzi, pamięta o tych, którzy w tym obozie ginęli. Niech odpędza od siebie wszelkie pokusy pogardy i nienawiści. Niech pamięta o skazanym na zagładę narodzie żydowskim i o wszystkich tych, którzy mieli stać się „podludźmi”. Niech ta pamięć pobudza go do szacunku wobec każdego człowieka. Niech wzywa do budowania współpracy między ludźmi i narodami”²⁹².

Fot. 60. Kościół w Brzezince sąsiadujący z KL Auschwitz

źródło: zdjęcie własne

²⁹² Napis w trzech językach: polskim, angielskim i niemieckim przed kościołem w Brzezince.

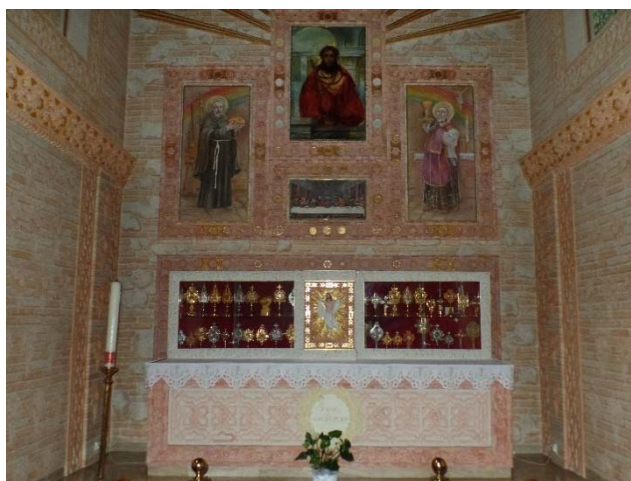
W parafii w Brzezince znajdują się relikwie tylko świętej Edyty Stein, gdyż jak zaznaczono w ankiecie, nie ma potrzeby kolejnych relikwii, bo parafia bezpośrednio sąsiaduje z ziemią męczeńską – byłym obozem i jest to miejsce śmierci męczennicy. Relikwie świętej Teresy Benedykty od Krzyża do Brzezinki przekazał i certyfikat autentyczności podpisał kardynał Joachim Meisner – arcybiskup Kolonii. Relikwiarz jest przechowywany w relikwiarium na ołtarzu bocznym. Nabożeństwo ku czci świętej jest odprawiane w każdy piątek o godzinie 18.30 i składa się z mszy świętej oraz oddania czci relikwiom.

Mogłoby się wydawać, że sąsiedztwo byłego obozu będzie mieć wyłącznie pozytywnie wpływ na eschatologiczne ukierunkowanie lokalnej społeczności, tymczasem dla wielu parafian jest ono również ogromnym utrudnieniem. Jak zauważa w wywiadzie reporter Marcin Kącki: „Wokół każdego miejsca pamięci tworzy się martwa strefa, a muzeum Auschwitz-Birkenau jest ogromne w swojej symbolice i obszarze, ta strefa ma kilkaset metrów. Na tym terenie nie wolno handlować, nie wolno uprawiać żadnej formy rozrywki, sportu. To wywołuje gniew i frustrację mieszkańców. Wielu z nich ma dość martyrologii, chcą iść do przodu, zostawić historię za sobą, móc rozwiesić to cholerne pranie za oknem. Ale nie mogą, bo nie znaleziono balansu między symbolem a życiem”²⁹³.

Z kolei wyjątkowo pozytywny wpływ na eschatologiczne ukierunkowanie lokalnej społeczności ma parafia Świętego brata Alberta w Ustroniu Zawodziu. Parafia została już wspomniana, gdyż posiada 45 relikwii w 43 relikwiarzach. Została erygowana 3 grudnia 2000 roku nie miała jednak swojej świątyni. Kościół został ufundowany i wybudowany przez mieszkańca Ustronia Adama Kędzierskiego. Na tablicach pamiątkowych w kościele znajdują się słowa „Świątynia Chrystusa Króla Wszechświata wzniesiona na chwałę Bożą jako votum błagalne o wyniesienie na ołtarze sługi Bożej Rozalii Celakówny oraz o wypełnienie jej misji przez naród Polski. W tej intencji ofiarodawcy i zarazem budowniczem kościoła pobłogosławił oraz kamień węgielny poświęcił ojciec święty Jan Paweł II w Rzymie 19 czerwca 2002 roku. Tablicę pobłogosławił papież Benedykt XVI w Rzymie 23 października 2005” oraz „Jezusowi Chrystusowi Królowi

²⁹³ E. Jankowska, *Marcin Kącki: Siedzieliśmy w jacuzzi, Marcin zapytał, jak się czuję. Odpowiedziałem, że jak esesman na urlopie*, w: <https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,152121,25961082,marcin-kacki-siedzieliśmy-w-jacuzzi-marcin-zapytał-jak-sie.html>, [dostęp: 05.04.2022].

Wszechświata w hołdzie oraz Jemu poddanej w wieczne panowanie parafii pod wezwaniem świętego brata Alberta w Ustroniu-Zawodziu ofiarujemy tę świątynię w kompletnym wystroju i pełnym wyposażeniu jak również figury – Chrystusa Króla, Matki Bożej Królowej Polski, świętego Jana Pawła II, błogosławionego kardynała Stefana Wyszyńskiego – postawione w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła. Adam i Magdalena Kędzierscy z dziećmi”²⁹⁴.

Fot. 61. Kaplica z relikwiami świętych i błogosławionych w kościele Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w Ustroniu-Zawodziu
źródło: zdjęcie własne

Świątynia wraz z kaplicą, w której przechowywane są relikwie, jest otwarta przez cały dzień, gdyż jest otoczona szpitalami i uzdrowiskami, których kuracjusze właśnie w pobliskim kościele szukają duchowego wsparcia i umocnienia w wierze. Świątynia nigdy nie jest pusta – zawsze można spotkać w niej modlących się kuracjuszy, którzy przyzwyczajają się również do orędownictwa świętych i błogosławionych, których relikwie są dokładnie opisane, ponumerowane i umieszczone w przeszklonych gablotach.

Kult relikwii mocno wpływa na eschatologiczne ukierunkowanie społeczności i wspólnot doczesnych. Jak pokazują jednak przykłady parafii w Brzezince oraz w Ustroniu-Zawodziu, czasem inaczej niż można by się spodziewać. Bezpośrednie sąsiedztwo byłego obozu śmierci zamiast motywować do pogłębionej modlitwy i dążenia do Boga, może stać się powodem frustracji i gniewu, jak w przypadku niektórych parafian

²⁹⁴ Napis umieszczony na tablicy pamiątkowej przed kościołem Chrystusa Króla Wszechświata w Ustroniu.

z Brzezinki; zaś choroba, konieczność rekonwalescencji, wizyty w sanatoriach mogą stać się okazją do przyzywania wstawiennictwa świętych i pogłębienia duchowej relacji z Bogiem jak w przypadku osób nawiedzających kościoł w Ustroniu-Zawodziu.

Można stwierdzić, że relikwie odgrywają rolę komunijną w pogłębianiu i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia. Relikwie zarówno dawniej jak i współcześnie bywają czynnikiem integracji życia narodowego z życiem religijnym, co pokazał choćby przykład kultu świętego Andrzeja Boboli na terenie diecezji bielsko-żywieckiej. Chociaż kult relikwii ma niewielkie oddziaływanie na formację religijno-patriotyczną, to można wskazać parafie, gdzie taka formacja z powodzeniem się odbywa. Z całą pewnością można stwierdzić, że kult relikwii może odgrywać ważną rolę w eschatologicznym ukierunkowaniu społeczności i wspólnot doczesnych – zarówno pozytywną, jak i negatywną.

Zakończenie

Kult relikwii zajmuje ważne miejsce w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej ludzi wierzących w Jezusa Chrystusa. Mają one niewątpliwie symboliczny charakter dla tych wszystkich, którzy odwołują się do rzeczywistości wiary. Można powiedzieć, że stanowią one wyraz określonej identyfikacji religijnej, zaś doświadczenie religijne indywidualne i zbiorowe związane jest mocno z ich kultem.

W związku z tym istniała potrzeba dokonania przeglądu posiadanych relikwii przez poszczególne parafie diecezji bielsko-żywieckiej zarówno na przestrzeni historii przed jej utworzeniem, jak i po jej utworzeniu. Należy jednak zaznaczyć, że wspomniana diecezja powstała 25 marca 1992 roku, a zatem minęło już 30 lat odkąd papież Jan Paweł II dokonał reorganizacji struktur kościelnych w Polsce, tworząc m.in. diecezję bielsko-żywiecką.

Ojciec Święty, wyodrębniając tereny nowej diecezji, niejako połączył ze sobą różne światy. Zupełnie odmienne tradycje kulturowe, historyczne i religijne spotkały się ze sobą, tworząc nową jakość życia religijnego mieszkańców regionu potocznie określanego mianem Podbeskidzia. Wydaje się, że 30 lat to odpowiedni czas do podjęcia pogłębionej refleksji nad poszczególnymi zagadnieniami dotyczącymi funkcjonowania stosunkowo młodej jeszcze diecezji.

Przez wieki kult relikwii z jednej strony stanowił ważny aspekt pobożności katolików, a z drugiej stawał się kością niezgody między poszczególnymi odłamami chrześcijaństwa i innymi religiami. Po przeprowadzeniu badań różnice te stają się wyraźnie zauważalne w odniesieniu do poszczególnych części diecezji bielsko-żywieckiej, stąd w rozdziale pierwszym zaprezentowano miejsce i rolę kultu relikwii w pogłębianiu pobożności osobistej i wspólnotowej.

Współcześnie często podnoszone są głosy, że kult relikwii jest jedynie przebrzmiałą formą pobożności, z której należałoby się wycofywać. Tymczasem, patrząc na potrzeby duchowe wiernych w parafiach i wyrażanie tych potrzeb w konkretnych formach nabożeństw związanych z kultem relikwii oraz biorąc pod uwagę ilość nowych relikwii pozyskiwanych przez parafie od czasu powstania diecezji, widać wyraźnie, że kult relikwii odgrywa ważną rolę w diecezji bielsko-żywieckiej.

Również zarzut bałwochwalstwa stawiany czasem kultowi relikwii jest zupełnie nietrafiony, gdyż po zapoznaniu się z zebraniem materiałem badawczym, jedynie zupełny ignorant mógłby twierdzić, że kult relikwii w jakiś sposób uchybia czci Boga. Jest wręcz odwrotnie, kult ten przyczynia się do ożywiania wiary wśród ludzi wierzących, co więcej pogłębia ich wiarę w życie wieczne.

Dokonana w drugim rozdziale próba inwentaryzacji relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej pokazuje jak daleko korzeniami sięga kult błogosławionych i świętych, gdyż istniał już dużo wcześniej przed jej powstaniem. Jest on nadal podtrzymywany. Dzięki temu wciąż rozwija się i pogłębia w świadomości ludzi wierzących. Kult relikwii w diecezji jest bardzo zróżnicowany. Na jej terenie znajdują się bowiem relikwie świętych, którzy zostali zapomniani oraz tych, którzy cieszą się aktualnie znaczną popularnością. Czczone są relikwie świętych dawnych, ale równocześnie świętych współczesnych. Niewątpliwie najbardziej popularny w diecezji jest kult świętego Jana Pawła II – aż 70 parafii, spośród 144, które zwróciły wypełnione kwestionariusze, posiadają relikwie świętego papieża. Nieco mniej popularny jest kult relikwii świętej Faustyny. Jej relikwie posiadają 52 parafie. Kolejnym świętym w zestawieniu jest święty Ojciec Pio, którego czczą 24 parafie. Warto zaznaczyć, że 2 parafie posiadają po dwie relikwie świętego papieża Jana Pawła II. W diecezji są czczone również relikwie błogosławionych. Najbardziej popularny jest kult błogosławionego Jerzego Popiełuszki. Jego relikwie posiada 19 parafii. Poszerza się i to znacząco kult zarówno błogosławionego Władysława Bukowińskiego, jak i błogosławionego Michała Tomaszka, ale raczej na terenach dawnej diecezji krakowskiej. Powyższe zestawienie nie oznacza jednak, że wszystkie parafie posiadają relikwie.

Spośród wszystkich parafii, które objęto badaniem wyróżniają się szczególnie dwie. Mianowicie parafia Świętego Michała Archanioła w Leśnej, należąca do dekanatu Radziechowskiego (posiada 221 relikwii w 157 relikwiarzach) oraz parafia Świętego Brata Alberta w Ustroniu-Zawodziu, należąca do dekanatu Wiślańskiego (posiada 45 relikwii w 43 relikwiarzach).

Z zebranych ankiet i przeprowadzonych rozmów wynika, że na terenie diecezji jest co najmniej 711 relikwiarzy, w których znajduje się około 700 relikwii świętych oraz około 139 relikwii błogosławionych. W 27 parafiach znajdują się relikwiarze z relikwiami Krzyża Świętego, a 1 parafia posiada relikwiarz ze skałą z Golgoty.

Okolo 127 relikwii jest złożonych w portatylach, spośród których część znajduje się w mensach ołtarzy. Tylko 44 relikwie w portatylach są opisane, w przypadku pozostałych nie da się stwierdzić bez uszkodzenia portatyli, czyje relikwie znajdują się wewnątrz. Brak na ten temat informacji w kronikach parafialnych. Należy wspomnieć, że na 144 parafie tylko 20 parafii nie posiada żadnych relikwii.

Udało się również sporządzić diecezjalny spis relikwii posiadanych przez parafie i form czci jaka na terenie tych parafii jest oddawana świętym i błogosławionym.

Przeprowadzone badania, przedstawione w rozdziale trzecim pozwoliły stwierdzić, że tam, gdzie kult relikwii jest żywy, wpływa on na ewolucję duchową danego środowiska. Przykładem jest cześć oddawana świętemu Mikołajowi w Pierścę.

Kult relikwii wnosi wiele w rozwój pobożności indywidualnej i zbiorowej mieszkańców diecezji bielsko-żywieckiej. Rozbudza wśród wiernych wrażliwość na potrzeby drugiego człowieka, co doskonale widać na przykładzie parafii Świętego Michała Archanioła w Leśnej, gdzie organizowane są akcje propagujące nowatorskie spojrzenie na czyny miłosierdzia.

W diecezji można również zauważyć odrodzenie tradycyjnych form pobożności związanych z relikwiami, np. pielgrzymki, procesje, nowenny.

Przy nieocenionej pomocy pracowników *Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie* oraz *Archiwum Diecezji Bielsko-Żywieckiej* podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czyje szczątki zawiera „tajemniczy relikwiarz” przechowywany przez parafię Wszystkich Świętych w Wieprzu. Starania te niestety nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Odkrycie tej tajemnicy pozostaje nadal ogromnym naukowym wyzwaniem, jednak raczej już dla historyków.

W czwartym rozdziale opisano jak czczeni są w diecezji jej patronowie: Maksymilian Kolbe, Jan Sarkander i Jan Kanty. Zwrócono również uwagę na postać świętego arcybiskupa Lwowa Józefa Bilczewskiego, który jest związany z diecezją bielsko-żywiecką przez miejsce narodzenia oraz na błogosławione: Celinę Borzęcka i Małgorzatę Łucję Szewczyk, których groby znajdują się w diecezji. Wszystkie te postacie znacząco wpłynęły i wpływają na ożywienie życia religijnego diecezjan. Co więcej ich relikwie są ważnym elementem pamięci historycznej i świadomości religijnej dla ludzi

wierzących. Nie do przecenienia pozostaje pośrednicząca funkcja relikwii w kształtowaniu wertykalnych więzi z Bogiem oraz doskonalenia horyzontalnych relacji z bliźnimi.

Ponadto należy dostrzec i dowartościować komunijną rolę relikwii w pogłębianiu więzi i ożywianiu duchowych ról wspólnotowych na obszarze Podbeskidzia. Stanowi ona istotny czynnik integracji życia narodowego z życiem religijnym. Należy także dowartościować oddziaływanie kultu relikwii w dziedzinie formacji religijno-patriotycznej ludzi wierzących oraz ich znaczenie w eschatologicznym ukierunkowaniu społeczności i wspólnot doczesnych. Traktuje o tym rozdział piąty.

Wydaje się, że pomimo niepełnych danych udało się rzetelnie przedstawić wszystkie podjęte zagadnienia i zrealizować wszystkie zamierzone cele tej pracy.

Jawi się potrzeba prowadzenia dalszych badań związanych z kultem relikwii świętych i błogosławionych w diecezji bielsko-żywieckiej. W sposób szczególny należy zwrócić uwagę na postacie i relikwie patronów diecezji, a także na miejsca związane z innymi świętymi i błogosławionymi pochodzącymi z diecezji.

Istnieje również potrzeba opracowania albumu, który prezentowałby osoby wyniesione do chwały ołtarzy w sposób szczególny czczone na terenie diecezji oraz przedstawiałby kult związany z nimi. Interesujące byłoby także przedstawienie w nim walorów artystycznych i duchowych podbeskidzkich relikwiarzy. Można także opracować przewodnik po diecezji w formie modlitewnika, który pomoże wiernym znaleźć konkretnych orędowników od konkretnych spraw w odpowiednich miejscach diecezji bielsko-żywieckiej.

Summary

The cult of relics plays an important role in deepening personal and community piety of people who believe in Jesus Christ. They are undoubtedly symbolic in nature for all those who refer to the reality of faith. It can be said that they are an expression of a specific religious identification, and individual and collective religious experience is closely related to their cult.

Therefore, there was a need to review the relics held by individual parishes of the Bielsko-Żywiec diocese throughout the history before its creation as well as after its creation. It should be noted, however, that the aforementioned diocese was established on 25 March 1992, so 30 years have passed since the Pope John Paul II reorganized the church structures in Poland, creating, among others, the Bielsko- Żywiec diocese.

The Holy Father, by selecting the areas of the new diocese, somehow connected two different worlds. Completely different cultural, historical and religious traditions met together creating a new quality of religious life for the inhabitants of the region, commonly known as Podbeskidzie. It seems that 30 years it is the right time to undertake in-depth reflection on specific issues regarding the functioning of a relatively young diocese.

Over the centuries, the cult of relics, was on the one hand, an important aspect of Catholic piety and on the other hand, was becoming a bone of contention between specific branches of Christianity and other religions. Hence, the first chapter presents the place and role of the cult of relics in deepening the individual and community piety.

Nowadays, there are many voices that the cult of relics is only an outdated form of piety which we should withdraw from. However, looking at the spiritual needs of the faithful in parishes and expression of the needs in specific forms of services connected with the cult of relics and taking into consideration the amount of new relics acquired by parishes since the creation of the diocese, it is clear that the cult of relics plays an important role in the Bielsko-Żywiec diocese.

Also, the accusation of idolatry sometimes made against the cult of relics is completely groundless, because after researching the collected material, only an ignorant person could state that the cult of relics in some way offends the worship of God. On the contrary, the cult helps to revive the faith among believers, moreover it deepens their faith in eternal life.

The attempt of stocktaking of the relics in the Bielsko-Żywiec diocese, made in the second chapter, shows how old is the cult of blessed and saints, because it had existed long before the diocese was created. It is still being kept. Thanks to this, it continues to develop and deepens in the consciousness of believers. The cult of relics in the diocese is very diverse. On its territory, there are relics of saints who are forgotten and those who are currently very popular. Both relics of former saints and modern saints are worshipped. Undoubtedly, the most popular in the diocese is the cult of the Saint John Paul II- as many as 70 parishes, out of 144 that returned the completed questionnaires, have the relics of the saint Pope. The cult of the relics of Saint Faustyna is slightly less popular. 52 parishes have her relics. Another saint is Saint Father Pio who is worshipped by 24 parishes. It is worth to mention that 2 parishes have two relics of the Saint Pope John Paul II. The relics of blessed are also worshipped in the diocese. The most popular is the cult of blessed Jerzy Popiełuszko. 19 parishes have his relics. The cult of both blessed Władysław Bukowiński and blessed Michał Tomaszek is significantly expanding, but rather in the areas of the former Krakow diocese. The above report does not mean, however, that all the parishes have relics.

Out of all the parishes included in the research, two stand out particularly. Namely, the parish of Saint Michael the Archangel in Leśna, belonging to Radziechów deanery (it has 221 relics in 157 reliquary) and the parish of Saint Brother Albert in Ustroń- Zawodzie, belonging to Wisła deanery (it has 45 relics in 43 reliquary).

The collected questionnaires and conducted interviews show that in the diocese there are at least 711 reliquaries, in which there are about 700 relics of saints and about 139 relics of the blessed. In 27 parishes there are reliquaries with the relics of the Holy Cross and one parish has a reliquary with the rock from Gogotha. About 127 relics are placed in portable altars some of which are in altar stones. Only 44 relics in portable altars are described, for the rest it is not possible to determine whose relics are inside without

breaking the portable altars. There is no information about it in parish chronicles. It is worth mentioning that out of 144 parishes, only 20 parishes do not have any relics.

It was possible to make a diocesan list of relics owned by parishes and forms of worship that are given to the saints and blessed in these parishes.

The conducted research, presented in the third chapter, allowed to state that in places where the cult of relics is alive it influences the spiritual evolution of a specific environment. An example is worship given to Saint Nicholas in Pierściec.

The cult of relics contributes a lot to the development of individual and collective piety of the inhabitants of the Bielsko-Żywiec diocese. It awakens the sensitivity to the needs of others among the believers, what we can see very well for example in the parish of Saint Michael the Archangel in Leśna, where many actions are organized to promote an innovative approach to the deeds of mercy.

In the diocese, we can also notice a revival of traditional forms of piety connected with the relics e.g. pilgrimages, processions, novenas.

With the invaluable help of employees of *The Archives of the Metropolitan Curia in Cracow* and *The Archives of the Bielsko-Żywiec Diocese*, an attempt was made to answer the question, whose remains are in “the secret relic” kept by the parish of All Saints in Wieprz. Unfortunately, these efforts were unsuccessful. The discovery of this secret remains still a great scientific challenge, but rather for historians.

The fourth chapter describes how the patrons of the diocese are worshipped: Maksymilian Kolbe, Jan Sarkander and Jan Kanty. Attention was also paid to the saint archbishop of Lviv, Józef Bilczewski who is associated with the diocese through the place of his birth, and to the blessed: Celina Borzęcka and Małgorzata Łucja Szewczyk whose graves are in the diocese. All of the figures significantly influenced and still influence the revival of religious life of the faithful in the diocese. Moreover, their relics are an important part of historical memory and religious awareness for believers. The mediating function of relics in creating a vertical bond with God and improving horizontal relations with other people cannot be overestimated.

Furthermore, a communion role of relics in deepening bonds and reviving spiritual community roles in Podbeskidzie should be noticed and appreciated. It is an important

factor in integrating national life with religious life. The impact of the cult of relics in the field of religious and patriotic formation of believers and their importance in eschatological orientation of communities should be appreciated. This is dealt with in the fifth chapter.

It seems that despite incomplete data, it was possible to reliably present all the issues raised and complete all the intended aims of this thesis.

There is a need to conduct further research connected with the cult of relics of saints and blessed in the Bielsko-Żywiec diocese. Particular attention should be paid to the figures and relics of the diocese's patrons and also to the places connected with other saints and blessed who come from the diocese.

This thesis is the fruit of author's private piety and passion, which is the cult of relics. His dream is to create an album that would present the artistic and spiritual values of Beskid reliquaries or a diocese guide in a form of a prayer book which will help the believers find specific advocates for specific issues in specific places of the Bielsko-Żywiec diocese.

Bibliografia

Źródła

Pismo Święte

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, wyd. IV, Poznań 1984.

Nauczanie soborowe

Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, (red. Przybył M.), Poznań 2002, s. 314 – 324.

Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, (red. Przybył M.), Poznań 2002, s. 236 – 258.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, (red. Przybył M.), Poznań 2002, s. 104 – 166.

Sobór Nicejski II (787), w: *Dokumenty Soborów Powszechnych* (red. Baron A., Pietras H.), t. I, Kraków 2002, s. 325 – 381.

Nauczanie papieskie

Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. 2, Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, Kielce 2011.

Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 r. Wolność religijna drogą do pokoju*, w: *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie), 32 (2011), nr 1 (329), s. 5 – 6.

Grzegorz Wielki, *Dialogi. Księga Druga*, Kraków 1997.

Jan Paweł II, *Konstytucja apostołska „Divinus Perfectionis Magister” dotycząca nowego prawodawstwa w procedurze spraw kanonizacyjnych.*, w: „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny”, 27 (1984), nr 3 – 4, s. 277 – 282.

Jan Paweł II, *List Apostolski „motu proprio” ogłaszający świętą Brygidę Szwedzką, świętą Katarzynę ze Sieny, świętą Teresę Benedyktę od Krzyża Współpatronkami Europy*, Rzym 1999.

Jan Paweł II, *Totus Tuus Poloniae populus*, Rzym 1992.

Paweł VI, *Brewe Apostolskie „Divinum illud” wynoszące Maksymiliana M. Kolbego do chwały błogosławionych*. Tekst w języku łacińskim podaje AAS 64 (1972), s. 401 – 407; przedruk: *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum S. Franciscisci conventualium* 69 (1972), s. 118 – 133.

Paweł VI, *Przemówienie do członków Consilium de Laicis* (02.10.1974), AAS 66 (1974), s. 567 – 570.

Pius XI, *List Apostolski Ex aperto Christi latere*, AAS 30 (1938), s. 357 – 369.

Pius XII, *Encyklika Invictus Athleta Christi. W trzechsetletnią rocznicę chwalebego męczeństwa św. Andrzeja Boboli*, (16.05.1957), AAS 49 (1957), s. 321 – 331.

Dokumenty Stolicy Apostolskiej

Codex Iuris Canonici, Rzym 1917.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 2008.

Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.

Kongregacja do spraw świętych, *Relikwie w Kościele: autentyczność i konserwacja*, Rzym 2018.

Konstytucje Apostolskie, w: *Synody i kolekcje praw* (red. Baron A., Pietras H.), t. II, Kraków 2007.

Dokumenty diecezji bielsko-żywieckiej

Dekret L.dz. 1160/09 z dnia 12 listopada 2009 roku.

Dekret L.dz. 304/11 z dnia 12 kwietnia 2011 roku.

Dekret L.dz. 374/12 z dnia 16 maja 2012 roku.

Dekret L.dz. 1076/12 z dnia 20 października 2012 roku.

Pindel R., *List pasterski biskupa bielsko-żywieckiego na adwent 2019 z okazji ogłoszenia roku św. Jana Sarkandra (Iz 2, 1-5; Rz 13, 11-14; Mt 24, 37-44) Wyznawać wiarę w dar Eucharystii i miłosierdzie Boże*. Bielsko-Biała 2019, L.dz. 2133/2019.

Inne dokumenty

Augustyn, *Wyznania*, Kraków 2008.

Bilczewski J., *Archeologia chrześcijańska wobec historii Kościoła i dogmatu*, Kraków 1890.

Bilczewski J., *List pasterski o czci Najświętszej Maryi Panny*, w: *Księga Pamiątkowa Maryańska ku czci pięćdziesięciolecia ogłoszenia Dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Wydana staraniem Sodalicy Maryańskich. Wstęp. Sprawozdanie z I. Polskiego Kongresu Maryańskiego odbytego we Lwowie w dn. 28-30 września R. P. 1904*, Lwów – Warszawa 1905.

Bilczewski J., *Miłość mocna jako śmierć. Odezwa do duchowieństwa Archidiecezyi z okazji wojny*, Lwów 1915.

Bilczewski J., *Najświętszy Sakrament*, w: *Bóg – Miłość. Listy i przemówienia eucharystyczne arcybiskupa J. Bilczewskiego*, Lwów 1913, s. 5 – 35

Bilczewski J., *Testament*, cyt. za: Tarnawski M., *Józef Bilczewski. Krótki rys życia i prac*, Lwów 1924, s. 7.

Cuda i łaski Boże. Miesięcznik rodzin katolickich, Bejda H. (et al.), nr 12 (24), Kraków 2005.

Cuda i łaski Boże. Miesięcznik rodzin katolickich, Bejda H. (et al.), nr 4 (76), Kraków 2010.

Dzieje Apostoła Judy Tomasza kiedy Pan sprzedał go kupcowi Habbanowi, aby on pouczył Indie, w: *Apokryfy Nowego Testamentu. Apostołowie. cz. 1. Andrzej. Jan. Paweł. Piotr. Tomasz* (red. Starowieyski M.), Kraków 2007, s. 590 – 695.

Egeria, *Pielgrzymka do miejsc świętych*, w: *Do Ziemi Świętej, Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV – VIII w.)*, Kraków 1996, s. 135 – 229.

Elenchus Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae S. Antonii Patavini et B. Jacobi de Strepa pro Anno Domini 1939.

Gwiazdka Cieszyńska. Czasopismo poświęcone sprawom katolickim, wiadomościom politycznym i społecznym. Rocznik 91, nr 45, Cieszyn 1938.

Grünhagen C., *Lehns und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter*, cz. 2, Lipsk 1883, s. 606 – 610.

Horacy, *Exegi monumentum aere perennius*, (Carm. III, 30), tłum. A. Ważyk.

Józef Flawiusz, *Dawne dzieje Izraela* (red. E. Dąbrowski), Poznań 1962.

Komoniecki A., *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, (red. Grodziski S.), Żywiec 1987.

Kossak Z., *Legenda o świętym Mikołaju z Pierścica*, w: *Ognisty wóz*, Warszawa 1963, s. 69 – 85.

Minucjusz Feliks, *Oktawiusz*, w: *Apologie. Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy*, t. XXXXIV, Warszawa 1986.

Optat z Milewy, *Traktat przeciw donatystom*, „Vox Patrum”, 23 (2003), s. 433 – 459.

Pędziwiatr J.M., *Relikwie św. Dominika*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 41 (803), Bielsko-Biała 2007, s. III.

Piersi świadkowie. Wybór najstarszych pism chrześcijańskich (red Starowieyski M.), Kraków 2010.

Reginek A., *Śpiewnik kościelny*, s. 501 – 502.

Rocznik Diecezji Katowickiej, Katowice 1970.

Rogólska U., *Święta Teresa wśród nas*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 19 (676), Bielsko-Biała 2005, s. I.

Rogólska U., *Święty przybywa*, w: *Gość bielsko-żywiecki*, 28/2013, Bielsko-Biała 2013, s. I.

Sozomen Hermiasz, *Historia Kościoła*, Warszawa 1980

Stein E., *Do Gertrudy von Le Fort*, w: E. Stein, *Pisma*, t. II, Kraków 1982, s. 195 – 196.

Św. Andrzej Bobola. *Pamiętnik kanonizacji i powrotu jego ciała do Ojczyzny*, Chicago 1938.

Teodoret z Cyru, *Leczenie chorób hellenizmu*, Warszawa 1981.

Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/4/1/2019.

Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/17/1/2020.

Ustawa systemie oświaty, Ustawa z dnia 7 września 1991 (Dz. U. RP 1991, nr 95, poz. 425).

Literatura

Accatoli L., *Kiedy papież prosi o przebaczenie. Wszystkie „mea culpa” Jana Pawła II*, Kraków 1999.

Adamska J. I., *Błogosławiona Edyta Stein*, Kraków 1988.

Allen R. O., Spilka B., *Committed and Consensual Religion: A Specification of Religion-Prejudice Relationships*, „Journal for the Scientific Study of Religion”, 6. 2 (1967), s. 191 – 206.

Angenendt A., *Heilige und Reliquien*, München 1994.

Bolewski J., *Chrześcijański kult jednostki*, w: *Patron odrodzonej Polski – Andrzej Bobola* (red. Bolewski J., Pacuszkiewicz M.), Ząbki 1998, s. 9 – 35.

Borkiewicz I., *Refleksje na tle życia i cnót Służebnicy Bożej Małgorzaty Łucji Szewczyk 1828 – 1905*, Kraków 1994.

Budniak J., *Męczeństwo bł. Jana Sarkandra*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 13 (1980), s. 309 – 328.

Bukowski M., *Rola cudów w procesie kanonizacyjnym*, w: „Studia Gdańskie”, (red. Świeżyński A.), t. XXIV, Gdańsk Oliwa 2009, s. 208 – 231.

Chojnicka K., Olszewski H., *Historia doktryn politycznych i prawnych. Podręcznik akademicki*, Poznań 2004.

Chrzan T., *Historia struktur kościelnych ziem tworzących diecezję bielsko-żywiecką*, „Biuletyn Katechetyczny Diecezji Bielsko-Żywieckiej”, 209 (VI 2017), Bielsko-Biała 2017, s. 1 – 2.

Drączkowski F., *Patrologia*, Pelplin – Lublin 2007.

Encyklopedia katolicka, Dewocja, t. III, (red. Gryglewicz F., Łukaszyk R., Sułowski Z.), Lublin 2014, k. 1225 – 1226.

Encyklopedia katolicka, Doświadczenie religijne, (red. Łukaszyk R.), t. IV, Lublin 1989, k. 156 – 160.

Encyklopedia katolicka, Naród, t. XIII, (red. E. Gigilewicz), Lublin 2009, k. 756 – 762.

Encyklopedia katolicka, Pobożność, t. XV, (red. E. Gigilewicz), Lublin 2011, k. 894 – 900.

Encyklopedia katolicka, Reinkarnacja, t. XVI, (red. Gigilewicz E.), Lublin 2012, k. 1344 – 1348.

Fiałkowski M., *Patriotyzm wyzwaniem dla Kościoła w Polsce. Na marginesie dokumentu „Chrześcijański kształt patriotyzmu”*, w: „Roczniki Teologiczne”, 6 (65), Lublin 2018, s. 95 – 110.

Florczak T. M., *Córka. Życie Jadwigi Borzęckiej Współzałożycielki Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstanek 1863-1906*, Poznań 2014.

Guzowski A., Kułak-Bejda A., Bejda G. (et al.), *Symbolizm pochówku i cmentarzy wybranych wyznań w Polsce – Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Chrześcijan Baptystów, Świadców Jehowy, Czcieli Słońca, Budystów, Cmentarza Świeckiego*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania*, (red. Guzowski A., Krajewska- Kułak E., Bejda G.), t. III, Białystok 2016, s. 322 – 355.

Gawlikowski K., *Religijność chińska: uwagi o innej cywilizacji*, „Azja-Pacyfik”, 6 (2003), s. 7 – 67.

Gocko J., *Działalność Zgromadzenia Salezjańskiego na płaszczyźnie wychowania ku wartościom moralnym i społecznym*, w: „*Annales. Etyka w życiu gospodarczym*”, (13) 2010, nr 1, s. 35 – 39.

Gorczyca J., *Edyta STEIN*, w: *Wielcy Ludzie Kościoła*, Kraków 2003.

Górecki J., Hermais J., *Siedem wieków z Maryją. Z dziejów parafii Wniebowzięcia NMP w Zebrzydowicach*, Zebrzydowice 2005.

Górecki P., *Ikonoklazm – spór religijny czy polityczny? Leona III idea obrony czystości wiary i uniformizacji państwa*, w: *Święte wizerunki w przekazie Dobrej Nowiny*, (red. Widok N.), Opole 2017, s. 38 – 58.

Guzowski A., Czartoszewski A., Lewko J. (et al.), *Śmierć i pogrzeb w wybranych nowych ruchach religijnych i społecznych*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania*, (red. Guzowski A., Krajewska-Kułak E., Bejda G.), t. III, Białystok 2016, s. 138 – 186.

Hamman A. G., *Życie codzienne w Afryce Północnej w czasach św. Augustyna*, Warszawa 1989.

Hildebrand D., *Koń trojański w mieście Boga*, Warszawa 2006.

Iwaszkiewicz P., *Niestrudzona wędrowniczka*, w: *Do Ziemi Świętej, Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej (IV – VIII w.)*, Kraków 1996, s. 125 – 134.

Johnston P. S., *Cienie szeolu*, Kraków 2010.

Jońca M., *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym*, Lublin 2013.

Kijas Z., *Św. Maksymilian Maria Kolbe franciszkanin*, Kraków 2003.

Kwiatkowski D., *Zaczerpnąć ze źródła wody życia. W świecie liturgicznych znaków*, Kalisz 2007.

Klajman S., *Pod opieką Wszystkich Świętych. Szkice z historii parafii Wszystkich Świętych w Wieprzu*, Wieprz 2018.

Kolendo-Korczak K., *Bobolana 1938 – oprawa uroczystości związanych ze sprowadzeniem do Warszawy relikwii św. Andrzeja Boboli*, w: „*Rocznik Historii Sztuki*”, t. XLV (2020), s. 187 – 196.

Kracik J., *Relikwie*, Kraków 2002

- Kracik J., *Święty Jan Sarkander*, „Folia Historica Cracoviensia”, 15 – 16 (2009 – 2010), s. 77 – 88.
- Krawczyk R., *Biblijna koncepcja świętości*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 4. 67 (2014), s. 345 – 362.
- Król L., *Życie i sylwetka duchowa bł. Małgorzaty Łucji Szewczyk (1828–1905)*, w: „Studia Włocławskie”, (red. Borucki J.), 16 (2014), s. 175 – 198.
- Kucharski J., *Spocząć ze swymi przodkami*, w: *Jak rozumieć Pismo Święte*, t. X, Lublin 1998.
- Kuźnar S., *Święty Andrzej Bobola*, Kraków 1937.
- Łukaszuk C.R., Chadzopulu A. (et al.), *Wybrane rytuały pogrzebowe*, w: *Kultura śmierci, kultura umierania* (red. Guzowski A., Krajewska-Kułak E., Bejda G.), t. III, Białystok 2016, s. 115 – 137.
- Machniak J., *Bł. Małgorzata Łucja Szewczyk*, w: *Święci wśród nas*, Kraków 2014.
- Małkowska-Holcerowa T., Mańkowska-Jurczakowa J. (et al.), *Miasto Cieszyn i pow. Cieszyński*, w: *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, Warszawa 1974, s. 103 – 104.
- Matuszyński P., *Żywot bł. Jana Sarkandra męczennika*, Cieszyn 1875.
- Meus K., *Lata gimnazjalne świętego Józefa (Biby) Bilczewskiego*, „Folia Historica Cracoviensia”, 19 (2013), s. 279 – 296.
- Michnik A., Tischner J., Żakowski J., *Między Panem a Plebanem*, Kraków 1995.
- Mickiewicz F., *Ewangelia według Św. Łukasza. Rozdziały 1 – 11*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT III, cz. 1, Częstochowa 2011.
- Mieczkowski J., Superson J., *Teologiczne usytuowanie ołtarza w świątyni chrześcijańskiej*, „Collectanea, Theologica”, 78 (2008), s. 114 – 115.
- Mierzwa J., *Szczęście rodzinne jako wartość codzienna Polaków w opiniach respondentów z wybranych badań socjologicznych po 1989 r.*, w: *Rodzina w środowisku lokalnym*, (red. A. Garbarz et al.), Rzeszów 2011, s. 11 – 22.

Mieszczak S., *Cześć Świętych w liturgii Kościoła i poza nią*, „Sympozjum”, 8 (2004), nr 2 (13), s. 9 – 24.

Miodoński M., *Intrygi urzędu bezpieczeństwa wokół rodziny Habsburgów żywieckich w latach 1947-1950*, „Gronie” 3 (2007), s. 81-83.

Monumenta Poloniae Vaticana (red. Ptaśnik J.), t. 1, vol. 1, Kraków, 1913, s. 147 – 150.

Nadolski B., *Leksykon liturgii*, Poznań 2006.

Naumowicz J., *Pierwszy opis święta narodzenia Jezusa. Relacja Egerii*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 20 (2007), s. 145 – 154.

Neyer M.A., *Edyta Stein. Dokumenty i Fotografie*, Kraków 1987.

Noga-Banai G., *The Trophies of the Martyrs: An Art Historical Study of Early Christian Silver Reliquaries*, Oxford 2008.

Nowak J., *Święci w misterium paschalnym Chrystusa*, Poznań 2020.

Orczykowski A., *Wędrówka ku świętości*, w: „Niedziela” (red. I. Skubiś), (44) 2008, s. 10 – 11.

Paciorek A., *Ewangelia według Św. Mateusza. Rozdziały 1 – 13*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT I, cz. 1, Częstochowa 2005.

Paciorek A., *Ewangelia według Św. Mateusza. Rozdziały 14 – 28*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, t. NT I, cz. 2, Częstochowa 2016.

Piątek A., *Motywy wędrówki dusz i dybuka w kulturze żydowskiej i ich współczesna realizacja w twórczości Jony Wolach*, „Adeptus pismo humanistów”, 7 (2016), s. 50 – 66.

Piątek S., *Kęty. Miasto świętego Jana Kantego*, Kęty 2016.

Piechowicz-Kasprzyk E., *Boży muszkieter. Przesłanie św. Józefa Bilczewskiego*, Wilamowice 2020.

Pietras H., *Początki teologii Kościoła*, Kraków 2000.

Pilich M., *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*. Warszawa 2012.

Piwnicki M., *Eschatologia muzułmańska ukazana w Koranie. Część pierwsza*, „Nurt SVD”, 43 (2009), nr 2 (126), s. 71 – 100.

- Podręczna encyklopedia kościelna*, t. IX, (red. Gall S., et al.), Kraków 1906.
- Pryba A., *Edith Stein – „Great Daughter of Israel and Carmel”*. *Searching for the Truth Every Day*, w: „The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John Paul II”, 5 (2015), nr 1, s. 85 – 99.
- Rączka Z., *Jak powstała żywiecka posiadłość Habsburgów*, w: *Habsburgowie żywieccy i ich siedziba w Żywcu*, Żywiec 2003. Patelski M., *Arcyksiążę Karol Olbracht Habsburg pułkownik Wojska Polskiego i ostatni dziedzic Żywca*, „Grot – Zeszyty historyczne”, 23 (2005), s. 72 – 79.
- Rąkowski G., *LWÓW. Przewodnik krajoznawczo-historyczny po Ukrainie Zachodniej. Część IV*, Pruszków 2008.
- Relikwie. Fundamenty – Rzeczywistość – Perspektywy* (red. Drzyżdżyk S., Gilski M., Cholewa M.), w: *Horyzonty dogmatu*, t. XVII, Kraków 2020.
- Rozner E., *Wokół Zofii Kossak*, Górki Wielkie 1995.
- Rybińska A., *Sufrażystka Edyta Stein (1891–1942) – w kontekście pierwszej fali feminizmu*, w: „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” (red. Kita J.), t. XX, Łódź 2018, s. 103 – 117.
- Walton J. H., Matthews V. H., Chavalas M. W., *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej* (red. Chrostowski W.), Warszawa 2005.
- Sadkiewicz P., *Kawałek nieba w Polsce*, w: „Informator pielgrzyma” (red. Cyganik K.), nr 12 (249), Kraków 2017, s. 16 – 19.
- Sadkiewicz P., *Kościół w Leśnej pw. Św. Michała Archaniola*, Kraków 2010.
- Sawicki S., *Sacrum w literaturze*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej”, 3. 71 (1980), s. 169 – 182.
- Sinka T., *Zarys liturgiki*, Kraków 2006.
- Smuniewski C., *Bóg – Człowiek – Komunia. Eschatologiczne ukierunkowanie komunii eucharystycznej w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2011.
- Sporniak A., Strzałka J., *Ojciec Joachim Badeni. Autobiografia*, Kraków 2004.

- Stanibuła K., *Chrześcijańska formacja ku dojrzałości chrześcijańskiej*, Lublin 2016.
- Stefański K., *Lwowski kościół św. Elżbiety*, w: *Spotkania z Zabytkami* (red. Nowiński K.), 2 (48), Warszawa 1990.
- Strzelecki R., *Kategorie sakrologiczne w badaniach literackich i teatralnych*, w: *Dramat i teatr religijny: wyróżniki i paradygmaty. W stulecie urodzin Profesor Ireny Sławińskiej* (red. Kaczmarek W., Michalczuk J.), Lublin 2014, s. 39 – 59.
- Suchecki Z., *Kremacja w kulturach świata*, Kraków 2009.
- Suchta W., *Rok św. Klemensa*, w: „Gazeta Ustrońska”, 47 (380) z 26 listopada 1998 r., s. 4.
- Szafrańska A., *Święty naszych czasów: beatyfikacja i kanonizacja Ojca Maksymiliana Kolbego*, Warszawa 1983.
- Szauer R., *Identyfikacja religijna młodzieży diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej na podstawie analizy globalnego wyznania wiary*, „Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne” 22. 1 (2018), s. 47 – 57.
- Szwoch R., *Z Auschwitz do nieba. Święci i błogosławieni*, Pelplin 2006.
- Tomasiewicz J., *Potomkowie Wandalów?*, w: „Śląsk: miesięcznik społeczno-kulturalny”, (red. Kijonka T.) nr 10 (2004), s. 55 – 57.
- Tracz A., Błęcha K., *Księżna. Wspomnienia o polskich Habsburgach*, Żywiec 2009.
- Wałkowska H., *Kult zmarłych w Indiach starożytnych. Studia z etnografii Indii*, w: *Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, seria A , nr 156, Wrocław 1973.
- Wprowadzenie*, w: *Sobór Trydencki (1545 – 1563)*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych* (red. Baron A. , Pietras H.), t. IV, Kraków 2004, s. 185 – 193.
- Wieliczka-Szarkowa J., *Patron wielkiego zwycięstwa*, w: „Nasz Dziennik”, 13 – 15 sierpnia 2016, Nr 189 (5637).
- Wilczura A., *Śmierć i życie pozagrobowe w żydowskich wierzeniach ludowych*, „Studia Bliskowschodnie”, 1 (2010), s. 34 – 41.

Wiśniewski R., *Narodziny kultu relikwii i jego najwcześniejsze świadectwa*, w: *Początki kultu relikwii na Zachodzie* (red. Wiśniewski R.), Warszawa 2011, s. 11 – 48.

Wojtczak A., *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe*, Niepokalanów 2019.

Wójtowicz K., *Bogactwo charyzmatów błogosławionej Celiny B.*, Kraków 2008.

Wronikowska B., *Rola biskupów jako fundatorów budowli w procesie chrystianizacji Rzymu*, w: *Sympozja Kazimierskie poświęcone kulturze świata późnego antyku i wczesnego chrześcijaństwa* (red. Iwaszkiewicz-Wronikowska B., Próchniak D.), t. III, Lublin 2002, s. 25-41.

Zagadnienie kultu publicznego i kultu prywatnego w praktyce kanonizacyjnej, w: *Świętość kanonizowana*, (red. Praškiewicz S.T.), t. 14, Kraków 2017.

Zawadzki R. M., *Św. Jan Kanty w świetle najnowszych badań*, w: „*Analecta Cracoviensia*”, t. XXIV, Kraków 1991, s. 415 – 425.

Zinkow J., *Oświęcim i okolice. Przewodnik monograficzny*, Oświęcim 1994.

Zmełty J., *Historia Kultu Św. Mikołaja w Pierścu*, Katowice 1986.

Zyzak W., *Błogosławiona Celina Borzęcka - zmartwychwstanka*, w: *Święci wśród nas*, Kraków 2010.

Netografia

Nauczanie Kościoła

Benedykt XVI, *Przemówienie Benedykta XVI do pielgrzymów, którzy przybyli do Rzymu na kanonizację pięciu nowych świętych*, Sala Audiencyjna Pawła VI, poniedziałek 24 października 2005, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2005/october/documents/hf_ben_xvi_spe_20051024_pilgrims-canonization.html [dostęp: 02.10.2021].

Benedykt XVI, *Przemówienie w Auschwitz*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/podroze/pl_20060528_3.html [dostęp: 10.09.2021].

Jan Paweł II, *Homilia z mszy na terenie byłego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau*, <http://www.nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/576> [dostęp: 10.09.2021].

Konferencja Episkopatu Polski, *Chrześcijański kształt patriotyzmu. Dokument Konferencji Episkopatu Polski przygotowany przez Radę ds. Społecznych*, https://episkopat.pl/chrzescijanski-ksztalt-patriotyzmu-dokument-konferencji-episkopatu-polski-przygotowany-przez-rade-ds-spolecznych/#_ftn2 [dostęp: 26.02.2022].

Kongregacja do spraw świętych, <http://www.causesanti.va/it/venerabili/angela-maria-del-cuore-di-gesu-al-secolo-maria-cecilia-autsch.html> [dostęp:26.03.2022].

Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Aktualne problemy eschatologii*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1990_problemi-attuali-escatologia_pl.html [dostęp: 24.03.2022].

Pius XII, *Encyklika Invictus Athleta Christi. W trzechsetletnią rocznicę chwalebnego męczeństwa św. Andrzeja Boboli*, (16.05.1957), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pius_xii/encykliki/invictus_athleta_16051957.html [dostęp: 12.02.2022].

Strona Katolickiej Agencji Informacyjnej

Bp Pindel: konfesjonal przypomina o cierpliwej miłości Boga, <https://www.ekai.pl/bp-pindel-konfesjonal-przypomina-o-cierpliwej-milosci-boga> [dostęp: 08.09.2021].

„Korowód Świętych” przeszedł ulicami Bielska-Białej, <https://www.ekai.pl/korowod-swietych-przeszedl-ulicami-bielska-bialej> [dostęp:17.03.2021].

Transgraniczna procesja ku czci św. Melchiora, <https://www.ekai.pl/transgraniczna-procesja-ku-czci-sw-melchiora> [dostęp:17.03.2021].

Tomasik K., *Abp Bilczewski: święty, pasterz, uczonec i społecznik*, <https://www.ekai.pl/abp-bilczewski-swiety-pasterz-uczony-i-spolecznik> [dostęp: 09.10.2021]

Strona diecezji bielsko-żywieckiej

Historia Diecezji, <https://diecezja.bielsko.pl/historia-diecezji> [dostęp: 19.02.2021].

Karp R. *Bp Pindel w Koszycach: męczennicy koszyccy na pewno są zwycięzcami*, <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/bp-pindel-w-koszycach-meczennicy-koszyccy-na-pewno-sa-zwycieczcami> [dostęp:17.03.2021].

Karp R., *Powstało Bractwo Świętego Jana Kantego*, <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/powstalo-bractwo-swietego-jana-kantego> [dostęp: 30.08.2021].

Karp R., *Rozmowy przed diecezjalną pielgrzymką do miejsca śmierci św. Jana Sarkandra*, <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/rozmowy-przed-diecezjalna-pielgrzymka-do-miejsca-smierci-sw-jana-sarkandra> [dostęp:18.03.2021].

Karp R. *W sobotę Droga Krzyżowa w intencji trzeźwości narodu*, <https://diecezja.bielsko.pl/aktualnosci/w-sobote-droga-krzyzowa-w-intencji-trzezwosci-narodu> [dostęp: 19.03.2021].

„Nagroda Dzban Św. Jana Kantego” przyznana po raz szósty, <https://dzieje.pl/aktualnosci/droga-krzyzowa-w-bylym-niemieckim-obozie-auschwitz-ii-birkenau-1> [dostęp: 19.03.2021].

Patronowie, <https://diecezja.bielsko.pl/patronowie> [dostęp: 26.03.2021].

Sanktuaria, <https://diecezja.bielsko.pl/sanktuaria> [dostęp:18.03.2021].

Statut „Nagrody Świętego Maksymiliana Marii Kolbego”, <https://diecezja.bielsko.pl/wp-content/uploads/2016/12/Statut-Nagrody-Maksymiliana-tekst.pdf> [dostęp: 19.03.2021].

Strona tygodnika „Gość Niedzielny” – dodatek bielsko-żywiecki

Rogólska U., *Cały Cieszyn – ze św. Melchiorem*, <https://bielsko.gosc.pl/gal/pokaz/1688287.Caly-Cieszyn-ze-sw-Melchiorem/22#gt> [dostęp:19.03. 2021].

Świeży-Sobel A., *Pielgrzymka diecezji bielsko-żywieckiej do Koszyc w Roku św. Melchiora Grodzieckiego – 2019*, <https://bielsko.gosc.pl/gal/spis/5919441.Pielgrzymka-diecezji-bielsko-zywieckiej-do-Koszyc-w-Roku-sw> [dostęp:18.03.2021].

Świeży-Sobel A., *Dar świętości arcybiskupa*, https://bielsko.gosc.pl/doc_pr /1728187.Dar-swietosci-arcybiskupa [dostęp: 09.10.2021].

Strona tygodnika „Niedziela” – dodatek bielsko-żywiecki

Jaworska M., *Najistotniejszą sprawą jest wiara*, <https://www.niedziela.pl/artykul/106450/nd/Najistotniejsza-sprawa-jest-wiara> [dostęp: 18.03.2021].

Bączek P., *Jakubowe Święto*, w: „Niedziela bielsko-żywiecka”, 32 (2008), <https://www.niedziela.pl/artykul/54059/nd/Jakubowe-swieto> [dostęp: 17.07.2021].

Strony parafii i zgromadzeń zakonnych w diecezji bielsko-żywieckiej

Parafia Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Czechowicach-Dziedzicach, <https://lesisko.katolik.bielsko.pl/parafia/historia-parafii> [dostęp: 17.02.2022].

Parafia Przenajświętszej Trójcy w Wilamowicach, <http://parafia.wilamowice.pl/nabozentwo> [dostęp: 08.10.2021].

Parafia świętego Andrzeja Boboli w Czechowicach – Dziedzicach, Koszyk W., *Parafia św. Andrzeja Boboli w Czechowicach – Dziedzicach*, <https://bobola.jezuici.pl/parafia/dzieje-parafii/> [dostęp: 17.02.2022].

Parafia świętej Barbary w Strumieniu, <http://strumien.duszpasterstwa.bielsko.pl/historia-parafii/> [dostęp: 26.02.2022].

Parafia świętego Michała Archaniola w Leśnej, <https://parafialesna.com/o-parafii/kalendarium> [dostęp: 15.07.2021].

Parafia Wszystkich Świętych w Wieprzu, <http://parafia-wieprz.pl/historia> [dostęp: 13.07.2021].

Salezjanie w Oświęcimiu, <https://salezjanieoswiecim.pl/wspolnota-salezjanska> [dostęp: 19.07.2021].

Serafitki w Oświęcimiu, <http://www.serafitki.pl/s-serafitki/wspolnoty/44-wspolnoty-prowincji-oswiecimskiej> [dostęp: 15.10.2021].

Zmartwychwstanki w Kętach, <http://www.suorecr.it/historia/?lang=pl> [dostęp: 16.10.2021].

Strona Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau: byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady

Informacja o więźniach, <http://www.auschwitz.org/muzeum/informacja-o-wiezniach/> [dostęp: 28.03.2022].

Jan Paweł II w byłym obozie Auschwitz-Birkenau, <http://www.auschwitz.org/galeria/miejsce-pamieci/wydarzenia/wizyta-jana-pawla-ii-7-czerwca-1979-r-,2.html> [dostęp: 10.09.2021].

Liczba ofiar, <http://www.auschwitz.org/historia/zaglada/liczba-ofiar/> [dostęp: 26.03.2022].

Muzeum w datach, <http://www.auschwitz.org/muzeum/historia-muzeum/muzeum-w-datach> [dostęp: 08.09.2021].

Sesja edukacyjna online poświęcona o. Maksymilianowi Kolbe, <http://auschwitz.org/muzeum/aktualnosci/sesja-edukacyjna-online-poswiecona-o-maksymilianowi-kolbe-28-maja-2021-r-,2206.html> [dostęp: 08.09.2021].

Pozostałe strony

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, *Visitatio ecclesiarum parochialium, praebendarum, capellarum, hospitalium atque confraternitatum, nec non beneficiorum in decanatibus Oswiecimensis et Zathoriensis, archidiaconatus et officialatus Cracoviensis existentium per R.D. Franciscum Lanckoroński, canonicum cathedralem Cracoviensem, visitatorem delegatum a.D. 1747 et 1748 expedita*, (red. Kościółek D.), <https://sdm.upjp2.edu.pl/obiekty-archiwalne/visitatio-ecclesiarum-parochialium-praebendarum-capellarum-hospitalium-atque-confraternitatum-nec-non-beneficiorum-in-decanatibus-oswiecimensis-et-zathoriensis-archidiaconatus-et-officialatus-cracoviensis-existentium-per-r-d-franciscum-lanckoronski-canonicum-cathedralem-cracoviensem-visitatorem-delegatum-a-d-1747-et-1748-expedita> [dostęp: 14.07.2021].

Błogosławiony Józef Kowalski, prezbiter i męczennik, <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/05-29b.php3> [dostęp: 19.07.2021].

Caritas wręczyła dzbany, <https://wiadomosci.ox.pl/caritas-wreczyla-dzbany,31713> [dostęp: 19.03.2021].

Duda S., *Niebezpieczne drogi świętości*, w: „Znak” 656 (2010), <http://www.miesiecznik.znak.com.pl/6562010sebastian-dudaniebezpieczne-drogi-swietosci-2> [dostęp: 13.07.2021].

Filmoteka Narodowa, *Za Wiarę i Ojczyznę. Reportaż filmowy z uroczystości sprowadzenia do kraju relikwii Św. Andrzeja Boboli*, <https://www.youtube.com/watch?v=km6cu-HowCYU&t=74s> [dostęp: 18.02.2022].

International Centre for Archival Research, Grünhagen C. , Wutke K., *Codex Diplomaticus Silesiae*, Wrocław 1903, s. 7 [4620]. Archiwum Narodowym w Pradze. Národní archiv Archiv České koruny (1158-1935) 121, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/121/charter> [dostęp: 03.03.2021].

International Centre for Archival Research, Národní archiv Archiv České koruny (1158-1935) 119, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/119/charter> [dostęp: 03.03.2021].

Instytut Teologiczny, <https://www.facebook.com/InstytutTeologiczny> [dostęp: 28.08.2021].

Jankowska E., *Marcin Kącki: Siedzieliśmy w jacuzzi, Marcin zapytał, jak się czuję. Odpowiedziałem, że jak esesman na urlopie*, <https://weekend.gazeta.pl/weekend/7,152121,25961082,marcin-kacki-siedzielismy-w-jacuzzi-marcin-zapytal-jak-sie.html>, [dostęp: 05.04.2022].

Koran, S. XXIII, w. 99 – 100, Oficjalna strona Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego, <http://mzr.pl/koran>, [dostęp: 29.01.2021].

Kwiecień B., *Przybycie relikwii św. Andrzeja Boboli było największym wydarzeniem w przedwojennej historii miasta*, <https://gazetakrakowska.pl/oswiecim-przybycie-relikwii-sw-andrzeja-boboli-bylo-najwiekszym-wydarzeniem-w-przedwojennej-historii-miasta-zdjecia-archiwalne/ar/13250374> [dostęp: 18.02.2022].

Lipka A., *Trudne początki II Rzeczypospolitej*, <https://polskiedzieje.pl/xx-lecie-miedzywojenne/trudne-poczatki-ii-rzeczypospolitej.html> [dostęp: 12.02.2022].

Lista odznaczonych Krzyżem i Medalem Niepodległości, <https://niezwyciezeni1918-2018.pl/nie/form/74,Lista-odznaczonych-Krzyzem-Niepodleglosci.html>

[dostęp: 12.02.2022].

Monumenta Poloniae Vaticana, t.I, *Acta Camerae Apostolicae*, vol. 1, 1207-1344 (red. Ptaśnik J.), Cracoviae: Sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis, 1913, s. 128, <https://kpbc.ukw.edu.pl/dlibra/publication/13991/edition/23551/content>

[dostęp: 13.07.2021].

Muzeum Parafialne im. św. Jana Sarkandra w Skoczowie, <https://www.muzeumsarkandra.ox.pl/strona/szlak-sarkandra> [dostęp: 03.09.2021].

Pasierbek P., *Trzej Papieże w Auschwitz-Birkenau*, <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2020-01/papieze-dzien-pamieci-ofiary-holokaust-auschwitz.html>

[dostęp: 10.09.2021].

Portal śląska cieszyńskiego, <https://wkrotce.ox.pl/wydarzenie/xx-dni-klemensowe1,34117> [dostęp: 26.02.2022].

Surowiak D., *Historia szkolnictwa w Bestwinie*, <https://pl.padlet.com/zdalnendorota/historiaszkolywbestwiniedo2021> [dostęp: 28.08.2021].

Suwart A., *Orzeł biały na papieskich schodach*, w: „Przewodnik Katolicki”, 35/2010, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2010/Przewodnik-Katolicki-35-2010/Historia/Orzeł-biały-na-papieskich-schodach> [dostęp: 17.02.2022].

Szkoła Podstawowa nr 1 im. św. Jana Kantego w Kętach, <https://sp1.edukacja.kety.pl/historia-szkoly-datami> [dostęp: 28.08.2021].

Szkoła Podstawowa nr 1 w Międzybrodziu Bialskim, <https://bialskiezs.edu-page.org/about/?subpage=1> [dostęp: 28.08.2021].

Św. Andrzej Bobola – patron Polski, który przepowiedział jej niepodległość, <http://patriotycznykrakow.pl/index.php/2021/06/22/sw-andrzej-bobola-patron-polski-ktory-przepowiedzial-jej-niepodleglosc/> [dostęp: 17.02.2022].

Św. Jan z Kęt, <https://diecezja.pl/miasto-swietych/miasto-swietych-sw-jan-z-ket> [dostęp: 28.08.2021].

Święty Jakubie strzeż Górali. 20. Jakubowe Święto, <http://www.imprezowoplenenowo.pl/wydarzenia/jakubowe-swieto-3/3629> [dostęp:17.07.2021].

Temple of the Sacred Tooth Relic, <https://sridaladamaligawa.lk>, [dostęp: 23.04.2022].

Topkapı Palace, <https://www.millisaraylar.gov.tr/en/palaces/topkapi-palace> [dostęp: 29.01.2021].

Tracz S., *Kościół Wszystkich Świętych*, w: „Sakralne Dziedzictwo Małopolski”, <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/kosciol-wszystkich-swietych-3> [dostęp: 14.07.2021].

Urząd Miejski w Czechowicach-Dziedzicach, <https://www.czechowice-dziedzice.pl/> [dostęp: 17.02.2022].

Ważniejsze fakty z życia św. Andrzeja Boboli (red. Borzyszkowski W., et. al.) <https://swie-tyandrzejbobola.pl/historia-zycia/historia-zycia/> [dostęp:12.02.2022].

Wojownicy Maryi, *Statut ruchu katolickiego Wojownicy Maryi*, http://www.wojownicy-maryi.pl/uploads/5/4/3/5/54353317/statut_wm_-_zatwierdzony_3.09.20.pdf [dostęp:19.02.2022].

Wojownicy Maryi Harmęże, <https://www.facebook.com/WojownicyMaryiHarmeze/photos/gm.425907675946457/699220941461351> [dostęp:19.02.2022].

Wontor-Cichy T., Matka Boża z za drutów, <https://www.franciszkanie.pl/artykuly/matka-boza-zza-drutow> [dostęp: 19.03.2021].

Ziemiński I., *Życie wieczne jako rzeczywistość wiary. Filozoficzna uwaga na temat idei nieśmiertelności*, „Znak” 620 (2007), <http://www.miesiecznik.znak.com.pl/6202007ireneusz-zieminski-zycie-wieczne-jako-rzeczywistosc-wiary-filozoficzna-uwaga-na-temat-idei-niesmiertelnosci> [dostęp: 21.11.2020].

Wykaz fotografii

Lp.	Tytuł	Strona
1	Pomnik grobowy Józefa w Nablusie w Autonomii Palestyńskiej	15
2	Grobowce patriarchów w Hebronie w Autonomii Palestyńskiej	20
3	Pagoda w Guilin w Chinach	26
4	Przykład kultu przodków – ołtarz zmarłych mnichów buddyjskich w Pekinie	27
5	Wejście do pałacu Topkapi w Stambule w Turcji	29
6	Grota świętego Benedykta w Subiaco we Włoszech	40
7	Uroczystości ku czci Świętego Melchiora na ulicach Cieszyna	65
8	Uroczystości ku czci Świętego Jana Sarkandra na Kaplicówce	66
9	Korowód Świętych	67
10	Grupa Świętego Maksymiliana – Piesza pielgrzymka na Jasną Górę	68
11	Grób błogosławionej Celiny	68
12	Grób błogosławionej Małgorzaty Łucji Szewczyk	69
13	Żebro Świętego Andrzeja Boboli	69
14	„Tajemniczy relikwiarz”	70
15	Nagroda: Statuetka Świętego Mikołaja	72
16	Nagroda: Dzban Świętego Jana Kantego	73
17	Nagroda: Matka Boża z za drutów	74
18	Ornat i tron papieski w kościele świętego Maksymiliana w Oświęcimiu	77
19	Ołtarz z relikwiami świętej Faustyny w kościele NSPJ w Słotwinie	78
20	Łaskami słynąca figura świętego Mikołaja w Pierścucu	90
21	Figura bez szaty, na zdjęciu widoczny brak nóg oraz dorobione ręce	92
22	Relikwie świętego Mikołaja przywiezione przez kard. Kominka	94
23	Chusteczka potarta o plecy cudownej figury świętego Mikołaja	95
24	Miesięcznik <i>Cuda i łaski Boże</i> poświęcony świętemu Mikołajowi	96
25	Gablota zawierająca relikwie Krzyża Świętego, Apostołów i Ewangelistów w kościele w Leśnej	100
26	Relikwiarz z repliką relikwii Gwoźdźcia w kościele w Leśnej	101
27	Jedna z gablot z relikwiami w kościele w Leśnej	104
28	Akta powizytacyjne parafii Wieprz	105
29	Relikwie błogosławionego księdza Jerzego w Słotwinie	109
30	Tablica upamiętniająca ofiary pacyfikacji wsi przez hitlerowców	109
31	Witraże w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Słotwinie	110
32	Plakat promujący <i>Jakubowe Święto</i> w Szczyrku	112

33	Relikwiarz z kaplicy świętego Jana w Kętach	119
34	Logo <i>Instytutu Teologicznego im. świętego Jana Kantego</i>	120
35	Chrzcielnica, w której ochrzczono świętego Jana Sarkandra	121
36	Kaplica w miejscu, w którym miał stać dom świętego Jana Sarkandra	122
37	Paszport świętego Maksymiliana – muzeum w Niepokalanowie	125
38	Akt zgonu Maksymiliana Kolbego	127
39	Wnętrze kościoła świętego Maksymiliana w Oświęcimiu	128
40	Papież Jan Paweł II w celi śmierci ojca Maksymiliana	130
41	Zapis z <i>Liber Baptisatorum</i> parafii Wilamowice, t. IX, s. 338, nr 22	132
42	Fragment sutanny świętego Józefa Bilczewskiego przechowywany w wilamowickiej parafii	133
43	Kaplica świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele	138
44	Relikwiarze świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele	139
45	Relikwiarz świętego Józefa Bilczewskiego w wilamowickim kościele	140
46	Trzecie miejsce pochówku Małgorzaty Marii Łucji Szewczyk	143
47	Czwarte miejsce pochówku błogosławionej Małgorzaty Łucji Szewczyk, ołtarz boczny w kościele Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu	144
48	Relikwie w kłęczniku przed ołtarzem bocznym w kościele Matki Bożej Bolesnej w Oświęcimiu	145
49	Wiek z trumienki, w której spoczywały doczesne szczątki błogosławionej w latach 1951 – 2013, muzeum w domu macierzystym	147
50	Krypta, w której przebywały szczątki matek Borzęckich w latach 1937 – 2001	148
51	Grób matek Borzęckich w kęcim kościele	149
52	Relikwiarz matek Borzęckich w kaplicy sióstr w Kętach	150
53	Relikwiarz Celiney Borzęckiej w kościele Świętych Małgorzaty i Katarzyny w Kętach	150
54	Przedmioty zgromadzone w muzeum Sióstr Zmartwychwstańek w Kętach: narzędzia pokutne matki Celiney, stula (dar Leona XIII) oraz własnoręcznie haftowany przez błogosławioną Celinę ornat	151
55	Kielich mszalny ufundowany z okazji peregrynacji relikwii świętego Andrzeja Boboli w Zebrzydowicach	159
56	Relikwiarz zawierający żebro świętego Andrzeja Boboli w Czechowicach-Dziedzicach	160
57	Herb Czechowic-Dziedzic	161

58	Plakat informujący o nabożeństwie przy relikwiach świętego Andrzeja	163
59	Relikwiarz świętej Edyty Stein w Kętach Podlesiu	165
60	Kościół w Brzezince sąsiadujący z KL Auschwitz	180
61	Kaplica z relikwiami świętych i błogosławionych w kościele Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w Ustroniu-Zawodziu	182

Wykaz rysunków

Lp.	Tytuł	Strona
1	Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z zaznaczonym podziałem na dawne tereny diecezji katowickiej i krakowskiej. Opracowanie własne na podstawie danych zebranych w kwestionariuszach	60
2	Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii świętych cieszących się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej	76
3	Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii patronów diecezji	80
4	Mapa diecezji bielsko-żywieckiej z rozmieszczeniem relikwii błogosławionych cieszących się największym kultem w diecezji	82
5	Popularność kultu relikwii w parafiach zdaniem księży proboszczów	83

Wykaz tabel

Lp.	Tytuł	Strona
1	Kwestionariusze wypełnione przez księży proboszczów w poszczególnych dekanatach	52
2	Zestawienie danych zebranych z kwestionariuszy wypełnionych przez księży proboszczów w poszczególnych dekanatach	52
3	Przykładowe zdjęcia obrazujące problemy z nazewnictwem, które pojawiły się przy uzupełnianiu kwestionariuszy przez Księży Proboszczów	54
4	Parafie blisko związane ze świętymi	55
5	Parafie blisko związane z błogosławionymi	56

6	Parafie blisko związane z kandydatami na ołtarze i osobami zmarłymi w opinii świętości	57
7	Ilość relikwiarzy w parafiach dawnej części diecezji katowickiej	61
8	Ilość relikwiarzy w parafiach dawnej części diecezji krakowskiej	62
9	Ilość relikwiarzy w diecezji bielsko-żywieckiej	63
10	Święci cieszący się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej	75
11	Relikwiarze w parafii Świętego Maksymiliana w Oświęcimiu	79
12	Błogosławieni cieszący się największym kultem w diecezji bielsko-żywieckiej	81
13	Popularność kultu relikwii w parafiach zdaniem Księży Proboszczów	83
14	Nagrody i wyróżnienia otrzymane przez proboszcza i parafian z Leśnej	102
15	Parafie, które posiadają relikwie swoich patronów	108
16	Kandydaci na ołtarze związani z salezjańską szkołą w Oświęcimiu	113
17	Relikwie świętego Józefa Bilczewskiego w parafiach diecezji bielsko-żywieckiej	141
18	Nabożeństwa sprawowane z relikwiami świętych i błogosławionych w parafiach diecezji bielsko-żywieckiej	167
19	Sposób udostępniania relikwii świętych i błogosławionych wierzniom diecezji bielsko-żywieckiej	169
20	Formy czci oddawanej patronom parafii diecezji bielsko-żywieckiej	170
21	Ofiary Auschwitz wyniesione do chwały ołtarzy	173

Aneks 1.

Sporządzona lista świętych oraz błogosławionych, których relikwie znajdują się na terenie diecezji bielsko-żywieckiej

ŚWIĘCI

Lp.	Święty/ta	Miejscowość	Parafia
1.	Agata	Leśna	Świętego Michała Archanioła
2.	Agnieszka	Leśna	Świętego Michała Archanioła
3.	Albert Chmielowski	Bielsko-Biała	Świętego Brata Alberta
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Nowa Wieś	Świętego Maksymiliana
		Pisarzowice	Świętego Marcina
		Słotwina	NSPJ
		Ujsoły	Świętego Józefa
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żabnica	Matki Bożej Częstochowskiej
4.	Aleksander	Leśna	Świętego Michała Archanioła
5.	Alojzy Gonzaga	Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
6.	Alojzy Orione	Leśna	Świętego Michała Archanioła
7.	Amancjusz	Korbielów	NMP Królowej Aniołów
8.	Ambroży z Mediolanu	Kobiernice	Świętego Urbana
9.	Andrzej Avelino	Wieprz	Wszystkich Świętych
10.	Andrzej Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
11.	Andrzej Bobola	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Czechowice- Dziedzice	NMP Królowej Polski
		Czechowice- Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Leśna	Świętego Michała Archanioła

		Strumień	Świętej Barbary
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
12.	Aniela Mercı	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
13.	Antoni	Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Świętej Barbary
		Kalna	Świętego Antoniego
		Kiczora i Nielewia	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
		Kozy	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Zarzecze	Wszystkich Świętych
14.	Apolonia	Leśna	Świętego Michała Archanioła
15.	Archanioł Tadini	Słotwina	NSPJ
16.	Arnold Janssen	Leśna	Świętego Michała Archanioła
17.	Aureac	Drogomyśl	Matki Bożej Częstochowskiej
18.	Barbara	Bielany	Świętego Macieja
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ochaby	Świętego Marcina
		Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Strumień	Świętej Barbary
19.	Bartłomiej Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
20.	Benedykt	Puńców	Świętego Jerzego
21.	Benedykt XIII	Leśna	Świętego Michała Archanioła
22.	Benedykt Józef Labre	Bestwina	Wniebowzięci NMP
23.	Bernard	Wieprz	Wszystkich Świętych
24.	Blandini	Drogomyśl	Matki Bożej Częstochowskiej
25.	Bonifacy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
26.	Brygida	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
27.	Castee	Leśna	Świętego Michała Archanioła
28.	Cecylia	Bestwina	Wniebowzięci NMP
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja

29.	Charbel	Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Istebna	Dobrego Pasterza
30.	Dionizy z Paryża	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
31.	Dominik Savio	Gilowice	Świętego Andrzeja
		Mazańcowice	Świętej Marii Magdaleny
		Osiek Górny	Świętego Stanisława
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Szczyrk	Świętego Jakuba – Górka
32.	Dzieci Fatimskie (Franciszek i Hiacynta)	Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela
		Bielsko-Biała	Świętego Pawła
		Bielsko-Biała	Świętego Stanisława
		Bielsko-Biała	Trójcy Przenajświętszej
		Bystra	Najdroższej Krwi Pana JC
		Czechowice-Dziedzice	JC Odkupiciela
		Górki Wielkie	Świętego Jana Sarkandra
		Janowice	Świętego Józefa Robotnika
		Kalna	Świętego Antoniego
		Korbielów	NMP Królowej Aniołów
		Pewel Ślemieńska	NMP Królowej Polski
		Pogórze	NMP Królowej Polski
		Skoczów	Matki Bożej Różańcowej
		Słotwina	NSPJ
33.	Edyta Stein	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Oświęcim Brzezinka	Matki Bożej Królowej Polski
34.	Elżbieta	Leśna	Świętego Michała Archanioła
35.	Eugeniusz Mazonod	Leśna	Świętego Michała Archanioła
36.	Faustyna Kowalska	Andrychów	Świętego Stanisława
		Bąków	Miłosierdzia Bożego
		Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Narodzenia NMP
		Bielsko-Biała	NMP Królowej Polski
		Bielsko-Biała	NSPJ
		Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela

	Bielsko-Biała	Świętego Maksymiliana
	Bielsko-Biała	Świętego Stanisława
	Bielsko-Biała	Świętej Barbary
	Brzeszcze	Świętego Urbana
	Bystra	Najdroższej Krwi Pana JC
	Cieszyn	Świętego Jerzego
	Cieszyn Pastwiska	Opatrzności Bożej
	Czechowice- Dziedzice	JC Odkupiciela
	Czechowice- Dziedzice	NMP Królowej Polski
	Dankowice	Świętego Wojciecha
	Gilowice	Świętego Andrzeja
	Kalna	Świętego Antoniego
	Kaniów	Niepokalanego Serca NMP
	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
	Kiczora i Nieledwia	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
	Kobiernice	Świętego Urbana
	Kończyce Małe	Narodzenia NMP
	Korbielów	NMP Królowej Aniołów
	Kozy	Najświętszej Rodziny
	Kozy	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
	Kozy	Zesłania Ducha Świętego
	Lipowa	Świętego Bartłomieja
	Mazańcowice	Świętej Marii Magdaleny
	Międzybrodzie Żywieckie	NMP Nieustającej Pomocy
	Ogrodzona	Świętego Mateusza
	Oświęcim	Miłosierdzia Bożego
	Pierściec	Świętego Mikołaja
	Pisarzowice	Świętego Marcina
	Przyborów	Świętej Jadwigi Królowej
	Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
	Skoczów	Matki Bożej Różańcowej
	Słotwina	NSPJ
	Strumień	Świętej Barbary
	Sułkowice Łęg	Miłosierdzia Bożego
	Ujsoły	Świętego Józefa
	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta

		Wieprz	Niepokalanego Serca NMP
		Wieprz	Wszystkich Świętych
		Wisła Głębcze	Znalezienia Krzyża Świętego
		Zagórniki	Świętych Bartłomieja
		Zarzecze	Wszystkich Świętych
		Zebrzydowice	Wniebowzięcia NMP
		Żywiec Moszczanica	Miłosierdzia Bożego
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
37.	Felicjana	Leśna	Świętego Michała Archanioła
38.	Feliccyta	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
39.	Feliks	Grojec	Świętego Wawrzyńca
40.	Feliks z Kontalicio	Kobiernice	Świętego Urbana
41.	Filip Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
42.	Filip Nereusz	Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
43.	Filip Neri	Wieprz	Wszystkich Świętych
44.	Filip Smaldone	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Słotwina	NSPJ
45.	Florian	Brzeszcze	Świętego Urbana
		Czechowice- Dziedzice	NMP Wspomożenia Wiernych
		Gilowice	Świętego Andrzeja
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Międzybrodzie Żywieckie	NMP Nieustającej Pomocy
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
46.	Fortunat	Grojec	Świętego Wawrzyńca
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Wieprz	Wszystkich Świętych
47.	Fortunata	Leśna	Świętego Michała Archanioła
48.	Fortunati	Leśna	Świętego Michała Archanioła
49.	Franciszek Borgi	Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
50.	Franciszek Ksawery	Leśna	Świętego Michała Archanioła

51.	Franciszek Salezy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
52.	Franciszek z Asyżu	Bielsko-Biała	NSPJ
		Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Świętego Stanisława
		Brenna	Świętego Jana Chrzciciela
		Górki Wielkie	Świętego Jana Sarkandra
		Istebna	Dobrego Pasterza
		Koszarawa	Świętego Karola Boromeusza
		Ochaby	Świętego Marcina
		Ogrodzona	Świętego Mateusza
		Pierściec	Świętego Mikołaja
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Skoczów	Świętych Piotra i Pawła
		Ustroń	Świętego Klemensa
Wieprz	Wszystkich Świętych		
	Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla	
53.	Grzegorz	Leśna	Świętego Michała Archanioła
54.	Honorat	Leśna	Świętego Michała Archanioła
55.	Honorata	Leśna	Świętego Michała Archanioła
56.	Honorii	Leśna	Świętego Michała Archanioła
57.	Hubert	Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
58.	Innocenty	Drogomyśl	Matki Bożej Częstochowskiej
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Korbielów	NMP Królowej Aniołów
59.	Innocenty XI	Leśna	Świętego Michała Archanioła
60.	Ignacy Loyola	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
61.	Ireneusz	Leśna	Świętego Michała Archanioła
62.	Jacek	Korbielów	NMP Królowej Aniołów
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Międzyrzecze Górne	Świętego Marcina
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta

63.	Jadwiga Królowa	Międzybrodzie Żywieckie	NMP Nieustającej Pomocy
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Łodygowice	Świętego Stanisława
		Łodygowice	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
		Przyborów	Świętej Jadwigi Królowej
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
64.	Jadwiga Śląska	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kiczora i Nielestwa	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wisła Nowa Osada	Świętego Pawła od Krzyża
65.	Jakub Apostoł Młodszy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
66.	Jakub Apostoł Starszy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Szczyrk	Świętego Jakuba
67.	Jan	Leśna	Świętego Michała Archanioła
68.	Jan XXIII	Leśna	Świętego Michała Archanioła
69.	Jan Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
70.	Jan Berchmans	Leśna	Świętego Michała Archanioła
71.	Jan Bosko	Brzeszcze	Świętego Urbana
		Dankowice	Świętego Wojciecha
		Gilowice	Świętego Andrzeja
		Kalna	Świętego Antoniego
		Osiek Górny	Świętego Stanisława
		Oświęcim	Miłosierdzia Bożego
		Oświęcim	Wniebowzięcia NMP
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Oświęcim	Świętego Józefa
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja
		Przyłęków	NMP Wspomożenia Wiernych
		Szczyrk	Świętego Jakuba – Górka
Włosienica	Świętego Michała Archanioła		
72.	Jan de Ribera	Leśna	Świętego Michała Archanioła

73.	Jan Kanty	Bestwina	Wniebowzięci NMP
		Brzeszcze	Świętego Urbana
		Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Nowa Wieś	Świętego Maksymiliana
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Pisarzowice	Świętego Marcina
		Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
		Żabnica	Matki Bożej Częstochowskiej
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
74.	Jan Nepomucen	Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny
		Oświęcim	Wniebowzięcia NMP
		Strumień	Świętej Barbary
		Szczyrk	Świętego Jakuba – Górka
75.	Jan Paweł II	Andrychów	Świętego Macieja
		Andrychów	Świętego Stanisława
		Bielany	Świętego Macieja
		Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Narodzenia NMP
		Bielsko-Biała	NSPJ
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Bielsko-Biała	Świętego Brata Alberta
		Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela
		Bielsko-Biała	Świętego Maksymiliana
		Bielsko-Biała	Świętego Pawła
		Bielsko-Biała	Świętego Stanisława
		Bielsko-Biała	Świętej Barbary
		Bielsko-Biała	Trójcy Przenajświętszej
		Brzeszcze	Świętego Urbana
		Buczkowice	Przemienienia Pańskiego
		Bystra	Najdroższej Krwi Pana JC
		Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny
		Cieszyn Krasna	NSPJ
		Cieszyn Mnisztwo	Narodzenia Świętego Jana Chrzciciela
		Cięcina	Świętej Katarzyny
		Cisiec	Świętego Maksymiliana
		Czechowice- Dziedzice	JC Odkupiciela

	Czechowice-Dziedzice	NMP Królowej Polski
	Czechowice-Dziedzice	NMP Wspomożenia Wiernych
	Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
	Gilowice	Świętego Andrzeja
	Godziszka	Matki Bożej Szkaplerznej
	Grodziec	Świętego Bartłomieja
	Jaworzynka	Świętch Piotra i Pawła
	Kalna	Świętego Antoniego
	Kaniów	Niepokalanego Serca NMP
	Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
	Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
	Kobiernice	Świętego Urbana
	Kozy	Zesłania Ducha Świętego
	Leśna	Świętego Michała Archanioła
	Łodygowice	Świętego Stanisława
	Mazańcowice	Świętej Marii Magdaleny
	Międzybrodzie Żywieckie	NMP Nieustającej Pomocy
	Nowa Wieś	Świętego Maksymiliana
	Ogrodzona	Świętego Mateusza
	Oświęcim	Miłosierdzia Bożego
	Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
	Oświęcim	Świętego Józefa
	Oświęcim	Świętego Maksymiliana
	Pewel Ślomieńska	NMP Królowej Polski
	Pisarzowice	Świętego Marcina
	Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
	Przyborów	Świętej Jadwigi Królowej
	Roczyny	Świętego Urbana
	Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
	Rychwałd	Świętego Mikołaja
	Skoczów	Świętych Piotra i Pawła
	Słotwina	NSPJ
	Soblówka	Niepokalanego Serca NMP
	Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
	Strumień	Świętej Barbary

		Szczyrk	Świętego Jakuba
		Szczyrk	Świętego Jakuba - Górka
		Ujszoły	Świętego Józefa
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wieprz	Wszystkich Świętych
		Wisła Głębcze	Znalezienia Krzyża Świętego
		Zebrzydowice	Wniebowzięcia NMP
		Żywiec Moszczanica	Miłosierdzia Bożego
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
76.	Jan Sarkander	Bielsko-Biała	Świętego Maksymiliana
		Czechowice- Dziedzice	JC Odkupiciela
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pogórze	NMP Królowej Polski
		Puńców	Świętego Jerzego
		Skoczów	Matki Bożej Różańcowej
		Skoczów	Świętych Piotra i Pawła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
77.	Jan Vianney	Leśna	Świętego Michała Archanioła
78.	Jan z Dukli	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Świnna	Matki Bożej Nieustającej Pomocy
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Zarzecze	Wszystkich Świętych
79.	Joanna Beretta Mola	Andrychów	Świętego Stanisława
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Słotwina	NSPJ
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
80.	Joanna de Chantal	Leśna	Świętego Michała Archanioła
81.	Joanna de Got	Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
82.	Jozafat	Brzeszcze	Świętego Urbana
		Grojec	Świętego Wawrzyńca

		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Lipowa	Świętego Bartłomieja
		Marklowice Górne	Świętego Jozafata Kuncewicza
83.	Jozafat Kuncewicz	Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wieprz	Wszystkich Świętych
84.	Józef Bilczewski	Bestwina	Wniebowzięci NMP
		Bielsko-Biała	NSPJ
		Brzeszcze	Świętego Urbana
		Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Kozy	Najświętszej Rodziny
		Kozy	Zesłania Ducha Świętego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pogórze	NMP Królowej Polski
		Porąbka	Narodzenia NMP
		Wilamowice	Przenajświętszej Trójcy
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
85.	Józef Freinadementz	Leśna	Świętego Michała Archanioła
86.	Józef Kalasanty	Kozy	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
87.	Józef Sebastian Pelczar	Bielsko-Biała	Trójcy Przenajświętszej
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
88.	Józef z Kupertynu	Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Wieprz	Wszystkich Świętych
89.	Juda Tadeusz Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Łodygowice	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
90.	Justyn	Leśna	Świętego Michała Archanioła
91.	Kamil de Lellis	Leśna	Świętego Michała Archanioła
92.	Kandyd	Leśna	Świętego Michała Archanioła
93.	Kandyda	Leśna	Świętego Michała Archanioła
94.	Karol Boromeusz	Koszarawa	Świętego Karola Boromeusza
95.	Katarzyna	Ochaby	Świętego Marcina

96.	Katarzyna Laboure	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
97.	Katarzyna ze Sienny	Grojec	Świętego Wawrzyńca
98.	Kazimierz	Bestwina	Wniebowzięci NMP
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja
99.	Kinga	Bielsko-Biała	NSPJ
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
100.	Klara	Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
101.	Klemens	Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Grojec	Świętego Wawrzyńca
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Strumień	Świętej Barbary
		Ustroń	Świętego Klemensa
102.	Konkordia	Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
103.	Konstantyn	Leśna	Świętego Michała Archanioła
104.	Laurencja	Leśna	Świętego Michała Archanioła
105.	Ludwik i Zelia Martin	Bielsko-Biała	NSPJ
		Szczyrk	Świętego Jakuba
106.	Łucja	Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
107.	Łukasz Ewangelista	Leśna	Świętego Michała Archanioła
108.	Maksymilian Maria Kolbe	Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela
		Bielsko-Biała	Świętego Maksymiliana
		Cisiec	Świętego Maksymiliana
		Czechowice- Dziedzice	NMP Wspomożenia Wiernych
		Gieraltowice	Świętego Marcina
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC

		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Międzyrzecze Górne	Świętego Marcina
		Nowa Wieś	Świętego Maksymiliana
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Pewel Ślemieńska	NMP Królowej Polski
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Skoczów	Matki Bożej Różańcowej
		Skoczów	Świętych Piotra i Pawła
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Świnna	Matki Bożej Nieustającej Pomocy
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
109.	Małgorzata	Leśna	Świętego Michała Archanioła
110.	Małgorzata Maria Alacoque	Bielsko-Biała	NSPJ
		Godziszka	Matki Bożej Szkaplerznej
		Inwałd	Narodzenia NMP
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pogórze	NMP Królowej Polski
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
111.	Marceli	Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
112.	Marcin de Porres	Ochaby	Świętego Marcina
113.	Marcin z Tours	Bielsko-Biała	Narodzenia NMP
		Ochaby	Świętego Marcina
114.	Marek Ewangelista	Leśna	Świętego Michała Archanioła
115.	Marek Križ	Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny
116.	Maria de Matias	Cięcina	Świętej Katarzyny
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
117.	Maria Goretti	Leśna	Świętego Michała Archanioła
118.	Maria Teresa Ledóchowska	Leśna	Świętego Michała Archanioła

119.	Maria od Krzyża	Leśna	Świętego Michała Archanioła
120.	Mateusz	Leśna	Świętego Michała Archanioła
121.	Mateusz Apostoł	Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
122.	Melchior Grodziecki	Brenna	Świętego Jana Chrzciciela
		Czechowice- Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny
		Grodziec	Świętego Bartłomieja
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
123.	Męczennicy Czescy	Mazańcowice	Świętej Marii Magdaleny
124.	Mikołaj	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pierściec	Świętego Mikołaja
125.	Miriam (Mała Arabka)	Leśna	Świętego Michała Archanioła
126.	Modest	Ustroń	Świętego Klemensa
127.	Modesta	Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
128.	Olivier Plunkett	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
129.	Pacjencja	Drogomyśl	Matki Bożej Częstochowskiej
130.	Pankracy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
131.	Perpetua	Leśna	Świętego Michała Archanioła
132.	Paulla Frassnetti	Leśna	Świętego Michała Archanioła
133.	Paweł Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
134.	Paweł od Krzyża	Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wisła Nowa Osada	Świętego Pawła od Krzyża
135.	Piet Prosperai	Leśna	Świętego Michała Archanioła
136.	Piotr Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
137.	Pio z Pietrelciny	Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela
		Bielsko-Biała	Świętej Barbary
		Brzeszcze	Świętego Urbana

		Czechowice-Dziedzice	JC Odkupiciela
		Czechowice-Dziedzice	NMP Wspomożenia Wiernych
		Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Drogomyśl	Matki Bożej Częstochowskiej
		Godziszka	Matki Bożej Szkaplerznej
		Janowice	Świętego Józefa Robotnika
		Juszczyna	Nawiedzenia NMP
		Kalna	Świętego Antoniego
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kiczora i Nielewica	Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana
		Kozy	Najświętszej Rodziny
		Kozy	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Osiek Górny	Świętego Stanisława
		Słotwina	NSPJ
		Strumień	Świętej Barbary
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Zarzecze	Wszystkich Świętych
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
138.	Pius V	Brzeszcze	Świętego Urbana
139.	Pius X	Jeleśnia	Świętego Wojciecha
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
140.	Placyd	Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
141.	Probat	Leśna	Świętego Michała Archanioła
142.	Prosper	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
143.	Rafał Kalinowski	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Strumień	Świętej Barbary
		Targanice	Nawiedzenia NMP
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
144.	Rafka z Libanu	Żywiec Moszczanica	Miłosierdzia Bożego

145.	Rita	Kalna	Świętego Antoniego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
146.	Róża z Limy	Leśna	Świętego Michała Archanioła
147.	Sanchez del Rio	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
148.	Sebastian	Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
		Szczyrk	Świętego Jakuba
149.	Sever	Puńców	Świętego Jerzego
150.	Sewerian z Cezarei	Kobiernice	Świętego Urbana
151.	Stanisław BM	Andrychów	Świętego Stanisława
		Bielsko-Biała	Świętego Jana Chrzciciela
		Bielsko-Biała	Świętego Stanisława
		Buczkowice	Przemienienia Pańskiego
		Cisiec	Świętego Maksymiliana
		Czechowice-Dziedzice	JC Odkupiciela
		Łodygowice	Świętego Stanisława
		Międzybrodzie Żywieckie	NMP Nieustającej Pomocy
		Osiek Górny	Świętego Stanisława
		Pisarzowice	Świętego Marcina
		Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
		Strumień	Świętej Barbary
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wieprz	Wszystkich Świętych
152.	Stanisław Kazimierczyk	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
153.	Stanisław Kostka	Bestwina	Wniebowzięci NMP
		Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Istebna	Dobrego Pasterza
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Wieprz	Wszystkich Świętych
	Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla	

		Żywiec – Śródmieście	Narodzenia NMP
154.	Stanisław Papeczyński	Osiek Górny	Świętego Stanisława
155.	Stefan Pongracz	Cieszyn	Świętej Marii Magdaleny
		Czechowice- Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
156.	Sylwester	Leśna	Świętego Michała Archanioła
157.	Szczepan	Wieprz	Wszystkich Świętych
158.	Szymon Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Łodygowice	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
159.	Szymon z Lipnicy	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
160.	Teodor	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Lipowa	Świętego Bartłomieja
		Wieprz	Wszystkich Świętych
161.	Teresa od Dzieciątka Jezus	Bielsko-Biała	NSPJ
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Bielsko-Biała	Świętego Maksymiliana
		Cięcina	Świętej Katarzyny
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kozy	Świętych Szymona i Judy Tadeusza
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żabnica	Matki Bożej Częstochowskiej
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
162.	Teresa od Jezusa	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Poręba Wielka	Świętego Bartłomieja
163.	Teresa od Jezusa Venantiti	Leśna	Świętego Michała Archanioła
164.	Teresa z Kalkuty	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
165.	Tomasz Apostoł	Leśna	Świętego Michała Archanioła

166.	Towarzyski Urszuli	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
167.	Tymoteusz	Ustroń	Świętego Klemensa
168.	Urban	Brzeszcze	Świętego Urbana
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Świnna	Matki Bożej Nieustającej Pomocy
169.	Urszula Ledóchowska	Cieszyn Mnisztwo	Narodzenia Świętego Jana Chrzciciela
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
170.	Wacław	Leśna	Świętego Michała Archanioła
171.	Walenty	Bielsko-Biała	Narodzenia NMP
		Grojec	Świętego Wawrzyńca
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Stara Wieś	Podwyższenia Krzyża Świętego
		Szczyrk	Świętego Jakuba
172.	Wawrzyniec	Grojec	Świętego Wawrzyńca
173.	Wenera	Świnna	Matki Bożej Nieustającej Pomocy
174.	Wiktoria	Leśna	Świętego Michała Archanioła
175.	Wincenty a Paulo	Leśna	Świętego Michała Archanioła
176.	Wincenty Pallotti	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
177.	Wojciech	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Dankowice	Świętego Wojciecha
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
178.	Zuzanna	Polanka Wielka	Świętego Mikołaja
179.	Zygmunt Gorazdowski	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
180.	Zygmunt Szczęsny Feliński	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Kalna	Świętego Antoniego
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pogórze	NMP Królowej Polski

BŁOGOSŁAWIENI

Lp.	Błogosławiony/na	Miejscowość	Parafia
1.	Alfons Mazurek	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
2.	Alojzy Variara	Oświęcim	Miłosierdzia Bożego

3.	Angela Truszkowska	Leśna	Świętego Michała Archanioła
4.	Aniela Salawa	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
5.	August Czartoryski	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Oświęcim	Miłosierdzia Bożego
		Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
		Przyłęków	NMP Wspomożenia Wiernych
		Szczyrk	Świętego Jakuba
6.	Bernardyna Jabłońska	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
		Żabnica	Matki Bożej Częstochowskiej
7.	Bolesława Lament	Leśna	Świętego Michała Archanioła
8.	Bronisława	Górki Wielkie	Świętego Jana Sarkandra
		Kaniów	Niepokalanego Serca NMP
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ogrodzona	Świętego Mateusza
		Pruchna	Świętej Anny
		Strumień	Świętej Barbary
		Ustroń	Świętego Klemensa
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
9.	Bronisław Markiewicz	Andrychów	Świętego Stanisława
		Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pewel Mała	NSPJ
		Pewel Ślemieńska	NMP Królowej Polski
		Włosienica	Świętego Michała Archanioła
10.	Celina Borzęcka	Kęty	Świętych Małgorzaty i Katarzyny
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
11.	Czesław	Leśna	Świętego Michała Archanioła
12.	Elżbieta Sanna	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
13.	Edmund Bojanowski	Andrychów	Świętego Macieja
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
14.	Franciszek Stryjas	Leśna	Świętego Michała Archanioła

15.	Franciszka Siedliska	Leśna	Świętego Michała Archanioła
16.	Gertruda Comensoli	Leśna	Świętego Michała Archanioła
17.	Hanna Chrzanowska	Juszczyna	Nawiedzenia NMP
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
18.	Honorat Koźmiński	Buczkowice	Przemienienia Pańskiego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
19.	Ignacy Kłopotowski	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pogórze	NMP Królowej Polski
20.	Jakub Alberione	Pogórze	NMP Królowej Polski
21.	Jakub Strzemię	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Wieprz	Wszystkich Świętych
22.	Jan Beyzym	Czechowice-Dziedzice	Świętego Andrzeja Boboli
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
23.	Jerzy Popiełuszko	Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	NMP Królowej Polski
		Bielsko-Biała	NSPJ
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Bielsko-Biała	Świętego Franciszka z Asyżu
		Bielsko-Biała	Trójcy Przenajświętszej
		Brzeszcze	Świętego Urbana
		Juszczyna	Nawiedzenia NMP
		Kalna	Świętego Antoniego
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Mazańcowice	Świętej Marii Magdaleny
		Pogórze	NMP Królowej Polski
		Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
		Słotwina	NSPJ
		Wieprz	Niepokalanego Serca NMP
		Wieprz	Wszystkich Świętych
		Zarzecze	Wszystkich Świętych
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
24.	Jozafata Michalina Hordaszewska	Leśna	Świętego Michała Archanioła
25.	Józef Calas	Leśna	Świętego Michała Archanioła
26.	Józef Kurzawa	Leśna	Świętego Michała Archanioła

27.	Józef Stanek	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
28.	Karolina Kózkówna	Bielsko-Biała	JC Odkupiciela Człowieka
		Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Porąbka	Narodzenia NMP
		Rycerka Górna	NMP Nieustającej Pomocy
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
29.	Małgorzata Szewczyk	Oświęcim	Serafitki
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Oświęcim	Wniebowzięcia NMP
30.	Maria de San Jose	Leśna	Świętego Michała Archanioła
31.	Maria Karłowska	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
32.	Maria Merkert	Szczyrk	Świętego Jakuba
33.	Maria od Jezusa	Gilowice	Świętego Andrzeja
34.	Maria od Apostołów	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Słotwina	NSPJ
35.	Maria Stella	Pogórze	NMP Królowej Polski
36.	Marta Wiecka	Leśna	Świętego Michała Archanioła
37.	Męczennice Nowogródka	Leśna	Świętego Michała Archanioła
38.	Męczenniczki Pratulina	Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
39.	Michał Tomaszek	Bielsko-Biała	NMP Królowej Polski
		Janowice	Świętego Józefa Robotnika
		Kalna	Świętego Antoniego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Łękawica	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
40.	Michał Rua	Oświęcim	NMP Wspomożenia Wiernych
41.	Michał Sopoćko	Bielsko-Biała	Świętego Andrzeja Boboli
		Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Pierściec	Świętego Mikołaja
Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana		

42.	Rafał Chyliński	Leśna	Świętego Michała Archanioła
43.	Salomea	Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Ustroń Zawodzie	Świętego Brata Alberta
44.	Sancja Szymkowiak	Leśna	Świętego Michała Archanioła
45.	Tarsykia Olga Matskiv	Leśna	Świętego Michała Archanioła
46.	Wincenty Kadłubek	Kęty Podlesie	Najdroższej Krwi Pana Naszego JC
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Łodygowice	Świętego Stanisława
47.	Wincenty Lewoniuk	Leśna	Świętego Michała Archanioła
48.	Wincenty Matuszewski	Leśna	Świętego Michała Archanioła
49.	Władysław Bukowiński	Bielsko-Biała	Chrystusa Króla
		Bielsko-Biała	Świętego Brata Alberta
		Kobiernice	Świętego Urbana
		Lipowa	Świętego Bartłomieja
		Oświęcim	Świętego Maksymiliana
		Roczynny	Świętego Urbana
		Szczyrk	Świętego Jakuba
		Wieprz	Wszystkich Świętych
		Żywiec Moszczanica	Miłosierdzia Bożego
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla
50.	Władysław Findysz	Oświęcim	Świętego Maksymiliana
51.	Władysław z Gielniowa	Leśna	Świętego Michała Archanioła
52.	Zbigniew Strzałkowski	Bielsko-Biała	NMP Królowej Polski
		Janowice	Świętego Józefa Robotnika
		Kalna	Świętego Antoniego
		Leśna	Świętego Michała Archanioła
		Rychwałd	Świętego Mikołaja
		Żywiec Oczków	Świętego Maksymiliana
		Żywiec Sporysz	Chrystusa Króla

Aneks 2.

Wzór ankiety przesłany do księży proboszczów diecezji bielsko-żywieckiej

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Kwestionariusz dotyczący kultu relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej

Czcigodny Księżu.

Nazywam się ksiądz Krzysztof Wilk i jestem studentem studiów doktoranckich na kierunku Katolicka Nauka Społeczna na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie.

Zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zamieszczone w kwestionariuszu. Pragnę zapewnić, iż prowadzone przeze mnie badania służą celom naukowym i są w pełni zaaprobowane przez J. E. Ks. Bpa Romana Pindla. Przysłużą się także inwentaryzacji relikwii w diecezji bielsko-żywieckiej. Przed wypełnieniem kwestionariusza proszę o jego uważne przeczytanie.

Bardzo dziękuję za pomoc.

1. Czy Księża parafia posiada relikwiarze z relikwiami świętych lub błogosławionych? Jeśli tak, to ile relikwiarzy jest w posiadaniu parafii?

.....

2. Jakie relikwiarze posiada parafia, czy są to relikwiarze I, II, czy III stopnia?

- Najważniejsze relikwie – I stopnia – to pozostałości ciała świętego, np. krew, kości, skóra, włosy, paznokcie.
- Relikwie II stopnia to przedmioty związane z osobą świętego za jego życia ziemskiego, którymi się posługiwał, mające bezpośredni kontakt ze świętym: jego ubrania, modlitewnik, różaniec i inne przedmioty codziennego użytku.
- Relikwie III stopnia to przedmioty, które stały się relikwiami poprzez dotknięcie właściwych relikwii – I lub II stopnia. Mogą to być na przykład rzeczy potarte o część ciała zmarłego świętego lub dotknięte przez samego świętego w trakcie

życia. – por. **Relikwie** – Wikipedia, wolna encyklopedia,
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Relikwie> [dostęp: 14.11.2019].

Przedmiotem badań są zasadniczo relikwie I i II stopnia.

.....
.....
.....

3. Czy każdy relikwiarz posiada certyfikat potwierdzający autentyczność relikwii?

.....

4. W jaki sposób relikwiarze są przechowywane w parafii?

.....
.....
.....

5. Relikwie, których świętych i błogosławionych znajdują się w posiadaniu parafii?

W którym roku nastąpiła instalacja relikwii w parafii?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Czy ołtarze w kościele parafialnym i kaplicach zawierają relikwie w portatyłach

.....
.....
.....

7. Czy ołtarze w kościele parafialnym i kaplicach zawierają relikwie w portatylach?

.....

8. Czy wiadomo których świętych lub błogosławionych relikwie są złożone w mensie ołtarza (mensach ołtarzy)?

.....
.....
.....
.....

9. Czy parafia posiada relikwie, które nie są eksponowane w kościele czy kaplicach? (Np. nieużywane portatyle itp.)

.....

10. Czy parafia posiada relikwie znaczne? Jeśli tak, to czyje relikwie znaczne posiada parafia?

- KPK z 1917 roku do relikwii znacznych zalicza: „całe ciało, głowa, ramię, przedramię, serce, język, ręka, goleń lub ta część ciała, na której cierpiał męczennik, byleby była cała i niezbyt mała”.

.....
.....

11. Czy na terenie parafii znajduje się grób świętego, błogosławionego lub sługi Bożego? Jeśli tak, to kogo?

.....
.....

12. Czy na miejscowym cmentarzu znajdują się groby osób, które zmarły w opinii świętości?

.....

13. Czy jakiś zmarły parafianin jest kandydatem na ołtarze? Na jakim etapie jest jego proces: informacyjny (szczebel diecezjalny), beatyfikacyjny, kanonizacyjny?

.....

14. Czy parafia jest szczególnie związana z jakimś świętym, błogosławionym, sługą Bożym? Jeśli tak, to z którym i dlaczego?

.....

.....

15. Czy relikwie są udostępniane wiernym? Jeśli tak, to w jaki sposób?

.....

.....

16. Czy parafia cześci w sposób szczególny patrona (lub patronów) związanego z tytułem kościoła, bądź z tytułem samej parafii (odpusty, specjalne nabożeństwa, informacje o świętym zamieszczone w gablocie parafialnej)?

.....

.....

.....

17. Czy w parafii są odprawiane nabożeństwa związane z kultem relikwii? Jeśli tak, to jak wygląda ich przebieg?

.....

.....

.....

.....

18. Czy obecnie parafia stara się pozyskać relikwie świętych lub błogosławionych? Jeśli tak, to kogo?

.....

19. Czy według Księdza kult relikwii cieszy się dużą popularnością w parafii?

Proszę zaznaczyć odpowiednią cyfrę (gdzie: 5 – bardzo popularny 4 – popularny 3 – umiarkowany 2 – niepopularny 1 – marginalny).

1 2 3 4 5

20. Jeśli na terenie parafii znajdują się domy zakonne, czy posiadają one relikwie?

Jakie relikwie w danym domu i zgromadzeniu, i w jakiej miejscowości się znajdują?

.....
.....
.....
.....

21. Do którego dekanatu należy parafia?

.....

22. Proszę podać patrona, adres, adres mailowy oraz numer telefonu parafii.

.....
.....
.....
.....

Serdecznie dziękuję za poświęcony czas i uważne wypełnienie kwestionariusza.

Ks. Krzysztof Wilk – doktorant na UPJPII w Krakowie.